

ΕΤΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ Ε'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1904

Ν Ε Α Σ Ι Ω Ν

Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΑΣ ΑΙΩΝΑΣ¹

4

*ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΙΕΡΟΥΓΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ*

Ἡ Μετριότης ἡμῶν ἀποφαίνεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς Πατριαρχικοῦ γράμματος ὅτι πέμπουσα εἰς τὰ αὐτόσε διὰ τὴν συνηθισμένην ζητείαν, καὶ βοήθειαν τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου, τὸν ὄσιώτατον πνευματικὸν καὶ πρωτοσύγκελλον ἐν ἰερομονάχοις παπᾶ κύρῳ Φιλόθεον μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ εἰς ὅλους τοὺς ὁρθοδόξους ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν ἀγιωτάτων μητροπόλεων Θεσσαλονίκης, Βερροίας, Σερρῶν, Φιλίππων καὶ Δράμας, Μελενίκου, καὶ Κασσανδρείας, καὶ Κίτρους, Καμπανίας, Πλαταμῶνος, Λυκοστομίου, Σερβίων, Πολεμικῆς, καὶ Βαρδιαριτῶν, Πέτρας, Αρδαμερίου, καὶ Τερισσοῦ, καὶ Ἀγίου Ὁρούς, ἀποκαθίστησιν αὐτὸν καὶ ἐπίτροπον αὐτῆς ἴδιον, καὶ καθολικόν, τὰ ὅσα ἀσπρα συνάζοντας εἰς τὰ εὑρισκόμενα κουτία τοῦ ἀγίου τάφου εἰς τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας καὶ ἀκόμη εἴτε ἀφιερώματα τύχουν τοῦ Παναγίου Τάφου, εἴτε ἀσπρα δηλονότι, εἴτε ἀσημικά, καὶ μαλαγματικά, εἴτε ρουχικά, εἴτε ὀσπῆτια, καὶ ἐργαστήρια, εἴτε καὶ ἄλλα εἴδη κινητά, ἢ ἀκίνητα, νὰ ἔχῃ νά τὰ λαμβάνῃ εἰς χεῖράς του χωρὶς πάσης ἀμφιβολίας, καὶ ἀντιλογίας. Ἔτι ἐὰν εὗρῃ τινὰς μοναχοὺς περιερχομένους, καὶ ζητοῦντας ἐλεημοσύνην καὶ βοήθειαν ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου Τάφου, συλλαμβάνειν καὶ ἔλκειν αὐτοὺς ἐν παντὶ κριτηρίῳ ἐκκλησιαστικῷ, καὶ ἐξωτερικῷ, καὶ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν ἥν ἐσύναξαν ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου Τάφου, τὰ δὲ ψευδεπίπλαστα

¹ Ἰδε τεῦχος Δ', σελ 305.

καὶ ψευδόγραφα γράμματα, ὅποῦ περιφέρουσιν ὡς παρ' ἡμῶν κατακαίειν ἔχων δικάζοντας εἰς ταῦτα πάντα τοὺς κατὰ τόπον ἀγίους καὶ θεοσεβεστάτους ἀρχιερεῖς, τοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς τῆς ἡμῶν Μετριότητος τοὺς κατὰ τόπον τιμιωτάτους ἐπιτρόπους ἡμῶν καὶ πάντας τοὺς δυναμένους τῶν φιλοχρίστων ὀρθοδόξων, εὐλαβεστάτων ἰερέων, καὶ τιμιωτάτων ἀρχόντων ἑκάστης πολιτείας·όφείλουσι γὰρ ἄπαντες συντρέχειν, καὶ συμβοηθεῖν διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀγίου Τάφου, ὡσὰν ὅποῦ εἶναι μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ μητρόπολις καὶ τιμὴ, καὶ δόξα, καὶ καυχήσεως στέφανος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Δῷη δὲ ὁ κύριος πᾶσι τοῖς τοιούτοις διὰ τὸν κόπον αὐτῶν, ἐν μὲν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν εὐλογίαν Του, καὶ τὸν ἀγιασμὸν Του καὶ καλὴν κυβέρνησιν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ἀξιώσαι αὐτοὺς τῆς ἄνω Ιερουσαλήμ, καὶ τῶν ἀνεκλαλήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν. Εἰ δὲ τινες εὑρεθῶσιν, εἴτε τοῖς ψευδομονάχοις, καὶ τὰ ψευδεπίπλαστα γράμματα ἐπιφέρουσιν ὡς παρ' ἡμῶν εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην τῶν ὀρθοδόξων συντρέχοντες καὶ βοηθοῦντες, εἴτε ἐναντιούμενοι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ εἰς τὰ ἀφιερώματα τοῦ ἀγίου Τάφου διακρατοῦντες, καὶ παρακατέχοντες αὐτὰ, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἀδικοῦντες «τὴν πηγὴν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἵεροσυλοῦντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ιακώβ, καὶ ἀπαυθαδιαζόμενοι ἀναιδεῖ τῷ προσώπῳ, καὶ ὡς εἰπεῖν αὐτοψεί ἀναισχυντοῦντες εἰς αὐτὸν τὸν δεσπότην Χριστόν, γινόμενοι διόλου ἀσεβέστατοι, εἴτε ἵερωμένος εἴη ὁ τοιοῦτος, εἴτε λαϊκός, εἴτε μεγάλος, εἴτε μικρός, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἔχομεν αὐτοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀσυγχωρήτους, καὶ ἀφωρισμένους παρὰ Πατρός, Υἱοῦ, καὶ ἀγίου Πνεύματος, καὶ κατηραμένους καὶ ἀλύτους μετὰ θάνατον, καὶ τυμπανιάίους, καὶ ὅλως ἀποκεκομμένους ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ἀγίων καὶ τοῦ κλήρου τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἔστωσαν τῆς μερίδος τοῦ προδότου Ιούδα, καὶ τῶν θεομάχων Ιουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον τῆς δόξης.

Πᾶσι δὲ τοῖς συντρέχουσι καὶ βοηθοῦσιν, ὡς εἰρηται χάρις εἴη, καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Ἐδόθη ἐν Κωνσταντινούπολει, αψιλβ'. κατὰ μῆνα Μάϊον.

**ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΕΛΕΩΓ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ**

Μακαριώτατε καὶ σεβασμιώτατε ἀρχιεπίσκοπε νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου, Πανιερώτατοι καὶ Θεοσεβέστατοι Μητροπολῖται τῶν ἀγιωτάτων μητροπόλεων Πάφου, Κυτίου καὶ Κυρηνείας· ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος· ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῶν αὐτῶν ἀγιωτάτων ἐπαρχιῶν· εὐλαβέστατοι ἴερεῖς, ὁσιώτατοι πνευματικοὶ καὶ ἰερομόναχοι· εὐγενέστατοι ἀρχοντες· φιλόχριστοι προσκυνηταὶ καὶ ἐπίτροποι τοῦ Παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου· χρησιμώτατοι πραγματευταί, καὶ ὁ λοιπὸς ἄπας χριστώνυμος λαὸς ἀνδρες τε καὶ γυναικες, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνῃ καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ Πατρός, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ Παναγίου καὶ ζωοπαρόχου αὐτοῦ Τάφου βοήθεια, ἀγιασμὸς καὶ ἐπίσκεψις παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ δεόμεθα να ἐπιχορηγῇ ὑμῖν πάντα τὰ ἀγαθά, καὶ τὰ πρόσω σωτηρίαν αἰτήματα.

Γ

νωστὸν ὑμῖν ἔστω ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ὅτι ὁ ἀγιος καὶ ζωοδόχος Τάφος, τὸ καύχημα τῆς ἡμετέρας πίστεως, καὶ κοινὸν προσκύνημα πάντων τῶν ὁρθοδόξων καὶ χριστιανῶν τῶν ἀπὸ περάτων ἔως περάτων τῆς οἰκουμένης εὐρισκομένων, τὴν σήμερον εύρισκεται εἰς χρέος βαρύτατον ἀπὸ τὰ συνεχῆ σκάνδαλα τῶν αἱρετικῶν, ἀπὸ τὰ ἔξοδα ὅπου γίνονται ἀδιακόπως εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῶν εὐκτηρίων, εἰς τὰς ἀνεγέρσεις τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, εἰς τὰς χρείας τῶν ἱερέων, τῶν πτωχῶν, τῶν ἀσκητῶν καὶ μοναχῶν, τῶν ὁρφανῶν καὶ χηρῶν, ἀπὸ τοὺς ὑπερβολικοὺς τόκους καὶ διάφορα τῶν ἐπικειμένων χρεῶν τοῦ χρέους, καὶ ἀπὸ ἄλλα καθημερινὰ μύρια καὶ ἀπαραίτητα ἔξοδα, τόσον εἰς τοὺς εὐρισκομένους ἐντὸς τῆς ἀγίας πόλεως, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐκτός, τὰ ὅποια δέν λανθάνουσι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ μάλιστα εἰς τούτους τοὺς καιρούς, ὅπου μᾶς ἥκολούθησαν καὶ ἄλλα χρέη νέα ἔξω ἀπὸ τῆς ἀγίας Ιερουσαλήμ, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τὴν μεγάλην ζημίαν, ὅπου μᾶς ἐπροξενήθη ἀπὸ τὴν προγεγονυῖαν κοινὴν θεϊκὴν ὁργὴν τῆς πυρκαϊᾶς, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐκάηκεν ὅλον τὸ μετόχιον μᾶς μὲ τὴν σεβασμίαν ἐκκλησίαν με τὰ κελλία, καὶ με εἰ τι ἄλλο εἶχε μέσα καὶ

ἔξω, καὶ ίερὰ ἄμφια καὶ ροῦχα, καὶ εἰ τι ἄλλο καὶ ἀν εὑρέθη μέσα εἰς αὐτὸν. Καὶ διὰ νά τὰ ἀνακαινίσωμε μᾶς ἡκολούθησαν ὑπερβολικὰ ἔξοδα, καὶ ὑπέρ τὴν δύναμίν μας, καὶ ὅλα τὰ ἐδανείσθημεν μέ διάφορον, ὥστε ὅπου ἐπροσθέσαμεν εἰς τὸ παλαιὸν χρέος τῆς ἀγίας Ιερουσαλήμ, καὶ ἄλλο νέον εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς αὐτὰ ὅλα μὴ ἔχοντες ἄλλην βοήθειαν καὶ ὑπεράσπισιν μετὰ Θεόν, εἰμή τὸ ἔλεος τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν περιερχόμεθα ζητοῦντες βοήθειαν καὶ ἔλεος παρὰ παντός εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ καὶ φοβουμένου τὸν Κύριον. Διό δὴ καὶ πρὸς τὰ φιλάνθρωπα καὶ ἐλεήμενα σπλάχνα τῆς ἡμετέρας ἀγάπης πέμπομεν τὸν ὁσιώτατον ιερομόναχον πνευματικὸν καὶ πρωτοσύγγελον παπᾶ κυρι Φιλόθεον μετά τῆς συνοδείας αὐτοῦ, πρὸς τοὺς πιστοὺς τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου τάφου, ὅπου καὶ εἰς ἄλλα ταξείδια καὶ διακονήματα ἐδούλευσαν πιστὰ καὶ καλά, καὶ εἰς ὅποιους τόπους καί ἀν ἐπῆγαν ἐφάνησαν ἀρεστοί, τίμιοι καὶ εὐδόκιμοι, δθεν καὶ μὲ τὸ να ηὔδοκίμησαν εἰς τὰ ἄλλα διακονήματα, τοὺς πέμπομεν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην εἰς τὸ αἰτῆσαι καὶ λαβεῖν παρ' ὑμῶν ἐλεημοσύνην καὶ βοήθειαν. Διὰ τοὺς ἀγίους τούτους τύπους τοὺς ὅποιους παρακαλοῦμέν σας δέξασθε ἀσπασίως καὶ ἵλαροῖς ὅμμασι καὶ προθύμῳ ψυχῇ, δότε πρὸς αὐτοὺς ἐλεημοσύνην καὶ βοήθειαν διὰ τὸν ἄγιον Τάφον καὶ τὰ λοιπά σεβάσμια προσκυνήματα, ἵνα μὴ οἱ ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν αἰρετικῶν ὄρμήσωσιν ἐπ' αὐτοῖς ὡς τείχω κεκλεισμένω καὶ φραγμῷ ὡσμένω καταπατήσωσιν αὐτὰ ἔμπροσθεν τῶν, ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ κάταγελάσωσιν ἡμῶν ὡς ἐγκαταλειμμένων. Βοηθήσατε γοῦν ὡς τέκνα φιλὸχριστα, καὶ δαψιλῆ τὴν ἐλεημοσύνην σας ἐπιδοτε εἰς τὴν μητέρα σας, τὸν Πανάγιον δηλαδὴ Τάφον, ὅπου με τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας σᾶς ἔθρεψε. Διότι ποῦ γάρ ἀν εἴη βέλτιον διδόναι ἐλεημοσύνην ὑπέρ ψυχικῆς σωτηρίας, καὶ μνημοσύνου αἰωνίου, εἰμή εἰς τοὺς Θεοβαδίστους καὶ ίεροὺς τούτους τόπους, ὅπου ἡ Βηθλεέμ, καὶ τὸ σπήλαιον ἐνθα ὁ Θεάνθρωπος ἐγεννήθη τὸ κατὰ σάρκα, ὅπου ὁ Ἰορδάνης ἐνθα ἐβαπτίσθη καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ὡσεί περιστερὰ κατῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὅπου τὸ ὄρος, ἐνθα ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ πειραζόμενος, ὅπου τυφλοὺς ἀναβλέψαι ἐποίησε, καὶ χωλοὺς ἡνῶρθωσε, καὶ λεπρούς ἐκαθάρισε καὶ παραλύτους συνέσφιγξε καὶ ἀσθενοῦντας ἀναριθμήτους μὸνω τῷ λόγῳ ἐθεράπευσε, καὶ μύρια ἄλλα θαύματα ἐξετέλεσεν, ὅπου ὁ ἄγιος Γολγοθᾶς, ἐνθα ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταυρώθη, ἐνθα ὁ ζωοδόχος Τάφος ὅπου ἐτάφη καὶ ἀνέστη

τριήμερος, ἔνθα τὸ ἀγιώτατον ὅρος τῶν ἐλαιῶν, ἀφ' οὗ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήφθη καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ προανάρχου αὐτοῦ Πατρός, ὅθεν πάλιν μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καθὼς αἱ θεῖαι γραφαὶ διαγορεύουσι. Τούτους τοίνυν τοὺς σεβασμίους καὶ ἀγίους τόπους καὶ ὑμεῖς εὔποιήσατε εὐλογημένοι μου χριστιανοί, παρέχοντες ἐλεημοσύνην ἐκ καθαρᾶς διαθέσεως, καὶ εὐλικρινοῦς καρδίας, ἵνα διὰ τῆς θεοφιλοῦς καὶ θεαρέστου ὑμῶν ἐλεημοσύνης, ἐλαφρωθῆ μὲν ὁ ἄγιος καὶ δεσποτικὸς Τάφος τῶν ἐπικειμένων χρεῶν, ὑμῶν δὲ μνημονεύωνται τὰ τίμια ὄνόματα, καὶ τῶν μακαρίων γονέων ὑμῶν, καὶ πάντων τῶν κεκοιμημένων πατέρων, ἀδελφῶν καὶ τέκνων ὑμῶν, καὶ τύχοιτε καὶ ὑμεῖς τῆς ἐπουρανίου βασιλείας καὶ μακαριότητος, συνευφραίνομενοι ἀϊδίως ἐν τῇ τὸν πρωτοτόκων ἐκκλησίᾳ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀλήκτῳ εὐφροσύνῃ καὶ ἀνεσπέρῳ ήμέρᾳ, καὶ βλέποντες αὐτὴν τὴν μακαρίαν τριάδα οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλὰ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον πρεσβείας τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ ἐνδόξου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ιεράρχου τῶν Ιεροσολύμων, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων ἀγίων. ἀμήν.

Ἐν τῇ ἀγιᾳ πόλει Ιερουσαλήμ αψιλδ'. κατὰ μῆνα Φεβρουάριον.

6

ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΓΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ

Ἡ μετριότης ἡμῶν ἀποφαίνεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς πατριαρχικοῦ γράμματος, ὅτι πέμπουσα διὰ τὴν συνειθισμένην ζητείαν καὶ βοήθειαν τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου τὸν ὁσιώτατον πνευματικὸν καὶ πρωτοσύγκελλον αὐτῆς ἐν Ιερομονάχοις κὺρο Συμεών, εἰς ὅλους τοὺς ὁρθοδόξους Χριστιανοὺς ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀγιωτάτην ἀρχιεπισκοπὴν Αχριδῶν, καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν ἀγιωτάτων μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν τε καὶ ἐπισκοπῶν τὰς ὑποκειμένας τῷ κλίματι τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς ἀχριδῶν, ἀποκαθίστησιν αὐτὸν καὶ ἐπίτροπον αὐτῆς ἴδιον καὶ καθολικόν, τὰ ὅσα ἀσπρα συνάζοντας εἰς τὰ εὐρισκόμενα κουτία τοῦ ἀγίου τάφου εἰς τὰς εἰρήμενας ἐπαρχίας, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι ἀφιερώματα τύχουν τοῦ ἀγίου τάφου, εἴτε ἀσπρα δηλονότι εἴτε ἀσημικὰ καὶ μαλαγματικὰ εἴτε ὀσπήτια

καὶ ἐργαστήρια εἴτε καὶ ἄλλα εἴδη κινητὰ ἢ ἀκίνητα νά ἔχη νά τὰ λαμβάνῃ εἰς χεῖρας τοῦ χωρὶς πάσης ἀμφιβολίας καὶ ἀντιλογίας.

Ἐτι ἀν εὗρη τινὰς μοναχοὺς περιερχομένους καὶ ζητοῦντας ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου Τάφου συλλαμβάνειν καὶ ἔλκειν αὐτοὺς ἐν παντὶ κριτηρίῳ Ἐκκλησιαστικῷ τε καὶ ἔξωτερικῷ, καὶ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν ἥν ἐσύναξαν ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου τάφου, τὰ δὲ ψευδεπίπλαστα καὶ ψευδόγραφα γράμματα ὅπου περιφέρουσιν ὡς παρ' ἡμῶν κατακαίειν ἔχων δικάζοντας εἰς ταῦτα πάντα τὸν τε μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν, καὶ τοὺς κατὰ τόπον πανιερωτάτους ἀρχιερεῖς, ἀρχιεπισκόπους τε καὶ ἐπισκόπους, τοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς τῆς ἡμῶν μετριότητος, τοὺς κατὰ τόπον ἐπιτρόπους ἡμῶν, καὶ πάντας τοὺς δυναμένους τῶν φιλοχρίστων ὁρθοδόξων, εὐλαβεστάτων ἰερέων, καὶ τιμιωτάτων ἀρχόντων ἑκάστης πολιτείας. Ὁφείλουσι γὰρ ἄπαντες συντρέχειν καὶ συμβοηθεῖν διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀγίου Τάφου, ὡσὰν ὅπου εἶναι μήτηρ πασῶν τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν καὶ μητρόπολις, καὶ τιμὴ, καὶ δόξα καὶ καυχήσεως στέφανος τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν, δώῃ δὲ ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς τοιούτοις διὰ τὸν κόπον αὐτῶν, ἐν μὲν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν εὐλογίαν Του καὶ τὸν ἀγιασμὸν Του καὶ καλὴν κυβέρνησιν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ἀξιώσοι αὐτοὺς τῆς ἀνω Ιερουσαλὴμ· εἰ δὲ τινες εὑρεθῶσιν εἴτε τοῖς ψευδομονάχοις, καὶ τὰ ψευδεπίπλαστα γράμματα ἐπιφέρουσιν ὡς παρ' ἡμῶν εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην τῶν ὁρθοδόξων, συντρέχοντες καὶ βοηθοῦντες, εἴτε ἐναντιούμενοι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ εἰς τὰ ἀφιερώματα τοῦ Παναγίου Τάφου διακρατοῦντες καὶ παρακατέχοντες αὐτὰ, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἀδικοῦντες τὴν πηγὴν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἴεροσυλοῦντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ιακώβ, καὶ ἀπαυθαδιαζόμονοι ἀναιδεῖ τῷ προσώπῳ, καὶ ὡς εἰπεῖν αὐτοψεί ἀναισχυντοῦντες εἰς αὐτὸν τὸν δεσπότην Χριστὸν γινόμενοι διόλου ἀσεβέστατοι, εἴτε ἴερωμένοι εἶεν οἱ τοιοῦτοι, εἴτε λαϊκοί, εἴτε μεγάλοι, εἴτε μικροί, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἔχομεν αὐτοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀσυγχωρήτους καὶ ἀφωρισμένους παρὰ Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, καὶ κατηραμένους καὶ ἀλύτους μετὰ θάνατον, καὶ τυμπανιαίους, καὶ ὄλως ἀποκεκομμένους ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ἀγίων, καὶ τὸν κλῆρον τῶν ὁρθοδόξων, καὶ ἔστωσαν τῆς μερίδος τοῦ προδότου Ιούδα, καὶ τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης πᾶσι δὲ τοῖς συντρέχουσι καὶ βοηθοῦσιν ὡς εἰρηται πρὸς ὡφέλειαν τοῦ

Παναγίου Τάφου χάρις εἴη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, αψι. ἐν μηνὶ Μαΐῳ

7

**ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ**

Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς πατριαρχικοῦ γράμματος ἀποφαίνεται, ὅτι ἀποκαθίστησι τὸν εἰς τὰ αὐτόσε ἐρχόμενον διὰ τὴν συνηθισμένην ζητείαν καὶ βοήθειαν τοῦ ζωοδόχου μνήματος ὁσιώτατον πνευματικὸν καὶ πρωτοσύγκελλον αὐτῆς ἐν Ιερομονάχοις κύρῳ Λαυρέντιον εἰς ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους ὃποῦ εύρισκονται εἰς τὰς ἀρχιεπισκοπὰς τῶν Ιερωτάτων ἀρχιεπισκόπων Λευκάδος καὶ ἀγίας μαύρας, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, καὶ εἰς ἄπασαν τὴν φιλόχριστον νῆσον Κέρκυραν, ἀποκαθίστησιν αὐτὸν, καὶ ἐπιτρόπον αὐτῆς ἴδιον, καὶ καθολικὸν τὰ ὄσα ἀσπρὰ συνάζοντες διὰ ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἅγιου Τάφου εἰς τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας, καὶ εἴτε ἀφιερώματα τύχουν, εἴτε ἀσπρὰ δηλονότι, εἴτε ἀσημικὰ καὶ μαλαγματικά, εἴτε ὁσπῆτια καὶ ἐργαστήρια, εἴτε καὶ ἄλλα εἰδη κινητὰ ἢ ἀκίνητα νὰ ἔχῃ καὶ νὰ λαμβάνῃ εἰς χεῖρας του χωρὶς πάσης ἀμφιβολίας καὶ ἀντιλογίας. Ἔτι ἀν εὔρη τινὰς μοναχοὺς περιερχομένους καὶ ζητοῦντας ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἄγιου Τάφου συλλαμβάνειν καὶ ἔλκειν αὐτοὺς ἐν παντὶ κριτηρίῳ ἐκκλησιαστικῷ καὶ πολιτικῷ, καὶ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν ἥν ἐσύναξαν ἐλεημοσύνην ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἄγιου Τάφου, τὰ δὲ ψευδεπίπλαστα καὶ ψευδόγραφα γράμματα, ὃποῦ περιφέρουσι ὡς παρ' ἡμῶν κατακαίειν, ἔχων δικάζοντας εἰς ταῦτα πάντα τοὺς ἄγίους ἀρχιερεῖς, τοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς τῆς ἡμῶν μετριότητος, τοὺς κατὰ τόπον τιμιωτάτους ἐπιτρόπους ἡμῶν καὶ πάντας τοὺς δυναμένους τῶν φιλοχρίστων ὄρθοδόξων, εὐλαβεστάτων ἰερέων, καὶ τιμιωτάτων ἀρχόντων ἐκάστης πολιτείας· ὁφείλουσι γὰρ ἄπαντες συντρέχειν καὶ συμβοηθεῖν διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἄγιου Τάφου, ὡσὰν ὃποῦ εἴναι μήτηρ πασῶν τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, καὶ μητρόπολις, καὶ τιμὴ καὶ δόξα, καὶ καυχήσεως στέφανος τῶν ὄρθοδόξων χριστιανῶν, δώῃ δὲ ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς τοιούτοις διὰ τὸν κόπον αὐτῶν ἐν μὲν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν εὐλογίαν

Του καὶ τὸν ἀγιασμὸν Του, καὶ καλὴν κυβέρνησιν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ἀξιώσαι αὐτοὺς τῆς ἄνω Ιερουσαλήμ καὶ τῶν ἀνεκλαλήτων Αὐτοῦ ἀγαθῶν. Εἰ δὲ τίνες εὔρεθῶσιν, εἴτε τοῖς ψευδομονάχοις, καὶ τὰ ψευδεπίπλαστα γράμματα ἐπιφέρουσιν ὡς παρ' ἡμῶν εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην τῶν ὁρθοδόξων συντρέχοντες καὶ βοηθοῦντες, εἴτε ἐναντιούμενοι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἰς τὰ ἀφιερώματα τοῦ ἀγίου Τάφου διακρατοῦντες καὶ παρακατέχοντες αὐτὰ, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἀδικοῦντες τὴν πηγὴν τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἰεροσυλοῦντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀπαυθαδιαζόμενοι ἀναιδεῖ τῷ προσώπῳ, καὶ ὡς εἰπεῖν αὐτοψεί ἀναισχυντοῦντες εἰς αὐτὸν τὸν δεσπότην Χριστὸν γινόμενοι διόλου ἀσεβέστατοι, εἴτε ἰερωμένοι εἶεν οἱ τοιοῦτοι εἴτε λαϊκοί, μεγάλοι ἢ μικροί, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ἔχομεν αὐτοὺς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀσυγχωρήτους καὶ ἀφωρισμένους παρὰ πατρὸς, υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, καὶ κατηραμένους καὶ ἀλύτους μετὰ θάνατον, καὶ τυμπανιαίους, καὶ ὅλως ἀποκεκομμένους ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ἀγίων, καὶ τὸν κλῆρον τῶν ὁρθοδόξων, καὶ ἔστωσαν τῆς μερίδος τοῦ προδότου Ιούδα, καὶ τῶν θεομάχων Ιουδαίων, τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον τῆς δόξης, πᾶσι δὲ τοῖς συντρέχουσι καὶ βοηθοῦσιν ὡς εἰρηται, χάρις εἴη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ παντοκράτορος, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

'Ἐν· Κωνσταντινουπόλει αψμα'. Κατὰ μῆνα Ιούλιον.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ Ο ΣΑΜΟΣΑΤΕΥΣ

ΩΣ ΠΟΛΕΜΙΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ¹

Ἡ κατὰ τύπον ἐπιστολῆς ἡ πραγματείας ἡ λόγου (ίστορίας- διηγήσεως), ώς φέρεται εἰς τινας ἐκδόσεις, γεγραμμένη σάτυρα τοῦ Λουκιανοῦ καὶ πρὸς τὸν φύλον αὐτοῦ τὸν ἐπικούρειον Κρόνιον ἀπευθυνομένη ἔχει πάντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν σύγκεινται τὰ τοιούτου εἴδους φιλολογικὰ προϊόντα. Τὰ στοιχεῖα δὲ ταῦτα εἶνε: σύντομος προσφώνησις μετ' εὐχῆς καὶ δηλώσεως τοῦ ὀνόματος τῶν ἀλλήλοις ἐπιστελλόντων «Λουκιανὸς Κρονίω εῦ πράττειν», εἰσαγωγὴ (1-2), σῶμα τῆς ἐπιστολῆς περιλαμβάνον τὴν ὑπόθεσιν καὶ εἰς τρία τμήματα

¹ Καίτοι εῖχομεν δηλώσει («Νέα Σιών» τεῦχος 2 σελ. 135-149), ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῆς σατύρας τοῦ Λουκιανοῦ «περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς» θὰ ἦνε σύντομος πρὸς ἀποφυγὴν μακρηγοριῶν, ἐν τούτοις ἐπιληφθέντες τοῦ ἔργου ἐπεισθημεν, ὅτι εἶνε πολὺ προτιμότερον νὰ ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς ὅλον τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, τὸ πλεῖστον παραφράζοντες, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον παρατιθέμενοι, τὸ μὲν, ὅπως οἱ φιλόμουσοι ἀναγνῶσται σχηματίσωσι σαφεστέραν παράστασιν καὶ ἰδέαν τοῦ ἐν αὐτῇ πρωταγωνιστοῦντος ἥρωος καὶ τοῦ ὅλου πνεύματος, τοῦ δι' αὐτῆς διήκοντος, τὸ δὲ ὅπως διευκολυνθῶσιν ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὄποιους δὲν εἶνε εὔκολος ἡ τε ἀπόκτησις καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ πρωτοτύπου. Πρὸς τούτοις χάριν ἀκριβείας ἀνάγκη νὰ διορθώσωμεν παροράματὰ τινα παρεισφρήσαντα εἰς τὴν τελευταίαν σημείωσιν, ἔνθα ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος Hermar ἀναγνωστέον J.C.S. Germar, ὅστις τὴν δηλωθεῖσαν γνώμην ἐξέφρασεν ἐν τῇ σχολικῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «Symbolae ad Luciani Samosatensis de morte Peregrini libellum rectius aestimandum contra Walchium potissimum nuper Gottingensem» Thorn 1879, ἥτις ἀνετυπώθη ἐν ἑτέρῳ ἔργῳ τοῦ αὐτοῦ «Meletemata thorumensia» Halae 1822 σελ. 49—78. Εἰς τὴν παραπομπὴν "Чтения в обществе любителей духовного просвещения" νά προσθέσωμεν τὸ ἔτος 1885 μέρος I καὶ τὸν πλήρη τίτλον τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι μελέτης: ««Циники, или христиане служат главным предметом сатиры Лукиана о смерти Перегрина» Τέλος εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὑποδειχθέντας συγγραφεῖς, τοὺς φρασθέντας ὑπὲρ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς γνώμης προσθέτομεν καὶ τοὺς ἔξῆς Maurice Croiset «Essai sur la vie et les œuvres de Lucien» Paris 1882, ἐν τῷ ὄποιῳ ἀξίᾳ λόγου εἶνε ἡ ἔκτη ὑποδιαίρεσις τοῦ ἔκτου κεφαλαίου, ἡ ἐπιγραφομένη Lucien et les chrétiens—resume de ce chapitre». Burmeister «Commentatio qua Lucianum scriptis suis libros sacros irrisisse negatur Gustroviae 1843 Lichtenberger «Encyclopedie des sciences religieuses» I. VIII «Lucien» Tzschirner, «Fall des Heidenthums», I, 315. Plauck, «Lucian und das Christentum», Stud. und, Kriti. 1834. Baur, «Die christ' Kirche der drei ersten Jahrh. 396». «Eichstad, Lucianus num scriptis suis adjuvare religionem chris. volucrit?» Jena 1820· Jacob, Characteristik Lucian's». Hamb. 1832 Tillemont, «Histoire des empereurs» t. II Article XXIX σελ. 403 Lettrône "Journal des savants" juillet 1818 Sommerbrodt, «Ausgewählte Schriften des Lucian» Berl. 1878. Ο Σουΐδας ἐν τῇ λέξει «Λουκιανὸς» παρατηρεῖ «...τελευτῆσαι δὲ αὐτὸν λόγος ὑπὸ κυνῶν, ἐπεὶ κατὰ τῆς ἀληθείας ἐλύτησεν. Εἰς γὰρ τὸν Περεγρίνου βίον καθάπτεται τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ αὐτὸν βλασφημεῖ τὸν Χριστὸν ὁ παμμίαρος». Πλὴν τούτων ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ (σελ. 147) λέγεται ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ Λουκιανοῦ μετηνέχθη εἰς Ἰταλίαν ἐκ Κων/πόλεως τῷ 1425 ἔτει καὶ ἐξετυπώθη τὸ πρώτον ἐν Φλωρεντίᾳ (1496). Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπικοινούθησαν καὶ ἄλλαι, ὡν κάλλισται εἶνε ἡ τοῦ Bourdelot, Paris 1615. Ἡ τοῦ Hemsterhuys et Reitz μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Amstesterdam 1743-46, ἡ Deux-Ponts, 1789-1793, ἡ τοῦ Lehmann, Leipzig, 1821-1831, ἡ τοῦ Dindorf, dans la bibliothèque grecque de Didot, 1840 καὶ 1859 καὶ ἡ τοῦ C. Jacobitz, Lipsiae 1867, ἦν ἔχομεν ἀνὰ χειρας ἐν τῇ προκειμένῃ μελέτῃ μετὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Hemsterhuys καὶ Reitz. Ο Λουκιανὸς μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ Perret d' Ablencourt 1654, ὑπὸ τοῦ Belin de Ballu 1789, ὑπὸ τοῦ Talbet 1857 καὶ ὑπὸ τοῦ Lehmann μετὰ σχολίων.

ύποδιαιρούμενον (3-41) καὶ ἐπίλογος (42-45). ὜καστον τῶν μερῶν τούτων πληρέστατα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν σκοπόν, δὲν ἔθετο ἑαυτῷ ὁ συγγραφεὺς, προβαίνων εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος. Καὶ δὴ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ καθίστησι γνωστὸν τῷ ἑαυτοῦ φίλῳ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ¹ ἐκτυλιχθέντος καμικοτραγικοῦ δράματος, τὰ ποταπὰ ἐλατήρια, τὰ ὡθήσαντα τὸν θρασύδειλον ἥρωα εἰς τοιοῦτον τόλμημα καὶ τὸ γέλωτος καὶ ἀποστροφῆς καὶ ἄξιον οἴκτου τέλος, ὅπερ ἦν ἡ ἐκούσιος καὶ πάνδημος ὀλοκαύτωσις γενομένη διὰ πυρᾶς παρασκευασθείσης ἴδιαις χερσὶ («πυρὰν ὅτι μεγίστην νήσας ἐνεπήδησεν») κατὰ τὴν πολυανθρωποτάτην τῶν Ἑλληνικῶν πανηγύρεων- τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ο δυστυχὴς οὗτος, κατὰ

---

¹ «Περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς» 2, 3, 5, 7, 34-35, 37, 42.

τὴν γνώμην αὐτοῦ τοῦ σατυρικοῦ, ἥρως ὀνομάζετο Περεγρῖνος¹ καὶ Πρωτεύς,² ώς ὁ ἴδιος χαίρων ἀπεκάλει ἑαυτόν, ύπενθυμίζων πράγματι τὸν Ὁμηρικὸν Πρωτέα³ ἐν σχέσει πρὸς τὸ εὐμετάβολον, πλείστας ὅσας, καθὼς ἐκεῖνος, τροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις ύφιστάμενος καὶ τὰ πάντα χάριν τῆς δόξης γινόμενος.⁴ Τόσον δ' ἐμφανῶς ἦρᾶτο ταύτης, ὥστε δι' αὐτὴν κατηναλώθη ὑπὸ του πυρὸς ἡ μᾶλλον ἐγένετο καὶ πῦρ, χάρις εἰς τὴν καταστρεπτικὴν εὔκολίαν, μεθ' ἣς μετεσχηματίζετο, ἀλλάσσων προσωπεῖα καὶ γινόμενος τὰ πάντα.⁵ Απηνθρωπακώθη λοιπὸν ὁ βέλτιστος Περεγρῖνος, μιμηθεὶς κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐμπεδοκλέους,⁶ ρίψαντος ἑαυτὸν εἰς τοὺς κρατῆρας,

¹ Δημώνακτος βίος 21. Οὗτος ἦτο ίστορικὸν πρόσωπον, ώς γίνεται δῆλον ἐκ πολλῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἑθνικῶν συγγραφέων, γνωρισάντων αὐτὸν ὑπὸ τὴν μίαν ἡ τὴν ἄλλην ἐπωνυμίαν ἡ καὶ ὑπ' ἀμφοτέρας. Τοιοῦτοι εἶνε ἐκ μὲν τῶν ἑθνικῶν ὁ A. Gellius, ὅστις γνωρίσας τὸν Περεγρῖνον ἐν Ἀθήναις ὀνομάζει αὐτὸν (*virum gravem atque constantem*) καὶ ὁ Ammianus Marcellinus (*Peregrinus cognomento Proteus, cuius insignem lumen obnoxium tam facete exagitat Lucianus, philosophus Cynicus fuit ... inperante M. Antonino desiit vivere.* Ἐκδοσις Reitz, t. VIII σχόλια σελ. 535) περὶ δὲ τῶν Ἐκκλ. συγγραφέων θὰ εἴπωμεν κατωτέρω. Ἰδε καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν ἔκδοσις Γαρδελί καὶ Κο. τ. VII ἐν τῇ λέξει Περεγρινός.

² Πλοῖον ἡ Εὐχαὶ 6. Πρὸς ἀπαίδευτον 14.

³ Κατ' ἀρχαίας μυθολογικὰς παραδόσεις ὁ Ὁμηρικὸς οὗτος Πρωτεὺς κατοικῶν πλησίον τοῦ Φάρου τῆς Αἰγύπτου ἐκέκτητο τὴν δύναμιν τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα· πρὸς τούτοις εἶχε καὶ τὴν ίκανότητα ἀεννάως νὰ ἀλλάσσῃ τὴν μορφὴν του καὶ ἐν ὁπιῆ ὄφθαλμοῦ νὰ ἔξαφανίζηται χωρὶς νὰ ἀφίνη ἵχνη τῆς διαβάσεώς του. «Πάντα δὲ γινόμενος, λέγει ὁ Ὁμηρος, «πειρήσεται δόσον ἐπὶ γαῖαν ἐρπετὰ γίνονται καὶ ὕδωρ καὶ θεσπιαδὲς πῦρ». Ομήρου Οδύσσεια Δ'. 415. Λουκιανοῦ περὶ ὁρχήσεως 19.

⁴ Τὴν φράσιν: «ἄπαντα γὰρ δόξης ἔνεκα γενούμενος» ἐνόμιστάν τινες ἀπομίμησιν καὶ παρῳδίαν τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα», (Α' Κορ. 9, 22), ἐπίσης δὲ καὶ τὸ κατωτέρω λεγόμενον: «ἄλλα νῦν ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς τὸ ἄγαλμα τοῦτο οἰχήσεται ὄχοιμενον ἐπὶ τοῦ πυρὸς ὀφρανούς ήμᾶς καταλιπόν» (Ἀύτόθι 6) εὑρίσκουσι ἔχον ὄμοιότητα πρὸς τὸ τοῦ Ἰωάννου (14,18,19) «οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀφρανούς», ἀλλ' ὡς ὄρθοτατα παρατηρεῖ ὁ Reitz αἱ λέξεις μὲν εἶνε αἱ αὐταὶ τὸ δὲ πρᾶγμα διαφέρει (*sed locutio eadem, res alia*).

⁵ Πρβλ. Αὐτόθι 38.

⁶ Ως γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων, ὁ Λουκιανὸς παρεδέχετο μίαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων παραδόσεων περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐμπεδοκλέους, καθ' ἣν οὗτος κατεκάη, ρίψαντος εἰς τοὺς κρατῆρας τῆς Αἴτνης, καίτοι τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ δέν ἔχουσιν ἔξακριβωθῆ εἰσέτι. Ἰδε καὶ Τατιανοῦ. «Λόγος πρὸς Ἑλληνας» § 3 Ἐλλ. Πατρολογία Migne t. 6. σελ. 812. Τερτυλλιανοῦ «Ad Martyres» c. 4 Λατ. Πατρολ. Migne t. 1 σελ. 625).

μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς προσεπάθησε νὰ διαφύγῃ τουλάχιστον τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ ὁ μιμητὴς αὐτοῦ «ὁ γεννάδας οὗτος» ἐπέφερε τὸ τέλος τῆς ἴδιας ζωῆς ἐνώπιον πλείστων μαρτύρων συρρευσάντων εἰς τὴν ἐν Όλυμπίᾳ ἑορτήν, εἰπὼν περὶ τούτου λόγους τινὰς εἰς τοὺς Ἑλληνας ὄλιγας ήμέρας πρὸ τοῦ τολμήματος.

Ἐν τῷ πρώτῳ (3-6) εἰκ τῶν τριῶν δυσαναλόγων τμημάτων εἰς τὰ ὅποια, ὡς εἴπομεν, διαιρεῖται τὸ σῶμα τῆς ἐπιστολῆς, ὁ Λουκιανὸς ἔρχεται ἐκτιθέμενος τὴν ύπόθεσιν τοῦ δράματος (Αὐτόθι 37), οὕτινος ὁ πρωταγωνιστὴς (Περεγρίνος) δέν διετέλει ἄγνωστος τῷ ἑαυτοῦ φίλῳ ὡς λέγει ὁ Ἰδιος: «τὸν μὲν ποιητὴν οἶσθα οἰός τις ἦν καὶ ἡλίκα ἐτραγώδει παρ' ὅλον τὸν βίον ύπερ τὸν Σοφοκλέα καὶ τὸν Αἰσχύλον». Ἡ ύπόθεσις αὕτη ἔχει ὡς ἔξῆς. Διατρίβων ὁ ἡμέτερος σατυρικὸς ἐν Ἑλλάδι χάριν τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἀφίκετο εἰς τὴν Ἡλιδα. Περιπλανώμενος ἐκεῖ ἀνά τό γυμνάσιον ἥκουσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν κυνικὸν Θεαγένη, φίλον τοῦ Περεγρίνου, διὰ τραχείας καὶ μεγάλης φωνῆς ἀγορεύοντα, καὶ παντὶ σθένει πειρώμενον, ὅπως ύπεραπολογηθῇ τοῦ Πρωτέως- Περεγρίνου καὶ ἐπαινέσῃ αὐτὸν, κατηγορήσῃ δὲ ἀπαξαπλῶς πάντας τοὺς ἄλλους ἢ τουλάχιστον μὴ κρίνῃ ἀξίους ἀντιπαραβολῆς πρὸς αὐτὸν οὐ μόνον τὸν κυνικὸν φιλόσοφον Διογένην («Σινωπέα») ἢ τὸν διδάσκλον αὐτοῦ Αντισθένην, ἀλλ' οὐδὲ τὸν Σωκράτην αὐτὸν. Πλέκων τὸ ἐγκάμιον τοῦ Πρωτέως, ἀγωνιωδῶς καὶ μετ' ἐπιφωνήσεων πρὸς τὴν γῆν, τὸν ἥλιον, τοὺς ποταμούς, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν πατρῶον Ἡρακλέα¹ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν ἀθῶον, κατηγορούμενον ἐπὶ κενοδοξίᾳ, ἐπειδὴ ἐθεώρησε καλὸν διὰ τοῦ πυρὸς νὰ ἔξελθῃ τοῦ βίου τούτου, ὡσεὶ ἔμελλε νὰ εἶνε ὁ πρῶτος, ἐνῷ καὶ ὁ Ἡρακλῆς οὕτως ἐτελεύτησε καὶ ὁ Ασκληπιὸς καὶ ὁ Διόνυσος διὰ κεραυνοῦ καὶ τελευταῖον ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἰς τοὺς κρατῆρας (4). Πῶς λοιπὸν τολμᾶ τις νὰ ἐκστομίσῃ τοιαύτην κατὰ τοῦ Πρωτέως κατηγορίαν; Οὗτος ἐδεσμεύθη ἐν Συρίᾳ (ἴδε κατωτέρω 11, 12), ἐδωρήσατο τῇ πατρίδι 5 χιλιάδας ταλάντων ἢ μᾶλλον 15 τάλαντα

---

¹ Τοῦτον ἥθελον οἱ κυνικοί ἀρχηγόν τῆς αἰρέσεως τῶν.

(ιδε 14,15), ἐξεδιώχθη τῆς πόλεως τῶν Ρωμαίων (18) «διὰ τὴν παροησίαν καὶ τὴν ύπερβολικὴν ἐλευθερίαν» ἥτο ἐπισημότερος τοῦ Ἡλίου καὶ ἡδύνατο νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Δία. Μέχρι τοσούτου ἔφθασαν αἱ ύπερβολαὶ τοῦ ἐγκωμιαστοῦ Θεαγένους, ὥστε νὰ παραστήσῃ τὸν Πρωτέα ἀμιλλώμενον πρὸς τὸν Δία. Δέν ἐπέμεινεν ὅμως ἐν τῇ διατυπωθείσῃ ἵδεα, ἀλλ' ύποχωρήσας μικρὸν ἡρκέσθη εἰς τὴν ἐξίσωσιν αὐτῶν. Γανοιῶν δὲ ἐπὶ τῇ εὐστόχῳ ύπερφασπίσει καὶ ἐξυψώσει ἐν τῇ συνειδήσει τῶν πολυπληθῶν ἀκροατῶν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐπὶ κενοδοξίᾳ κατηγορουμένου Πρωτέως, κατέπαυσε τὸν λόγον, ἐπισυνάψας τὰ ἔξῆς λίαν κολακευτικὰ δι' αὐτὸν: «Δύο γὰρ ταῦτα ὁ βίος ἄριστα, δημιουργήματα ἐθεάσατο, τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιον καὶ Πρωτέα, πλάσται δὲ καὶ τεχνῖται τοῦ μὲν Φειδίας, τοῦ δὲ ἡ φύσις. Ἀλλὰ νῦν ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς τὸ ἄγαλμα τούτο οἰχήσεται ὄχούμενον ἐπὶ τοῦ πυρὸς ὄρφανοὺς ἡμᾶς καταλιπὸν» (6). Εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα τοῦ δεινοῦ φήτορος, περιχυθέντος ὑπὸ πολλοῦ ἴδρωτος, προσετέθησαν πολὺ γελοία δάκρυα καὶ ἄλλαι κωμικαὶ κινήσεις, δι' ᾧ οὗτος προσεπάθει νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀλγεινῷ ἀποχωρισμῷ καὶ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοιούτου σπανίου ἀνθρώπου, ἀποσπῶν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ μετὰ τίνος φειδοῦς, ὅπως μὴ ύπερ τὸ δέον ἔλκῃ ταῦτας. Τέλος ὀλολύζοντα ἀπήγαγὸν τινες αὐτὸν διὰ μέσου τῶν κυνικῶν, ζητοῦντες, ὅπως μετριάσωσι τὴν ύπερβολικὴν λύπην αὐτοῦ διὰ παραμυθητικῶν λόγων.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι (7-31) ἐκτίθεται ὁ λόγος ἐτέρου τίνος ἀνωνύμου φήτορος, ὅλως διόλου ἀντιθέτου πρὸς τὸν προλαλήσαντα, ὃσον ἀφορᾶ εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, ἐν ᾧ διετέλει κατὰ τὴν ἀγόρευσιν καὶ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς.¹ Ο δεύτερος οὗτος

¹ Πολλοὶ τῶν κριτικῶν ύποθέτουσιν, ὅτι ἀνώνυμος οὗτος ὁρτῷ εἶνε αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς ύποδυθεὶς τὸ πρόσωπον ἀγνώστου, ἵν' εὐχερέστερον ἐκφράσῃ τὰς ἴδιας σκέψεις καὶ τὰ ἴδια συναίσθήματα. Ποιεῖται δὲ χρῆσιν τοῦ τρόπου τούτου, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπειδὴ δέν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναλάβῃ εὐθύνην δι' ἀφήγησιν φαντασιῶδη, περιέχουσαν κόκκινον ἀληθείας καὶ ὄλοκληρον μέτρον ἐπινοημάτων ψεύδους, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅπως προσδώσῃ αὐτῇ, ὡς τοιαύτῃ πιθανήν ὄψιν καὶ ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἐλαχίστην ύπόνοιαν συκοφαντίας, ἀφορώσης τὸ πρόσωπον τοῦ Περεγρίνου. Τούτο παραδέχονται ὁμοφώνως ὁ Bernaus ὁ Planck καὶ ὁ Zeller (Τσέλλερ) (Ψτενια в обществе людитеlej духовного просвещения) 1885 μέρος I σελ 114). Ἐνταῦθα ὅμως πρόκειται περὶ ξένου ὅλως προσώπου, διότι, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα: «καὶ αὐθις ἐγέλα ἐπὶ πολὺ ὥστε καὶ ἡμῶν (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Λουκιανοῦ) τοὺς πολλοὺς ἐπὶ τὸ ὅμιον ἐπεσπάσατο» (7) καὶ ἐκ τῶν κατώτερων, ἐν οἷς ὄμιλῶν περὶ τοῦ ἐξιργισθέντος Θεαγένους, ὡς ἐκστομίσαντος πολλὰς ὑβρεις κατὰ τοῦ κατελθόντος τοῦ βήματος φήτορος λέγει ὅτι ἡγνόει τὸ ὄνομα αὐτοῦ «οὐ γὰρ οἴδα ὅστις ὁ βέλτιστος ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο» (31). Ότι ὁ Λουκιανὸς δὲν ύποδύεται ξένον πρόσωπον,

οήτωρ καταληφθεὶς ύπὸ σπασμωδικοῦ γέλωτος, ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξερχομένου, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ βήματος, ποὶν ἥ διαλυθῆ τὸ πλῆθος. Αρχόμενος τοῦ λόγου ἐξήγησε τὴν αἰτίαν τοῦ ἰδίου γέλωτος εἰπών: «Ἐπεὶ ὁ κατάρατος Θεαγένης τέλος τῶν μακροτάτων αὐτοῦ τὰ Ἡρακλείτου δάκρυα ἐποιήσατο, ἐγὼ κατὰ τὸ ἐναντίον ἀπὸ τοῦ Δημοκρίτου γέλωτος ἄρξωμαι». Καὶ πάλιν ἐξηκολούθει νὰ γελᾶ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὥστε πολλοὶ τῶν ἀκροατῶν ἐρεθιζόμενοι ἐξερρήγνυντο ἐπίσης εἰς γέλωτας. Συνελθὼν ὅμως καὶ συγκεντρώσας τὰς ἴδιας σκέψεις, καὶ δεύτερον προσέθηκε τοῦ γέλωτὸς του αἴτιον. Δέν ἡδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ, τὸ μὲν ἀκούων τόσῳ γελοίους λόγους, τὸ δὲ βλέπων ἄνδρας γέροντας «δοξαρίου καταπτύστου ἔνεκα μονονουχὶ κυβιστῶντας ἐν τῷ μέσῳ». Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ύπὸ τοῦ Θεαγένους ὡς ἀπολογία ύπερ τοῦ Περεγρίνου λεχθέντα, ὅπως παραστήσωσιν αὐτὸν κατὰ πάντα ἀμεμπτον καὶ ἔξοχον, ἀπήρεσκον τῷ ἀνωνύμῳ ωρίτορι, καθόσον πολὺ ἀπεῖχον τοῦ ἀληθοῦς καὶ συνδυαζόμενα μετὰ τῶν πραγματικῶν ἐλατηρίων τοιούτου πραξικοπήματος, ἄτινα οὐδὲν ἄλλο ἥσαν ἥ λιμοδοξίᾳ τοῦ ἐτοιμοθανάτου γέροντος, ἐπομένως ἐκίνουν παρ' αὐτῷ (τῷ ωρίτορι) καὶ παρὰ τοῖς φρονιμωτέροις ἐκ τῶν ἀκροατῶν καὶ θεατῶν ἀκράτητον γέλωτα, ἀναλαμβάνει οὗτος νὰ ἔξαγαγῃ τοὺς ἀκροατὰς του τῆς πλάνης, εἰς ἥν εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ προαγορεύσας ἐγκωμιαστής, διαφωτίζων αὐτοὺς περὶ τοῦ ἀγάλματος, τὸ ὅποιον ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ καῆ, καὶ

ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ τελευταίου τμήματος, ἐν τῷ ὅποιῳ ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται περιγράφων τὴν ὄλοκαύτωσιν καὶ αὐτολεξεὶ ἀναφέρων τοὺς λόγους, οὓς αὐτός εἶπεν ἥ παρ' ἄλλων προσώπων ἤκουος. Ανώνυμον ὄνομάζει αὐτὸν καὶ ὁ Faber ἐν τοῖς σχολίοις τῆς μνημονευθείσης ἐκδόσεως Reitz σελ. 543, ἔνθα ἀναγινώσκομεν.»
Hic anonymous, quo velut ὑποκριτὴ utitur Lucianus ὁ τοῦ δράματος διδάσκαλος Peregrinum suis coloribus depingent.»

νὰ διαζωγραφήσῃ διὰ ζωηρῶν καὶ ἀληθῶν χρωμάτων τὴν εἰκόνα τοῦ διαβοήτου ἥρωος. Εἶχε δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ κατώρθου τοῦτο, διότι ἐξ ἀρχῆς παρηκολούθει καὶ ἐπετήρει τὰ φρονήματα καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τινα τῶν κατ' αὐτὸν ἐμάνθανε παρὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ παρ' ἄλλων, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἀκριβῶς ἡδύναντο νὰ γνωρίζωσιν αὐτὸν. Ων ἐφωδιασμένος διὰ τοιούτων μέσων ὑπισχνεῖται νὰ παρουσίασῃ τὸ πραγματικὸν ἄγαλμα, λαξευθὲν καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τοῦ περιφήμου ἄγαλματοποιοῦ Πολυκλείτου (Πρβλ. Λουκιανοῦ Περὶ Ὀρχήσεως 75).

Προβαίνων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν του ὑποσχεθέντος ἔργου, ὁ ρήτωρ ἐκτίθησι τὴν βιογραφίαν τοῦ Περεγρίνου διὰ ζωηρῶν μὲν ἀλλὰ πάντοτε μελανῶν χρωμάτων. Ἐκ τῶν περιστατικῶν τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ δὴ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας μνείαν ποιεῖται δύο λίαν σκανδαλωδῶν ἐπεισοδίων, ὡς ἀποτέλεσμα σχόντων ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν ζημίαν (Αὐτόθι 9) τοῦ δράστου αὐτῶν. Περὶ ταῦτα ὅμως καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν ἐνδιατρίβει ὁ ρήτωρ, διότι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, δὲν εἶχε γίνη εἰσέτι ἄγαλμα, ἀλλ' ἵτο «πηλὸς ἀπλαστος,» μεταβαίνει δὲ εἰς ἄλλα πολὺ σπουδαιότερα, ἐκ τῶν ὅποιων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ φόνος τοῦ ὑπερεξηκονταετοῦ πατρὸς του. Μνημονεύσας τούτου ὁ ρήτωρ ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τῶν παρισταμένων, καλῶς γνωριζόντων, ὅτι ὁ Περεγρίνος ἀπέπνιξε τὸν ἴδιον πατέρα μὴ ἀνεχόμενος αὐτὸν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ στυγερὸν τοῦτο ἔγκλημα ἐγνώσθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν τοῦ Παριανῶν (14, 15) οὗτοι ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ πατραλοίου, ζητοῦντες ἐκδίκησιν τοῦ αἷματος τοῦ πνιγέντος πατρὸς ἔνεκα τούτου ὁ πατραλοίας ἡναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γενέθλιον πόλιν καὶ νὰ καταδικάσῃ ἑαυτὸν εἰς ἐκούσιον φυγήν. Φεύγων τὴν μῆνιν καὶ συνεπῶς τὴν τιμωρίαν τῶν μένεα πνεόντων συμπολιτῶν ὁ Περεγρίνος περιεπλανᾶτο εἰς διαφόρους χώρας. Μεταβαίνων οὕτω ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀφίκετο τέλος καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἐνθα ἐγνώρισε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἡσπάσθη αὐτὴν, ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι διακριθεὶς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ ἀπολαύσας ὑπολήψεως οὐ τῆς τυχούσης διὰ τὴν περὶ τὰς Γραφὰς ἱκανότητα, ὡς καταδείκνυται ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀνωνύμου ρήτορος, ἀφηγουμένου τὰ περὶ τοῦ χριστιανοῦ Περεγρίνου ὡς ἐξῆς:

«Είτα ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα διεβεβόητο, φυγὴν ἔαυτοῦ καταδικάσας ἐπλανᾶτο ἄλλην ἄλλοτε ἀμείβων (11). Ὄτε πὲρ καὶ τὴν θαυμαστὴν σοφίαν¹ τῶν χριστιανῶν ἐξέμαθε περὶ τὴν Παλαιστίνην τοῖς ιερεῦσι καὶ γραμματεῦσιν αὐτῶν συγγενόμενος. Καὶ τι γάρ; Ἐν βραχεῖ παῖδας αὐτοὺς ἀπέφηνε προφήτης καὶ θιασάρχης καὶ συναγωγεὺς καὶ πάντα μόνος αὐτὸς ὅν· καὶ τῶν βίβλων τὰς μὲν ἐξηγεῖτο καὶ διεσάφει, πολλὰς δὲ αὐτὸς καὶ συνέγραφε, καὶ ὡς θέον αὐτὸν ἐκεῖνοι ἡγοῦντο καὶ νομοθέτη ἐχρῶντο καὶ προστάτην ἐπέγραφον· τὸν μέγαν γοῦν ἐκεῖνον ἔτι σείουσι τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀνασκολοπισθέντα, ὅτι καινὴν ταύτην τελετὴν εἰσήγαγεν εἰς τὸν βίον (12). Τότε δὴ καὶ συλληφθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὁ Πρωτεὺς ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπερ καὶ αὐτὸς οὐ σμικρὸν ἀξίωμα περιεποίησε πρὸς τὸν ἐξῆς βίον καὶ τὴν τερατείαν καὶ δοξοκοπίαν ὃν ἐρῶν ἐτύγχανεν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐδέδετο, οἱ χριστιανοὶ συμφορὰν ποιούμενοι τὸ πρᾶγμα πάντα ἐκίνουν ἐξαρπάσαι πειρώμεναι αὐτὸν. Εἴτ' ἐπεὶ τοῦτο ἦν ἀδύνατον, ἡ γε ἄλλη θεραπεία πᾶσα οὐ παρέργως ἄλλὰ σὺν σπουδῇ ἐγίγνετο· καὶ ἔωθεν μὲν εὐθὺς ἦν ὅραν παρὰ τοῦ δεσμωτηρίου περιμένοντα γράδια, χήρας τινὰς καὶ ὄρφανά, οἱ δὲ ἐν τέλει αὐτῶν καὶ συνεκάθευδον ἔνδον μετ' αὐτοῦ διαφθείροντος τοὺς θεσμοφύλακας εἴτα δεῖπνα ποικίλα εἰσεκομίζετο καὶ λόγοι ίεροὶ αὐτῶν ἐλέγοντο καὶ ὁ βέλτιστος Περεγρῖνος -ἔτι γὰρ τοῦτο ἐκαλεῖτο- καινὸς Σωκράτης ὑπ' αὐτῶν ὀνομάζετο. (13) Καὶ μὴν κὰκ τῶν ἐν Ασίᾳ πόλεων ἐστιν ὃν ἥκον τῶν χριστιανῶν στελλόντων ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, βοηθήσοντες καὶ ξυναγορεύσοντες καὶ παραμυθησόμενοι τὸν ἄνδρα. Αμήχανον δὲ τι τὸ τάχος ἐπιδείκνυνται, ἐπειδὰν τὸ τοιοῦτον γένηται δημόσιον ἐν βραχεῖ γάρ, ἀφειδοῦσι πάντων. Καὶ δὴ καὶ τῷ Πελεγρίνῳ πολλὰ τότε ἥκε χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ προφάσει τῶν θεσμῶν καὶ πρόσοδον οὐ μικρὰν ταύτην ἐποιήσατο· πεπείκασι γὰρ αὐτοὺς οἱ κακοδαίμονες τό μὲν ὅλον ἀθάνατοι ἔσεσθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν ἀεὶχόνον, παρ' ὅ καὶ καταφρονοῦσι τοῦ θανάτου καὶ ἐκόντες αὐτούς

---

¹ Περὶ τούτων καὶ ἄλλων σκανδαλωδῶν ἐκφράσεων τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερομένων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ διαλάβωμεν λεπτομερῶς ἐν τῇ κριτικῇ ἐξετάσει τοῦ μέρους τούτου.

ἐπιδιδόασι οἱ πολλοὶ ἔπειτα δὲ ὁ νομοθέτης ὁ πρῶτος ἔπεισεν αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὶ πάντες εἶεν ἀλλήλων, ἐπειδὰν ἀπαξ παραβάντες θεοὺς μὲν τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀπαρνήσωνται, τὸν δὲ ἀνεσκολοπισμένον ἐκεῖνον σοφιστὴν αὐτῶν προσκυνῶσι καὶ κατὰ τοὺς ἐκείνου νόμους βιῶσι. Καταφρονοῦσιν οὖν ἀπάντων ἐξ ἵσης καὶ κοινὰ ἡγοῦνται ἀνευ τίνος ἀκριβοῦς πίστεως τὰ τοιαῦτα παραδεξάμενοι. Ἡν τοίνυν παρέλθῃ τις εἰς αὐτοὺς γόης καὶ τεχνίτης ἀνθρωπος καὶ πράγματι χρῆσθαι δυνάμενος αὐτίκα μάλα πλούσιος ἐν βραχεῖ ἐγένετο ἴδιώταις ἀνθρώποις ἐγχανῶν (14). Πλὴν ἀλλ' ὁ Πελεγρῖνος ἀφείθη ὑπὸ τοῦ τότε τῆς Συρίας ἀρχοντος... δο... δ' ἀφῆκεν αὐτὸν οὐδὲ τῆς κολάσεως ὑπολαβὼν ἄξιον. Ο δὲ εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανελθὼν καταλαμβάνει τὸ περὶ τοῦ πατρῷου φόνου ἔτι φλεγμαῖνον καὶ πολλοὺς τοὺς ἐπανατεινομένους τὴν κατηγορίαν.» Τὸ ἔγκλημα δηλ. ὡς λέγεται καὶ κατωτέρω, ἥτο ἀκόμη πρόσφατον (ἀλλ' ἔτι ἡ κατηγορία καὶ τὸ ἔγκλημα θερμὸν ἦν), ὥστε ὑπῆρχε φόβος μὴ ἐγκαλέσῃ τις αὐτὸν, «καὶ μάλιστα ὁ δῆμος αὐτὸς ἥγανάκτει χρηστὸν γέροντα πενθοῦντες οὕτως ἀσεβῶς ἀπολωλότα (15). Τὴν δίκην ὅμως καὶ τοὺς ἐκ ταύτης κινδύνους διέφυγεν ὁ πολυμήχανος Πρωτεὺς διὰ πλουσίας δωρεᾶς, ἥν ἐποιήσατο τῇ γενεθλίᾳ πόλει, παρουσιασθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Παριανῶν¹ ὡς κυνικὸς² καὶ

---

¹ Ως πόλιν ἐνταῦθα τῶν Παριανῶν δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ἢ τὴν νῆσον Πάρον ἢ τὸ παρὰ τὸν ἔλλήσποντον Πάριον. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐκδοχῶν τολμῶμεν νὰ προτιμήσωμεν τὴν δευτέραν, στηριζόμενοι εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀθηναγόρου, ὅστις ὄμιλῶν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ («Πρεσβεία περὶ χριστιανῶν») περὶ εἰδώλων ποιεῖται μνείαν τῆς Τρωάδος καὶ τοῦ Παρίου ὡς πόλεων ἔχουσῶν τοιαῦτα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶχεν εἰκόνας τοῦ Νερυλλίνου ἢ δὲ δευτέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Πρωτέως, περὶ οὐ λέγει (τοῦτον δὲ δηλ. τὸν Πρωτέα οὐκ ἀγνοεῖτε ωφαντα ἔαυτὸν εἰς τὸ πῦρ τῶν Θλυμπίων) (Ἐλλ. Πατρολογία Migne. t. 6 σελ. 952, B.C. Ἰδέ καὶ Τερτυλλιανοῦ. «Ad martyres» Migne Λατ. Πατρολογία E. 1 κεφ. Δ. B. σελ. 625. Τατιανοῦ Αὐτόθι § 25 Ἐλλ. Π. Migne t. 6. σελ. 860 Σκαλιγέρου σημειώσεις εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Εὐσεβίου σελ. 220, 221). Η γνώμη αὗτη φαίνεται μᾶλλον πιθανὴ, ἔχουσα ὑπὲρ ἔαυτῆς καὶ μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Λουκιανοῦ σημειοῦντος ἐν τῷ τέλει τοῦ συγγράμματος. «Περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς» ὅτι συνέπλευσε μετὰ τοῦ Περεγρίνου ἀπὸ τῆς Τρωάδος, «ἐκεῖνα μὲν γὰρ πάλαι οἰσθα εὐθὺς ἀκούσας μου ὅτι ἡκον ἀπὸ Συρίας διηγουμένου, ὡς ἀπὸ Τρωάδος συμπλεύσαιμι αὐτῷ» (Αὐτόθι 43).

² Πρβλ. τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα πρὸς τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν Κυνικῶν ἐν Δραπέταις 27, 28 καὶ ἐν Κυνικῷ 1.

παραχωρήσας αὐτῇ τὸ ὑπολειφθὲν ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ διαρπαγείσης πατρικῆς περιουσίας. Τοιαύτη γενναιοδωρία ἐπόμενον ἦτο, ὅτι θὰ ηὐχαρίστει τοὺς πτωχοὺς συμπολίτας, σφόδρα τοιαῦτα ἐπιθυμοῦντας δωρεάς. Οὗτοι προθύμως ἀνεκήρυξαν αὐτὸν μέγαν εὔεργέτην καὶ διὰ κραυγῶν ἐπευφήμησαν ὡς ἔνα φιλόσοφον, ὡς ἔνα φιλόπατριν, ὡς ἔνα ζηλωτὴν τοῦ Διογένους καὶ τοῦ Κράτητος, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐσιώπησαν, φοβούμενοι λιθοβολισμόν, ἐν ᾧ περιπτώσει ἥθελον ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀναφέρωστὶ τι περὶ φόνου.

Απαλλαγεὶς τοιούτῳ τρόπῳ ὁ Πρωτεὺς ἥρξατο νὰ περιπλανᾶται τὸ δεύτερον ἔχων πρὸς τοῦτο ἱκανὰ ἐφόδια τοῖς χριστιανοῖς, ἐκμεταλλευόμενος τούτους καὶ χρησιμοποιῶν τινας ὡς ἴδιους σωματοφύλακας. Χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν καὶ τὴν ἀνοχὴν τῶν χριστιανῶν τὰ πάντα εἶχεν ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐνῷ ὅμως οὕτω δαψιλῶς διετρέφετο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, τοὺς ὅποίους κυριολεκτικῶς ἐπὶ τινα χρόνον ἐνέμετο, ὕστερον ἐξεβλήθη τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας διὰ παρανομίαν τινά, ἵσως διότι ἐγεύθη ἀπηγορευμένης τινὸς τροφῆς, ὡς λέγει ὁ οἰτώρ: «ὢφθη γὰρ τι, ὡς οἴμαι, ἐσθίων τῶν ἀπορρήτων αὐτοῖς» (16). Ἐγκαταλελειμμένος ἐνεκα τούτου, στερούμενος δὲ καὶ τῶν πρὸς συντήρησιν μέσων, ἐσκέφθη, ὅτι πρέπει νὰ παλινωδήσῃ ἀπαίτων ὅπως ἐπιστραφῇ αὐτῷ ὑπὸ τῆς πόλεως ἡ δωρηθεῖσα αὐτῇ πατρικὴ περιουσία. Ή ἀπόπειρα ὅμως αὕτη ἀπέτυχε, καίτοι ὁ βασιλεὺς εἶχε διατάξῃ τὴν ἀπόδοσιν τῶν πατρικῶν κτημάτων, ἐπειδὴ καὶ ἡ πόλις ἀμοιβαίως ἐπεμψε πρεσβείαν, ἥτις κατώρθωσε τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων τοῦ μεταγνόντος καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐγκύρου τῆς προτέρας πράξεως, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον οὐδεὶς ἡνάγκασεν αὐτὸν, ὅπως προβῆ εἰς δωρεάς. Ἀμεσος συνέπεια τῆς ἀποτυχίας ταύτης ἦτο ἡ τρίτη ἀποδημία, καθ' ἓν ἐπεσκέφθη τὴν Αἴγυπτον, ἐνθα ἡκροάσατο του φιλοσόφου Ἀγαθοβούλου¹ καὶ ἐγένετο τέλειος κυνικὸς φιλόσοφος, ἀσκούμενος τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἀσκησιν «ξυρόμενος μὲν τῆς κεφαλῆς τὸ ἥμισυ, χριόμενος δὲ πηλοῦ τὸ πρόσωπον κ.λ.» (17). Μυηθεὶς εἰς τὰ τῶν

---

¹ Δημώνακτος βίος 3)

κυνικῶν ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐγκατέστη ἐν Ρώμῃ. Ἐνταῦθα διαμένων δέν ἔπαινσεν ύβριζων πάντας καὶ μάλιστα τὸν βασιλέα· εἶχε δὲ τὴν τόλμην νὰ πράττῃ τοῦτο, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς¹ ἦτο πραότατος, ὅτι ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν βλασφημιῶν καὶ ὅτι δέν εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμωρήσῃ διὰ κενὰς λέξεις τοὺς παρουσιαζομένους ὡς φιλοσόφους καὶ μάλιστα τέχνην ποιουμένους τὸ λοιδορεῖσθαι. Συνεπείᾳ τῆς ἀνοχῆς ταύτης ἡ δόξα αὐτοῦ ὁσημέραιη ηὔξανε τῶν ἴδιωτῶν θαυμαζόντων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μέχρις ἀπογνώσεως θάρρος αὐτοῦ, ἔως ὅτου ὁ ἄρχων τῆς πόλεως ἀπέπεμψεν αὐτὸν ἐπειδὴ ἀμέτροις ἐνετρύφα εἰς τὰς λοιδορίας, εἰπών ὅτι ἡ πόλις δέν ἔχει ἀνάγκην τοιούτου φιλοσόφου (18). Μετὰ τὴν ἀπέλασιν ταύτην ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνθα τὸ μὲν ἐλοιδόρει τοὺς Ἡλείους, τὸ δὲ ὑπεκίνει τοὺς Ἑλληνας, ὅπως ἐπαναστήσωσι κατὰ τῶν Ρωμαίων. Πρὸς τούτοις καὶ ἀνδρα ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀξιώματι διακρινόμενον (Ἡρώδη τὸν Ἀττικὸν) προσέβαλλε διὰ λόγων, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν πολλῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐεργετημάτων αὐτοῦ μετέφερεν ὕδωρ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, συντελέσας εἰς τὴν ἐκθήλυνσιν τῶν Ἑλλήνων. Εἶχε δὲ σχηματίση τὴν πεποίθησιν ταύτην ὁρμῶμενος ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι οἱ θεαταὶ τῶν Ὀλυμπίων ὥφειλον νὰ ὑποφέρωσι τὴν δίψαν καὶ μάλιστα πολλοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποθνήσκωσιν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν, αἵτινες τέως ἐπεπόλαζον ἐν τῷ πλήθει διὰ τὸ ξηρὸν τοῦ χωρίου. Ἐλεγε δὲ ταῦτα, ἐν ᾧ καὶ αὐτος ἔπινεν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐκείνου, δι' ὃ καὶ μικροῦ δεῖν νὰ λιθοβοληθῇ ὑπὸ τῶν ἐκδραμόντων κατ' αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἐσώθη καταφυγὼν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Διὸς καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην Ὀλυμπιάδα ἀπήγγειλε πρὸς τοὺς Ἑλληνας λόγον, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη συντασσόμενον, δι' οὗ ἐπήνει τὸν διοχετεύσαντα τὸ ὕδωρ εἰς Ὀλυμπίαν, ἐνῷ πρότερον φοβερὰς ἐξετόξευσε κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, ἀπολογούμενος συγχρόνως ὑπὲρ τῆς τότε φυγῆς (19,10). Τέλος βλέπων ὅτι διατρέχει κίνδυνον νά λησμονηθῇ ὀλοτελῶς, ἐπειδὴ πάντες ἡμέλουν καὶ δέν ἐθαύμαζον αὐτὸν ὡς πρότερον

¹ Τοιοῦτος ἦτο ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος. (161 -180) Καίτοι πολὺ ἀτόπως τινές ὑπέθεσαν ὅτι ἦτο ὁ Βεσπεσιανός. Τὰ ἐνταῦθα λεγάμενα ἀρμόζουσι μᾶλλον εἰς τὸν Αντωνίνον τὸν Εὐσεβῆ. (138-161).

«ἔωλα γὰρ ἦν ἄπαντα καὶ οὐδέν ἔτι καινουργεῖν ἐδύνατο ἐφ' ὅτῳ ἐκπλήξει τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ θαυμάζειν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπειν ποιήσει, οὕπερ ἐξ ἀρχῆς δριμὺν τινα ἔρωτα ἐρῶν ἐτύγχανεν-» ὅπως ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὰ βλέμματα ὅλων καὶ διὰ τοῦ ἴδιου παραδείγματος διδάξῃ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν θάνατον περιφρόνησιν, ἐδήλωσε κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὅτι ἀπεφάσισε νά καύσῃ ἑαυτὸν ἐνώπιον πάντων τὴν ἐπομένην Ὀλυμπιάδα (20).

Περαιτέρω ὁ ἀνώνυμος ωρίτωρ ἐκτίθησι τὰς περὶ τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ διὰ πυρὸς θανάτου τοῦ Περεγρίνου διαδόσεις ἐμπεριστατωμένως διεξερχόμενος ταύτας. Λέγει λοιπὸν ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἔσκαπτε λάκκον καὶ συνάθροιζε ξύλα καὶ ὑπισχνεῖτο, ὅτι μεγάλην καρτερίαν θὰ ἐδείκνυεν ἐν τῷ θανάτῳ. Εἰπὼν ταῦτα περὶ τοῦ ἥρως συμπαρενείρει καὶ ἴδιας κρίσεις, ἐπικρίνων τὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου καὶ τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, καὶ τὴν σπουδὴν αὐτοῦ νὰ δραπετεύσῃ τοῦ βίου ἐνῷ ἡδύνατο νὰ περιμένῃ τὸν θάνατον, ἥ τουλάχιστον, ἐὰν ἀμετακλήτως ἥτο ἀποφασισμένον νὰ ἀποθάνῃ, νὰ μὴ κάμη χρῆσιν τοῦ πυρὸς ἥ ἄλλου τραγικοῦ μέσου, ἀλλὰ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ βίου, ἐκλέξας ἔτερον τρόπον θανάτου, ἀφοῦ ἀπειροι τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν. Έὰν δὲ πάλιν προτιμήσῃ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, διατὶ νὰ μὴ ὑποστῇ τοῦτον ἀθορύβως ἐν ἀπομεμονωμένῳ καὶ εὐδένδρῳ ὅρει, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἔνα τῶν φίλων π.χ. τὸν Θεαγένη, ἀλλ' ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ ἐνώπιον τόσου πλήθους καὶ μονονουχὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς νὰ ἐψήσῃ ἑαυτὸν; Τοιούτου θανάτου πράγματι εἶνε ἄξιος, ἐὰν πρέπῃ νὰ τιμωρῶνται διὰ τὰ τολμήματα αὐτῶν οἱ πατραλοῖαι, καὶ οἱ ἄθεοι, καὶ τοιοῦτον ἐπρεπε νὰ ὑποστῇ πρὸ πολλοῦ, ἐμπίπτων εἰς τὸν ταῦρον τοῦ Φαλάριδος, οὐχὶ δὲ νὰ ἀποθάνῃ ἀκαριαίως, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ πρὸς τὴν φλόγα: «καὶ γὰρ αὖ καὶ τόδε οἱ πολλοὶ μοι λέγουσιν, ὡς οὐδεὶς ὀξύτερος ἄλλος θανάτου τρόπος τοῦ διὰ πυρὸς ἀνοίξαι γὰρ δεῖ μόνον τὸ στόμα καὶ αὐτίκα τεθνάναι» (21). Πλὴν ἡ ὀλοκαύτωσις δέν ἐπρεπε νὰ γίνῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ διὰ τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου, ἐν τῷ ὅποιώ δὲν ἥτο δίκαιον νὰ θάπτωνται οὐδ' αὐτοὶ οἱ φυσικῶς ἀποθνήσκοντες. Ἐπενοήθη ὅμως τοῦτο

ύπὸ τοῦ ἥρωος, διὰ νὰ δοξασθῇ οὕτω, μὴ δυνάμενος νὰ τύχῃ δόξης κατ' ἄλλον τρόπον, ως ἄλλοτε ὁ Ἡρόστρατος, πυρπολήσας τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος (22). Τόσον, ἡγάπησε τὴν δόξαν, ὡστε τοιαῦτα χάριν αὐτῆς ἀπετόλμησε, καίτοι διῆσχυροίζετο ὑποκρινόμενος, ὅτι τοῦτο ἔπραττεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς νὰ ἐγκαρτερῶσιν ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ νὰ περιφρονῶσι τὸν θάνατον. Καὶ τὸ τοιοῦτο δίδαγμα ὅμως ὁ φήτωρ εὔρισκει ἐπιβλαβές, διότι ως ἐκ τῆς διαφόρου φύσεως τῶν ἀνθρώπων τοὺς μὲν χρηστοὺς ἥθελεν ὀφελήσῃ τοὺς δὲ κακοὺς ἥθελε κάμη φιλοκινδυνοτέρους καὶ τολμηροτέρους (23). Ἄλλως τε οὐδεὶς θὰ ἐδείκνυε προθυμίαν νὰ μιμηθῇ τὸ παραδειγματοιούτου διδασκάλου καὶ ἐν τούτῳ δυναταὶ τις νὰ αἰτιᾶται αὐτοῦ τοῦ Θεαγένους, ὅστις ἐνῷ ζηλοῖ τοῦ διδασκάλου κατὰ τὰ ἄλλα, -τὴν πήραν, τὴν βακτηρίαν καὶ τὸν τρίβωνα, ἀτινα εὔκολα καὶ ὑπὸ πάντων κατορθωτά, ἐν τούτοις εἰς τὰ οὐσιώδη δέν μιμεῖται αὐτόν φιττόμενος κατὰ κεφαλῆς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ πῦρ ἐνῷ οὕτω ἡδύνατο ἐντὸς βραχέος χρόνου νὰ γίνη πανευδαιμών (24). Εἰπὼν μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τῶν Ἰνδῶν Βραχμάνων καὶ θαυμάσας τὴν καρτερίαν αὐτῶν (25) ἐπιστρέφει καὶ πάλιν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον τοῦ Περεγρίνου. Ἐνταῦθα προστίθησιν ἀδεσπότους τινὰς φήμας περὶ μεταμελεῶν αὐτοῦ, ὅκνων καὶ παντοίων προοράσεων, πρὸς δὲ καὶ περὶ ἐνυπνίων, ἀτινα ὁ ἴδιος διηγεῖται. Ἐμφανιζόμενος δηλ. καθ' ὑπνους ὁ Ζεὺς ἀπέτρεπε δῆθεν αὐτὸν νὰ ἀποθάνῃ ὅπως μὴ μιανθῇ ὁ ἰερὸς ἐκεῖνος τόπος, ὅπερ ὅμως μεθ' ὅρκου διαψεύδει ὁ φήτωρ διαβεβαιῶν, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν θεῶν θὰ ἀγανακτήσῃ, ἐὰν ὁ Περεγρίνος κακὸς κακῶς ἀποθάνῃ. Δέν ἦτο δὲ καὶ εὔκολον νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, διότι οἱ παρευρισκόμενοι κύνες παρώρμων αὐτὸν, ὑπεκκαίοντες τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ θανάτου καὶ ἐμποδίζοντες τὸν ἥρωα νὰ ἀποδειλιάσῃ (26).

Πλὴν τῶν παραδοξολογιῶν τούτων διεδίδοντο ἀκόμη φῆμαι περὶ νεωτέρας ἀλλαγῆς τοῦ ὄνοματος αὐτοῦ, ἐπιθυμοῦντος νὰ ὄνομάζηται Φοῖνιξ καὶ οὐχὶ πλέον Πρωτεύς, διότι καὶ τὸ Ἰνδικὸν τοῦτο ὅρνεον ἐν βαθυτάτῳ γήρατι ἔκαιεν ἔαυτὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς.¹ Πρὸς

¹ Περὶ τοῦ μυθικοῦ τούτου ὄρνεον, ὅπερ ως ἐκ τῆς ἴδιοτητὸς του νὰ ἀποθνησκῃ μετὰ 500 ἔτη καὶ ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ νά γεννᾶται νέον, ἔχοντος διὰ τοὺς χριστιανοὺς ὡς σύμβολον τῆς μελλούσης ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀδιακόπου ἀναγεννήσεως αὐτῶν, ἀπαντῶμεν ἀφήγησιν παρὰ Κλήμεντι τῷ Ρώμης μετὰ τινῶν σπουδαίων παραλλαγῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἐν τῇ δεδομένῃ περιστάσει λεγόμενα. Ἰδοὺ πῶς ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸ ὅρνεον τοῦτο ὁ ἄγιος Κλήμης: Ἰδωμεν τὸ παραδοξὸν σημεῖον, τὸ γενόμενον ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς τόποις, τουτέστι τοῖς περὶ τὴν Ἀραβίαν. Ὁρνεον γὰρ ἐστιν, ὃ ἐπονομάζεται φοῖνιξ· τοῦτο μονογενὲς ὑπάρχον ζῆ ἔτη πεντακόσια, γενόμενὸν τε ἥδη πρὸς ἀπόλυσιν του ἀποθανεῖν αὐτό, σηκὸν

τούτοις πλάττει καὶ διηγεῖται ἀρχαίους δῆθεν χρησμούς, ὅτι πρέπον εἶνε νὰ γίνῃ θεὸς νυκτοφύλαξ· ἐφαίνετο δ' ἐπιθυμῶν, ὅπως ἰδούθωσιν αὐτῷ βωμοὶ καὶ ἐλπίζων τὴν ἀνέγερσιν χρυσῶν ἀνδριάντων πρὸς τιμὴν αὐτοῦ (27). Ταῦτα δὲ πάντα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ρήτορος οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι θὰ ἐπραγματοποιοῦντο, διότι ᾧτο δυνατὸν νά παρουσιασθῶσι τινες τῶν ἀνοήτων λέγοντες, ὅτι δι' αὐτοῦ ἀπηλλάγησαν τῶν τεταρταίων πυρετῶν καὶ ὅτι ἐν καιρῷ νυκτὸς συνήντησαν τὸν νυκτοφύλακα θέον. Ἐπίσης οὐδόλως παράδοξον ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ θὰ ἴδρυν μαντεῖον καὶ ἵερόν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς πυρᾶς καὶ θὰ ἐνεφανίζοντο ἵερεις αὐτοῦ, ἥθα καθιεροῦτο νυκτερινὴ τις τελετὴ καὶ δαδουχία(28).¹ Τήν πιθανότητα τῆς πραγματοποιήσεως τούτων ἐνίσχυον ἐπὶ μᾶλλον χρησμοὶ τῆς Σιβύλλης, ἀκριβῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀναφερόμενοι, ὡν μνείαν ἐποιεῖτο ὁ Θεαγένης ἀκούσας, ὡς ἐθρυλεῖτο, παρ' αὐτῆς (29). Άλλὰ καὶ χρησμοὶ τοῦ Βάκιδος, ὅστις δέν ᾧτο κατώτερος τῆς Σιβύλλης χρησμολόγος,

έαυτῷ ποιεῖ ἐκ λιβάνου καὶ σμύρνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων, εἰς δὲν πληρωθέντος τοῦ χρόνου εἰσέρχεται καὶ τελευτᾶ. Σηπομένης δὲ τῆς σαρκὸς σκώληξ τις ἀπογεννᾶται, δὲς ἐκ τῆς ἱκμάδος τοῦ τετελευτηκότος ζώου ἀνατρεπόμενος πτεροφυεῖ· εἴτα γενναῖος γεννόμενος αἱρεῖ τὸν σηκὸν ἐκεῖνον ὅπου, τὰ ὄστα του προγεγονότος ἔστιν, καὶ ταῦτα βαστάζων διανύει ἀπὸ τῆς Αραβικῆς χώρας ἔως τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν λεγομένην Ἡλιούπολιν. Καὶ ἡμέρας, βλεπόντων πάντων, ἐπιπτὰς ἐπὶ τὸν τοῦ ἡλίου βωμὸν τίθησιν αὐτὰ, καὶ οὕτως εἰς τούπισω ἀφορμᾶ. Οἱ οὖν ἵερεις ἐπισκῆπτονται τὰς ἀναγραφὰς τῶν χρόνων καὶ εύρισκουσιν αὐτὸν πεντακοσιοστοῦ ἔτους πεπληρωμένου ἐληλυθέναι» (Κλ. Ρώμης Α'. πρὸς Κορ. ἐπ. κεφ. 25). Μνείαν τοῦ ὄρνέου τούτου ποιοῦνται ὁ Τερτυλλιανὸς «De resurrectione carnis c. 13», ὁ Ωριγένης κατὰ Κέλσου βιβλ. δ' Ἐλλην. Πατρολ. Migne t. 11. I σελ. 1177, (Κύριλλος ὁ Τεροσολύμων Κατήχησις ιη' κεφ. 8. Αμβρόσιος Ἐπιφάνιος καὶ ἄλλοι. Πρβλ. καὶ Ηροδότου βιβλ. II, 73.)

¹ Πρβλ. Λουκιανοῦ. Άλέξανδρος ἥψευδομάντις: 8.

περὶ τούτων διελάμβανον. Κατακλείων ἐνταῦθα τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ ρήτωρ προτρέπει τοὺς ἀκροατὰς νὰ ἐπιτηρῶσι τοὺς θαυμαστοὺς ὄμιλητὰς τοῦ Πρωτέως καὶ κυρίως νὰ γνωρίσωσι τὸν τόπον, ἐν ᾧ θὰ καύσωσιν, ἢ κατὰ τὸν ρήτορα, θὰ ἐξαερώσωσι ἑαυτούς, διότι οὕτω τὴν καῦσιν αὐτῶν ὀνομάζουσιν (30).

Ἐπισυνάψας τούτοις τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἥρωος ἐπὶ τῶν παρισταμένων, ἀναβοησάντων: «ἡδη καιέσθωσαν ἀξιοῦσι τοῦ πυρὸς» καὶ τὴν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως αὐτοῦ -γελῶντος, ἐνῷ κατήρχετο τοῦ βήματος, ὁ Λουκιανὸς μνημονεύει καὶ τῆς λάβρου ἐπιθέσεως τοῦ Θεαγένους κατά, τοῦ πρὸ μικροῦ οὕτω πικρῶς ἀγορεύσαντος, καθ' οὗ ἀναβὰς εἰς τὸ βῆμα μυρίας κατηγορίας ἐξετόξευσε, καὶ μεταβαίνει εἰς τό τρίτον καὶ τελευταῖον τμῆμα τῆς σατύρας (32-41), ὅπερ ἀφιεροῦται τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς ὀλοκαυτώσεως, τοῦ Περεγρίνου. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἄριστα καὶ συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνωνύμου ρήτορος χαρακτηρίζεται ὁ Περεγρῖνος, ἐξαιρομένης πρὸ παντὸς τῆς κενοδοξίας, ἀλλά καὶ τῆς δειλίας αὐτοῦ (33, 34), τὸν γέλωτα μᾶλλον ἢ τὸν οἴκτον προκαλούσης. Ο χαρακτηρισμὸς οὗτος συνεξυφαίνεται μετὰ τῆς ἰστορίας τῆς τραγικῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἢν ταυτοχρόνως ποικίλουσι διάφορα περιστατικὰ καὶ κωμικὰ ἐπεισόδια. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ρητορικῶν λόγων, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἴπομεν, τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον μετετέθη εἰς τὴν Ὁλυμπίαν, καθόσον οὐ μακρὰν ταύτης εἰς ἀπόστασιν 20 σταδίων ἔμελλε νὰ παρασκευασθῇ ἡ πυρὰ. Ἐκεῖ, ἐν τῷ ὀπισθίῳ χώρῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς¹ εἶχον συναθροισθῇ πολλοί, ὧν οἱ μὲν κατηγοροῦν τὸν Πρωτέα οἱ δὲ ἐπήνουν τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ. Αἱ συζητήσεις δὲ ἐγένετο τόσον ζωηραί, ὡστε τινὲς τῶν συζητούντων συνεπλάκησαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ παρουσιάσθη ὁ Πρωτεὺς συνοδευόμενος ὑπὸ ἀπείρου πλήθους, τόσω

---

¹ Προβλ. Λουκιανοῦ Δραπέται, 7 «...ἔναγχος γοῦν καὶ Ὁλυμπιάσι τὸ ὄμοιον ἐγὼ εἶδον γενόμενον ... καιομένου τότε τοῦ γέροντος καὶ 1 «ώς ἐμβάλοι τις φέρων αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ κατέναντι Ὁλυμπίων».

πολὺ θιρυβοῦντος καὶ συνωθουμένου, ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπῆρχε φόβος, μήπως καταπατηθῇ τις, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπασχον πολλοί, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀδύνατον καθίστατο νὰ ἀκουσθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πρωτέως λεγόμενα. Οὗτος δηλ. ὁ θανατιῶν σοφιστὴς ἐξεφώνησε τὸν πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐπιτάφιον λόγον, ὑπόθεσιν ἔχοντα τὸν βίον, ὃν διῆγαγε «τοὺς κινδύνους, οὓς ἐκινδύνευσε καὶ ὅσα πράγματα φιλοσοφίας ἔνεκα ὑπέμεινε» (32). Καίτοι δὲ δέν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀκούσῃ τις πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ φήτορος λεγόμενα, οὐχ ἡττον ὁ ἡμέτερος σατυρικὸς κατώρθωσεν νὰ ἀκούσῃ μόνον ὅτι ἥθελε νὰ θέσῃ χρυσοῦν στέφανον εἰς βίον χρυσοῦν, διότι ὅστις ἔζησε βίον Ἡράκλειον, ἔπρεπε καὶ Ἡρακλείως νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ ἀναμειχθῇ μετὰ τοῦ αἰθέρος, καὶ ὅτι ἥθελε νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τίνι τρόπῳ νὰ περιφρονῶσι τὸν θάνατον. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἀκουσθέντες λόγοι τοῦ Πρωτέως. Οὗτοι συνετέλεσαν, ὥστε νὰ κινήσωσι τὸν οἴκτον καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀνοητοτέρων ἐκ τῶν ἀκροατῶν καὶ νὰ ἐπισπάσωσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν τὴν κραυγὴν: «σώζου τοῖς Ἑλλησιν», ἐνῶ οἱ ἀνδρειότεροι ὑπὸ τῶν αὐτῶν λόγων διετέθησαν ἄλλως, καθὼς δείκνυσιν ἡ ὄλως ἀντιθέτου περιεχομένου κραυγὴ αὐτῶν: «τέλει τὰ δεδογμένα». Η τελευταία αὕτη ἐνθάρρυνσις καὶ προτροπὴ πρὸς τέλεσιν τῶν ἀποφασισθέντων, ὄλως διόλου ἀπροσδοκήτως ἀκουσθεῖσα, πολὺ ἐθορύβησε τὸν γέροντα, διότι ἥλπιζεν ὅτι πάντες ἥθελον ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ οιφθῇ εἰς τὸ πῦρ καὶ ἄκοντα ἔτι ἥθελον κρατήσει ἐν τῇ ζωῇ. Εὐθὺς ὅμως ὡς ἥκουσθη ἡ φράσις: «τέλει τὰ δεδογμένα», ὁ γέρων ὡχρίασε, καίτοι, ἥδη εἶχε χρῶμα νεκροῦ καὶ ἥρχισε νὰ ὑποτρέψῃ ὥστε ἡναγκάσθη νὰ καταπάύσῃ τὸν λόγον (33). Ἐν τούτοις, συνοδευόμενος ὑπὸ τοσούτου πλήθους ἀνθρώπων, ὑπερμέτρως ἐπληροῦτο ὅστις, ἀποβλέπων εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν θαυμαζόντων (34). Καὶ ἐν ᾧ ἀεννάως ἀνέβαλλε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχεθέντων, τέλος μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐορτῆς εἶπεν, ὅτι τὴν ἐπομένην νύκτα θὰ ἐγίνετο μετ' ἐπιδείξεως ἡ καῦσις, ἐν τόπῳ κειμένῳ εἴκοσι στάδια μακρὰν τῆς Ὀλυμπίας. Ἐνταῦθα εἶχε παρασκευασθῆ πυρὰ ἐκ δάδων ἐν λάκκῳ μιᾶς ὀργυιᾶς βάθους μετὰ φρυγάνων παρατεθέντων εἰς

τὰ πλάγια πρὸς εὐχερεστέραν ἀνάφλεξιν τῶν συσσωρευθέντων ξύλων (35). Ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς σελήνης, διότι καὶ αὕτη ἔποεπε νὰ θεωρήσῃ τὸ ἄριστον τοῦτο ἔργον- προύχωρησε πρὸς τὴν πυρὰν ὁ Πρωτεύς, ἐνδεδυμένος κατὰ τὸν συνήθη τρόπον καὶ μετ' ἐκείνου οἱ ἄρχοντες τῶν κυνικῶν «καὶ μάλιστα ὁ γεννάδας ὁ ἐκ Πατρῶν (Θεαγένης) κρατῶν δῆδα οὐ φαῦλος δευτεραγωνιστής.» Μόλις ἀνήφθη ἡ πυρὰ, ὁ Πρωτεὺς ἀπέθετο τὴν πήραν καὶ τὸ τριβώνιον καὶ τὸ Ἡράκλειον ἐκεῖνο ρόπαλον ἀναπόσπαστα ἐφόδια τῶν κυνικῶν, καὶ ἀνηγέρθη περιβεβλημένος σφόδρα ρυπαρὰν ὀθόνην. Ἀκολούθως ἐζήτησε λιβανωτὸν καὶ λαβὼν παρὰ τίνος ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἀφοῦ προηγουμένως ἐστράφη πρὸς τὴν μεσημβρίαν καὶ παρεκάλεσε τοὺς μητρώους καὶ τοὺς πατρώους θεοὺς ὅπως δεχθῶσιν αὐτὸν εὐμενῶς. Τὴν ἐπίκλησιν ταύτην συνάδευσεν ἡ ἀναπήδησις αὐτοῦ εἰς τὸ πῦρ, περικαλυφθέντος ὑπὸ τῆς φλογός, ἥτις εἶχεν ύψωθῆ πολὺ διὰ τὸ εὑφλεκτὸν τῶν συγκομισθέντων ξύλων (36).

Τοιαύτη ἦτο ἡ φοβερὰ λύσις τοῦ δράματος καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ φιλοδόξου Περεγρίνου, ὅστις είστιασε τοὺς συνεταίρους καὶ θαυμαστὰς αὐτοῦ διὰ τοιούτου οὐχὶ τόσον εὐαρέστου θεάματος καὶ ἐνέπλησε κακῆς κνίσσης οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Δία, διὸ παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λουκιανὸς μεμψιμοιροῦντα, ώς ἐξάγεται ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ: «ἀλλ' ἐγὼ πολλὴν τὴν ἀηδίαν μέμνημαι ἀνασχόμενος τότε ὑπὸ κνίσσης πονηρᾶς οἵαν εἴκος ἀποφέρεσθαι ὀπτωμένων ἀνθρωπείων σωμάτων» (Δραπέται 1). Στερηθέντες οἱ κυνικοὶ τοιούτου ὄμόφρονος, γενομένου ἥδη παρανάλωμα τοῦ πυρός, δέν ἐθρήνουν μὲν καὶ δέν ἐδάκρυν, ἀλλὰ σιωπηλῶς ἐξέφραζον λύπην τινὰ καὶ περικυκλώσαντες τὴν πυρὰν ἐθεῶντο τὸ πῦρ. Τόσῳ δ' εἶχον προσηλωθῆ εἰς τὴν ἀτερπῆ ἐκείνην θέαν, ὥστε ἥθελον μένη ἀκίνητοι, ἐὰν διὰ τῆς βίας καὶ τῶν σκωμμάτων τοῦ Λουκιανοῦ δέν ἀπεμακρύνοντο ἐκεῖθεν. Αξιοσημείωτον δέ, ὅτι μεθ' ὅλον τὸν κυνισμὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτῶν ἀγάπην, οἱ κυνικοὶ ἀπεδείχθησαν φιλόζωοι καὶ ἐπιλήσμονες αὐτοῦ, ὅτε ὁ Λουκιανὸς ἥρπασσὲ τινας αὐτῶν καὶ ἡπείλει νὰ φίψῃ αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ λοιδορίας, τὴν ἀγανάκτησὶν τινων καὶ

τὴν διὰ οάβδων ἐπίθεσιν ἄλλων. Ή ἀπόπειρα τοῦ Λουκιανοῦ οὐ μόνον ἀπέδειξεν αὐτοὺς ἀνάνδρους, ἀλλά καὶ εἰρήνευσεν αὐτοὺς καὶ κατηύνασε τὴν δογήν, ἣν προυκάλεσαν τὰ σκώμματα αὐτοῦ καὶ ἡ εἰρωνικὴ παρομοίωσις αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ φίλους τοῦ Σωκράτους, ὡσεὶ δηλ. ἡ περαιτέρω διαμονὴ αὐτῶν ἐκεῖ ἔμελλε νά συντελέσῃ, ὥστε νά ἀπεικονισθῶσιν ὑπὸ ζωγράφου τίνος τοιοῦτοι, ὅποιοι ἐν τῇ φυλακῇ οἱ φίλοι τοῦ τελευταίου (37).

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς τοῦ τμήματος τούτου ὁ Λουκιανὸς διηγεῖται τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν θεατῶν. Οὕτως, ἀφοῦ δι' ὀλίγων διετύπωσε τὴν περὶ τοῦ κοινοῦ πάθους τῆς φιλοδοξίας ἰδέαν αὐτοῦ, ὅτι δηλ. «μόνος οὗτος ὁ ἔρως ἐστὶν ἄφυκτος καὶ τοῖς πάνυ θαυμαστοῖς εἶναι δοκοῦσιν, οὐχ ὅπως ἐκείνω τάνδοι καὶ τἄλλα ἐμπλήκτως καὶ ἀπονενοημένως βεβιωκότι καὶ οὐχ ἀναξίως τοῦ πυρὸς»(38), μεταβαίνει εἰς τὴν ἕκθεσιν διαφόρων ψευδῶν φημῶν πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἐπικρατούσης ἰδέας περὶ τοῦ ἐναρέτου βίου τοῦ Περεγρίνου, περὶ διαφόρων ἐκτάκτων καὶ θαυμασίων φαινομένων· τὸ δέ παράδοξον, ὅτι τινὰς ἐξ αὐτῶν διέδωκεν ὁ Λουκιανός, ὅπως ἀκριβῶς ἐλέγξῃ καὶ ταυτοχρόνως χλευάσῃ τὴν εὔπιστίαν, μεθ' ἣς ἀνεξελέγκτως καὶ ἀκρίτως οὐ μόνον ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀμαθῆς ὄχλος, ἀλλά καὶ οἱ ὀλίγον ύψηλότερον αὐτοῦ ἴσταμενοι παρεδέχοντο πᾶν ὅτι τυχαίως ἔφθανεν εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν καὶ μετὰ προθυμίας καὶ τίνος ἐπάρσεως ἀνεκοίνουν αὐτῷ καὶ ἄλλοις ὡς θέσφατον. Κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς διάδοσιν τοιούτων ψευδολογιῶν παρέσχε τοῦ Λουκιανοῦ ἡ κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ συνάντησις πολλῶν, πρὸς τὸν τόπον τῆς πυρᾶς διευθυνομένων, ὅπως ἵδωσι καὶ αὐτοί, καὶ μάλιστα ἐλπιζόντων, ὅτι θὰ προέφθανον αὐτὸν ζῶντα, διότι τὴν προτεραίαν εἶχε διαδοθῆ, ὅτι ὁ Περεγρίνος θὰ ἔρριπτεν ἔαυτὸν εἰς τὸ πῦρ περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. Τούτων πολλοὺς ἀπέστρεφεν ὁ Λουκιανὸς καὶ δὴ ἐκείνους διὰ τοὺς ὅποίους δέν ἦτο περισπούδαστον νὰ ἵδωσι τούλάχιστον αὐτὸν τὸν τόπον καὶ νὰ προφθάσωσι τουλάχιστον λειψάνου τι τοῦ πυρός. Εἰς τούτους λοιπὸν μετὰ περιέργειας διερωτῶντας καὶ ἀνακρίνοντας αὐτὸν εἶχε νὰ λέγῃ πολλὰ· ἵδια ὅμως εἰς τοὺς

βλāκας καὶ πολὺ ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀκούωσι τοιαῦτα διηγεῖτὸ τινα ἐξ ἑαυτοῦ πλαστά καὶ παραπεποιημένα, ώς λ.χ. ὅτι πρὸν ἡ ζιφθῆ ὁ Πρωτεὺς εἰς τὸ πῦρ ἐγένετο σεισμὸς παρακολουθούμενος ὑπὸ μυκηθμοῦ τῆς γῆς καὶ ὅτι γὺψ πετασθεὶς ἐκ τῆς φλογός, ἀνήρχετο εἰς τὸν οὐρανόν, ἀφοῦ πρότερον διὰ μεγάλης καὶ ἀνθρωπίνης φωνῆς εἶπεν: «ἔλιπον γᾶν βαίνω δ' ἐς Ὀλυμπὸν». Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντα, ἄτινα μετὰ θαυμασμοῦ ἥκουνον ἐκεῖνοι «καὶ προσεκύνουν ὑποφρίττοντες» καὶ ἐζήτουν λεπτομερείας περὶ τῆς διευθυνσεως, ἵν ἔλαβεν ὁ γὺψ «πότερον πρὸς δυσμὰς ἐνεχθείη» (39). Μετὰ τὴν ἄφιξιν του ὅμως εἰς τὴν πανήγυριν (εἰς τὸν τόπον τῆς ἑορτῆς, ώς ἐκαλοῦντο γενικῶς τὰ Ὀλύμπια), ἥκουσεν ἄνδρα πολιὸν καὶ ἀξιόπιστον, ἐφ' ὅσον δυναταὶ τις νὰ κρίνῃ ἐκ τοῦ προσώπου, τοῦ πάγωνος καὶ τῆς λοιπῆς σεμνότητος, διηγούμενον περὶ τοῦ Πρωτέως ὅτι μετὰ τὴν καῦσιν καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἓν ἔλεγε ταῦτα εἶδεν αὐτὸν περιβεβλημένον λευκὴν ἐσθῆτα καὶ ὅτι πρὸ ὀλίγου ἐγκατέλιπεν αὐτὸν «περιπατοῦντα φαιδρὸν» ἐν τῇ ἐπταφώνῳ στοᾶ καὶ ἐστεμμένον διὰ στεφάνου ἐξ ἀγριελαίας. Εἰς ταῦτα προσέθηκε καὶ τὰ περὶ τοῦ γυπός, διαβεβαιῶν μεθ' ὅρκου, ὅτι εἶδεν αὐτὸν ἀνιπτάμενον ἐκ τῆς πυρὰς, ἐνῷ πράγματι οὗτος ἀφέθη νὰ ἵπταται ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἐμπαίζοντος τοὺς βλακικοὺς καὶ ἀνοήτους (40). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαδόσεων τούτων εὐλόγως συμπεραίνει ὁ Λουκιανός, ὅτι πολλὰ διὰ τὸν Πρωτέα θὰ γίνωσιν ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ὅτι ἀνδριάντες θὰ ἐγερθῶσι παρὰ τῶν Ἡλείων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ὅποιους εἶχε στείλη ἐπιστολὰς· τοιαύτας εἶχε στείλη πρὸς πάσας σχεδὸν τὰς ἐνδόξους πόλεις, πρὸς δὲ καὶ διαθήκας τινὰς καὶ παραινέσεις καὶ νόμους διὰ τινῶν ἑταίρων αὐτοῦ, οὓς ἔχειροτόνησε πρεσβευτὰς καὶ ὀνόμασε νεκραγγέλους καὶ νερτεροδρόμους (41).¹ Ἐν τῷ συντόμῳ ἐπιλόγῳ τῆς

¹ Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα θεωροῦσί τινες ἀπομίμησιν τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου ἀπαντωσῶν λέξεων καὶ γεγονότων, ἔχοντων πρὸς ταῦτα μικρὰν καὶ ἐξωτερικὴν ὄμοιότητα. Οὕτω, ἐν τῇ πρὸς Πολύκαρπον ἐπιστολῇ κεφ 7 ἀναγινώσκομεν: χειροτονῆσαι τινά, ὃς δυνήσεται θεοδόμος καλεῖσθαι καὶ ἐν τῇ πρὸς Σμυρναίους κεφ. 11 «...πρέπει εἰς τιμὴν Θεοῦ χειροτονῆσαι τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν θεοπρεσβευτὴν». Ταῦτα ὄμως παρὰ πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν ὄμοιότητα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ ἀποχρῶσα ἐπιβεβαίωσις τῆς ἀρχαιοτάτης συνηθείας νὰ ἀπολύνωνται ἐγκύκλιοι ἐπιστολαὶ πρὸς ἄτομα ἡ κοινότητας πάσης ἀποχρῶσεως: εἰς τοιαῦτην συνήθειαν δέον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν ἐνταῦθα, γινομένην μνείαν τῶν νεκραγγέλων καὶ νερτεροδρόμων, οὓς παραβάλλουσι πρὸς τοὺς θεοδόμους τοῦ Ἰγνατίου οἵ ἐκλαμβάνον ἐς ὡς ἀπομίμησιν τὰ ὑπὸ του Λουκιανοῦ λεγόμενα. Άλλως τε αἱ φράσεις αὗται πρῶτον μὲν δέν εὑρίσκονται ἐν στενῇ σχέσει καὶ συναφείᾳ πρὸς ἄλλήλας, καὶ δεύτερον ἡ ἔννοια τῆς ἀποστολῆς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις εἶνε διάφορος. Ο Περεγρῖνος πέμπει νεκραγγέλους εἰς τὰς διαφόρους πόλεις πρὸ του θανάτου αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ Ἰγνάτιος παρακαλεῖ τοὺς Σμυρναίους καὶ τὸν Πολύκαρπον ὅπως πέμψωσιν ἀπεσταλμένους εἰς Αντιόχειαν, ἵνα συγχαρῇ ἐκ μέρους αὐτῶν τοῖς ἐκεῖ χριστιανοῖς ἐπὶ τῇ καταπάυσει τοῦ κατ' αὐτῶν διαγμοῦ καὶ τῇ εἰρήνῃ καὶ τῇ ήσυχίᾳ ὡν ἀπολαύουσιν. Έκτός τούτου ἐν τῇ σατύρᾳ τοῦ Λουκιανοῦ γίνεται λόγος

σατύρας (42-45) ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς ἀνακεφαλαιοῖ δι' ὄλιγων τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περὶ τοῦ Πρωτέως «τοῦ πρὸς ἀλήθειαν μὲν οὐδέποτε ἀποβλέψαντος, ἐπὶ δόξῃ δὲ καὶ τῷ παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαίνῳ ἅπαντα εἰπόντος ἀεὶ καὶ πράξαντος, ὡς καὶ εἰς πῦρ ἄλλεσθαι, ὅτι μηδ' ἀπολαύειν τῶν ἐπαίνων ἔμελλεν ἀναίσθητος αὐτῶν γενόμενος» (42). Ὁπως δὲ παράσχῃ τῷ ἔαντοῦ φίλῳ πλείονα τροφὴν γέλωτος, μνημονεύει τριῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἴδιωτικοῦ βίου τοῦ Πρωτέως, ἃριστα χαρακτηριζόντων τὴν δειλίαν αὐτοῦ. Πρῶτον εἶνε τὸ τῆς τρικυμίας, τῆς ἐγερθείσης ἐν μέσῳ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὅτε ὁ Λουκιανὸς ἔπλευσε μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Τρωάδος καὶ κατὰ τὸν πλοῦν παρέστη αὐτόπτης μάρτυς τῆς δειλίας αὐτοῦ. Διαταραχθεὶς δηλ. ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἐθρήνει μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ δὴ ἐκεῖνος, ὅστις ἐνόμιζεν ἔαντὸν ἰσχυρότερον του θανάτου (43). Δεύτερον εἶνε τὸ τῆς ἀσθενείας, συμβάσης ἐννέα σχεδὸν ἡμέρας πρὸ τῆς τελευτῆς καὶ προελθούσης ἐκ πολυφαγίας. Συνεπείᾳ ταύτης ἥμεσε τὴν νύκτα καὶ κατελήφθη ὑπὸ σφοδροτάτου πυρετοῦ, καθὼς διηγήθη τῷ Λουκιανῷ ὁ

πλέον περὶ κυνικοῦ, τουναντίον δὲ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰγνατίου περὶ χριστιανοῦ. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχει ἐμβοιθῆς πραγματεία “De θεοδρόμοις veteris ecclesiae legatis” Erdm. Rud. Jischeri edita Coburgi 1718, ἐν ᾧ οὐδὲ τοῦ χωρίου τούτου ἡ μνεία παραλείπεται (ἰδὲ ἔκδοσιν Reitz t. VIII σχόλια σελ. 582.) Τὸ αὐτὸ δέον νὰ παρατηρήσωμεν καὶ περὶ τῆς λέξεως «διαθήκη» (διαθήκας τινὰς καὶ παραινέσεις καὶ νόμους) Διά τῆς λέξεως ταύτης ὁ Λουκιανὸς δέν ὑπαινίσσεται τὴν Παλαιὰν Διαθήκην τῶν Χριστιανῶν, ἀλλά μᾶλλον τὴν διδασκαλίαν τῶν Πινθαγορείων, ἦν οὗτοι ὀνόματαν διαθήκην (Αὐτόθι σελ. 582).

ιατρὸς Ἀλέξανδρος, ὅστις προσεκλήθη, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν Πρωτέα. Οὗτος εῦρεν αὐτὸν κυλιόμενον κατὰ γῆς, μὴ δυνάμενον νὰ ὑποφέρῃ τὴν καῦσιν, καὶ ἐνῷ περιπαθῶς ἐξήτει ψυχρὸν ὕδωρ ἐν τούτοις δέν παρεδόθη εἰς τὸν ιατρόν, εἰς τὴν πρότασιν δ' αὐτοῦ: ἐὰν ἐξάπαντος εἶχεν ἀνάγκην θανάτου, οὗτος θὰ ἥρχετο ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς θύρας, ὥστε καλῶς θὰ ἔπραττεν, ἐὰν ἐπηκολούθει αὐτὸν χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην τοῦ πυρός, ὁ Πρωτεὺς ὑπερηφάνως ἀντέταξεν: «ἀλλ' οὐχ ὄμοίως ἔνδοξος ὁ τρόπος γένοιτ' ἀν πᾶσι κοινὸς ὁν» (44). Τρίτον καὶ τελευταῖον ἐπεισόδιον τοῦ βίου τοῦ Πρωτέως, οὗτινος ἐξ ίδιας αὐτοψίας ἀντελήφθη ὁ Λουκιανὸς ὀλίγας ήμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἥτο δὲ ἔγχρισις διὰ φαρμάκου τόσον δριμέος, ὥστε οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐδάκρυνον ἐκ τῆς δριμύτητος, παθόντος ὅτι καὶ ὁ ἐπιχειρῶν νὰ θεραπεύσῃ τὸ τοῦ δακτύλου ἐλαφρὸν πάθημα, ἐνῷ μετ' ὀλίγον μέλλει νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν σταυρὸν (45). Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ κινήσωσι ταῦτα τὸν γέλωτα;

(ἀκολουθεῖ)
Ἄρχιμ. Διονύσιος Μαραγκουδάκης.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΕΝΟΦΩΝΙΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ¹

V

Συνοψίζοντες τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν ιερῶν τόπων τῶν ἀγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τῶν ὑπὸ τῆς σεβασμίας Ἐλένης ἀνευρεθέντων, ἀνεγερθεὶς πανίερος τῆς Ἀναστάσεως ναός, αἱ ἐργασίαι τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ὅποιου ἀπεπερατώθησαν τῷ 336 ἔτει, διετηρήθη μέχρι τοῦ 614 ὅπότε κατακρατεῖς, ἀνωκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μοδέστου, ἔκτοτε δὲ διετηρήθη πάλιν, κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα ἐπισκευασθείς, μέχρι τοῦ 934 ὅπότε νέαν ὑποστὰς καταστροφήν, ἀνωκοδομήθη τὸ δεύτερον, καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1010 ἔτους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατεστράφη καὶ πάλιν ἐκ νέου, ἀνοικοδομηθείς, τὸ τρίτον, ἐπιμελείᾳ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ἀλλὰ τῷ 1808 ἐγένετο αὖθις παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἀνεκαινίσθη δὲ τῷ 1810, ἐπιμελείᾳ τοῦ Πατριάρχου Πολυκάρπου, διατηρούμενος μέχρις ἡμῶν. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ιεροῦ ναοῦ, ὁσάκις οὗτος ὑπέστη καταστροφὴν τελείαν, ἐγένετο πάντοτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς τοποθεσίας, ἐφ' ἣς καὶ πρότερον ἔκειτο.

Τὰ γεγονότα ταῦτα εἰσιν ἴστορικῶς μεμαρτυρημένα, δέν εἶναι δὲ δυνατὸν ν' ἀνατραπῶσιν ὑπὸ τῶν πεπλανημένων ὄλως ἵδεῶν καὶ τῶν ἀβασίμων γνωμῶν τοῦ κ. Peladan, ὅστις ἄλλως τε, καὶ εἰς οἰκτρὰς περιπίπτει ἀντιφάσεις, διότι, προκειμένου περὶ τοῦ ιεροῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῷ, ἀφ' ἐνός, διατείνεται ὅτι οὐδὲν οὗτος

---

¹ Ιδε τεῦχος Δ' σελ. 352

ἐνέχει ἵχνος ἀναγόμενον εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τοῦ ια' αἰῶνος, ἀφ' ἔτέρου, ἀνάγει αὐτὸν εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, ἀποφαινόμενος δτι ὁ ναὸς εἶναι ἰερὸν βυζαντινὸν τοῦ δ' αἰῶνος.

Ἐτεραι δ' ἀποδείξεις, μαρτυροῦσαι τὴν γνησιότητα τοῦ Τάφου τοῦ Ἰησοῦ εἰσι καὶ τὰ ἀκόλουθα: Ο χῶρος τοῦ Μαρτυρίου τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ τὸν Τάφον περιλαβών, εἶχεν, ὡς εἴδομεν, σχῆμα κυκλοτερὲς καὶ ἦν ἄνωθεν ἀνοικτός, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ τὸν ἰερὸν Ναὸν περιγράψας Εὐσέβιος, λέγων: «διέβαινε δ' ἔξῆς ἐπὶ παμμεγέθη χῶρον, εἰς καθαρὸν αἱθριον ἀναπεπταμένον.» Μεθ' ὅλας δὲ τὰς ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἐπελθούσας εἰς αὐτὸν καταστροφὰς καὶ τὰς συντελεσθείσας ἀνακαινίσεις καὶ ἀνοικοδομήσεις, ὁ χῶρος ἐκείνος διετηρήθη, κατὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχῆμα, πάντοτε κυκλοτερής, διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ναοῦ, δέν ύπεστη φιλοτεχνίη ἀλλοίωσιν κατὰ τὴν ἐν ἔτει 614 ἐπισυμβᾶσαν πρώτην καταστροφὴν, ὁ δὲ τροῦλλος ἀφίετο πάντοτε, κατά τὸ πρωτότυπον σχέδιον, ἀνοικτὸς ἐν τῷ κέντρῳ.

Καθάπερ δ' ἐκτενῶς ἀναφέρομεν καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἀρχαιολογίᾳ ἡμῶν, σὺν τῇ ἐνάρξει τῆς τριτογενοῦς λεγομένης περιόδου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ρυθμοῦ, περιλαμβανούσης τὸν δωδέκατον καὶ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, εἰσήχθη ἐν Εὐρώπῃ τὸ σύστημα τῆς οἰκοδομῆς κυκλοτερῶν ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐν Ιεροσολύμοις ἰεροῦ τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἀνηγέρθησαν, δέ, κατὰ τὸν τύπον τοῦτον, ἐκκλησίαι ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐδίδετο αὐταῖς τὸ ὄνομα Eglises du Temple, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐν Ιεροσολύμοις ὅμοιοσχήμου ἰεροῦ τοῦ Αγίου Τάφου. Τὸ ἐξ ἄκρας εὐλαβείας προελθὸν σύστημα τοῦτο τί ἄλλο ἀποδείκνυσιν ἢ ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἰερὸς ναὸς ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν, ἐν τε τῇ Ἐω καὶ τῇ Ἐσπερίᾳ, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κατὰ τοὺς δύο αἰῶνας τῆς τριτογενοῦς περιόδου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ρυθμοῦ, καθάπερ ἀναγνωρίζεται καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦ νῦν, ὡς ὁ γνήσιος τόπος, ὡς ὁ ἀληθῆς χῶρος, ὁ τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐγκλείων, εἰς τὸν νοῦν μηδενὸς ἐπελθούσης τῆς βλασφήμου ἴδεας τοῦ διαμφισβητῆσαι δτι αἰῶνες καὶ γενεαὶ δέν διημφεσβήτησαν;

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἐρωτῶμεν: εῖναι δυνατὸν ν' ἀνατραπῶσιν τοσαῦται ίστορικαὶ ἀλήθειαι καὶ τηλικαῦται παραδόσεις, διὰ τῆς περιέργου ἐκείνης γνώμης τοῦ sar Peladan, ὃς διὰ σεσαθρωμένων καὶ ὅλως ἀστηρίκτων ἐπιχειρημάτων ἢ μᾶλλον διὰ σοφισμάτων, ἡθέλησε νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν γνησιότητα τῶν ἰερῶν τόπων, οὓς, ἀνὰ μέσον τοσούτων αἰώνων, γενεαὶ γενεῶν, οὐ μόνον ὄμοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἐτεροδόξων, ἐσεβάσθησαν καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς τοὺς ἀληθεῖς τόπους τῶν Ἅγίων παθῶν; Ρητέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ὁ μοναχὸς Αρκοῦλφος, εἰς οὗ τὰ λεγόμενα στηρίζεται ὁ κ. Peladan δέν ἀναφέρει, οὓς ὁ τελευταῖος οὗτος σοφιστικῶς διατείνεται, ὅτι ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Ιεροῦ Μνήματος δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν ἐννέα ἄνθρωποι. Οἱ Αρκοῦλφος ἡθέλησε νὰ περιγράψῃ τὸ Κουβούκλιον σὺν τῷ Ἅγιῳ Μνήματι, τὴν τοιαύτην δὲ περιγραφὴν ποιεῖται ᾧδε πως: «ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ περιβόλου κεῖται στρογγυλὸν Κουβούκλιον, λελαξευμένον ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πέτρᾳ, ἐνθα δύνανται νὰ προσευχηθῶσιν ίστάμενοι ἐννέα ἄνθρωποι. Τοῦ Κουβουκλίου τούτου ἡ εἰσόδος βλέπει πρὸς ἀνατολὰς καὶ καλύπτεται ἔξωθεν ὑπὸ ἐκλεκτοῦ μαρμάρου. Καὶ παρακατιῶν ὁ αὐτὸς ἐξακολουθεῖ: «Ἐνδότερον ὁ αὐτοῦ (τοῦ Κουβουκλίου) ἐν τῷ ἀρκτικῷ μέρει, κεῖται ὁ τάφος, λελαξευμένος ἐν τῇ αὐτῇ Πέτρᾳ, ἀλλὰ τοῦ Κουβουκλίου τούτου τὸ ἔδαφος εἶναι χαμηλότερον τοῦ Τάφου... Οἱ κυρίως λεγόμενος Τάφος εἶναι λελαξευμένος πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος τοῦ Κουβουκλίου, ἦν δὲ οὗτος μία κοίτη ἔχουσα ἐπτὰ ποδῶν μῆκος, εἰς ἦν ἐδύνατο νὰ χωρέσῃ εἰς ἄνθρωπος πλαγιασμένος ἐπὶ τῆς φάσεως καὶ ἔκειτο ὑπὸ ἕνα χαμηλὸν μυακίσκον, λελαξευμένον ἐπὶ τῆς πέτρας, ὥμοιάζε δὲ πρὸς σαρκοφάγον ἀνοικτὸν κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν ἢ πρὸς τι μικρὸν ἄντρον, ἀνοικτὸν πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Μνημείου δέν εἶναι κεκοσμημένον (ἥτοι κεκαλυμμένον μαρμάροις) καὶ φαίνονται ἔτι τὰ ἵχνη τῆς σμίλης, δι' ἣς ἐλαξεύθη τὸ Μνημεῖον».

Καθά διατείνεται ό κ. Peladan, τὴν τοιαύτην δὲ πλάνην τοῦ Ἀρκούλφου ἐκμεταλλευόμενος, ό πολὺς Peladan, ἐπιχειρεῖ ν' ἀνατρέψῃ δι' αὐτῆς τὴν ίστορικήν ἀλήθειαν. Άλλ' ό Ἀρκούλφος καὶ εἰς ἄλλας περιέπεσε πλάνας, πολλὰς δ' ἐλλείψεις παρουσιάζει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ, κατὰ συνέπειαν, δέν δύναται νὰ θεωρηθῇ ως παρέχον κῦρος αὐθεντικόν.

Οὕτω π.χ. ό Ἀρκούλφος δέν μνημονεύει ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ μιᾶς πύλης τῆς Ἀγίας πόλεως, τῆς πύλης τῆς Σιών, ἥτις ἀνέκαθεν ὑπάρχουσα, ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων, σώζεται δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τὸ αὐτὸ δόνομα. Τὸ ἔργον οὖν τοῦ Ἀρκούλφου δέν εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἐξ' ᾧ δύναται τις νὰ στηρίξῃ γνώμας ἀκαταμαχήτους πρὸς μετατροπὴν ἢ διόρθωσιν ίστορικῶν ἀληθειῶν. Ἐὰν δ' ἡ νῦν ἐκκλησία, ἡ τὸν Τάφον ἐγκλείουσα, δέν ὑποβαστάζεται ὑπὸ δύο σειρῶν κιόνων, καὶ τοῦτο δέν δύναται νὰ διασαλεύσῃ τὰ ίστορικῶς ἀποδειγμένα καὶ ἀκαταμαχήτως μεμαρτυρημένα περὶ τοῦ Ναοῦ τῆς Αναστάσεως. Αἱ δύο σειραὶ κιόνων, ως εἴδομεν ἀνωτέρω, ὑπῆρχον μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1808 ἐπισυμβάσης καταστροφῆς, καθά ἀναφέρει ό μικρὸν πρὸ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης τὸν Ναὸν ἐπισκεψθεὶς Σαταβριάνδος. Κατὰ δὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν, ἡ τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου ἐγκλείουσα ἐκκλησία ἀνηγέρθη ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης σειρᾶς κιόνων. Παράδοξον οὖν ὅτι ό κ. Peladan, ἐπὶ τοιούτων ἐπιχειρημάτων στηριζόμενος, θέλει νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι ό νῦν ναὸς δεν εἶναι ό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν, ἡ τοποθεσία αὐτοῦ δέν περικλείει τὰ μέρη τῶν Ἀγίων Παθῶν.

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἐπαναλαμβάνομεν ἐνταῦθα ὅτι ό νῦν ναὸς δέν εἶναι, πράγματι, ό ύπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνεγερθείς, διότι κατεστράφη κατ' ἐπανάληψιν, ἀλλ' εἶναι ὡκοδομημένος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς τὸ πρώτου ναοῦ τοποθεσίας, δέν εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ τεθῇ ύπὸ ἀμφισβήτησιν καὶ ἀμφιβολίαν ὅτι εἴκοσιν αἰῶνες πιστοποιοῦσιν ως γνήσιον.

Άλλ' ἔτι παραδοξοτέρα τυγχάνει ἡ ἑτέρα γνώμη τοῦ κ. Peladan, καθ' ἦν οἱ Σταυροφόροι ἐξέλαβον ως τὸν Ναόν τῆς Αναστάσεως

τὸν ναὸν, ὃν ἀνήγειραν κατὰ τὸ 1058 ἔτος οἱ ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Μωρία ἐκδιωχθέντες χριστιανοί. Καθὰ ἐν τοῖς ἔμποροσθεν διελάβομεν, ὁ Πανίερος Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, καταστραφεὶς περὶ τὸ 1010 ἔτος, ἀνωκοδομήθη, τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως διαρκεσασῶν ἀπὸ τοῦ 1024 μέχρι τοῦ 1048.

Οἱ Σταυροφόροι, μετὰ πεντήκοντα περίπου ἔτη εἰς τὴν Τερουσαλήμ ἐλθόντες, κατέλαβον αὐτὸν τὸν ἴερὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, εἰς ὃν ὁ Γοδφρεῖδος, γυμνόπους μεταβάς, προσεκύνησε τὸ Ἅγιον Μνῆμα, γονυπετήσας πρὸ αὐτοῦ. Μετὰ τοία ἀκριβῶς ἔτη ἔρχεται εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν ὁ Ἅγγλος μοναχὸς Σεβύλφος, ὅστις περιέγραψε τὸν ἴερὸν Ναὸν τοῦ Παναγίου Τάφου. Μετὰ δέκα δὲ καὶ τέσσαρα ἔτη περιγράφει τὸν Ναὸν ὁ Ρῶσσος Δανιήλ. Οὕτε ὁ εῖς, οὕτε ὁ ἔτερος τῶν περιηγητῶν τούτων τίθησιν εἰς ἀμφιβολίαν τὴν γνησιότητα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἢ τῆς τοποθεσίας τῶν ἴερῶν Τόπων τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου.

VII

Ἄλλα, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι περιηγήθησαν τὴν Ἀγίαν Γῆν καὶ περιέγραψαν τοὺς Ἅγιους Τόπους. Μακρὸς δὲ τῶν περιηγητῶν τούτων κατάλογος εὔρηται ἐν τῷ τὸ Σατωβριάνδου Ὁδοιπορικῷ, περιλαμβάνων τὰ ὄνόματα τοῦ Ποκώκ, Σάου, Μαουνδρέλλου, Ασελκίστου, Αδαμάνου, Βέδου, Βροκάρδου, Βιλιβάλδου, Βραϋδενβαχ, Ανδριχομίου, Καρεσμίου, Βασυμγάρτου, Φουρερη, Λουδόλφου, Ρελάνδου, Μοντάνου, καὶ ἄλλων. Πλεῖστοι δ' ἦσαν καὶ οἱ διαρκοῦντος τοῦ ιζ'. αἰῶνος περιηγησάμενοι τὴν Παλαιστίνην καὶ τὸν Ἅγιον Τάφον περιγράψαντες. Ἐκ τούτων οἱ ἔξης: Βερνάρδος (τὸ 1616), ὁ πατὴρ Πασίφικος (1622), Μονκόνης (1647), Δουβδὰν (1651), Ρογῆρος (1653), Θεβενὼ (1686) καὶ ἄλλοι.

Αλλ' ὁ πάντων ἀκριβέστερος φαίνεται, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Σατωβριάνδου, ὁ Γαλάτης Deschais, ἀποσταλεὶς εἰς Παλαιστίνην ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ιγ'. Τὴν ὑπὸ τοῦ Γαλάτου δὲ τούτου περιηγητοῦ

συνταχθεῖσαν τοπογραφίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Αγίου Τάφου παρατίθησι καὶ ὁ Σατωβριάνδος ἐν τῷ Ὁδοιπορικῷ αὐτοῦ.

Αἱ ύπὸ τῶν περιηγητῶν τούτων γενόμεναι περιγραφαὶ τῶν Ἅγίων Τόπων πιθανὸν νὰ ἔχωσι ἐλλείψεις τινὰς ἢ νὰ ὁσιν, ἐν τίσιν, ἐσφαλμέναι ἢ νά διαφέρωσιν ἀπ' ἀλλήλων ἐν τισι σημείοις οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν, καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὔτε ἔτερος τις πρὸ αὐτῶν, οὔτε ἄλλος τις τῶν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡμετέρων ἢ ξένων, πλὴν τοῦ κ. Peladan, ἐξήνεγκε τοιαύτην βλάσφημον ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γνησιότητος τῶν Ἅγίων Τόπων, ἡ ἀκριβείᾳ τῆς θέσεως τῶν ὅποιών, καὶ δὴ τοῦ Τάφου τοῦ Κυρίου, μαρτυρεῖται ύπὸ πάντων.

VIII

Της Αγίας Πόλεως.

Ως πρῶτον ἐκ τούτων σημειοῦμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμάρ Χαττὰπ πρὸς τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον ἐκδοθὲν διάσημον Διάταγμα, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχτιναμέ, ἐν ᾧ, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἵερῶν προσκυνημάτων, μνημονεύεται ὁ Καμαμές, ἥτοι ὁ ἵερος ναὸς τῆς Ἀναστάσεως. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐξεδόθη ἐν ἔτει 637.

Ἐτερος αὐτοκρατορικὸς ὄρισμὸς τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ, πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀθανάσιον, μνημονεύει, ἐπίσης οιτῶς, τοῦ Καμαμέ, ἦτοι τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.

Παρόμοια ύψηλά Διατάγματα, μνημονεύοντα τοῦ ιεροῦ ναοῦ τῆς Αναστάσεως, ύπαρχουσι πολλά, διατρανοῦντα, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν ύψηλὴν προστασίαν, ἣν ἀνέκαθεν ἔχορήγησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ιεροσολύμων ἡ κυβέρνησις τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μεταξὺ δ' αὐτῶν σημειοῦμεν τὸ ἐν ἔτει 1808 ἐκδοθὲν ύψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα, δι' οὗ, ἐπιτρέπομένης τῆς

ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐκ πυρκαϊᾶς καταστραφέντος ἵεροῦ ναοῦ τῆς Αναστάσεως, ὅρίζεται, ὅπως ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ἐπισκευὴ αὐτοῦ γένηται καθ' ὑψος καὶ κατ' ἔκτασιν καὶ κατὰ σχῆμα ἀπαραλλάκτως ὡς εἶχε πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς.

Τὰ οὕτως ύπὸ τε τῶν Ἀγίων Γραφῶν μαρτυρούμενα καὶ τὰ ύπὸ σειρᾶς συγγραφέων καὶ περιηγητῶν ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ νῦν κατὰ τρόπον ἀλληλουχῇ καὶ ἀδιάκοπον, ἴστορούμενα καὶ τὰ ἐν ἐπισήμοις Τψηλοῖς Αὔτοκρατορικοῖς Διατάγμασι περιεχόμενα ἀποτελοῦσιν ἀδιάσπαστον ἀκαταμαχήτων καὶ ἀδιαφιλονεικήτων ἴστορικῶν ἀληθειῶν ἄλυσσον, ἦν δέν εἶναι εὔκολον νὰ διασπάσῃ τις διὰ μιᾶς πλάνης τοῦ Ἀρκούλφου ἢ διὰ τῆς ἀποδεδειγμένως ἐσφαλμένης πληροφορίας περιηγητοῦ τίνος.

Φρονοῦμεν δ' ὅτι οὐδεὶς συμμερίζεται, οὐδὲ κὰν πόρρωθεν, τὴν παράδοξον ὅλως γνώμην τοῦ κ. Peladan, ἥτις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀγίας Γραφὰς ἀντικειμένη, βλασφημίαν, αὐτόχρονη, ἀποτελεῖ. Ο νῦν πανίερος τῆς Αναστάσεως Ναὸς εἶναι ὠκοδομημένος ἐπ' αὐτῆς τῆς τοποθεσίας τοῦ καταστραφέντος Μαρτυρίου τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ δ' ἐν αὐτῷ Τάφος, εἶναι αὐτὸς ὁ Πανάγιος Τάφος τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Α. Ε. Κοπάσης.

Μέγας Ρήτωρ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Ιεροσολύμων.

Ο ΕΝ ΙΟΡΔΑΝΗΙ ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΒΑΠΤΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ¹

Ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας ἥτοι ἀπὸ τοῦ 900-1097, ὅτε ἀρχονται αἱ Σταυροφορίαι, ἀγνοοῦμεν ἐπακριβῶς ὅποια τις ἦν ἡ κατάστασις τοῦ τόπου τῆς βαπτίσεως καὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τ. Προδρόμου, διότι καὶ προσκυνηταί καὶ ὄδοιπορικὰ τῆς Ἁγίας Γῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μεγάλως σπανίζουσιν. Ἐκ τινῶν ὅμως μεμβρανίνων ἑλληνικῶν κωδίκων ἀποκειμένων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ καὶ ἀνηκόντων τῇ μονῇ τοῦ Τ. Προδρόμου κατὰ τὸ ἀνωτέρω χρονικὸν διάστημα καὶ περὶ ᾧ κατωτέρῳ ἐν ἐκτάσει γενήσεται λόγος, ἔξαγεται ὅτι ἡ μονὴ μεθ' ὅλας τὰς ἀνωμάλους τότε καιρικὰς περιστάσεις κατορθοῖ καὶ αὐτῇ νὰ ύφισταται ὡς καὶ ἡ πλησίον αὐτῆς κειμένη μονὴ τοῦ Καλαμῶνος, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 136² Πατμιακοῦ κώδικος γραφέντος ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ τοῦ Καλαμῶνος ἐν ἔτει 962 καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 217³ κώδικος τῆς Πετρουπόλεως γραφέντος καὶ τούτου ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐν ἔτει 1054.

Μὴ λησμονῶμεν ὅμως καὶ τοῦτο ὅτι κατὰ τὰς δύο ταύτας ἑκατονταετηρίδας τὸ χριστιανικὸν τῆς Παλαιστίνης πλήρωμα

¹ Ἰδε τεῦχος Β' σελ 118.

² «Ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη Παύλω τῷ εὐλαβεστάτῳ μοναχῷ καὶ ἡγουμένῳ λαύρας τοῦ ἀ. Σάββα διὰ χειρὸς Ἰλαρίωνος μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου λαύρας τοῦ Καλαμῶνος μηνὶ Ἀπριλίω τῇ ἵνδικτιῶνος ε' ἔτους ,ζυο'» (962).

³ «Ἐγράφη σὺν Θεῷ αὕτη ἡ προφητεία εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου τοῦ Καλαμῶνος διὰ χειρὸς Σεργίου μοναχοῦ ἀμαρτωλοῦ τῆς σεβασμίας τοῦ Ἀνεμᾶ λαύρας τῆς εἰς τὸν Ὄλυμπον τῆς Βιθυνίας ἐπαρχίας μηνὶ Ἰουλίῳ ἵνδικτιῶνος ζ' ,ζφξβ' οἱ ἐν αὐτῇ ἐντυγχάνοντες εὐχεσθὲ με διὰ τὸν Κύριον». Ιδε Κατάλ. Ι. Β. Κ. Παπαδοπούλου τόμ. Β σελίς 712 καὶ 716.

μεγάλως ἐπηρεάσθη ἔνεκα τῶν εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντων διαφόρων ἀνατολικῶν φύλων, τῶν μέχρι Συρίας καὶ Παλαιστίνης βυζαντινῶν ἐκστρατειῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν τῶν καλιφάτων. Κατὰ τὸ ἔτος 1010 συμπίπτει καὶ ἡ τοῦ καλίφου τῆς Αἰγύπτου Χάκεμ ἐκστρατεία εἰς Παλαιστίνην, ἥτις ως πᾶσα ἐκστρατεία οὕτω καὶ αὕτη οὐ σμικρὸν ἐπηρέασε τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐκ τῶν προτέρων πολιτικῶν μεταβολῶν ὑποληφθεισῶν μονῶν.

Κατὰ τὰ χρονικὰ ταῦτα διαστήματα ὅτε συμπίπτει καὶ ἡ τῶν Σελδουκικῶν βασιλείων σύστασις ἐν τῇ Ασίᾳ, ἄρχεται καὶ ἡ τῶν Ιβήρων (Γεωργιανῶν) ἐν τοῖς ἀγίοις Τόποις κάθοδος ἔχόντων ἀφθονίαν μέσων διὰ τὴν πρὸς τοὺς Σελδουκούς γειτνίασιν καὶ σχέσιν αὐτῶν καὶ οἵτινες ὅτε μὲν κατὰ μόνας, ὅτε δ' ἀναμίξ μετὰ τῶν ἡμετέρων μονάζουσι. Ποιοῦμαι μνείαν τούτου, διότι καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τ. Προδρόμου ἐμόναζὸν τινες μετὰ τῶν ἡμετέρων ως τοῦτο καταδείκνυται ἐκ τινῶν Ιβηρικῶν κωδίκων καὶ δύο ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῶν εὑρεθεισῶν ἐν τίσιν ἐρειπίοις παρὰ τὴν μονήν.

Κατὰ τὸ ὄδοιπορικὸν *Qualiter sita est ἀναγόμενον εἰς τὸ ἔτος 1098, ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἰορδάνου ἀπὸ τοῦ Σαρανταρίου ὁρους ὑπολογίζεται ως ἔξῆς: «A quo monte ad flumen Jordanis sex miliaria sunt. Απὸ τοῦ ὁρους (ὅπου ἐπειράσθη ὁ Κύριος) μέχρι τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ μιλιάρια ἔξ» καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐνταῦθα, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, τὸ πρῶτον γίνεται μνεία περὶ τοῦ τύπου τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Κυρίου ως κειμένου παρὰ τὴν Ιεριχώ καὶ βεβαίως ἐννοεῖ τὸ ὄδοιπορικὸν τὸν νῦν ως τοιοῦτον παραδεδεγμένον τόπον τοῦ πειρασμοῦ, Σαραντάριον ὁρος. Ἐπὶ τῆς Σταυροφορικῆς ἐποχῆς (1097-1187), ὁ ἐν ἔτει 1113 ἐπὶ βασιλέως τῆς Ιερουσαλήμ Βαλδουΐνου τοῦ Α' ἐπισκεψάμενος τοὺς ἀγίους τόπους Ρῶσσος μοναχὸς Δανιήλ, ὁ καὶ ἴδιαιτέρων τιμῶν ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως τούτου, ως ἔξῆς περιγράφει ἐν τοῦ ὄδοιπορικῷ αὐτοῦ τὰ κατὰ τὸν τόπον τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου μέρη. «Ποὶν ἡ φθάσωμεν εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἀπαντῶμεν πρὸς τῆς ὄδοῦ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν μέσῳ τίνος περιβόλου. Ἐνταῦθα που πλησίον καθορᾶται τὸ ὁρος Ἐρμών. Απὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς ἀπόστασιν 20 σαγηνῶν πρὸς ἀριστερὰν φαίνεται ὁ λοφίσκος οὗτος ὃν ἀμμώδης καὶ ἔχων ὑψος μέτριον. Όλιγον μακρὰν τοῦ ἀρχαίου μοναστηρίου τοῦ ἀγίου*

Ιωάννου εύρισκονται τὰ ἐρείπια ἐκκλησίας εἰς τὸν Ιωάννην τὸν Πρόδρομον καθιερωμένης. Αντικρὺ τοῦ μοναστηρίου ταύτης τῆς ἐκκλησίας πρός ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς κλιτύος ἐνὸς λόφου φαίνεται ναΐσκος τις μικρός, ὑπάρχων ὡκοδομημένος ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ὁ Ιωάννης ὁ Πρόδρομος ἐβάπτισε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐνταῦθα ὁ Ιορδάνης ἵδων τὸν κτίστην αὐτοῦ ἐρχόμενον πρὸς τὸ βάπτισμα, ἐξῆλθε τῆς κοιτίδος αὐτοῦ πρὸς ὑπάντησιν τοῦ Σωτῆρος καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὴν. Τέως ἡ θάλασσα τῶν Σοδόμων διῆκε μέχρι τούτου τοῦ τόπου, ἀλλὰ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ ἀπεσύρθη εἰς ἀπόστασιν 4 βεροτίων. Τὸ μέρος ὅπου βαπτίσθη ὁ Ιησοῦς ἀπέχει τῆς κοιλάδος τοῦ Ιορδάνου ὥσει λίθου βολήν. Ἐνταῦθα οἱ Χριστιανοὶ προσκυνηταί βαπτίζονται ἐν τῷ Ιορδάνῃ, ἐνταῦθα δυνατὸν ἵνα διαβῇ τις αὐτὸν εἰς τὴν ἀπέναντι ὅχθην, εἰς τὴν Άραβίαν. Ἐνταῦθα οἱ Ισραηλῖται καὶ ὁ Ἐλισαῖος ἔπειτα διέβησαν αὐτὸν ἀβρόχοις ποσίν. Ἐνταῦθα ὁ Ἐλισαῖος ἔτυψε διὰ τῆς μηλωτῆς τοῦ Ἡλιοῦ καὶ διέβη τὸν Ιορδάνην διὰ ξηρᾶς. Ἐνταῦθα, τέλος, Μαρία ἡ Αἴγυπτία διέβη πεζῇ τὸν ποταμόν, ἵνα συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ ὄσιου Ζωσιμᾶ καὶ ἐπανακάμψασα πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἀπέθανεν... Εἰς ἀπόστασιν διπλῆς βολῆς τόξου ἀπὸ τῆς ὅχθης τοῦ Ιορδάνου πρὸς ἀνατολὰς φαίνεται ὁ τόπος ὅπου ὁ προφήτης Ἡλίας ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν πυρίνῳ ἄρματι καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ σπήλαιον τὸν ἀγίον Ιωάννου τὸν Προδρόμον καὶ ὁ χείμαρρος τοῦ Ἡλιοῦ, ὅστις ρέων ὁρμητικὸς εἰσβάλλει εἰς τὸν Ιορδάνην. Τὸ ὄντων αὐτοῦ ἐστι γλυκὺ καὶ ψυχρὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔπινεν ὁ Τ. Πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ ὅτε κατώκει τὸ παρακείμενον σπήλαιον. Ἐνταῦθα καθορᾶται ἄλλο τι σπήλαιον, ἐν ᾧ ὁ προφήτης Ἡλίας κατώκισε μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἐλισαίου. Εἶδον ἀπαντας τούτους τοὺς τόπους ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ὁ Θεὸς μὲν ἡξίωσεν, ἵνα τοὶς ἀπέλθω εἰς τὸν Ιορδάνην».

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι τὰ κατὰ τὸν τόπον τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, διετέλουν ὄλιγον παρημελημένα. Ή κατάστασις αὕτη δὲν φαίνεται μόνον ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς πολιτικῆς τότε μεταβολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων

φυσικῶν λόγων. Τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην ἀπὸ τοῦ ἔτους 1098-1170, ὡς γινώσκομεν, μαστίζουσιν ἐκ διαλειμμάτων καταστρεπτικώτατοι σεισμοί. Εῖς ἐκ τῶν σεισμῶν τούτων, ποίου ὅμως ἔτους ἀγνοοῦμεν, ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων καὶ τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου, καθ' ἀόρατος Φωκᾶς ὁ Κρῆς ἰστορεῖ ἡμῖν. Ὁ μωαμεθανὸς Ἀραψ γεωγράφος Edrissi, ὁ ἀκμάσας ἐν ἔτει 1154 τὴν ἔξῆς πολύτιμον ἰστορικὴν μαρτυρίαν διὰ τὴν Τερὰν ἡμῶν Ἀδελφότητα ἐγκαταλιμπάνει ἡμῖν περὶ τοῦ τόπου τῆς βαπτίσεως. «Πλησίον τοῦ Ἰορδάνου ὑπάρχει μία μεγάλη ἐκκλησία ἐπ' ὄνόματι τοῦ ἀγίου Ιωάννου χρησιμεύουσα εἰς κατοίκησιν Ἐλλήνων μοναχῶν». Ἀγνωστον ἡμῖν ἂν ὁ Edrissi ἐννοεῖ αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μοναστηρίου ἢ ἄλλην τινὰ ἐκκλησίαν ἐκ τῶν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ τότε κειμένων. Πιθανώτατα ὅμως διὰ νὰ λέγῃ ἐκκλησίαν μετὰ μοναχῶν, ἐννοεῖ τὴν τοῦ μοναστηρίου ἐκκλησίαν, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ μονὴ κατεστράφη μετά τὸ 1154 καὶ ἵσως κατὰ τοὺς σεισμοὺς τῶν ἐτῶν 1157, 1166 καὶ 1168-1170 καὶ ἐπομένως ὁ ἀνακαινισμὸς ταύτης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἔλαβε χώραν μετὰ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (1160) καὶ τῆς βασιλικῆς τῆς Βηθλεέμ (1169) ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡν δ' ἡ ἀνακαίνισις τῆς μονῆς ὡς καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἀνταξίᾳ τῆς πλουτοδότιδος δεξιᾶς τοῦ δαφνοστεφοῦς ἡμῶν βασιλέως Κομνηνοῦ, διότι ἂν ὅχι ἄπαν, τουλάχιστον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐκκλησίας ἦν διακεκοσμημένον ἐξ ἐπιχρύσου μωσαϊκοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐπιχρύσων ψηφίδων τῶν εὑρισκομένων ἐν τοῖς πέριξ τῆς μονῆς ἐπιπροσθέτοις χώμασιν. Ἐν γένει ἡ ἐπίσκεψὶς τοῦ Φωκᾶ δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τῆς μονῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων, ἀτινα καὶ παρατιθέμεθα ᾧδε. «Περὶ δὲ τὸν Ἰορδάνην πεπήγασι μοναι τρεῖς. Ο Πρόδρομος δῆλον ὅτι καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος· καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μονὴ, ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀναστραφεῖσα νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδότιδος δεξιᾶς τοῦ θεοστεφοῦς ἡμῶν αὐτοκράτορος τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ καινῆς ἀνωκοδομήθη τοῦ ταύτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει

τούτου παρρησιάσαντος. Ταύτης ἀποθεν ὡσεὶ τόξων δύο βολῆς ὁ ἐν ποταμοῖς ἀγιώτατος ἐπιρρεῖ Ιορδάνης, ἐφ' ὃ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐμῆς ἀναπλάσεως, ὁ Ἰησοῦς μου, πτωχεύσας, τῷ βαπτίσματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος ὡσεὶ λίθου βολῆς ἀποθὲν ἐστι τετράπλευρον θολωτόν, ἐν ὃ πρὸ τῆς εἰς τὰ ὄπίσω ἀποστροφῆς ἐπιρρέων ὁ Ιορδάνης γυμνὸν ἐδέξατο τὸν ἐν νεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου δεξιὰ κλονούμενη τῆς κορυφῆς ἐκείνου προσήψατο καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἴδει τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἐπεχώρησε καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ τὴν Υἱότητα ἐπεμαρτύρει τῷ λυτρωτῇ. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου ἐστὶ τὸ πάνυ σμικρότατον τοῦ Ἐρμονιείμ ὅρος, ἐν ὃ τὸν Σωτῆρα ἰστάμενον ὁ Ιωάννης δαχτυλοδεικτῶν ἐπεφώνει τοῖς ὅχλοις τοῦτον εἶναι τὸν αἴροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Πέραν δὲ τοῦ Ιορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτίσεως εἰσι θάμνοι διάφοροι καὶ μέσον τούτου (ἴσ. τούτων) ὡσεὶ σταδίου ἐνὸς ἀποθὲν ἐστι τὸ τοῦ βαπτιστοῦ Ιωάννου σπήλαιον, μικρὸν πάνυ καὶ μὴ δυνάμενον δέξασθαι ὅρθιον ἄνδρα εὐμήκη· καὶ τούτον κατίσον περὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου ἔτερὸν ἐστι σπήλαιον, ἐν ὃ ὁ προφήτης Ἡλίας διαιτώμενος ὑπὸ τοῦ οὐρανίου ἡρπάγη ἄρματος. Τούτων δὲ (τῶν) σπηλαίων ἐκεῖθεν περὶ τὴν τοῦ Ιορδάνου φορὰν δέχεται εἶναι τὴν ἔρημον, ἐφ' ἣς ὁ θαυμαστὸς Ζωσιμᾶς τὴν ἴσαγγελον Αἰγυπτίαν ἴδειν ἡξιώθη. Τῶν δὲ βοννῶν ἐκεῖθεν ἡ ἀπάγουσσα ἐν τῷ Σινᾶ καὶ τῷ Ραϊθῷ καὶ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ πέφυκεν ἔρημος. Ἐνταῦθα μοὶ ὁ περὶ τῆς ἐρήμου λόγος τὸ τέρμα δεξάσθω».

Οὐ μόνον ἐκ τούτων, ἀλλά καὶ ἐξ ἀλλων ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι μέγας ἀριθμὸς Ἑλλήνων καὶ Ιβήρων ἀναχωρητῶν κατώκει τὴν ἐρημὸν τῆς Ιουδαίας καὶ τὴν περίχωρον τοῦ Ιορδάνου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς τῶν Σταυροφόρων κατοχῆς τῆς ἀγίας Γῆς. Εἰς τὴν ἐπίδοσιν ταύτην, νομίζω ὅτι μεγάλως συνετέλεσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ τῶν Παναγίων ὑπομνημάτων ἀνακαινισμοὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ αἱ ὄπωσδήποτε ἀγαθαὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ιερουσαλήμ σχέσεις πρὸς αὐτὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ

καὶ ὁ παραγκωνισμὸς ἐν μέρει τοῦ ἡμετέρου κλήρου ὑπὸ τοῦ Λατινικοῦ ἐν Ιεροσολύμοις, ὅστις ἡνάγκασεν τὸν ἡμέτερον κλῆρον νὰ ἐμπεδωθῇ εἰς τὰς πέριξ μονὰς ἔνθα εὔρισκε μείζονα ἄνεσιν καὶ δρᾶσιν καραδοκῶν εὐκαιρίαν, ᾧνα ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν Παναγίων προσκυνημάτων καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου χριστιανικοῦ πληρώματος τῆς Παλαιστίνης. Καὶ τοῦτο βλέπομεν εὐθὺς μετὰ τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τοῦ 1187, καθ' ἣν διὰ τῆς ἐν Χαττὶν μάχης ἡ τε Παλαιστίνη καὶ τὸ λοιπὸν τῆς Συρίας ἐπανακτῶνται ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος Σαλαχιδίν. Οἱ Ἑλληνες μοναχοί, ὡς ἣν ἐπόμενον ἀπολαύουσι μείζονός τινος ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ Σαλαχιδίν καὶ τῶν διαδόχων τοῦ ἦν ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων, καὶ ὁ ἀνώτερος ἡμῶν κλῆρος ἐπανακτᾷ τὰς ὑπὸ τοῦ Λατινικοῦ κλήρου ἀφαιρεθείσας ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐπισκοπικὰς ἕδρας ὡς καὶ τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα ἐπὶ τῶν Παναγίων προσκυνημάτων. Ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν ὄλην κατάστασιν τοῦ κλήρου ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ, τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκ τῆς πολιτικῆς τότε μεταβολῆς καὶ ἡ μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου διὰ τοῦ ἀνακαινισμοῦ ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ ἐξακολουθεῖ ἀκμάζουσα καὶ μάλιστα ἔνιοι τῶν τε λογίων ἡμῶν μοναχῶν τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν προηροῦντο, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 317 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἰ. ἡμῶν Κοινοῦ ἀπὸ κειμένου μεμβρανίνου Τυπικοῦ τῆς μονῆς γραφέντος ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ 1201 καὶ ἐξ οὐ παρατιθέμεθα ἐνταῦθα δύο τινὰ α) τὴν Τυπικὴν τῆς ἀκολουθίας διάταξιν κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων ὡς ἐτελεῖτο τὸ πάλαι ἐν τῇ μονῇ καὶ β) Ασκητικὰς τινὰς διατάξεις περὶ τῶν ἐν αὐτῇ μοναζόντων.

Τυπικὴ διάταξις.

«Περὶ δὲ ὥραν ἔκτην σημαίνει καὶ ψάλλομεν τὰς τρεῖς ὥρας τρίψαλμον καὶ τὰ καταλειφθέντα ἐννέα τροπάρια κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ὡς εἴρηται, θυμιῶντος καθ' ἕκαστην ὥραν τοῦ ἰερέως. Μετὰ δὲ τὴν θ' τὰ τυπικὰ χύμα καὶ ἀπόλυσις. Γνωστέον οὖν ὅτι ἐὰν τύχῃ Σάββατον ἢ Κυριακὴν ἡ προεόρτιος αὗτη τῆς παραμονῆς ἡμερα, ποιοῦμεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν τροπαρίων ἐν τῇ Παρασκευῇ γενομένης θ'.

Περὶ ὥραν ι' ἢ ταχύτερον διὰ τὴν πολλὴν ἀκολουθίαν σημάνει τὸ ἐσπέρας καὶ συναγόμεθα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀρχόμεθα τοῦ

λυχνικοῦ χωρὶς στιχολογίαν. Εἰ δὲ τύχοι ἐν Σαββάτῳ στιχολογεῖται τὸ α' κάθισμα, εἰ δὲ ἐν Κυριακῇ τὸ α' ἀντίφωνον τοῦ α' καθίσματος. Τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἥχος β' ἵστωμεν στιχηρὰ η' καὶ θυμιᾶ ἴερεύς. Εἰθ' οὕτως ἀπέρχεται ποιῆσαι τὴν προσκομιδήν, οἱ δὲ χοροὶ ψάλλουσι τὰ τέσσαρα στιχηρὰ δευτεροῦντες αὐτὰ, ἥγουν Τὸν φωτισμὸν ἡμῶν καὶ τὰ ἔτερα γ'. Δόξα καὶ νῦν ὁ αὐτός, Υπέκλινας κάραν καὶ γίνεται εἰσόδος μετὰ εὐαγγελίου, ψαλλόντων ἡμῶν τὸ Φῶς Ἰλαρόν. Προκείμενον τῆς ἡμέρας, τὰ ἀναγνώσματα, τὰ τροπάρια κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν τούτων συμπλήρωσιν Συναπτή καὶ τὸ Τρισάγιον. Προκείμενον ἥχος γ'. Κύριος φωτισμὸς μου, στίχος· Κύριος ὑπερασπιστής, Ὁ Απόστολος, Ἐλεύθερος ὃν ἐκ πάντων. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἡ νηστεία, ἀρχόμεθα αὐτὸ ἀπό τοῦ μέσου. Άλληλούϊα ἥχος πλ. β'. Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου, στίχος β', Ἐξεχύθη ἡ χάρις, στίχος γ'. Περίζωσε τὴν ρομφαίαν σου. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν, Ἐν ἔτει πέντε καὶ δεκάτῳ· καὶ καθεξῆς ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Κοινωνικόν, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον. Ἄμα δὲ τὸ εἰπεῖν τὸν ἴερέα τὴν ὄπισθάμβων εὐχὴν ἐξερχόμεθα πάντες ἐν τῷ λουτῆρι μετὰ τῶν λαμπάδων καὶ τοῦ θυμιατοῦ, ἐνὸς μὲν ἴερέως ἐπιφερομένου τὸ τίμιον ξύλον, ἔτέρου δὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ψαλλόντων τροπάρια ἥχος πλ. δ'. Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων βοᾷ λέγουσα· καὶ μετὰ τὸ τριτῶσαι αὐτὸ ἔτερα στιχηρὰ ἥχος ὁ αὐτός, Σήμερον τῶν ὑδάτων· καὶ λέγει ὁ διάκονος, Σοφία, καὶ εὐθὺς ἀναγινώσκονται αἱ τοῦ ἀγιασμοῦ τρεῖς ἀναγνώσεις· Προκείμενον τοῦ Αποστόλου ἥχος γ'. Κύριος φωτισμὸς μου, στίχος, Κύριος ὑπερασπιστής, ὁ Απόστολος πρὸς Κορινθίους Β'. Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες Άλληλούϊα ἥχος δ'. Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Εὐαγγέλιον κατὰ Μᾶρκον. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἥλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ, καὶ λέγει ὁ ἴερεὺς ἡ ὁ διάκονος ἐὰν ἔστι τὰ διακονικὰ τοῦ ἀγιασματος. Καὶ τούτων λεγομένων δίνονται κηρία τοῖς ἀδελφοῖς, ὁ δὲ ἴερεὺς λέγει καθ' ἔαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην. Κύριε, ὁ Μονογενῆς Υἱός τοῦ Πατρός, καὶ οὐκ ἐκφωνεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀμήν καθ' ἔαυτὸν λέγει. Οὕτω δὲ τῆς Συναπτῆς λεγομένης ὑπὸ ἴερέως ἡ διακόνου καὶ τῆς εὐχῆς μυστικῆς ἀναγινωσκομένης ὑπὸ

τοῦ ἰερέως, ὅτε εἴπη ὁ διάκονος, τῆς Παναγίας ἀχράντου, ἀπάρχεται ὁ ἰερεὺς εἰς ἐπήκοον καὶ λέγει· Μέγας εἰ Κύριε καὶ θαυμαστά· καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς εὐχῆς, ὁ λαός, Ἀμήν. Οἱ ἰερεῖς, Εἰρήνη πᾶσι· ὁ διάκονος Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν καὶ ἀπάρχεται ὁ ἰερεὺς τῆς εὐχῆς ταύτης εἰς ἐπήκοον πάντων, Κλίνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσόν μου. Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν, ἐπιλαβόμενος ὁ ἰερεὺς τοῦ Τιμίου ξύλου ἀγιάζει τὰ ὄντα δι' αὐτοῦ βαπτίζων τοῦτο ἐν αὐτοῖς σταυροειδῶς, ἐκ τοίτου ψάλλων, Ἐν Ἱορδάνῃ βαπτιζομένου Σου Κύριε, ὅπερ καὶ ὁ λαός.

Πάντων δὲ ἀγιαζομένων καὶ μεταλαμβανόντων ἐκ τῆς τοῦ ἀγιάσματος μεταλήψεως καὶ ραντίσεως, ψάλλοντες τὸ προορηθὲν τροπάριον ἐκ τοίτου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν καὶ συστείλαντες χορὸν δοξάζομεν εἰς ἥχον πλ. α' καὶ ψάλλομεν στιχηρὸν ἴδιόμελον, Ἀνυμνήσωμεν οἱ πιστοὶ τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας τὸ μέγεθος.

Καὶ μετὰ τὴν τούτου συμπλήρωσιν λέγομεν τό, Εὐλογήσω τὸν Κύριον, καὶ δίδοται τὸ κατακλαστὸν καὶ γίνεται ἀπόλυσις. Εἰθ' οὕτως ψάλλομεν τῆς ἑορτῆς κοντάκιον, Ἐπεφάνης σήμερον, καὶ μετὰ τὴν τούτου συμπλήρωσιν πολυχρονίζομεν συνήθως τὸν προεστῶτα καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, τυρὸν ἥ ὠδὸν ἥ ἰχθῦν οὐκ ἐσθίομεν.

Οὕτως οὖν γίνεται ἡ ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς νηστείας οὕσης ἐν τῇ παραμονῇ.

Εἰ δὲ οὐκ ἔστι νηστεία, πρωΐ μὲν λειτουργοῦμεν ως καθ' ἐκάστην καὶ διακλειόμεθα ἐν τῷ νάρθηκι. Ἐσπέρας δὲ σημαίνει περὶ ὥραν ἐννάτην καὶ γίνεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐσπερινοῦ καθὼς προγέγραπται μέχρι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἐκτενοῦς. Τρισάγιον δὲ οὐ γίνεται διὰ τὸ μὴ τελεῖσθαι λειτουργίαν. Μετὰ δὲ τὰ ἀναγνώσματα, προκείμενον, ὁ Ἀπόστολος, τὸ Εὐαγγέλιον, Ἐκτενῆ καὶ οὕτως ἀπερχόμεθα ἐν τῷ νάρθηκι καὶ γίνεται ὁ ἀγιασμὸς ἀπαραλλάκτως ως προδιείληπται. Εἶτα εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν, ψάλλομεν τὸ προγραφὲν ἴδιόμελον στιχηρὸν ἥχος πλ. β' Ανυμνήσωμεν, καὶ γίνεται ὑπὸ τοῦ ἰερέως Ἐκτενῆς καὶ Ἀπόλυσις. Τὸ δὲ Εὐλογήσω τὸν Κύριον, οὐ λέγομεν διὰ τὸ προλεχθῆναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἀλλὰ ψάλλομεν τὸ Κοντάκιον, συνήθως πολυχρονίζοντες τὸν προεστῶτα καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν. Οὐκ ἐσθίομεν δὲ τυρὸν ἥ ὠδὸν ἥ ἰχθῦν.

Περὶ δὲ ὥραν 6 κρούει τὰς βαρέας, τὸ σίδηρον, καὶ τὸ μέγα, καὶ συναγόμεθα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀρχόμεθα τῶν ἀποδειπνίων. Μετὰ δὲ τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, ποιοῦμεν τὰς συνήθεις λιτὰς καὶ ἔξερχόμεθα ἐν τῷ νάρθηκι ψάλλοντες στιχηρὰ ἴδιόμελα τοὺς πέντε τετάρτους. Δόξα ἡχος πλ. δ'. Κύριε πληρῶσαι βουλόμενος, Καὶ νῦν ὁ αὐτός, Σήμερον ἡ κτίσις φωτίζεται. Καὶ γίνονται παρὰ τοῦ ἰερέως αἱ συνήθεις εὐχαί. Εἴτα εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ ἴδιόμελα τοὺς δευτέρους. Ἐν Ἰορδάνῃ ποταμῷ, Εἶδοσάν σε ὄντα ὁ Θεός, Σήμερον ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Δόξα καὶ νῦν, ἡχος πλ. β'. Τὸν ἐκ Παρθένου ἥλιον. Τὸ τρισάγιον καὶ τὸ τροπάριον, Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Σου ἐκ τρίτου, καὶ εὐθὺς εὐλόγησις τοῦ ἀρτου· ποιοῦμεν δὲ ἀνάγνωσιν μεγάλην ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἀπὸ τὸν λόγον τῆς ἑορτῆς καὶ αἱ λοιπαὶ ἀναγνώσεις. Εἴτα τὸν Εξάψαλμον. Τὸ Θεὸς Κύριος ἡχος α'. ἐν Ἰορδάνῃ, Στιχολογία καθισμάτων γ' τῆς ἡμέρας καὶ ὁ Πολυέλαιος, ἐν ὧ ἀναγινώσκομεν τὴν α'. ἀνάγνωσιν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Θεολόγου, Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμός. Οἱ ἀναβαθμοί, προκείμενον ἡχος δ'. Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγε, στίχος. Τί σοὶ ἐστι θάλασσα, τὸ Πᾶσα πνοή, Εὐαγγέλιον κατὰ Μᾶρκον. Ό Ν', οἱ δύο κανόνες, δευτεροῦμεν τοὺς είρμοὺς. Ἐν δὲ τοῖς τροπαρίοις ἴστωμεν στίχους δώδεκα. Ἐσχατον δὲ λέγομεν οἱ δύο χοροὶ πρὸς μίαν τὰς δύο κατὰ κανόνα, Ἀπὸ τρίτης, ὑπακοὴ καὶ ἀναγινώσκεται εἰς τὸν Θεολόγον ἡ β'. ἀνάγνωσις. Αφ' ἕκτης τὸ κοντάκιον, Ἐξαποστειλάριον Ἐπεφάνη ὁ Σωτὴρ ἐκ τρίτου. Εἰς τοὺς Αἴνους. Πᾶσα πνοὴ ἡχος α'. ἴστωμεν στίχους στ'. στιχηρὰ ἴδιόμελα τοὺς πρώτους καὶ δευτεροῦμεν τὸ α'. Δόξα ἴδιόμελον, ἡχος β'. Νάματα ἐν Ἰορδάνῃ. Δοξολογίαν μεγάλην, τὸ ἀπολυτίκιον. Εἴτα τοῦ ἰερέως τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνδυσαμένου πᾶσαν, ἐπιφερομένου τε τὸ Τίμιον ξύλον ἀνὰ χεῖρας προπορευομένων τῶν λαμπάδων καὶ τοῦ θυμιατοῦ ἔξερχόμεθα τοῦ ναοῦ καὶ ἀπερχόμεθα ἐν τῇ βρύσει τοῦ ὄντος ψάλλοντες τὸ τροπάριον, Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὄντων καὶ στιχηρὰ ἡχος πλ. δ' τὰ γ' τὰ πρῶτα τῶν ιβ' τροπαρίων καὶ ἔκτελεῖται καθεξῆς ἡ τοῦ ἀγιασμοῦ ἀκολουθία ἥτοι αἱ προφητεῖαι ὁ Ἀπόστολος τὸ Εὐαγγέλιον καὶ αἱ Εὐχαί. Καὶ μετὰ τὸ φωτισθῆναι καὶ ζαντισθῆναι πάντας ἐκ τοῦ ἀγιάσματος πάλιν ψάλλοντες τὸ ἐν Ἰορδάνῃ

καὶ τὸ κονδάκιον ὑποστρέφομεν καὶ εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ καὶ συστήσαντες χορὸν λέγομεν Δόξα καὶ νῦν ἥχος β'. Τριάδος ἡ φανέρωσις καὶ ἀσπαζόμενοι τὸ Τίμιον ξύλον ἄπαντες ἀπολυόμεθα».

Ἄσκητικαι διατάξεις.

«Δεῖ τοίνυν τὸν προεστῶτα πᾶσαν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν, ἵνα μὴ τι τῶν ἐν τῷ παρόντι Τυπικῷ μικρὸν ἢ μεῖζον κατὰ τινα αἰτίαν παροραθῇ, ἀλλὰ φυλάττηται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία, ἀπασα ἀπαράθρουστος καὶ ἀμεταποίητος καθὼς καὶ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν πατέρων παρεδόθη ἡμῖν. Οἱ αὐτὸς δὲ οὗτος προεστώς οὐχ ἔξει ἀδειαν ἐν ταῖς ἀγίαις τρισὶ ταύταις σαρακοσταῖς τῇ Μεγάλῃ τὲ φημί, τῇ τῶν ἀγίων Χριστουγέννων καὶ τῇ τῶν ἀγίων Αποστόλων τῆς μονῆς ὅλως ἐξέρχεσθαι καὶ ἀλλαχόσε διάγειν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν ὅλον σχεδὸν ἐνιαυτόν, εἰ μὴ που μεγάλη τις καὶ ἀναγκαία χρεία, τῆς μονῆς κατεπείγει αὐτὸν, ἢν ἐκπληρώσας τάχιον ὑποστρέψῃ πρὸς τὴν μονὴν καὶ τῶν ἀνηκόντων πάλιν ἐφάψεται. Προτιμητέα γὰρ ἐστί πασῶν τῶν δουλειῶν ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐπιμέλεια. Καὶ οὐ μόνον αὐτὸν οὐκ ἔξελεύσεται τῆς μονῆς, ἀλλ' οὐδ' ἔτέρῳ παραχωρήσει τῶν ἀδελφῶν, κατὰ ταύτας δὲ τὰς ἀγίας τεσσαρακοστὰς τῆς μονῆς ὅλως ἐξέρχεσθαι πάρεξ τῶν διακονητῶν καὶ μόνων». «Τιμεῖς δέ, ὡς πατέρες καὶ ἀδελφοί, σπεύδετε ὅση δύναμις μὴ τῆς παρούσης ἀκολουθίας καθυστερήσαι τὸ σύνολον. Τοῦτο καλῶς εἰδότες ὡσεὶ ταύτην ἐπίμονον διατηρήσατε τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας οὐκ ἀστοχήσετε τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ χάριτι, ταῖς πρεσβείαις τῆς Υπεραγίας Δεσποίνης Θεοτόκου, τοῦ Τιμίου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου πανευφήμου Αποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ πάντων τῶν ἀγίων ἀμήν. Ἐτελειώθη τὸ πάρον Τυπικὸν συναξάριον τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ διακειμένης ἀγίας Μονῆς διὰ συνδρομῆς καὶ πολλοῦ πόθου, χειρὶ δὲ τοῦ εὐτελοῦς ἀναγνώστου Θεοδώρου τοῦ Μοναστηριώτου μηνὶ Μαΐῳ κδ'. ἵνδικτιῶνος ,ψφθ' [1201]. "Οσοι οὖν φιλόχριστοι καὶ φιλεύσπλαχνοι καὶ εἰδότες οἰκτεῖραι ψυχὴν ἐν ἀμαρτίᾳς βεβυθισμένην καὶ ἀπολλυμένην, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀθλίου ρυσθῆναι τῶν μενονυσῶν με

δεινῶν καὶ πικρῶν καὶ αἰωνίων κολάσεων καὶ μάλιστα οἱ ἐπὶ χεῖρας τοῦτο τὸ Τυπικὸν κατέχοντες. Πάντας καὶ πάσας διεγείρατε εἰς ἔλεον τῆς ταπεινότητος τὸν φιλοικτίομονα Θεὸν καὶ τὴν Υπεράχραντον αὐτοῦ Μητέρα, καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ Τίμιον Πρόδρομον Ἰωάννην τὸν προδραμόντα καὶ κηρύξαντα τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅπως ἐλεηθῶ κὰν ἐπὶ τέλει ὁ ἐσκοτισμένος καὶ κατηχρειωμένος. Καὶ ὑμεῖς οἱ διεγείροντες καὶ εὐχόμενοι μέγα μισθὸν ἐκ τῆς φιλαδέλφου καὶ φιλοψύχου γνώμης κερδήσετε καὶ παρακαλῶ διὰ τὸν Κύριον μὴ κατοκνίσῃτε τοῦτο ποιεῖν. Οἱ Φιλάνθρωποι Κύριοι δῶῃ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ συγχώρησιν ἀμαρτιῶν καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν ἀμὴν». ¹ Κατὰ τὰ ἔτη 1170-1200 ὡς ἔξῆς περιγράφεται ἡ τῆςμονῆς κατάστασις ἐν τινὶ ἀνωνύμῳ προσκυνηταρίῳ. «Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Ιεριχώ ὡς ἀπὸ μιλίων 8 ἐστὶν ὁ Ιορδάνης. Ἐστὶ δὲ ἐκεῖ κάστρον μικρόν, ἔχον ἐκκλησίαν μεγάλην τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ποταμοῦ ἐστιν ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου καὶ εἰς τὴν κόγχην τῆς ἐκκλησίας ἵσταται ὁ λίθος ἐν ᾧ ἐστη ὁ Πρόδρομος ἐνθα ἐβάπτισε τὸν Χριστὸν καὶ πέραν τοῦ Ιορδάνου καὶ ἀπὸ μιλίου ἐνὸς τὸ σπήλαιον τοῦ Προδρόμου. Καὶ πρὸς νότον τοῦ σπηλαίου ὡς ἀπὸ μιλίων δύο ἵσταται γυνὴ τοῦ Λῶτ στήλῃ ἀλὸς βλέπουσα ὅπισθεν». Οἱ αὐτὸς καὶ ἀλλαχοῦ. «Ἀπὸ δὲ τοῦ καταβασιδίου τῆς ἀγίας Πόλεως ἔως τοῦ ποταμοῦ Ιορδάνου ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν εἰσὶ μίλια 24· ὑπάρχει δὲ ὅλον κατώφορον, ἐν ᾧ ἐστι καὶ πηγὴ τῆς Μερᾶς. Πέραν δὲ τοῦ Ιορδάνου ὡς ὑπὸ μιλίων τριῶν ἐστι σπήλαιον, εἰς ὃ ὄφει ὁ Πρόδρομος. Ἐστι δὲ ἡ κοίτη αὐτοῦ εἰς ἣν ἀνεπαύετο, πεζούλιον αὐτοφυὲς ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας ἥτοι σπήλαιον καὶ ἔνδον τῆς καμάρας ἐστὶ πηγὴ εἰς ἣν ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος». Ἐκ τίνος ἐτέρου προσκυνηταρίου ἀναγομένου εἰς τὸ ἔτος 1253 καὶ ἐπιγραφομένου «Μερικὴ διήγησις περὶ τῶν ἀγίων Τόπων» τὰ ἔξῆς ὀλίγα ἐρανιζόμεθα περὶ τοῦ μοναστηρίου. «Καὶ τοῦ Προδρόμου τὸ μοναστήριον ἐγγὺς τοῦ Ιορδάνου, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ Χριστός. Πέραν δ' ἐστιν ὁ τόπος ὅπου ἡσύχαζεν ὁ Πρόδρομος ἐν τῷ χειμάρρῳ.

---

¹ Ἐν τέλει τοῦ Τυπικοῦ τούτου ὑπάρχει καὶ μία ἀνέκδοτος νεκρώσιμος ἀκολουθία τὰ μάλιστα πένθιμος ποίημα «Ἀναστασίου τοῦ ταπεινοῦ Νοσκέα».

Ἐκεῖ πλησίον τὸ Ἐρμονιείμ, τὸ ὅρος ὅπου ἀνῆλθεν Ἡλίας εἰς τὸν οὐρανὸν πυρίνω ἄρματι».

Τὴν περαιτέρω τῆς μονῆς ὑπαρξιν καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Ιερᾶς ἡμῶν Αδελφότητος κατοχὴν αὐτῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἀν καὶ ἡναγκάσθη αὕτη ἔστιν ὅτε καὶ ἐπὶ μακρὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν ὑπείκουσα εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, πλὴν τῶν τῆς Δύσεως περιηγητῶν ἐπιμαρτυροῦσι καὶ οἱ τῆς μονῆς ταύτης διάσημοι ἑλληνικοὶ χειρόγραφοι κώδικες οἱ ἀποκείμενοι νῦν ἐν τῇ τοῦ Ιεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ βιβλιοθήκῃ. Καὶ ἐκ μὲν τῆς Πατριαρχικῆς συλλογῆς ἔχομεν τοὺς ἔξῆς κώδικας.

Τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 21 μεμβράνινον κώδικα τοῦ ἔτους 1079 μετὰ τῆς ἔξῆς σημειώσεως τοῦ ΙΙ' αἰῶνος· «Βιβλίον τοῦ Προδρόμου τοῦ ἐγγὺς τοῦ Ἰορδάνου». Ωσαύτως δὲ καὶ τὸν διάσημον ὑπ' ἀριθμὸν 36 μεμβράνινον κώδικα τοῦ ΙΙ' αἰῶνος μετὰ τῆς αὐτῆς σημειώσεως.

Ἐκ δὲ τῆς Σαββαϊτικῆς συλλογῆς τὸν ὑπ' ἀριθ. 32 μεμβράνινον κώδικα αἰῶνος IA'.

Τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 33 μεμβράνινον κώδικα, αἰῶνος IA' μετὰ σημειώσεως τοῦ ΙΙ' αἰῶνος δηλούσης ὅτι οὗτος ἦν κτῆμα τῆς ἐν Ἰορδάνῃ μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου. Καὶ ἐξ ἄλλων τοῦ κώδικος τούτου σημειώσεων ἔξαγεται ὅτι ὁ κῶδις οὗτος μέχρι τοῦ 1586 ἦν κτῆμα τῆς μονῆς.

Τὸν 41 μεμβράνινον κώδικα αἰῶνος IB' μετὰ τοῦ ἐπομένου ὑπομνήματος τοῦ ἔτους 1316. «Τὸ πάρον ἔξαμηνιαῖον ἀφιερώθη παρ' ἐμοῦ τοῦ χρηματήσαντος Κρήτης Νικηφόρου, τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ Τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου τοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ψυχικῆς ἔνεκα σωτηρίας εἰ τις δὲ βουληθῇ ἀποσπάσαι ταύτην τὴν βίβλον τῆς τοιαύτης μονῆς ἐν οἰωδήποτε τρόπῳ ἢ ἀλλάξαι ἢ τὰ παρόντα ἀπαλεῖψαι γράμματα, ἵνα ἔχῃ τὰς ἄρας τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Οφείλονσι δὲ καὶ οἱ ἀσκούμενοι ἐκεῖσε μοναχοὶ μνημονεύειν μου ἐν ταῖς ἀγίαις ἱεροτελεστίαις. Μηνὶ Ιουλίῳ ἴνδικτιῶνος ιδ' ἔτους ,ζωκδ'» (1316).

Τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 33 μεμβράνινον κώδικα τῆς ΙΑ'. ἐκατ. μετὰ σημειώσεως τοῦ ἔτους 1322 ἴδιοχείρου τοῦ μητροπολίτου Κρήτης Νικηφόρου καὶ ἔχούσης ὡς ἔξῆς·

«Ἐγὼ ὁ χρηματίσας Κρήτης ταπεινὸς Νικηφόρος ἀφιερῶ τὴν παροῦσαν βίβλον τῇ σεβασμίᾳ Μονῆ τοῦ Τιμίου

προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῇ διακειμένῃ ἐν τῇ ἐρήμῳ πλησίον τοῦ Ἰορδάνου εἰς ἄφεσιν τῶν πολλῶν μου ἀμαρτιῶν· εἴ τις οὖν βουληθῇ ἀποσπάσαι ταύτης αὐτὴν ἥ τὰ παρόντα

μου ἀφανίσαι γράμματα ἵνα ἔχει τὰς ἀράς τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, κὰν ὅποίας ἂν εἴη τύχης καὶ τάξεως, ἥ ἀνταλλάξαι βουληθείη ταύτην μηνὶ Ὀκτωβρίᾳ ἵνδικτιῶνος ζ'.

ἐτος

,ζω

λα.

+

+

+

Τοὺς ὑπ' ἀριθμὸν 70, 98, 103 καὶ 108 μεμβρανίνους κώδικας γραφέντας μεταξὺ τῆς Ι' καὶ ΙΒ' ἔκατ. μετὰ σημειώσεων τοῦ ΙΓ', ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, δηλουσῶν ὅτι οὗτοι ἦσαν κτῆμα τῆς μονῆς.

Τὸν ὑπ' ἀριθ. 150 χαρτῶν κώδικα τοῦ ἔτους 1354 μετὰ τῆς ἔξῆς σημειώσεως. «Ἐτελειώθη τὸ πάρον βιβλίον διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Μανουὴλ τοῦ (Λεγομένου Μαύρου· τοῦ ἀπὸ χώρας Θεσσαλονίκης καὶ ἐπεδόθη πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου τοῦ ἀνακειμένου πλησίον τοῦ Ιορδάνου ψυχικῆς ἐνεκεν αὐτοῦ ὡφελείας».

Τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 207 μεμβράνινον κώδικα αἰῶνος ΙΑ' μετὰ τοῦ ἐπομένου ὑπομνήματος γραφέντος ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ κατὰ τὸ ἔτος περίπου 1319. Μέμνησθε μου, πατέρες μου ἄγιοι, τοῦ ἀθλίου καὶ ἀναξίου ὑμῶν δούλου τοῦ γράψαντος ταῦτα Μιχαὴλ Ἀγιοδημητρίου πρωτοκανονάρχου· οὗδε δὲ Κύριος, ὅτι οὐ προέλαβον ἵδεῖν τὸν μοναχὸν κυρόν Θεοδώρητον· εἶχον γὰρ γράψαι πολλὰ τῶν ἀγίων μου τῶν ποθεινοτάτων, τοῦ τε τιμίου Προδρόμου καὶ τοῦ μεγάλου Δημητρίου· ἀλλ' ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ, εἶδον τοῦτον πρὸ μιᾶς ἡμέρας· καὶ γάρ εἰς θλίψιν καὶ περίστασιν ὑπῆρχον, οἵαν ἀναγγείλει ὑμῖν ὁ ἀδελφὸς· εὕχεσθε δὲ ὑπὲρ οὐ ἀναγγείλει ὑμῖν ἥγονν διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ τεκνίου μου καὶ τῆς προμοτῆς αὐτοῦ, καὶ πέποιθα εἰς Κύριον τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰς ἀγίας ὑμῶν εὐχάς, ὅτι εἰ καλέσει καιρός, ἐγὼ ὅσα ἔχω στεῖλαι, ὅτι ἵνα ψάλλετε καὶ ἀναγινώσκετε τὸν χρόνον ὅλον· ὅσα δὲ καὶ διὰ στόματος εἴπη ὑμῖν ὁ Θεοδώρητος, ἐξ ἐμοῦ ἔχει ταῦτα καὶ πιστεύω εἰς Κύριον ὅτι καὶ νὰ ἀληθεύσω· τοὺς ἀγίους μου αὐθέντας πάντας τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ τιμίου Προδρόμου σὺν τῷ ἀγιῷ μου πατρὶ τῷ καθηγουμένῳ ποιῶ μετάνοιαν· καὶ πρὸ γε πάντων, τὸν ἐμοὶ ποθεινότατον, ἀντιλήπτορὰ μου τὸν μέγα Ιωάννην τὸν Πρόδρομον καὶ Βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου μου· εἰς γὰρ εὐκτήριον μέγα οἰκῶ, τοῦ Τιμίου Προδρόμου μηνὶ Ιουλίῳ κη' ἱν(δικτιῶν)ος δέ, ζωκζ' ἔτη· αἱ αἱ εἰς πόσην θλίψιν εἰμί πατέρες μοι ἄγιοι ὅτε ταῦτα ἔγραψα μετὰ

δακρύων: μονογενὲς γὰρ μοὶ ὑπῆρχε τὸ ἀποδράσαν παιδίον: ὑπὲρ οὗ καὶ εὐχεσθε
ὅτε ἀνὰ χείρας λαμβάνετε τὸ πάρον μηδαμινὸν σύγγραμμα», ἀμήν.

Τὸν ύπ' ἀριθμὸν 230 βομβύκινον κώδικα τοῦ ἔτους 1330 μετὰ τοῦ
έπομένου ὑπομνήματος ἐν τῷ 206 φύλλῳ «Ἡ βίβλος αὕτη πέλει τῆς διακειμένης
ἀγίας μονῆς ἔγγιστα τοῦ ἀγιωτάτου ποταμοῦ Ἰορδάνου τοῦ Τιμίου ἐνδόξου
προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου» καί ἐν φ. 358. «Ἐτελειώθη ἡ
παροῦσα βίβλος τοῦ κύρου Εὐφραίμ ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ καθηγουμένου τῆς
σεβασμίας μονῆς τοῦ Τ. Προδρόμου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς
κυροῦ Παμβώ ἰερομονάχου διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ κατακεκρινομένου
Ματθαίου Τερομονάχου ἔτονς ,ζωλη» (-1329).

Τὸ ύπ' ἀριθμὸν 360 μεμβρανινον εὐαγγέλιον αἰῶνος Θ'.

Τὸν ύπ' ἀριθμὸν 1099 βομβύκινον κώδικα τῆς Σιναϊτικῆς βιβλιοθήκης
αἰῶνος ΙΔ' μετὰ τῆς ἔξῆς σημειώσεως· «Τὸ πάρον τυπικὸν ἐγράφη εἰς τὴν μονὴν
τὸν τιμίου ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἥτις διάκειται
πλησίον τοῦ ἐν ποταμοῖς ἀγιωτάτου Ἰορδάνου διὰ χειρὸς ἐμοῦ Διονυσίου
ἀμαρτωλοῦ τάχα καὶ ἰερομονάχου».

Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Τ. Σταυροῦ τὸν ύπ' ἀριθμὸν 6 μεμβρανινον κώδικα,
αἰῶνος ΙΑ' μετὰ τοῦ ἔξῆς σημειώματος τοῦ ΙΔ' ἢ ΙΕ' αἰῶνος «+ αὕτη ἡ βίβλος
ἡγωράσθη ἐξ ἡμῶν τοῦ ταπεινοῦ Γερμανοῦ ἰερομονάχου εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἀγίου
Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τόν ἄγιον Ἰορδάνην».

Τὸν ύπ' ἀριθμὸν 26 μεμβρανινον κώδικα αἰῶνος ΙΑ' μετὰ τῆς ἔξῆς
σημειώσεως τοῦ ἔτους 1335· «Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ταπεινοῦ δούλου σου, τοῦ
καλούμένου Ἀβραὰμ Τερομονάχου τοῦ μὴ ἀξίου μνημονεύσθαι ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ,
ἥτις ἐστὶν ἱερὸν εὐαγγέλιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ παπᾶ Ἐφραίμ νίον τοῦ Ζαχὴ, τοῦ
βαπτίσθεντος ἐν τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἰορδάνου, δηλαδή ἐν τῷ τοῦ ἀγίου καὶ
μεγάλου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τῷ ἐγγὺς Ἰορδάνου ποταμοῦ.. . Μηνί Φεβρουαρίω
ιδ'

ἔτονς 6843 = 1335] ἐγράφη ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Πατρὸς Ἡλία Ηρώδη καὶ τοῦ πατρὸς Θωμᾶ».

Τὸν ὑπὸ ἀριθμὸν 74 μεμβρανινον κάδικα αἰῶνος Ι' μετὰ σημειώσεως τῆς IE' ἔκατ. ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν περὶ οὐ ό λόγος μονήν. Πρὸς τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν προστίθημι καὶ τὰς ἐπομένας ἀς διέσωσεν ἡμῖν ό ἀείμνηστος ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος ό Αθανασιάδης ἐν τῷ «Ιστορικῷ αὐτοῦ ὑπομνήματι περὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου Ιεροσολύμων» α) Ἡ βίβλος αὗτη (τῶν ἀγίων Ἀποστόλων αἱ Πράξεις) ἀφιερώθη ἐν τῇ ἀγίᾳ καὶ βασιλικῇ μονῇ τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ιωάννου παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Παχαμίου Λίμα τοῦ Κρητικοῦ διὰ ψυχικὴν ὠφέλειαν» καὶ 6) Ἡν ποτε, νῦν δὲ ἐν Πτολεμαϊδι¹ ἐπεὶ ή ρηθεῖσα μονὴ ταῖς συχναῖς καταδρομαῖς εἰς τὸ παντελὲς ἡφανίσθη, καὶ οἱ Λατινόφρονες ἐκ βάθρων ἀνέτρεψαν καὶ ἡφανίσθησαν τελείως τὴν ρηθεῖσαν μονήν, καὶ εἴθε ή τοῦ ἀγίου βοήθεια νὰ τὴν ἀνεγείρῃ διὰ μέσου τῶν εὑρισκομένων πατέρων ἐν Ιερουσαλήμ ἐν καιρῷ προσήκοντι».²

(ἀκολουθεῖ)

Ο Μ. Αρχιδ. Κλεόπας

---

¹ Εν Πτολεμαϊδι ὑπῆρχε μικρὸν μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὄνόματι τοῦ Τ. Προδρόμου καὶ ἀνήκον τῇ ἐν Ιορδάνῃ μονῇ τοῦ Προδρόμου.

² Περὶ τῶν σημειώσεων τούτων ἵδε Καταλόγους Ιεροσολύμ. Βιβλιοθήκης ύπὸ Κ. Παπαδοπούλου.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ Κ. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ο Πατριάρχης Αντιοχείας Μεθόδιος Νάξιος ὡν τὴν πατρίδα ἐγεννήθη κατὰ τὴν 28ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1771. Ο πατὴρ αὐτοῦ ἦν ίερεύς. Καὶ ἐν ἔτει μὲν 1788 χειροτονεῖται ίεροδιάκονος ἐν ἔτει δὲ 1793 ίερεὺς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Παροναξίας τοῦ καὶ γέροντος αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπισυμβάντα ἐν ἔτει 1811, ὁ ἀοίδιμος Μεθόδιος ἀνέρχεται εἰς Κ/πόλιν διορισθεὶς Πρωτοσύγκελος τοῦ ἀγίου Καισαρείας. Μετὰ δόκιμον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ διακονίαν, ἐν ἔτει 1814 χειροτονεῖται ἀρχιερεὺς Ἀγκύρας χρηματίσας ἐν Κ/πόλει ταμίας τοῦ Κοινοῦ καὶ ἐπιτρόπος καὶ πολλάκις ἔφορος ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἐκκλησιῶν καὶ σχολῶν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ δὴ καὶ τοῦ Καταστάνου. Κατὰ τὴν 13ην Μαΐου τοῦ ἔτους 1823, ὅτε οὗτος τὰς διατριβὰς ποιεῖται ἐν Κ/πόλει, τῇ ὑποδείξει τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους καὶ τῇ συγκαταθέσει τῆς Υ. Πύλης προχειρίζεται Πατριάρχης Αντιοχείας. Ἐπειδὴ ὅμως δέν ἐπετράπη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Σ. Κυβερνήσεως ὁ διὰ θαλάσσης πλοῦς, ἡναγκάσθη νὰ ταξιδεύσῃ διὰ ξηρᾶς. Ὁθεν ἀναχωρήσας ἐκ Κ/πόλεως τῇ 23ῃ Νοεμβρίου, ἀφίκετο εἰς Δαμασκὸν τῇ 7ῃ Μαΐου τοῦ ἔτους 1824, διατριψώντας ἐν τῇ ὁδῷ μῆνας πέντε καὶ ἡμέρας πέντε. Ἐνεκεν τοῦ πολυδαπάνου καὶ δυσκόλου τοῦ κατὰ ξηρὰν ταξιδίου, ἐπεβίβασε πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ εἰς πλοιάριον, ὅπως μεταφέρῃ αὐτὰ εἰς Βυρητόν, ἀλλ' ἀδεξιότητι τοῦ πλοιάρχου τὸ πλοῖον παρὰ τὸ Καστελλόριζον ἐναυάγησε καὶ πάντα τὰ σκεύη ἀπώλοντο. Αφικόμενος τέλος εἰς Δαμασκόν, εῦρε καὶ τὸν θρόνον καὶ τὰ τέσσαρα Πατριαρχικὰ μοναστήρια ὑπὸ χρέους βεβαρυμένα, χρεωθέντα ὑπὸ τοῦ προκατόχου τοῦ Πατριάρχου Σεραφείμ, ἔνεκα τῶν διηνεκῶν πολέμων τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, ἀποπλανώντων τοὺς ὄρθιοδόξους καὶ ἀρπαζόντων

τὰ μοναστήρια καὶ τὰς ἐκκλησίας. Ὡν δ' ὁ ἀοίδιμος φύσει φιλότιμος καὶ μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ θρόνον καὶ μοναστήρια κατάχρεα, ἐπώλησεν ἐν δημοπρασίᾳ ἅπαντα τὰ ἵερὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἄμφια καὶ λοιπὰ πράγματα καὶ διὰ τοῦ τιμήματος αὐτῶν προσθεὶς καὶ τὸν ἴδιον ὄβολὸν ἀπέτισε καθ' ὀλοκληρίαν τὸ χρέος.

Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν, ἵδων τὰς κατὰ τῶν ἡμετέρων ἐπιδρομὰς τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, ἥρξατο περιερχόμενος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς ἐπαρχίας τοῦ θρόνου, στηρίζων καὶ νουθετῶν τοὺς Ὁρθοδόξους, ὅπως μὴ παραπλανῶνται ὑπὸ τῶν Καθολικῶν καὶ μὴ ποτίζωνται ὑπὸ τῶν θολερῶν αὐτῶν ναμάτων, κωλύων ἄμα τὰ μετ' αὐτῶν τῶν ἡμετέρων συνοικέσια. Ὄτε δ' ἐνόμισεν ὅτι ἐπὶ μικρὸν ἡσύχασεν ἀπὸ τῶν ραδιουργιῶν τῶν Καθολικῶν νέοι αὐτῷ ἔχθροι ἐπεφάνησαν, οἱ διαμαρτυρόμενοι περιφερόμενοι ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας τοῦ θρόνου καὶ πειρώμενοι διὰ χρημάτων καὶ βιβλίων νὰ ἐλκύσωσι τοὺς ὄρθοδόξους εἰς τὸ ἔαυτῶν δόγμα. Καὶ ἐκ τούτων δ' οὐκ ὀλίγα ὑπέστη ὁ ἀοίδιμος καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἔνθα ὑπῆρχε κακότροπὸς τις ἀνθρωπος, ὅστις, ἀποθανόντος τοῦ ἵερέως αὐτοῦ πατρός, ἀπήτησε παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως, ὅπως χειροτονήσῃ αὐτὸν ἵερέα. Άλλὰ καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Χασμπάγια, γνωρίζοντες τὴν κακὴν αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ φονικήν, ἀτε πολλοὺς Δρούσους φονεύσαντος, συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀποστῇ ἀπὸ τοῦ τοιούτου αἰτήματος, ὡς ἐμποδιζομένου ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ τῶν ἵερῶν συνόδων. Άλλ' οὗτος ἐπιμένων εἰς τὴν αἴτησίν του, ἔγραψε πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ λαβὼν ἀπάντησιν ἀρνητικήν, ἥλθεν ὁ ἴδιος εἰς Δαμασκόν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Πατριάρχης ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸ ἀδύνατον τῆς πληρώσεως τοῦ πόθου του, ἀπελπισθείς, κατέφυγεν εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἀγγλοαμερικανούς, οἵτινες εὐμενῶς ἐδέχθησαν αὐτὸν, ὑποσχεθέντες πολλά, ἀνὲλκύση καὶ ἄλλους εἰς τὸν Προτεσταντισμόν. Τοῦτο καὶ κατόρθωσεν ἐντός ὀλίγου χρόνου, προσηλυτίσας ἐκ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ φίλων ὄγδοήκοντα ψυχάς. Τοῦτο μαθὼν ὁ Πατριάρχης παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὅσους ἐγνώριζεν ἱκανοὺς καὶ μάλιστα τὸ ἵερέα Ἰωσήφ Χαδάδ ἵεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον τῆς Ἀραβικῆς καὶ ἀπελθὼν ἐν μέσω χειμῶνος ἦτοι τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου, ἥλθεν εἰς τὸ πλανηθὲν αὐτοῦ ποίμνιον,

ὅπερ ἐντὸς ὀλίγου μετήνεγκεν εἰς τὴν ὁρθοδοξίαν ἀφεὶς ἐν τῇ πλάνη μόνον τὸν ἀποσκιρτήσαντα καὶ ἰερωσύνης γλιχόμενον. Ως εἰ μὴ ἥρκουν ταῦτα, ἀνεφάνη τῷ Πατριάρχῃ καὶ ἔτερος πειρασμός. Ἐπικυρίαρχος τότε δύναμις ἐν Συρίᾳ ἦν ἡ Αἴγυπτιακή. Μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων ὑπό τοῦ Μεχμέτ Άλῆ ἦν καὶ τις Χάννας Βέης ἐκ Χοὺμς (Εμέσης), ὅστις ἥλθεν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἡσπάσθη τὸν καθολικισμόν. Ἐλθὼν δὲ εἰς Συρίαν οὗτος ἐνεκολπώθη τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, οἵτινες τοῦ εἰρήμενου Χάννα κατελάμβανον ἐκκλησίας τῶν ὁρθοδόξων, παρέπλανων πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, διορίζοντες αὐτοὺς εἰς θέσεις τῆς ἔξουσίας ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ γένωνται καθολικοί. Συνεζεύγνυον παρθένους ὁρθοδόξους μετὰ καθολικῶν καὶ πολλὰ τὰ ἀντίξοα ἔπραττον. Βλέπων ταῦτα ὁ Πατριάρχης καὶ μὴ ἀνεχόμενος νὰ ἀρπάζηται τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, κατῆλθεν ἀπὸ Δαμασκού εἰς Τρίπολιν, ὅθεν ἔγραψε πᾶσι τοῖς ἀρχιερεῦσιν, οἷς κατελθοῦσιν, ἀνεκοίνωσε τὰ γενόμενα, ἐπιπροσθεὶς ὅτι ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Καΐρον καὶ καταγγείλῃ τῷ Μεχμέτ Άλῆ τὰς παρανομίας τῶν Καθολικῶν διὰ τοῦ Χάννα Πάχρη γιγνομένας. Τοῦτο καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπεδοκίμασαν καὶ ἐμβάτησαν εἰς πλοῖον ἔφθασε μεθ' ἡμέρας τινὰς εἰς Άλεξανδρειαν, ἔνθα ἀνεκοίνωσε πάντα τὰ διατρέχοντα τῷ Πατριάρχῃ Άλεξανδρείας Ιεροθέω τῷ Α' καὶ διὰ τοῦ Νείλου ποταμοῦ μετέβη εἰς Καΐρον πρὸς τὸν Πασᾶν, ὃν παρεκάλεσεν, ὅπως γράψῃ εἰς τὴν Υ. Πύλην καὶ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπαμφίασιν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ ὅπως τὸ καλυμμαύχιον αὐτῶν ἀπὸ στρογγύλου γένηται τετράκοχον ὡς καὶ τὸ τῶν Αρμενοκαθολικῶν ἦτοι ἀνόμοιον τοῦ τῶν ἡμετέρων. Ὅθεν γράψαντος περὶ τούτων τοῦ Πασᾶ εἰς Κων/λην ἥλθε βασιλικὴ διαταγὴ νὰ φέρωσιν οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τὸ τετράκοχον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ γενικὸς τῆς Γαλλίας Πρόξενος ὑπερόησπιζε τοὺς καθολικούς, ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινούπολει Γαλλικὴν πρεσβείαν, ἥτις κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ Βεζυρικὸν γράμμα δι' οὗ ἐπετρέπετο τοῖς Ρωμαιοκαθολικοῖς, τοῖς τέως κρυπτομένοις νὰ φέρωσι ρᾶσον βύσσινον καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους χρυσοῦν σταυρόν. Ο Πατριάρχης εύρισκόμενος ἐν Άλεξανδρείᾳ πολλὰ ὑπὲρ τῶν ὁρθοδόξων φιρμάνια προύκαλέσατο, ἀλλὰ καὶ οἱ καθολικοὶ προύκαλεσαν ἀφ' ἔτερου βεζυρικὸν γράμμα ἀναιρετικὸν τῶν φιρμανίων, δι' οὗ

καὶ πάλιν ἀνεθάρρησαν. Άλλα συμβουλὴ τοῦ Πασᾶ ἔγραψεν ὁ Πατριάρχης εἰς Κων/πολιν καὶ ἀπέσπασεν ἀντίγραφον βασιλικοῦ γράμματος, ὅπερ ἐπέδωκεν εἰς τὸν Πασᾶν, ὅστις ἀμέσως διέταξε τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς νὰ καλύπτωσιν τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ τετρακόχου καλυμμαυχίου, ἀλλ' οὗτοι κρυβέντες ἐξηκολούθουν ἐνεργοῦντες πρὸς τοὺς ἐν Κων/πόλει ἰσχύοντας διὰ διαφόρων μέσων. Τέλος φιβούμενος ὁ Πατριάρχης μὴ ἀπολεσθῆ ὅλως ἡ ὑπόθεσις καὶ συναπολεσθῶσιν ἄμα καὶ οἱ κόποι του, ἔγραψεν αὖθις εἰς Κων/πόλιν στέρξας ὅπως φέρωσιν καλυμμαύχιον ἐξάκοχον. Τότε ἡ Υψ. Πύλη διέταξε καὶ κατεσκευάσθησαν 5 καλυμμαύχια μεγάλα βυσίνου χρώματος, ὡν τὸ ἐν ἐκρατήθη εἰς τὸ Πασᾶ Καπουσί, τὰ δὲ ἔτερα τέσσαρα σφραγισθέντα ἀπεστάλησαν εἰς τὰ τέσσαρα Πατριαρχεῖα καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ εἰρήνη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός. Καθησυχάσας ἐπί τινα ἔτη, τῷ 1850 ἔτει τῇ 24 Ιουνίου ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ζῆσας ἔτη 79 καὶ μῆνας 17 καὶ καὶ πατριαρχεύσας εὐδοκιμως ἔτη εἴκοσι καὶ ἑπτά.

Ο Μ. Α. Κλεόπας

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΕΝ ΙΑΠΩΝΙΑΙ ΚΑΙ ΕΝ ΚΟΡΕΑΙ.¹

Ἡ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ κατατείνει οὐ μόνον εἰς τὴν ἔξυψωσιν, ἀλλά καὶ τὴν διάπλωσιν αὐτῆς καὶ διεύρυνσιν, καθ' ὅτι ὁ πολιτισμὸς οὐ μόνον αἱρεται ὄλονεν ὑψηλότερον, ἀλλά καὶ κατακτᾷ ὁστιμέραι μείζονα τῆς γηῶντος σφαίρας ἔκτασιν προστιθεμένων εἰς αὐτὸν νέων καὶ νέων ὄλονεν λαῶν. Ἐν τῷ ἀγώνι τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῶν κινούμενοι οἱ δύο πολιτισμοί, ὁ μὲν Εὐρωπαϊκὸς πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ὁ δὲ Ἀμερικανικὸς πρὸς τὴν Δύσιν, συνηντήθησαν οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ωκεανοῦ. Ἡ Ιαπωνία ἐνταῦθα παρουσίασε τὸ παράδειγμα τῆς ἐκπληκτικῶς ταχείας προσοικειώσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ δὲ περιστάσεις θὰ ἔξαναγκάσωσι καὶ τὴν Κορέαν νά μὴ βραδύνῃ ἐν τῇ οἰκειοποιήσει τῶν ἀρχῶν τούτων. Θα παρέλθωσιν, ἵσως, ὀλίγαι δεκαετηρίδες καὶ ἐν ταῖς τάξεσι τῶν λειτουργῶν καὶ τῶν ἐλατήρων τῆς ἐπιστήμης θ' ἀντηχῶσι καὶ Ιαπωνικὰ καὶ Κορεανικὰ ὄνόματα. Άλλ' ἵνα τοῦτο συμβῇ πρωτότερον, ἀνάγκη ὅπως οἱ Ιάπωνες καὶ οἱ Κορεᾶται ἀποχωρισθῶσι τοῦ ἑαυτῶν παρελθόντος καὶ ἴδιοποιηθῶσι ταχύτερον καὶ πληρέστερον τὴν ἀλλοτρίαν ἐπιστήμην καὶ τὸν ἀλλότριον βίον. Τόν φωτισμὸν πάντων τῶν λαῶν δέον βεβαίως νὰ ἐπιθυμῇ πᾶς ἀνθρωπος, καὶ ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν νὰ ἐπιθυμῶμεν ταχυτάτην τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τε Ιαπωνίᾳ καὶ Κορέᾳ. Άλλ' ὁ τὸ νέον τοῦτο καὶ κρείσσον ἐπιποθῶν δι' αὐτὰς ἔξερευνητής δὲν δύναται νὰ ὀλιγωρήσῃ τῆς μελέτης

---

¹ Вера и разум 1904. арт. 9. καὶ 10. Τῆς πραγματείας ταύτης συντάκτης εἶνε ὁ ἐντριβής περὶ τά ἔθνογραφικά ζητήματα τῆς Ἀπω Ανατολής καθηγητής τῆς ἐν Μόσχα Πνευματικῆς Ακαδημίας κ. Σέργιος Γλαγόλεφ. Σ.Μ.

καὶ γνώσεως καὶ του παρελθόντος αὐτῶν, εἰ καὶ στερουμένου ἀξίας, ίδιως δὲ τοῦ αὐθυποστάτου παρελθόντος. Νῦν οἱ λαοὶ οὗτοι ἥρξαντο ίδιοποιούμενοι τὸ ξένον πνεῦμα, ἀλλὰ τὶ κατώρθωσαν αὐτοὶ διὰ τῆς ίδιας αὐτῶν διανοίας; Τὶ παρήγαγον ἐν τῇ σφαίρᾳ του πνεύματος; Τὶ ἀπεμιμήθησαν καὶ παρέλαβον παρὰ λαῶν ἵσης πρὸς αὐτοὺς ἀναπτύξεως, πρὸν ἡ̄ ἔλθωσιν εἰς συγχρωτισμὸν πρὸς τοὺς ὑπερτέρους πολιτισμούς; Ιδοὺ ζητήματα, ὡν ἡ̄ ἔξετασις, ἀνεξαρτήτως τῆς διὰ τὴν ίστορίαν καὶ ἐθνογραφίαν ἀδιαφιλονεικήτου αὐτῶν σημασίας, δύναται νά παράσχῃ πλούσιον ύλικόν εἰς τε τὸν κοινωνιολόγον, τὸν ψυχολόγον καὶ τὸν θεολόγον.

Ο πνευματικὸς βίος λαοῦ τινος πρὸ παντὸς ἐκφαίνεται ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτοῦ, ἀρκεῖ μόνον ὁ μεταξὺ ταύτης καὶ ἐκείνου σύνδεσμος νά μὴν ὑφίσταται ὀνοματικῶς. Η θρησκεία εἶνε καὶ θεωρία καὶ πρᾶξις, ἐν αὐτῇ δ' ἀντανακλῶνται καὶ τὰ ὑπὸ τῶν λαῶν συλλαμβανόμενα ἰδεώδη ὡς καὶ τὸ κατά πόσον οὕτοι κέκτηνται τὰς πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἰδεωδῶν τούτων δυνάμεις. Διὸ καὶ ήμεῖς ἀποπειρώμεθα νὰ φύωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως τῆς Ιαπωνίας καὶ τῆς Κορέας.¹ Η ἐθνικὴ τῆς Ιαπωνίας θρησκεία,

¹ Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Ιαπώνων ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε ἔργα κυρίως ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσῃ, οἷα τὰ τῶν Δρ. El. Griffis (Ἐπίτομος ίστορία τῶν ιαπωνικῶν θρησκειῶν), B. Chamberlain et E. Satow (The Revival of Pure Shinto, The Shinto-Temple of ise, Ancient Japanese Ritual), P. Lowell (Occult Japan), E. Buckley (Phallicism in Japan), Lafeadio Hearn's Illapses of unfamiliar Japan. Πολλαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς Ιαπωνικῆς θρησκείας, σὺν ἄλλοις καὶ τῶν ἀνωτέρω συγγραφέων, εὑρηνται ἐν τῷ περιοδικῷ Transactions of the Asiatic Society of Japan. Ἐν τῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ, πολλαὶ ὅμοιαι πληροφορίαι εὑρηνται ἐν τῇ Mitteilungen der deutschen Gesellschaft für Ost-Asien. Ἐν Γαλλίᾳ δύναται τὶς λεπτομερῶς καὶ ἐποπτικῶς νὰ γνωρίσῃ τὰ θρησκεύματα τῶν Ιαπώνων ἐν τῷ Παρισινῷ μουσείῳ τοῦ Γήμε, ἐν ᾧ εἰσὶ συνηγμένοι πολυάριθμοι καὶ ἔξοχοι συλλογαὶ τῆς θρησκείας τοῦ Σίντο, τοῦ Ριόβου καὶ κυρίως τῶν βουδιστικῶν ἐν Ιαπωνίᾳ αἰρέσεων. Αρχομένου τοῦ 1904 ἐν τῷ περιοδικῷ Revue de l' histoire des Religions ἥρξατο ἐκτυπουμένη ὑπὸ τοῦ Revon μελέτη περὶ Σιντοϊσμοῦ. Ἐν τῇ Ρωσικῇ δὲν ὑπάρχουσι μονογραφίαι ἀξιοσημείωτοι περὶ τῶν Ιαπωνικῶν καὶ Κορεανικῶν θρησκευμάτων. Εἰδήσεις περὶ αὐτῶν παρέχουσι τὰ ἔξῆς πρωτότυπα καὶ μεταπεφρασμένα συγγράμματα: «Ιστορία τῶν θρησκειῶν καὶ μυστηρίων τῶν θρησκευτικῶν κοινωνιῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου» 1870 τ. 2ος. Βεττὰν καὶ Δουγλάς - «Αἱ μεγάλαι θρησκεῖαι τῆς Ανατολῆς» Σαντεόυ δελὰ Σεσσέϋ - Εἰκονογραφημένη ίστορία τῶν θρησκειῶν T.A'. 1899. B. A. Τημηριάζεφ - Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον 1900. Τσερεβικόβοη - Περιγραφὴ τῆς συγχρόνου Ιαπωνίας, β' ἐκδ 1903, Π. Σχμιδτ - Ή χώρα τῆς ἑωθινῆς ἀναπαύσεως (τοῦ αὐτοῦ μελέτη περὶ τῶν θρησκευμάτων τῆς Κορέας κατεχωρήθη ἐν τῷ «Ρωσικῷ Πλούτῳ» 1903 ἀριθμ. 11) Πρὸς διασάφησιν τῶν ἡθικοθρησκευτικῶν ποιητικῶν παραστάσεων τῶν Ιαπώνων χρήσιμοί εἰσιν οἱ «Ιαπωνικοὶ μῦθοι» 1901 (Βιβλιοθήκη τοῦ Παιδικοῦ Αναγνώσματος) καὶ τὰ Δημώδη Ιαπωνικὰ διηγήματα β' ἐκδ. 1904.

ἢν οἱ Ἰάπωνες ἐπρέσβευν πρὸν ἥ ἔλθωσιν εἰς θρησκευτικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' ἄλλων λαῶν, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Σινῶν Σίντο. Αὕτη ἐδημιουργήθη καὶ ἐπεξειργάσθη κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, καθ' ἥν οἱ Ἰάπωνες ἔζων μεμονωμένον καὶ αὐτεπίτακτον βίον. Οἱ Σιναῖ ἐνεφανίσθησαν ἐν Ἰαπωνίᾳ κυρίως οὐχὶ μετὰ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν θρησκείας (τοῦ Κομφουκιανισμοῦ)¹ ἀλλά μετὰ τοῦ Βουδδισμοῦ. Καὶ διὰ τῆς Κορέας καὶ διὰ τῆς Σινικῆς διέβη εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὸ κήρυγμα περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Βούδα, περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας, ἥν προτείνει ὁ Βούδας. Τὴν ὁδὸν ταύτην τοῦ Βούδα (Βούδου=Βούδας, Τὸ εἴτε Τάο=όδος), βουδδοντό καλουμένην, οἱ βουδδισταὶ ἀντέταξαν εἰς ἐκείνην τὴν ὁδόν, ἥν ἐγίνωσκον πρότερον οἱ Ἰάπωνες, τὴν Σίντο (Σὶν=πνεῦμα, Τό=όδος), τὴν ὁδὸν τῶν πνευμάτων. Τὸ Σίντο εἶνε θρησκεία σέβουσσα τὰ πνεύματα. Οἱ Ἰάπωνες ὀνομάζουσιν αὐτὴν κάμη νό Μήτσι, δυνατὸν δὲ νὰ ὀνομάσῃ τις αὐτὴν καὶ ἀπλῶς θρησκείαν τῶν κάμη. Κάμη δέν σημαίνει κυρίως πνεῦμα, ἀλλ' ἐμπεριέχει ἵδεαν κυριότητος, ύπεροχῆς. Οὕτω οἱ ὑπηρέται τοὺς κυρίους αὐτῶν καλοῦσι κάμη. Αἱ πρὸς σπουδὴν τῆς θρησκείας ταύτης πηγαὶ εἰσιν ὀλιγάριθμοι. Ἡ παράδοσις ἀφηγεῖται, ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ διηγήσεις κατ' ἀρχὰς διετηροῦντο μόνον διὰ τῆς λαϊκῆς μνήμης, εὐνόητον δὲ ὅτι ἐκ τούτου προῆλθον διάφοροι αὐτῶν ἐκδόσεις. Ὁ Μικάδος² ἦτοι ὁ αὐτοκράτωρ Τέμμου ύπέβαλεν

---

¹ Πληροφορίας περὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν Σινῶν, αἵτινές εἰσι εὐρύτατα διαδεδομέναι καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ, ιδὲ Σ. Γλαγόλεφ - Ἡ θρησκεία τῆς Σινικῆς, Μόσχα, 1901.

² Ἡ λέξις Μικάδος σημαίνει τὴν «ύψηλὴν πύλην».

ύπὸ κριτικὴν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ διηγήματα καὶ ἀποκατέστησε τὴν κανονικὴν αὐτῶν διὰ στόματος μετάδοσιν. Καθ' οὓς χρόνους τὴν ἀλήθειαν προσεπάθουν νὰ διαφυλάξωσιν ἐν τῇ μνήμῃ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ χάρτου, ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διασώσεως τῶν θρησκευτικῶν διηγήσεων, ἀσμάτων καὶ τελετῶν ἐχρησιμοποιοῦντο ἄνθρωποι δι' ίσχυρᾶς μνήμης πεποικισμένοι. Παρὰ τῷ Τέμμου λ.χ. ὑπῆρχεν ἄνθρωπος, Ἄρε τις, κεκτημένος ἀσύνηθες τάλαντον μνήμης, ὅστις ὥφειλε νὰ μεταδίδῃ εἰς ἄλλους τὰς θρησκευτικὰς καὶ καθόλου τὰς ιστορικὰς παραδόσεις κατὰ τὴν ἀποκατασταθεῖσαν μορφὴν αὐτῶν. Ἡ αὐτοκράτειρα Τζέμμιου διέταξεν (ὑποθέτουσι περὶ τὸ 712 π.Χ.) νὰ καταγράψωσι τὰς διηγήσεις ταύτας ὡς μετέδιδεν αὐτὰς ὁ Ἄρε. Οὕτω δὲ προσῆλθον οἱ Κάδικες ἐκ χιλίων ποιημάτων, ἀποτελούντων τὴν δημιουργίαν τοῦ λαϊκοῦ ἔπους, καὶ βραδύτερον τὸ Νορήτον (ἔγχειρίδιον τῶν τελετῶν ἀνάλογον πρὸς τὰ ἡμέτερα Λειτουργικὰ καὶ Εὐχολόγια). Φαίνεται ὅμως ὅτι κυρίως ἡ πρώτη πηγὴ ἀναπαράγει τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τοῦ Σίντο ἐν ἀρχαιοτάτῃ σχετικῶς μορφῇ.

Ο Σιντοϊσμὸς ἀποδέχεται πνεύματα τῶν στοιχείων, τῶν τοποθεσιῶν, τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν ἀναγκῶν, σέβει δὲ καὶ θεότητας ύψουμένας ὑπὲρ τὰ πνεύματα ταῦτα, ἀλλ' εἰς τὰς θεότητας ταύτας δὲν ἀποδίδει ἀπόλυτον χαρακτῆρα. Τιμᾶ ὡσαύτως καὶ πνεύματα τῶν τεθνεώτων, ἅτινα μάλιστα ἔχουσι διάφορον τύχην οὕτω αἱ ὡχραὶ νεαραὶ παρθένοι καθίστανται ἥχω τῶν βράχων, ἄσμα τῶν καταρρακτῶν, οἵνος ζυμουμένος ἐν τῷ ληνῷ. Οἱ μεγάλοι νεκροὶ διασώζουσιν ἐν μείζονι βαθμῷ τὴν προσωπικότητα αὐτῶν καὶ δύνανται νὰ καταστῶσι καὶ θέοι ἔτι. Εὔνοητον ὅτι τὰ πνεύματα ὑπάγονται ὑπὸ δύο κατηγορίας διαιρούμενα εἰς ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ, εἰ καὶ δὲν ὑπάρχουσιν εὐκρινῶς διαχωρίζοντα αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων ὅρια (καθόλου εἰσὶν ἡμιανθρώπεια πνεύματα. Ἐξ αὐτῶν τὰ Ὄνι ἐπιφέρουσι δυστυχίαν, τὰ δὲ πνεύματα τῶν στοιχείων, Τέγγον εἰσὶν ἀβλαβῆ).

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου κατὰ τὸν Σιντοϊσμὸν ἔχουσιν ὡς ἔξῆς. Ἐν ἀρχῇ ὑπῆρχε τὸ χάος. Ἐκ τοῦ χάους τούτου, προφανῶς, ἀνεδύθη ὁ φαλλὸς (διορύμασφος κάλαμος μετὰ τερατώδους ἀποφύσεως), ἐκ δὲ τοῦ

φαλλοῦ τούτου προῆλθεν ἡ πρώτη θεότης. Ἐφεξῆς ἐνεφανίσθησαν αἱ ἄλλαι θεότητες, ἡγέρθησαν αἱ γενεαὶ τῶν θεῶν, ἐνεφανίσθησαν τὰ οὐράνια πνεύματα, τὰ μὴ ἔχοντα ἔξουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλά, μεθ' ὅλα ταῦτα, ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς δὲν προσέλαβον ἔτι τὸν ιδιάζοντα αὐτοῖς χαρακτῆρα. Τὴν τελικὴν διάταξιν τοῦ κόσμου ἐπετέλεσαν ὁ Ἰτσανάγη (τὸ πνεῦμα τοῦ αἰθέρος) καὶ ἡ Ἰτσανάνη (ἡ θεά τῶν νεφελῶν). Ρίψας ὁ Ἰτσανάγη τό μετὰ τῆς πολυτίμου ἐκφύσεως σκῆπτρον (τὸν φαλλὸν) εἰς τὰ κύματα τοῦ Ωκεανοῦ παρήγαγε τὴν πρώτην νῆσον Ὄνογόρο (όμοίαν πρὸς τὸν φαλλὸν), εἶτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας νῆσους. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁρεινῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ὄνογόρο εἶνε ἐστηριγμένη ἡ οὐρανία γέφυρα, περὶ ἣν αἰωνίως περιστρέφεται ἅπας ὁ κόσμος. Ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Ἰτσανάγη καὶ τῆς Ἰτσανάνη ἥρξαντο παραγόμεναι αἱ ἄλλαι θεότητες, ἡ προέλευσις ὅμως αὐτῶν αὕτη ἐν ταῖς Ἱαπωνικαῖς παραδόσεσι δέν παρίσταται φυσικὴ. Ἐξ αὐτῶν προῆλθον ἡ Αματεράζου (θεότης τοῦ ἥλιου), ὁ Τζούκου-Ιόμη (θεότης τοῦ μηνὸς), ὁ Σουζανόο, (θεὸς τῆς βροχῆς καὶ τῆς καταιγίδος). Ἡ Ἰτσανάνη ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ἰτσανάγη, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, κατῆλθε μετὰ μεγάλων μόχθων πρὸς αὐτὴν. Δυσχερῶς εἶτα ἐλευθερωθεὶς ἐκ τοῦ ἄδου ἐβυθίσθη εἰς τὸν κόλπον τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ Σουζανόο δέν ἦγάπα καὶ ἐμίσει τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Αματεράζου, ἣν περιήγαγε εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἀγανακτήσασα ἀπεχώρησε τοῦ κόσμου καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς σπηλαίου. Οἱ θεοὶ μόνον διὰ δόλου ἤναγκασαν αὐτὴν καὶ αὖθις νὰ ἐμφανίσθη εἰς τὸν κόσμον (τῇ βοήθειᾳ κατόπτρου). Ὁ ἀπόγονος τῆς Αματεράζου πρίγκιψ Νινίγη ἀπεστάλη εἰς τὴν γῆν, ἵνα κυβερνᾷ «τοὺς γονίμους ἀγροὺς τῶν αἰωνίως χλοαζουσῶν ὄρυζοσπάρτων πεδιάδων». Ὁ θεὸς τῆς γῆς, καλούμενος θεὸς τῶν ὁρίων Σαρούτα, ὑπήντησεν εὐπροσηγόρως τὸν Νινίγη, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τὴν «κυρίαν τῶν ὄροσειρῶν», ὡραίαν μέν, μὴ κεκτημένην ὅμως ἀθανασίαν καὶ δοῦσαν τῷ Νινίγη θνητοὺς ἀπογόνους. Ἐκ τοῦ θεοῦ Σουζανόο ἔλκει τὴν καταγωγὴν ὁ Μικάδος τῆς Ἱαπωνίας. Πάντα δὲ τὰ ἀνώτερα καὶ πνευματικὰ πρόσωπα ἐν Ἱαπωνίᾳ ἔχουσι θείαν ὡσαύτως τὴν καταγωγὴν. Ὁ Μικάδος εἶνε θεὸς καὶ κατὰ τὴν καταγωγὴν καὶ κατὰ τὰς ἴδιότητας.

Οι ἀπόγονοι τοῦ Νινίγη κυβερνῶσι τὸν ὄρατὸν κόσμον, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ κόσμος ἀόρατος (πᾶν δὲ τι καλὸν καὶ κακόν, κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ἐπιγείων κυρίων). Τὸν δεύτερον τοῦτον κυβερνᾷ ὁ Ὀκονιούση ἀπόγονος τοῦ Σουζανόο, τιμωρῶν καὶ ἀνταμείβων. Ή μετὰ θάνατον τύχη τῶν ἀνθρώπων καθορίζεται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν πολιτείᾳν· δύνανται νὰ εἰσαχθῶσιν ἐντὸς σώματος ἀλωπέκος, δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ μοῖραν βαρεῖαν, ἀλλά δύνανται νὰ τύχωσι καὶ τοῦ κλήρου τῆς μακαριότητος. Ἐν τῷ Σιντοϊσμῷ, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς ἀναλόγοις ψυχοκρατικοῖς (*animistiques*) θρησκεύμασιν, ὑπεράνω τῶν τε θεῶν, τῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἵστανται ἀρχαὶ τινές, ἀπαιτήσεις, ᾧν ἡ πραγμάτωσις ἄγει εἰς τὸ ἀγαθόν, ἡ δὲ πραγάβασις εἰς τὸ κακόν. Πόθεν προήλθαν αἱ ἀρχαὶ αὗται, οἵ νόμοι καὶ αἱ ἀπαιτήσεις παραμένει πάντοτε ἀνεξήγηταν ἐν τοῖς θρησκεύμασι τούτοις. Οὕτω ὁ Σιντοϊσμὸς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καθαρότητα καρδίας καὶ ἀποφυγὴν μολυσμοῦ, τουτέστι καθαρότητα ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, ἐκπλήρωσιν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς λατρείας, τίμησην τῶν ἔορτῶν, ἴερὰς ὁδοιπορίας καὶ τέλος, παρὰ τῶν ἐκλεκτῶν, ἀσκητισμόν.

Πολλὰ συναξάρια καὶ διηγήσεις τῶν Ιαπώνων ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἡθικὴ αὐτῶν ἀντίληψις ἵσταται ὑψηλὰ καὶ ὅτι τὴν ἀπαίτησιν τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας ἐκλαμβάνουσιν ὡς ἀκριβῶς καὶ οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι λαοί. Ἐν τοῖς ιαπωνικοῖς μυθολογήμασι δυνάμεθα νὰ εὔρωμεν αὐστηράν κατάκρισιν τῆς οὐχὶ ἐντίμως ἐνεργούσης δυνάμεως, ἥτις ἐπὶ τέλους συντρίβεται, καθότι αἱ ἀσθενεῖς καὶ ἔντιμοι ὑπάρχεις, ἀγαπῶσαι ἀλλήλας καὶ ἀμοιβαίαν τρέφουσαι ἐμπιστοσύνην, στενῶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλας. Τοῦτο ἐκφράζεται ἐν τῇ περὶ καρκίνου καὶ πιθήκου διηγήσει αὐτῶν. Ἐν τοῖς ἀπολόγοις αὐτῶν καταδικάζεται ἡ πρὸς τὰ ζῶα σκληρότης καὶ ἀθλιότης, ἐπιδοκιμάζεται δὲ ἡ συμπάθεια καὶ ὁ οἶκτος. (Ἀπόλογοι: τὸ γλωσσότμητον στρουθίον ὃ τὰ ἀπεξηραμμένα δένδρα βιάζων ν' ἀνθήσωσιν ἀνθρωπος). Παρ' αὐτοῖς συνίσταται ἔλεος καὶ ἀγάπη πρὸς τὰ παιδία (Μομοτάρο= αἱ ψυχαὶ τῶν παιδίων), ἀπαντῶνται δὲ καὶ ἡθικὰ ἀξιώματα περιέχουσαι διηγήσεις, ὡς

ἔκαστος δέον νά στέργη τὸν λαχόντα αὐτῷ δαιμονα. Ἐν τῷ ἀπολόγῳ «Ο λύχνος» κατακρίνονται μετ' ἀγχινοίας οἱ ἀγῶνες πρὸς τὸ ύπερβῆναι ἔαυτὸν: τὰ ἔντομα φθονοῦντα τὴν λυχνίαν ἵπτανται πρὸς τὸ φῶς, νομίζοντα ὅτι θὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἴδιότητα τοῦ λάμπειν, καὶ ἀπόλλυνται. Ἐν ταῖς ιαπωνικαῖς παραδόσεσιν ἐξυμνοῦνται ή φιλοπατρία, ή χρηστότης καὶ ή τιμὴ. Μία τῶν παραδόσεων τούτων ἀφηγεῖται τὰ ἔξῆς: ὁ ἡγεμὼν Υἱορητόμο ἐφόνευσε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀντιθέτου μερίδος καὶ ἡχμαλώτισεν ἐνα τῶν ἐλευθεριωτέρων ἡγεμόνων τῆς μερίδος ταύτης, τὸν Κακεκῆγο. Τιμῶν τὴν ἀξίαν τοῦ Κακεκῆγο προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν μεγαλοψύχως καὶ ἔταξεν ἐπ' αὐτὸν ἀσθενεστάτην ἐπιβλέψιν, ἣς οὗτος ἐπωφεληθεὶς ἐδραπέτευσεν. Ο Υἱορητόμο συνέλαβεν αὐτὸν ἐκ δευτέρου, οὐ μόνον δὲ μεγαλοψύχως καὶ αὖθις πρὸς αὐτὸν προσηνέχθη, ἀλλὰ καὶ προύτεινεν αὐτῷ τιμητικώτατον παρ' ἔαυτῷ ἀξιώμα. Ο Κακεκῆγο ὅμως ἀπεκρίθη: ὥμοσα νά ύπηρετήσω μέχρι θανάτου τὸν ἀρχηγὸν μου. Σύ ἐφόνευσας αὐτὸν- ὥμοσα λοιπὸν νὰ ἐκδικηθῶ τὸν φονέα. Άλλα δέν ἔχω τὴν δύναμιν νὰ καταστῶ φονεὺς σου. Ιδού, λοιπὸν ἡ πρὸς σὲ θυσία μου, καὶ ὁ Κακεκῆγο ἔξορύξας ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐνεχείρισεν αὐτοὺς τῷ Υἱορητόμο, μεθ' ὁ ἀπῆλθεν ἀκαταδίωκτος.

Παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ύφιστατο μέχρις ἐσχάτων τὸ διὰ νόμου νῦν ἀπηγορευμένον ἔθιμον τοῦ χαρακήρη (διανοίξεως τῆς κοιλίας), οὗτινος ἡ ἔννοια εἶνε ἡ ἔξῆς· ὁ Ιάπων φονεύει ἔαυτὸν ὅταν ἵδη, ὅτι ἡ περαιτέρω ὑπαρξίας αὐτοῦ εἶνε ἀνωφελής ἐκδικούμενος οίσονεὶ ἐπὶ τῇ ἀνωφελείᾳ αὐτοῦ· αὐτοκτονεῖ δὲ κατὰ τῷ πονού σκληρόν, διατέμνων σταυροειδῶς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ· ὄντως φοβερῶς μαρτυρικὴ τιμωρία. Υποθέτουσιν ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν πολεμιστῶν, διότι οἱ τετραυματισμένοι στρατιῶται ἀπέθνησκον διατρυπῶντες ἔαυτούς. Μέχρις ἐσχάτων ἐπεκράτει τὸ ἔθος τοῦ διανοίγειν τὴν κοιλίαν παρὰ τὴν φλιάν τῆς οἰκίας τοῦ ἔχθροῦ. Ο αὐτοκτονῶν ἐδείκνυε διὰ τούτου, ὅτι ὁ ἔχθρὸς περιήγαγεν αὐτὸν (δι ἀποστερήσεως τῆς τιμῆς ἢ τῆς περιουσίας) εἰς τοιαύτην θέσιν, ἐν ἥ ὁ ἐπωφελής βίος εἶνε ἀδύνατος. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι, λέγουσι, τοῦτο ἦτο πρόσκλησις πρὸς κληροδότησιν τῆς ἐκδικήσεως, ἀλλὰ

κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους παρίστατο ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς ἔκκλησις πρὸς τὸ ἡθικὸν αἴσθημα τοῦ ἔχθροῦ καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ αὐτόχειρι ἐδείκνυεν ὅποιας σκληρὰς συμφορὰς προὔξενησεν αὐτῷ ὁ ἔχθρος, ἀφοῦ, ἀντ' αὐτῶν προύτιμησε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν τοῖς Σιντοϊστικοῖς ναοῖς ἀπαντῶνται ἐνίστε αἱ εἰκόνες τριῶν πιθήκων, ᾧν ὁ μὲν καλύπτει διὰ τῶν χειρῶν τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὁ δὲ τὸ στόμα καὶ ὁ τρίτος τὰ ὕτα. Τοῦτο εἶναι σύμβολον ὑποδηλοῦν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὴν βεβήλωσιν τῶν ὄφθαλμῶν (διὰ τῆς θέας σκανδαλιστικῶν θεαμάτων), τὴν βεβήλωσιν τῶν ὕτων (διὰ τῆς ἀκροάσεως τοῦ κακοῦ). Τὴν ἐξωτερικὴν καθαρότητα κατὰ τὸν Σιντοϊσμόν, τὰ μάλιστα παραβλάπτει τὸ αἷμα, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ θάνατος. Η ἀμυχὴ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον μιαρόν. Ἐὰν δὲ ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἀνεγέρσει ναοῦ τίνος τραυματίσῃ ἐαυτόν, ἀποστερεῖται ἐσαεὶ τοῦ δικαιώματος τῆς συμμετοχῆς εἰς τοιαύτας οἰκοδομάς. Οἱ φόνος ζώων τινῶν ὡς καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν συγγενῶν τοῦ ἄνθρωπου καθιστᾶσι τοῦτον ἀκάθαρτον.

Η Σιντοϊστικὴ λατρεία δέν διακρίνεται ἐπὶ πολυμερείᾳ. Οἱ Σιντοϊστικοίς ναὸς δέον νὰ ἦ ἐκ ξύλων, ἀζωγράφητος, μετ' ἀνοικτῆς καλαμίνης στέγης. Ἐσω τὸ ἔδαφος ἐπιστρώνυνται διὰ καλάμων, εἴδωλα δὲ καὶ κοσμήματα δέν ύπαρχουσιν, εἰ καὶ νῦν οἱ ναοὶ οὗτοι ἐγένοντο μεγαλείτεροι καὶ πολυμερέστεροι. Περὶ τὸν εἰς θεότητα τινὰ καθιερωμένον ναὸν ἀνεγείρουσιν εἰδωλεῖα διὰ τὰς ἄλλας θεότητας, ἵστανται δὲ περὶ αὐτοὺς τὰ ἱερὰ ζῶα, δι' ἀ κατασκευάζονται καὶ ἴδιαίτερα οἰκήματα (σταῦλος διὰ τὸν ἱερὸν ἵππον). Ωσαύτως ἐγείρονται θεατρικαὶ σκηναί, δωμάτια πρὸς διαμονήν, παραπήγματα πρός ἄθροισιν τῶν προσφορῶν, πρὸς συνάντησιν τῶν ἱερέων μετὰ τῶν πιστῶν. Ἐν τῷ κυρίῳ βήματι τοῦ ναοῦ, τοποθετεῖται κιβώτιον (ὅμοιον τῇ κιβωτῷ), ἐν ᾧ φρονοῦσιν ὅτι εύρισκεται τὸ ὑπατον πνεῦμα, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς θεότητος. Ἐν τῷ ἐν Ἱεσσοῖ ναῷ τῆς Αματεράζου τὸ τοιοῦτο κιβώτιον εἶναι κεκαλυμμένον διὰ πέπλου, ὃν οὐδὲ αὐτὸς ὁ πρωθιερεὺς δύναται ν' ἀνεγείρῃ. Τὸ τὴν κιβωτὸν δὲ ταύτην ἐμπερικλεῖον ἱερὸν βῆμα συνήθως καταρρίπτεται ἀνὰ πᾶν εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος -καὶ καίεται, εἶτα δὲ ἀνοικοδομεῖται

ἐκ νέου κατὰ τό αὐτὸ σχέδιον. Σὺν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιστήμης καὶ τῇ ἐπιδράσει τοῦ παρεισδύσαντος βουδισμοῦ οἱ ναοὶ τοῦ Σίντο κατέστησαν πολυτελέστεροι καὶ μεγαλοπρεπέστεροι. Οἱ ναοὶ συχνάκις περιβάλλονται ύπὸ μεγαλοπρεπῶν ἀλσέων (συνήθως κυπαρίσσων), ἀπαραίτητα δ' αὐτῶν ἔξαρτήματά εἰσι τὰ ἔξῆς, τὸ Τόριη, ὅπερ, σημαῖνον κυρίως ἄσυλον πτηνῶν, εἶνε πύλη συγκειμένη ἐκ δύο στελεχῶν κεκλιμένων πρὸς ἄλληλα, ἐφ' ᾧ ἐπίκειται τρίτη τοξοειδὴς δοκός, τὴν καμπύλην ἔχουσα πρὸς τὰ κάτω, ὅθεν συνέχεται μετ' ἄλλης ὁριζοντίου δοκοῦ. Πρακτικῶς τὸ Τόριη χρησιμεύει ὡς κοττάναθρον τῶν ἱερῶν πτηνῶν, ἀλλά, προδήλως, ἔχει καὶ μυστικὴν τινὰ σημασίαν.

Ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ τῶν καθολικῶν διωγμοῦ ἔξηνάγκαζον τούτους νὰ διέρχωνται ύπὸ τὰ Τόριη. Τὰ Χοχέη, οάβδοι, εἰς ᾧ τὰ ἄκρα εἰσὶ προσκεκολλημέναι λευκαὶ χάρτιναι ταινίαι, χρησιμεύουσαι, προφανῶς, ὡς σύμβολον τῆς θεότητος, εἰς ἥν εἶνε καθιερωμένος ὁ ναὸς. Ξίφη, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Σουζανόο κατά τοῦ δράκοντος, ἐκ τῆς οὐρᾶς τοῦ ὄποιου ἔξείλκυσε ξίφος. Ο δράκων ἦθελε νὰ καταβροχθίσῃ θυγατέρα τινὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁ Σουζανόο ἀποκτείνας αὐτὸν ἐνυμφεύθη τὴν κόρην ταύτην, ἐξ ἣς ἐγέννησε τὸν Όονἀ-μούτσι-νομικότο, ὅστις ὥρισε τὰ θρησκεύματα τῶν ἀνθρώπων, ἔξεπολίτισεν αὐτοὺς καὶ κατέστη ὁ γεννάρχης τῶν ἐπὶ χιλιετηρίδας βασιλευσάντων ἐν Ιαπωνίᾳ θείων αὐτοκρατόρων. Ο τελευταῖος ἀπόγονος τῆς φυλῆς ταύτης Τσίμμου-τέννο, γενόμενος τέλεον ἀνθρωπος, ὑπῆρξε, κατά τὰς Ιαπωνικὰς παραστάσεις, ὁ ἵστορικὸς πρόγονος τῆς νῦν αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας (ἥς ὁ ἀρχηγὸς εἶνε ὁ 121ος Μικάδος). Κάτοπτρον. Περὶ τῆς συμβολικῆς σημασίας τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπικρατεῖ διαφωνία, ἀλλ' οἴαδήποτε κἄν ἦ αὕτη (ἐκσυμβολισμός τῆς καθαρότητος ἢ τοῦ ἡλίου), τὸ κάτοπτρον ἐν πάσῃ περιπτώσει σχετίζεται πρὸς τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν, τὴν ἀφηγουμένην πῶς ἡ Αματεράζου (ὁ ἥλιος), ἔξήχθη ἐκ τοῦ σπηλαίου. Οἱ θέοι τοσοῦτον ἔχάρησαν ἐπὶ τῷ κατόπτρῳ, ὡσεί τοῦτο εἶχεν ἀντικαταστήσῃ τὴν Αματεράζου καὶ ὡσεί παρήχθη τι ὅμοιον τῷ ἡλίῳ, ἔθηκαν δ' ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου, εἰς ὃ αὕτη εἶχεν ἀποσυρθῆ, κάτοπτρον. Κυριευθεῖσα ύπὸ

περιεργείας ή Άματεράζου προύκυψεν ἐκ τοῦ ἄντρου καὶ ἴδουσα ἐν τῷ κατόπτρῳ τὸ εἴδωλον αὐτῆς, ἐξῆλθεν δριστικῶς τοῦ κρησφυγέτου. Ὄπως δὲ μὴ καὶ αὖθις ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὸν, ἀπέφραξαν ἀμέσως τὴν εἰσόδον αὐτοῦ διὰ σχοινίων πεπλεγμένων ἐκ καλάμης ὁρύζης, τοιαῦτα δὲ σχοινία ἀνήρτηνται ὡσαύτως ἐν τοῖς ναοῖς.

Οἱ Σιντοϊσταὶ ἔχουσιν ἰδίαν τάξιν Ἱερέων, δι' οὓς ἡ ἀγαμία μὲν εἶνε ὑποχρεωτικὴ καὶ οἵτινες συνήθως ἐνδύονται ώς οἱ λαϊκοί, μόνον δὲ κατὰ τὰς Ἱερουργίας φέρουσιν ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν μετὰ πλατυτάτων χειρίδων. Πλὴν τῶν Ἱερέων ὑπάρχουσι καὶ ἱέρειαι, ἐκτελοῦσαι, σὺν ἄλλοις, τοὺς θρησκευτικοὺς χορούς, δυνάμεναι δὲ καὶ αὗται νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν. Τὰ Ἱερατικὰ ἀξιώματα συνήθως μεταδίδονται κληρονομικῶς. Ἐν ταῖς Ἱδιωτικαῖς οἰκίαις ὑπάρχουσιν ὡσαύτως ἰδιαίτεροι Ἱεροὶ χῶροι, ἀποτελοῦντες εἰδός τι τῶν παρ' ἡμῖν ἴματιοθηκῶν. Ἐν αὐτοῖς ἀπόκεινται φυλακτήρια, εἰκονίδια τῶν θεῶν τῆς εὐτυχίας Δαηκόνου καὶ Ἐμπίζου (ἐν τούτῳ καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ βουδδισμοῦ), ὁχαράη- ρυκανίσματα ἐκ τῶν Ἱερῶν σκήπτρων, τῶν χρησιμοποιουμένων ὑπὸ τῶν Ἱερέων κατὰ τὰς ἐν Ἱεσσοῖ τελετάς. Τὰ ὁχαράη διαφυλάττουσιν ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐπὶ τινα μόνον χρόνον, μεθ' ὃν δέον ν' ἀποκτήσῃ τις νέα, τὰ δὲ παλαιὰ νὰ ἔξαφανίσῃ (καίων ἡ ζίπτων εἰς τὸ ὕδωρ νῦν ὅμιας δὲν προβαίνουσι συνήθως εἰς τὴν ἀσυμφόρως πολυδάπανον ἀντικατάστασιν αὐτῶν. Ἐνώπιον τῶν ἐφεστίων εἰκόνων (Κάμη-σήμης) τὴν ἐσπέραν ἄπτουσι λυχνίας, καθ' ὧρισμένας δὲ ἡμέρας παρσθέτουσι πρὸ αὐτῶν προσφορὰς ἐκ τροφίμων καὶ τοῦ ποτοῦ σάκε.

Τὸ ἀπλούστατον καὶ οὐσιωδέστατον στοιχεῖον τῆς λατρείας εἶνε ἡ προσευχὴ. Οἱ Σιντοϊσταὶ δὲν θεωροῦσιν δοθὸν τὸ προσκυνεῖν τοὺς θεοὺς αὐτῶν (μετανίζειν) μετὰ προσευχῶν, ἵσχύει δὲ παρ' αὐτοῖς ὁ ἐξῆς κανὼν ἐγειρόμενὸς τις λίαν πρωΐ, ἀπονίπτων τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ ἀποκαθαίρων τὸ σῶμα, στρέφεται πρὸς τὸ Ἱερὸν τῆς Ἱεσσοῦς, μεθ' ὃ πλήττει τὴν μίαν χεῖρα διὰ τῆς ἄλλης καὶ προσκυνεῖ. Ιδοὺ καὶ μικρὸς τύπος τῶν ἱαπωνικῶν προσευχῶν: «Ἐνσεβῶς καὶ μετὰ φόβου προσκυνῶ μακρόθεν τὸν Αμενομή - χασήρι καὶ τὸν Κουμῆνο- μή- χασήρι (θεότητας τοῦ ἀνέμου),

εὶς οὓς εἶνε καθιερωμένος ὁ μεγάστηλος ναὸς ἐν Τατσούτῃ, ἐν τῇ περιφερείᾳ Χεήζοη, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γιαμάτω· μετὰ φόβου λέγω: εὐδόκησον, ὅπως εὐλογήσῃς καὶ συγχωρήσῃς τὰ ἀκούσια ἀμαρτήματα, ἄπερ διέπραξα, ώς σύ εἶδες καὶ ἥκουσας· ἀπαλλαξόν με τῶν δυστυχιῶν, ἃς δύνανται νὰ ἐπισύρωσιν ἐπ' ἐμὲ οἱ κακοὶ θεοὶ· ἐπιτρέψόν μοι νὰ ζήσω τόσον πολύ, ὅσον ζῆ ὁ στερεὸς αἰώνιος λίθος, καὶ μετάδος τοῖς οὐρανίοις καὶ ἐπιγείοις θεοῖς τὰς καθημερινὰς μου δεήσεις, ὅπως ἐνωτισθῶσιν αὐτὰς μετὰ τῆς λεπτῆς ἀκοῆς τοῦ ταχέως ἀλλομένου ἵππου».

¹ Ίδοù δὲ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἴερουργίαν προσευχὴ τοῦ ἴερέως : «Ἄκούσατε μου ... Απαγγέλλω τοῦτο ἐνώπιον τῶν Θεῶν-κυρίων τοῦ θεοισμοῦ. Ἐὰν οὕτοι, ὅτε ἡ ὄψιμος συγκομιδὴ ὀριμάζει, παραγάγωσιν ἀναρθίθμητον πλῆθος σταχύων, οἵτινες νὰ προκαλέσωσιν ἵδρωτα ἐπὶ τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἀφθονίαν ὁρύζης, ἥν ἐκθλίβομεν διὰ τῶν ποδῶν ἡμῶν, τότε θὰ προσενέγκω αὐτοῖς ἀπαρχὰς ἐξ ὁρύζης, χιλίων σταχύων καὶ σάκε περιεχομένου ἐντὸς εὐρυκοίλων ἀμφορέων τεταγμένων κατὰ σειρὰν».²

Ως παρ' ἄπασι τοῖς λαοῖς οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ἀπαντῶμεν τοὺς οἰωνούς, τὴν μαντείαν καὶ τὴν μαγείαν. Ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων τύπων τῆς δεισιδαιμονίας διαφορὰ εἶνε γνωστὴ· οἱ οἰωνοὶ εἶνε ύποδείξεις σχετικαὶ πρὸς τὸ μέλλον παρεχόμεναι ἀπροσδοκήτως καὶ ἀνευ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐπιστημονικῆς τινος μεθόδου παρὰ τοῦ ἰδόντος αὐτοὺς. Ἡ μαντεία εἶνε τεχνικὸς τρόπος πρὸς ἐπίτευξιν οἰωνοῦ, ἐνδείξεως ἀναφερομένης εἰς τὸ μέλλον. Ἡ δὲ μαγεία εἶνε σύστημα μεθόδων καὶ μέσων πρὸς παρασκευὴν εὐαρέστου διὰ τινα μέλλοντος, πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ σκοποῦ. Οἱ Ιάπωνες πιστεύουσιν εἰς τοὺς ὀνείρους, ἴδιοτρόπως δὲ ἔρμηνεύουσι καὶ τοὺς ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἀκουομένους λόγους. Παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ύφισταται καὶ νῦν ἔτι ὁ ἐν χοήσει παρὰ τοῖς Σαμάνοις³ τρόπος τοῦ μαντεύεσθαι. Οἱ μάντις περιέρχεται εἰς ἐκστατικὴν τινα κατάστασιν τῇ βοηθείᾳ τεχνικῶν τινων μέσων ύπνωτισμοῦ

¹ Τημηοιάζειφ, Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, σ. 111.

² M. de la Mazelière, L' Histoire du Japon 1899 p. 20.

3 Φυλή γοήτων τῆς Σιβηρίας. Σ. M.

(νηστείας, πλύσεων, μουσικῆς, ἀσμάτων), ὅταν δὲ διὰ πάντων τῶν προπαρασκευαστικῶν τούτων μέσων ὑποστῆ εἰδὸς τι ἐπιληπτικῆς προσβολῆς, ἐρωτῶσιν αὐτὸν καὶ ἡ ἀπόκρισις αὐτοῦ θεωρεῖται ως ἀπόφασις τῶν κάμη. Προσέτι μαντεύονται οἱ Ιάπωνες δι' ἐψημένης ὥμοπλάτης ἐλάτου καὶ δι' ὁστράκου χελώνης (Σινικὸς τρόπος μαντείας). Τὰ περίαπτα καὶ φυλακτήρια θέτουσιν ἐντὸς τῶν κάμη-σήμας, πληροῦσι δ' αὐτῶν τὰς οἰκίας καὶ φέρουσιν αὐτὰ μεθ' ἔαυτῶν. Τιμῶνται παρὰ τοῖς Ιάπωσι καὶ ὁ φαλλὸς καὶ τὰ κτενεσές, ὡν τὰ σύμβολα (μύκης μὲν ἦ δύγχος χοίρου- τοῦ φαλλοῦ, φοδάκινον δὲ ἦ κύαμος -τῶν κτενεσές) ἔχουσι μυστικὴν σημασίαν, τῶν ἀσθενῶν καὶ στείρων γυναικῶν αἴτουσῶν παρ' αὐτῶν ἴασιν καὶ γονιμότητα. Ή κάθαρσις τῶν μεμολυσμένων ἐκτελεῖται διὰ λούσεων, πυρός, ἄλατος, δρύζης, διὰ τῆς τελετῆς τῆς ὄμπαράη, διὰ τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν χοχέη καὶ τοῦ σάκε. Ἐνίοτε αὐτὸς ὁ Μικάδος ἐβύθιζεν ἐν τῷ ὕδατι ἀνδρείκελα χάρτινα εἰς σημεῖον ὅτι ἀποπλύνεται ἡ ἀμαρτία ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ὑπάρχουσιν οἱ Γιαμμαμπόσι (ἐρημῖται, κυριολεκτικῶς: ὄρεινοὶ μαχηταί, πρόμαχοι τῶν θεῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως), οἵτινες φημίζονται ως γόητες καὶ μάγοι, δυνάμενοι διὰ τῶν ἐπωδῶν νὰ ἐπιτελέσωσιν, ως πιστεύουσι, μεγάλα θαύματα. Ιδοὺ λ.χ. πῶς θεραπεύουσι τοὺς ἀσθενεῖς. Ο Γιαμμαμπός τὰ συμπτώματα καὶ τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου καταγράφει ἐπὶ τεμαχίων χάρτου, ἀποτίθησιν αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ, ἀπαγγέλλει ἐπ' αὐτῶν ἐπωδὰς καὶ ἔξορκισμούς, μεθ' ὁ συνθλίβων αὐτὰ εἰς σφαιρίδια (καταπότια) ἀναγκάζει τὸν ἀσθενῆ νὰ καταπίῃ αὐτὰ, πράττει δὲ τοῦτο ὁ νοσῶν εἴτε διὰ μεμαγευμένου ὕδατος εἴτε δι' ὕδατος ἐξ ἄλλου τινός ιδιαιτέρου τόπου εἰλημένου. Ἐν περιπτώσει κλοπῆς οἱ Γιαμμαμπόσι ἀναγκάζουσι τοὺς ὑπόπτους νά καταπίωσιν ίδιαίτερα τινὰ χαρτία ἐσχηματισμένα εἰς σφαιρίδια (χουμάνογάο, χαρτία μετὰ μυστηριωδῶν σημείων καὶ παραστάσεων μελαγχρόων πτηνῶν, οἷον κορώνης, κίσσης, κοσσύφου, ἀτινα ἔχουσι τὴν δύναμιν ν' ἀποδιώκωσι τὰ δαιμόνια καὶ κρέμανται συνήθως πρὸ τῆς θύρας· ἐκ τῶν ἐκ τοιούτων χαρτίων ἀποσπωμένων τεμαχίων κατασκευάζουσιν ἀκριβῶς τὰ ἔξεταστικά, καταπότια). Ἐὰν ὁ ὑποπτος εἶναι ἔνοχος τὰ καταποθέντα

χαρτοσφαίρια καταβασανίζουσιν αὐτὸν διὰ γαστραλγίας καὶ οὕτω ἀνακαλύπτεται, ἐὰν δ' ἀθῷος, οὐδεμίαν ἐξασκοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐπήρειαν. Υφίστατο παρά τοῖς Ἱάπωσι καὶ ἡ διὰ πυρὸς δοκιμασία, καθ' ᾧ οἱ ὑποπτοι ἐπάτουν ἐπὶ διαπύρων ἀνθράκων, οἵτινες δέν κατέκαιον τοῦ ἀθώου τὸ πέλμα. Τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀδικίαν οἱ Γιαμμαμπόσι διεγίνωσκον καὶ διὰ τῆς διὰ μέσου τῶν δακτύλων παρατηρήσεως (διασταροῦντες τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς λιχανούς, τοὺς μέσους καὶ παραμέσους γωνιωδῶς πρὸς τὰ ἄνω ἐνοῦντες καὶ πρὸς τὰ κάτω τὰς βάσεις τῶν χειρῶν προσεγγίζοντες παρετήρουν διὰ τοῦ τοιούτου συμπλέγματος ἀν ἦτο δίκαιος ὁ ἀνθρωπος ἢ εὐρίσκετο ἐντὸς αὐτοῦ ἡ ἀλώπηξ-μᾶ). Οἱ Ἱάπωνες ἔχουσι καὶ ίερὰ χρώματα (τὸ λευκὸν καὶ τὸ ἐρυθρὸν) καὶ ίερὸν ἀριθμόν, τὸν 8. Η κηδεία ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο τελείως ἀνάλογος πρὸς τὴν παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς (παρὰ τὸν νεκρὸν ἔθετον ὅπλα, τροφάς, ἔπιπλα, ζῶα καὶ δούλους, οἵτινες, ὡς καὶ τὰ ζῶα, ἐθάπτοντο ζῶντες). Βραδύτερον ἥρξαντο μετὰ τοῦ νεκροῦ νὰ θάπτωσι καὶ τὸ ὄμοιώμα αὐτοῦ ἐκ κεράμου κατεσκευασμένον, νῦν δὲ κατορύσσουσι μόνον τὸ πτῶμα. Κατὰ τὰς κηδείας συγκροτοῦνται θρησκευτικοὶ χοροί, τὴν ψυχὴν δὲ τοῦ τεθνεῶτος κατατάσσουσι μεταξὺ τῶν Κάμη-σημις καὶ προσκυνοῦσιν αὐτὴν.

Οἱ Ἱάπωνες ἀγαπῶσι τὰς ἑορτάς, ἀς ὀνομάζουσι ρέμπη (ήμερας ἐπισκέψεων) καὶ ἄρχονται αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ δέον νὰ ἐμφανισθῶσι διατεθειμένοι ἡσύχως καὶ εὐαρέστως, (ἄλλως παροξύνουσι τὸ θεῖον). Απονιψάμενος καὶ καλλωπισθεὶς ὁ σιντοϊστής προσέρχεται εἰς τὸν ναόν, νίπτει τὰς χεῖρας καὶ εἶτα κατοπτρίζεται ἐν τῷ τοῦ ναοῦ κατόπτρῳ, «ώς δὲ αὐτὸς βλέπει ἐν αὐτῷ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ, οὕτως οἱ θέοι βλέπουσι πάσας τὰς πτυχὰς τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ». Ο σιντοϊστής ἀπαγγέλλει τὰς λέξεις «τακάμο, φαρακάμη, γοδομάρη», ἐπισυνάπτει εἰς αὐτὰς, ἢ οὐχί, καὶ βραχεῖαν τινα προσευχήν, ρίπτει εἰς τὸν δίσκον τοῦ ναοῦ νομίσματα τινά, κρούει τρίς τὸν πρὸ τοῦ ναοῦ ἀπηωρημένον κώδωνα καὶ εἶτα ἀποχωρεῖ. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ήμέρας ἐκτελοῦνται ἐπισκέψεις, ἑορτάσιμος τράπεζα καὶ πληροῦνται λαοῦ τὰ κέντρα τῶν πόλεων. Ένιοτε τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον τῶν

έορτῶν καθίσταται συνθετώτερον. Οἱ πιστοὶ προσκομίζουσιν εἰς τὸν ναὸν προσφορὰν: ὅρυζαν, καρπούς, ζῦθον, ἵχθυς καὶ θηράματα, ἐπιτελεῖται καγούρα— θυσία περὶ καθαρισμοῦ, προσφέρεται εἰς τὴν θεότητα (οίανδήποτε) τροφὴ, γίνονται χοροὶ θρησκευτικοὶ καὶ μουσικὴ παιανίζει, εἰς τιμὴν δὲ τῶν θεῶν διεξάγονται πανηγυρικαὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς πομπαὶ (λιτανεῖαι). Ὁ, τι ἐν σμικρῷ παρίστησιν ἡ καγούρα, τοῦτο ἐν μεγάλῳ παρίστησιν ἡ ὅμπαράῃ, τελετὴ τῆς καθάρσεως ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, ἐπιτελουμένη τὸ τέλος ἑκάστου ἔξαμήνου. Ὁ ιερεὺς κατ' αὐτὴν ἀπαριθμεῖ τὰς διαφόρους ἀμαρτίας, μεθ' ὃ στρέφεται ἐν προσευχῇ πρός τὰ κάμη, ὃν τὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἰσακούουσι τῆς προσευχῆς, τὰ δὲ τῶν ποταμῶν καὶ καταρρακτῶν αἴρουσι τὰς ἀμαρτίας. Ὁ ιερεὺς διασχίζει κάλαμον καὶ κλάδους δένδρων εἰς λεπτὰ τεμάχια καὶ διασκορπίζει αὐτὰ εἰς διάφορα μέρη. Η θυσία φίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν καταστρεφομένη ὡς ἀμαρτία εἴτε ὡς λύτρον τῆς ἀμαρτίας.

Παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ἔορτάζονται ἡ ἀρχὴ τοῦ μηνός, τὸ μέσον (πανσέληνος) καὶ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου τετάρτου. Ἐπίσης ἔορτάζουσι τὸ νέον ἔτος (τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἑβδομάδος). Η ἔορτὴ αὕτη διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρας, κατ' αὐτὴν δὲ δέονται ὑπὲρ παροχῆς καλῆς ἐσοδείας. Εἰς τοὺς συγγενεῖς ἀφίνουσι κατὰ τὴν ἔορτὴν ταύτην ἐπισκεπτήρια (χάρτινα βεβερικωμένα κυτία φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ καταλείποντος καὶ ἐμπεριέχοντα τρία φιτίδια, ἐφ' ἐκάστου τῶν ὁποίων εἶνε προσηρτημένον ξηρὸν κρέας λίαν ἀνουσίου τίνος ὀστρέου). Τὴν ἀνάμνησιν τῆς πτωχείας τῶν προγόνων ἐπιτελοῦσι τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς τρίτης σελήνης, τὴν πέμπτην τῆς πέμπτης καὶ τὴν ἐννάτην τῆς ἐννάτης, θεωροῦνται δ' αἱ ἡμέραι τῶν ἔορτῶν ἀποφράδες, διὸ καὶ δέν ἐργάζονται κατ' αὐτὰς, ἀλλὰ παρακαλοῦσι τοὺς θεούς, ἵνα μετατρέψωσιν αὐτὰς εἰς εὔτυχεῖς. Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ ἀποδίδειν ἀτυχεῖς ἡμέρας τῷ Κυρίῳ δέν ἐπεκράτει μόνον ἐν Ιαπωνίᾳ. Ο ὁρθολογισμὸς ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν προέλευσιν καὶ τῆς ἔορτῆς τοῦ Σαββάτου. Αναμφιβόλως δέον νὰ συμφωνῶμεν μετὰ τῶν ὁρθολογιστῶν, ὅσάκις ἔχουσι δίκαιον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τοῦτο δέν θ' ἀποβῆ δι' αὐτοὺς ἐπωφελές. Τὸ ἐργάζεσθαι ἐν οὐ δέοντι εἶνε βεβαίως

ἐπιβλάβες, ἐπιβλαβὴς δ' εἶνε καὶ ἡ ἀπλῆ ὑπερκόπωσις. Λι' ὅ ἄπαξ θεσπισθέντος ὁρθῶς καὶ δικαίως, ὅτι δέον ἐπὶ τίνα χρόνον νὰ μὴ ἐργαζώμεθα, ἡ πρὸς παράβασιν τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης καθόλου (ἔκτὸς ἀναγκαίων, ἐννοεῖται, ἔξαιρέσεων) ἀπόπειρα μέλλει πάντως νὰ ἐπιφέρῃ δυστυχεῖς συνεπείας. Αἱ ἐκ τούτου ἐργάσιμοι ἡμέραι θ' ἀποδειχθῶσι δυστυχεῖς. Ποιά τις δοκιμὴ βλέπομεν ὅτι πείθει τοὺς λαοὺς νὰ καταλείπωσι τὰς ἐργασίας κατὰ τὴν ἔβδομην ἡμέραν, οὕτω δὲ ἡ Κυριακὴ ν' ἀποβαίνῃ ἐορτὴ καὶ παρὰ τοῖς Θωμανοῖς καὶ παρὰ τοῖς Ιάπωσι.

Πρὸς τινας τῶν ἀνωτέρω καταριθμηθεισῶν ἐορτῶν συνδέονται ἴδιόρρυθμοι παραδόσεις. Οὕτω πρὸς τὴν ἐορτὴν τῆς θεᾶς τοῦ πλούτου (3ην ἡμέραν τῆς 3ης σελήνης) συνδέεται ἡ διήγησις περὶ τῆς γυναικὸς Βούνζιο, προσευξαμένης τοῖς θεοῖς ὑπὲρ παροχῆς αὐτῇ τέκνων καὶ τεκούσης 500 ὥρᾳ. Υπολαβοῦσα τοῦτο δαιμονικὴν εἰσήγησιν ἔκλεισεν αὐτὰ ἐν κιβωτίῳ καὶ ἔρριψεν εἰς τὸν ποταμὸν· γηραιὸν ὅμως ζεῦγος εὗρεν αὐτὸν καὶ ἡ μὲν γραῖα, φρονοῦσα ὅτι εἶνε ἀμάρτημα ἡ ἴδιοποίησις τοῦ ξένου ἀγαθοῦ, συνεβούλευε νὰ μὴ παραλάβωσιν αὐτὸν· ἄλλως ὅμως ἔκρινεν ὁ γέρων, ὅστις ἀπεφάσισεν εὐφυῶς νὰ παραγάγῃ ἐκ τῶν ὡῶν ὀρνίθια. Αντὶ ὁρνιθίων ὅμως ἐξῆλθον παῖδες, οἵτινες αὐξηθέντες ἐγένοντο λησταί. Ήμέραν τινὰ συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ συλήσωσι τὴν οἰκίαν τῆς Βούνζιο, ἀλλ' οὗτοι ἀντὶ νὰ προβῶσιν εἰς σύλησιν παρουσιάσθησαν αἰτοῦντες κοσμίως τροφήν. Η Βούνζιο ἐφιλοξένησεν αὐτοὺς καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν διελευκάνθη, βραδύτερον δὲ ἐκείνη μὲν κατέστη θεά, οὗτοι δὲ ἄγιοι. Όρύζινοι πλακοῦντες ὀνθυλευμένοι δι' ἀρτεμισίας καὶ διὰ πτορθίσκων κοκκυμηλέας ἐπικεκαλυμμένοι εἶνε ἡ συμβολικὴ τροφὴ τῆς ἐορτῆς ταύτης ὑπομιμήσκουσα τὰ ὑπὸ τῆς Βούνζιο παρατεθέντα κατὰ τὴν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς συνάντησιν. Εἰς ἄλλην ἐορτὴν προσιδιάζει ἡ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀφήγησις (τὴν 5ην ἡμέραν τῆς 5ης σελήνης). Οἱ ἀσεβεῖς κάτοικοι νήσου τινὸς τῶν περὶ τὴν Φορμόζαν, ἀσχολούμενοι περὶ τὴν κατασκευὴν ἐπιτραπεζίων σκευῶν ἐκ πορσελάνης (κάο-λὴν), τοσοῦτον παρώργισαν τοὺς θεούς, ὥστε οὕτοι ἀπεφάσισαν νὰ καταποντίσωσι τὴν νῆσον σώζοντες ὅμως τὸν εὔσεβη αὐτῆς βασιλέα Πεηρουούν. Ἐλέχθη λοιπὸν εἰς αὐτὸν ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ τῆς νήσου,

ὅταν ἐρυθριάσωσι τὰ πρόσωπα τῶν δύο εἰδώλων -τοῦ δημιουργοῦ καὶ τοῦ καταστροφέως. Οἱ Περιουσίν προσεκάλεσε πάντας εἰς διόρθωσιν ἀνακοινώσας τὸ σημεῖον τῆς ἐγγιζούσης καταστροφῆς, ἀλλὰ κατεγέλασαν αὐτοῦ καὶ ἔβαψαν δι' ἐρυθροῦ χρώματος τὰ πρόσωπα τῶν εἰδώλων, ὅπερ ἴδων ὁ Περιουσίν αὐτὸς μὲν ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς νήσου, αὕτη δὲ ἐθυσιάσθη εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης.

Τυπάρχουσι παρὰ τοῖς Ἱάπωσιν ἑορταὶ εἰς τιμὴν τῶν προγόνων καὶ εἰς τιμὴν τῶν θεῶν τοῦ βασιλεύοντος οἴκου, ἑορταὶ σχετιζόμεναι πρὸς διάφορα ἐν τῇ φύσει γεγονότα (συγκομιδὴ), πανηγύρεις εἰς τιμὴν διαφόρων ἄλλων θεῶν (π.χ. τῆς θήρας). Λατρεύονται τὰ πνεύματα, μεθ' ᾧν ἐρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν ἐν πάσῃ περιπτώσει, πρὸς δὲ τὴν λατρείαν τῶν προγόνων συνδέεται ἡ λατρεία τῶν ἀγίων ἢ τῶν ἡρώων (οὕτω λ.χ. λατρεύεται ὁ Μιχιζάπσε, διατελέσας ὑπουργὸς καὶ ἀποθανὼν ἀρχομένου τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ὁ Αὔτοκράτωρ Ὁζην καὶ ἄλλοι). Κατὰ τὰς ἑορτὰς εἴθισται παρ' Ἱάπωσιν νὰ ἐπιτελῶνται διάφορα οἰκογενειακὰ γεγονότα, ὡς ἡ ὀνοματοθεσία τῶν ἀρτιγεννήτων, αἱ μνηστεῖαι, καὶ αἱ εἰς γάμον αἰτήσεις. Οἵτινες ὑποδεικνύουσι παρ' αὐτοῖς καὶ ἵχνη πυρολατρείας, ἅτινα θέλουσι νὰ ἐνίδωσιν ἐν ταῖς κατὰ τὰς ἑορτὰς φωταψίαις, ἐν τῇ πρὸ τῶν Κάμησημς καύσει τῶν λυχνιῶν, ἐν τῇ κατὰ τὸ νέον ἔτος κατασκευῇ νέων ἐστιῶν καὶ ἐν τῇ διὰ μέσου πυρὸς διαβάσει (ἀνυποδητεί), ἥτις, ὡς προϋπεδείχθη, ἀποσκοπεῖ τὴν ἐξέλεγξιν τῆς ἀθωότητος. Ωσαύτως λατρεύονται καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῷα. Πρὸς τινα τῶν λατρευομένων ζῷων διττὴ ἐπικρατεῖ σχέσις, ἥτοι ὅτε μὲν ἐπιμελοῦνται αὐτῶν, ὅτε δὲ φονεύουσιν αὐτὰ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλώπεκα. Ἡ Ἱαπωνικὴ μυθολογία οὐχὶ σπανίως παρίστησιν αὐτὴν μεταμορφουμένην εἰς περικαλλῆ κόρην, καθισταμένην σύζυγον βασιλέως καὶ εἶτα ἀνακαλυπτομένην. Οὕτω, κατὰ τινα διήγησιν, ἀλώπηξ διωκομένη ὑπὸ κυνηγῶν ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ βασιλέως καὶ ἐμπιστευτικῶς προσεθλίβετο ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ βασιλεὺς οἰκτίρας τὸ πτωχὸν ζῶν ύπερήσπισεν αὐτό. Εἶτα ὅμως παρέστη ἐκτάκτου καλλονῆς παρθένος πρὸ τοῦ βασιλέως, ἦν οὗτος νυμφευθεὶς ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ἀβι-ο-Σεημέη, τὸν μάγον τῆς

Ιαπωνίας, πλὴν μετὰ τοῦτο ἡ περικαλλής νύμφη μετεβλήθη εἰς ἀλώπεκα. Έτέρα μυθολογικὴ παράδοσις διηγεῖται, ὅτι Ιάπων πρίγκηψ συνεζεύχθη ὠραιοτάτην νέαν, ἣν ὑπερηγάπα καὶ οὐδέποτε ἄφινε μόνην, εἰ μὴ ὁσάκις προύκειτο νά ἐξέλθῃ εἰς θήραν. Ἐπανελθὼν ἐκ ταύτης ποτὲ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κοιτῶνα ἔμεινε κατάπληκτος μὴ εὐρῶν αὐτὴν ἐκεῖ, ἔτι δὲ μᾶλλον κατεπλάγη ἵδων κοιμωμένην ἐπὶ τῶν ἀβρῶν χρυσανθεμοβριθῶν προσκεφαλαίων μεγάλην παράδοξον ἀλώπεκα. Εὐθὺς ἐξαπέλυσε κατ' αὐτῆς βέλος, ὅπερ ὅμως, ἔνεκα τῆς ταραχῆς τοῦ ρίψαντος, διήμυξε μόνον τὸ μέτωπον τῆς ἀλώπεκος, ἥτις ἀνατιναχθεῖσα ἐξεπήδησε τοῦ κοιτῶνος. Οἱ πρίγκηψ ταῦτα πάντα ἐξέλαβεν ὡς τυχαία καὶ ἀπῆλθεν. Ἐπιστρέψας τὴν ἐσπέραν βλέπει τὴν σύζυγον ἔχουσαν ἀμυχὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἀνευ δὲ τίνος ὑπονοίας ἥρωτησεν αὐτὴν περὶ τούτου. Λάμψις ἀπαισία ἐξήστραψεν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῆς, προσκληθεὶς δ' ἴερεὺς ἀπήγγειλεν ἐπ' αὐτῆς ἐξօρκισμὸν καὶ, ἀντὶ εὐειδοῦς συζύγου, ὁ βασιλεὺς εἶδε πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀλλόκοτον ἀλώπεκα μετὰ τῆς ἀμυχῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου. Οὕτω αἱ ἀλώπεκες ἔχουσι τὴν ἱκανότητα νὰ μεταμορφῶνται, αἱ ἀλώπεκες ἐξαπατῶσι καὶ γοητεύουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' αὐταὶ δωροῦνται αὐτοῖς καὶ ὠραίους νιούς, εἰσὶ δὲ καθιερωμένα, εἰς τὴν θεάν τῆς γῆς, ἥτις εἶνε θεά τῆς ἀφθονίας, καὶ διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ Ινάρη. Διττὴ ὡσαύτως εἶνε καὶ ἡ σχέσις πρὸς τοὺς ὄφεις, οὓς ἐνίστε μὲν φονεύουσιν, ἄλλοτε δέ τ' ἀπεξηραμμένα λείψανα αὐτῶν τιμῶσιν ὡς Ἱερὰ λείψανα. Ἐν Ναγκασάκη ἐπιτελεῖται κατὰ τὸ ἔαρ ἔορτὴ τῶν ὄφεων, ἐνθα δ' ἔορτὴ παρὰ τοῖς Ιάπωσιν ἐκεῖ καὶ ἀγορὰ, χοροί, θηριοτροφεῖα, περίπατοι κλπ. Κατὰ τὴν ἔορτὴν τῶν ὄφεων οἱ Ιάπωνες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐν τῷ ἀέρι ἀνύψωσιν χαρταετῶν καὶ εἰς ἴδιόρρυθμὸν τινὰ ἀγῶνα κατὰ τὰς ἀνυψώσεις ταύτας. Διηθισμένοι καὶ ὀρυζόπαστοι χάρτινοι ὄφεις διαστάσεων ἡμισείας τετραγωνικῆς ὁργιαῖς φέρονται ύψηλὰ καὶ χαριέντως ἀνὰ τὸν ἀέρα ἐξαρτώμενοι ἐκ νημάτων ἐπιπεπασμένων δι' ὑαλίνης ἄμμου. Οἱ σκοπὸς δὲ τοῦ ἐξαπολύοντος συνίσταται εἰς τὴν διὰ τοῦ ἴδιου ὄφεως διακοπὴν τοῦ νήματος τῶν ἄλλων ὄφεων τὴν τήρησιν δὲ τοῦ ἴδιου ἀβλαβοῦς. Οἱ Ιάπωνες εἰσὶν οἱ ἐκπληκτικώτατοι τῶν θαυματοποιῶν

ἐν τῷ κόσμῳ καὶ εὐνόητον ὅτι ὁ ὑπ' αὐτῶν συγκροτούμενος ἀγὼν τῶν ὄφεων, ἀπαιτῶν μεγίστην εἰδικὴν τέχνην ἅμα δὲ καὶ χάριν, παρέχει πολλὴν τὴν εὐχαρίστησιν εἰς τὸν θεατήν.

Ἄλλοτε ἀπητεῖτο καὶ ἡ λατρεία τοῦ κυνός, σχετικῶς πρὸς τὴν ὄποιαν ὑφίσταται τὸ ἔξῆς ἀνέκδοτον. Εἰς τῶν βασιλευσάντων Μικάδων εἶχε γεννηθῆ ὑπὸ τὸν ἀστερισμὸν τοῦ κυνός, ἐντεῦθεν ἀπητήθη μέγας σεβασμὸς πρὸς τοὺς κύνας. Τοὺς ἐκπνεύσαντας κύνας ὥφειλον νὰ κηδεύωσι μετ' ἴδιαιτέρων τιμῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων ἢ ἐπὶ τόπων καθόλου ὑψηλῶν. Δύο τοιοῦτοι νεκροφόροι ἐν καυματηρᾷ θερινῇ ἡμέρᾳ ἀνέσυρον ἐπὶ τοῦ ὅρους τὸ πτῶμα κυνός, ὁ εἰς δ' ἐξ αὐτῶν ἥρξατο βλαστημῶν τὸν τοιαύτην τιμὴν πρὸς τὸν κύνα ἐπιτάσσοντα νόμον. «Σίγα, παρετήρησεν ὁ ἔτερος, πάλιν καλὰ ὅτι ἐγεννήθη ὁ Μικάδος ὑπὸ τὸν ἀστερισμὸν τοῦ κυνὸς καὶ δέν ἐγεννήθη ὑπὸ τὸν ἀστερισμὸν τοῦ ταύρου». Τιμῶσιν ἐν Ιαπωνίᾳ καὶ τὸν ἀλέκτορα, ὡς πτηνὸν ίερὸν τῆς θεότητος τοῦ ἥλιου, καὶ τὸν λευκὸν ἵππον, συχνάκις δὲ τοιαῦτα ζῶα καὶ πτηνὰ φυλάττουσι παρὰ τοὺς ναοὺς καὶ οἱ εὐλαβεῖς ἐπισκέπται προσφέρουσιν εἰς αὐτὰ τροφήν. Ἐν Ιαπωνίᾳ ἀκμάζουσιν οἱ ἀνὰ τοὺς ίεροὺς τόπους ὁδοιπορίαι, αἴτινες, προφανῶς, ἔχουσι κυρίως χαρακτῆρα ἀπασχολήσεως καὶ ἵσως μόνον δι' ὀλίγους παρίστανται ὡς ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὸν ἔργον. Ὁτε δὲ προσκυνητὴς ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, εἰς τὴν θύραν ταύτης ἀναρτᾶσι σχοινίον ἐκ συνεστραμμένου λευκοῦ χάρτου διὰ τοῦ εἰς πάντας εὐδήλου σημείου τούτου ἀπαγορεύεται τῷ ἐπισκέπτῃ ἡ προσπέλασις εἰς τὸν βέβηλον οἶκον. Οἱ προσκυνηταί ὁδοιποροῦσιν ἐνδεδυμένοι λευκοὺς χιτῶνας, φέροντες πύλους ψαθίνους καὶ προμήκεις βακτηρίας κρατοῦντες, οἱ πτωχοὶ δὲ φέρουσι μεθ' ἔαυτῶν καὶ τὰς ἀναγκαίας ἀποσκευάς. Ἐπὶ τοῦ πύλου ἢ ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ χιτῶνος τοῦ προσκυνητοῦ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Διεξάγονται ὅμως καὶ ίεραὶ ἀποδημίαι, προσλαμβάνουσαι τελείως χαρακτῆρα εὐθύμου συνδιασκεδάσεως. Τόπος τῶν κυρίων ίερῶν καὶ σεβασμάτων τῆς Ιαπωνίας εἶνε ἡ Ιεσσώς. Ἐκεῖ μεταβαίνουσι πλήθη προσκυνητῶν ἐξ ὅλων τῶν γωνιῶν τῆς Ιαπωνίας καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους, ἴδιως ὅμως συρρέουσι παμπληθεῖς κατὰ τὸ ἔαρ,

ώς ἐκ τούτου τὴν Ἱεσσὸν ὄνομάζουσι Ἱερούσαλήμ εἴτε Μέκκαν τοῦ Σιντοϊσμοῦ. Κυρία θεότης, εἰς ἥν εἶνε καθιερωμένοι τῆς Ἱεσσοῦς οἱ ναοί, εἶνε ὁ Τὲν-σοόκο, οὗτινος ὁ ναὸς καλεῖται Δαηζήν (οἰκητήριον τοῦ μεγάλου Θεοῦ) προσεπικαλούμενος καὶ Ἰσσιε-μία (οἰκητήριον τῆς ζώσης ψυχῆς· ως δηλονότι ζῆ ή ψυχὴ ἐν τῷ σῶματι, οὕτως ὁ θεὸς ζῆ ἐν τῷ ναῷ). Ο ναὸς οὗτος εἶνε λίαν ἀρχαῖος καὶ ἀπλοῦς. Ἐν Ἱεσσοῖ διατηρεῖται τὸ κάτοπτρον, ὅπερ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔδωκεν ἡ Ἀματεράζου εἰς τὸν Νινίγη, ὅτε ἀπέστελλεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν. Περὶ τοὺς ναοὺς τῆς Ἱεσσοῦς ἐν μικροῖς παρεκκλησίοις διαμένουσιν οἱ κανούζη (οἱ θεράποντες τοῦ ναοῦ, ἐπίσης καὶ οἱ νέτσι-έρμηνευταὶ τοῦ θείου λόγου, καὶ οἱ ταήγε οἱ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενοι, οἱ περὶ τῶν προσερχομένων μεριμνῶντες). Ο προσκυνητὴς προσέρχεται πρὸς τὸ κανούζη, ὑποκλίνεται μέχρις ἐδάφους καὶ δύναται παρ' αὐτοῦ νὰ λάβῃ τὸν ὄδηγόν, ὅστις εἶτα περιάγει αὐτὸν ἀνά τά ίερὰ.

Σπουδαιότατοι ναοὶ ἐν Ιαπωνίᾳ εἶνε οἱ τοῦ Κιούτου καὶ τῆς Νικκοῦς. Περιφερόμενος ἀνὰ τὰ ίερὰ ὁ προσκυνητὴς ἀφικνεῖται μέχρι τοῦ μέρους, ὅπερ ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὰ ἄγια τῶν ἀγίων τοῦ Σιντοϊσμοῦ (σάδεν-τὸ βῆμα τῶν θεῶν). Φαντασθῶμεν ἐπίπεδον στέγην ὑποβασταζομένην ὑπὸ βάθρων ἔξ ποδῶν ὕψους. Ἐπ' αὐτῆς ὑψοῦται οἰκοδόμημα πέντε περίπου ὀργυιῶν μήκους, δύο δὲ καὶ ήμισείας πλάτους, κατεσκευασμένον ἔξ ἀπλοῦ ξύλου ἀνευ οὐδενὸς ἐπικόσμου. Ἐν αὐτῷ ἀπόκεινται τέσσαρα ἀβαφῆ ξύλινα κιβώτια, ὃν ἔκαστον περιέχει κάτοπτρον ἐνειλημένον ἐν χρυσούφερι μεταξίνῳ καλύμματι, σηρικὸν δ' ἐπίσης ὑφασμα περικαλύπτει καὶ τὰ κιβώτια. Ιδοὺ τι ἐν τῷ Σιντοϊσμῷ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν πέπλον τῆς Ἰσιδος. Προσκυνήσας τὸ κύριον ίερὸν ὁ προσκυνητὴς καὶ προσευξάμενος ἀγοράζει ἐφεξῆς ὁ-χαράη δι ἔαυτόν, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς γνωρίμους, (τὰ ὄχαρατ εἶνε κυτία, ὅμοια πρὸς τὰ παπύρινα τοιαῦτα, ἐγκλείοντα λεπτὰ ραβδία διὰ χάρτου περιτετυλιγμένα), ἄλλοι δ' ἀγοράζουσι φυλακτήρια (μικρὰ τεμάχια ξύλου ἐκ τῶν ίερῶν οἰκοδομῶν, βλαστοὺς ὀρύζης ἐκ τῶν προσφερομένων εἰς θυσίαν τοῖς θεοῖς). Τὰ ίερὰ ταῦτα ἀντικείμενα μεταφέρονται ἀνὰ πᾶσαν

τὴν Ἰαπωνίαν καὶ δυναταὶ τις ν' ἀπαντᾶ αὐτὰ συνεχῶς ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις. Εἰς τὸν εὔσεβη προσκυνητὴν δεικνύουσιν ἐν Ἱεσσοῖ τὸ ίερὸν σπήλαιον, ἐν ᾧ ἀπεχώρησεν ὁ Τὲν-σοόκο-Δαηζὴν πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οὕτε τοῦ σεληναίου οὕτε τοῦ ἥλιακοῦ φωτὸς χρήζει, ὅτι αὐτὸς εἶνε θεός. Αἱ προσκυνήσεις ἐν Ἱεσσοῖ περατοῦνται διὰ πανηγύρεων, εὐωχιῶν ἔτι δὲ καὶ ὄργιων ἐν ταῖς γειτονικαῖς πόλεσι Φουρουμήτσι καὶ Γιαμάτο.

Ο Σιντοϊσμὸς γινώσκει καὶ ἐρημίτας καὶ ἀσκητάς. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ προρρηθέντες γιαμμαμπόση. Εἰσὶν οὗτοι κατηρτισμένοι εἰς τάγμα, ἀπαιτοῦνται δὲ παρ' αὐτῶν βαρεῖς ἀγῶνες-πεῖνα, πόσις ὕδατος παγετώδους, ἄνοδος εἰς ὑψηλὰ ὅρη. Οὕτω λ.χ. ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιχειρῶσι τὴν ἀνάβασιν τοῦ ὅρους Φούτσι-Γιάμα, ἀπὸ τοῦ ὅποιου ἐκτυλίσσεται τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ ἀνατέλλοντος ἥλιου, ἵσως δ' ἐντεῦθεν καὶ ἡ ὄνομασία τῆς Ἰαπωνίας-χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἥλιου. Πλὴν τῶν γιαμμαμπόση ὑφίστανται παρὰ τοῖς σιντοϊσταῖς καὶ ἄλλαι τινὲς θρησκευτικαὶ κοινότητες, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἐταιρεία τῶν τυφλῶν.

Ο Σιντοϊσμὸς εἶνε ἡ ἀρχαία ἐθνικὴ θρησκεία τῆς Ἰαπωνίας, τῷ δὲ 1868 κατέστη καὶ αὖθις αὐτοκρατορικὴ θρησκεία εὶ καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐκυριάρχει ὁ Βουδδισμός. Ἀξιον ὅμως παρατηρήσεως, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ αὕτη προστασία ἐν τῇ ἐπισυμβάσῃ ἐν Ἰαπωνίᾳ μεταρρυθμίσει κατ' οὓσιαν ἀντιφάσκει πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σιντοϊσμοῦ. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ σπουδαῖον μέρος διαδραματίζει τὸ δόγμα τοῦ μικαδισμοῦ, ὅπερ εἶνε τὰ μάλιστα παρεμφερὲς πρὸς τὴν περὶ τοῦ Σίνου αὐτοκράτορος κομφουκιανικὴν θεωρίαν, ἀλλὰ χωρεῖ ἔτι πορρωτέρω αὐτῆς ἐν τῇ περὶ τῶν προνομίων τῆς κυβερνητικῆς ἔξουσίας παραστάσει. Ο Μικάδος εἶνε θεός, νίδος τοῦ οὐρανοῦ. Ἐν Σινικῇ ἐπιτρέπεται, ὅπως δύνηται νὰ παρεκκλίνῃ τῆς θελήσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τότε δύνανται ν' ἀντιστρατευθῶσιν αὐτῷ. Εἰς τοὺς Ἰάπωνας δὲν εἶνε ξένη ἡ θεωρία, ὅτι ἡ θέλησις τοῦ Μικάδου αὐτὴ καθ' ἔαυτὴν εἶνε θεία. Ο Μικάδος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἡ συχία, ἡ συχία καὶ ἐν τῇ χώρᾳ, αὐτὸς δὲ ἄγει καὶ φέρει διὰ τῶν ὄφρύων τὰ νέφη.

Τοῦτο πάντως εἶνε ἡ τελευταία καὶ μεταφορικὴ παραστάσις τοῦ πράγματος. Άλλ' ἡ λατρεία τοῦ Μικάδου καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ οὐδαμῶς εἶνε μεταφορὰ. Ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου δόγματος, βεβαίως, ἀπορρέει ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου ἔξουσίας τοῦ Μικάδου. Άλλ' ἐν τῇ πράξει συνέβαινεν οἱ Μικάδοι μήτε ἔξουσίαν νὰ ἔχωσι μήτε νὰ κυβερνῶσι τὸ κράτος διώκουν οἱ Σχογοῦνοι - εἶδος Ιαπώνων αὐλαρχῶν (majordomes), οἱ δὲ Μικάδοι ἀπλῶς ἐβασίλευον καὶ ἀπήλαυνον θείων τιμῶν. Τῷ 1868 ὅμως ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων πορείαν. Ο Μούτσου-χῆτο, γενόμενος Μικάδος, ἀνέλαβε τὴν πραγματικὴν ἔξουσίαν. Οὗτος μετέδωκεν εἰς τὴν Ιαπωνίαν τὸν εὐρωπαϊκὸν καὶ τὸν ἀμερικανικὸν πολιτισμόν, μεριμνῶν δὲ συγχρόνως καὶ περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος προσεπάθησε ν' ἀπλοποιήσῃ τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν καὶ, ίσταμενος αὐτὸς ὑπεράνω παντὸς τοῦ ἔθνους, καθιέρωσε τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἐκδηλοῦται ἡ πρὸς τὸν Σιντοϊσμὸν ἀντίφασις. Θεοποιεῖται πλέον οὐχὶ ἡ θέλησις τοῦ Μικάδου, ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄποιον ὁ Μικάδος οὐχὶ σπανίως παρίσταται ἀπλοῦν ἐκτελεστικὸν ὄργανον. Σέβας πρὸς τοὺς Θεούς, πατριωτισμὸς, σαφῆς ἀντίληψις τῶν προσταγμάτων τῆς συνειδήσεως καὶ ἐκπλήρωσις αὐτῶν, σέβας πρὸς τὸν Μικάδον καὶ ἐπιτέλεσις τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ἵδού τ' ἀπαιτούμενα παρὰ τῶν Ιαπώνων ἐν τῷ ἀναγεννηθέντι Σιντοϊσμῷ, ἀλλ' ἡ τελευταία τῶν ἀπαιτήσεων τούτων κατηργήθη καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ εἶνε τοσοῦτον ἐλαστικαί, ὥστε δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ ἡ βουδιστικὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία.

Πραγματικαὶ βάσεις τοῦ Σιντοϊσμοῦ εἶνε ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῆς παραδόσεως. Άλλ' ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως δέν χαρακτηρίζει τὸν Σιντοϊσμόν, ως δέν χαρακτηρίζει οὐδεμίαν ἐθνικὴν θρησκείαν, καθότι εἶνε κοινὴ ἀπασι τοῖς ἀνθρώποις, οὐχὶ δέ φυλετική. Τὴν δύναμιν τῆς Ιαπωνικῆς παραδόσεως ἀπειλεῖ, προφανῶς, ἴδιότης τις ἐνυπάρχουσα παρά τοῖς Ιάπωσιν ἐν μεγάλῳ βαθμῷ, ἡ τάσις πρὸς ἀπομίμησιν. Ή συναίσθησις τῆς ἀνάγκης

τοῦ ἀπομιμεῖσθαι τοὺς πεπολιτισμένους λαούς, συνδεομένη μετὰ τῆς τάσεως ταύτης πρὸς ἀπομίμησιν, τυχύτατα χειραφετεῖ αὐτὸὺς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων πατρικῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων. Ἀλλ' ἐάν ὁ Σιντοϊσμὸς μόνον ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἐκλίπῃ ἐκ τοῦ συστήματος τῶν θρησκευτικῶν θεωριῶν τῶν Ἱαπώνων, τοῦτο θὰ εἶνε ἔκλειψις αὐτοῦ μόνον ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἱαπωνικοῦ βίου, διότι ἡ ἀπάρνησις αὐτοῦ κατὰ βάθος ἥρξατο ἥδη πρὸ πολλοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἱαπωνίας ἥλθον ἐκ τῆς ἡπείρου διὰ τῆς Κίνας καὶ κυρίως διὰ τῆς Κορέας τρεῖς σινικαὶ θρησκείαι, ὁ Κομφουκιανισμός, ὁ Ταοϊσμός, καὶ ὁ Βουδδισμός. Ἀλλ' ὁ Κομφουκιανισμὸς εἶνε κυρίως θετικὴ ἡθικὴ καὶ θεωρία τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, οὐχὶ δὲ θρησκεία, διὸ ἐπιδράσας ἐπὶ τοῦ συστήματος καὶ τῶν ἡθῶν τῆς Ἱαπωνίας, οὐδαμῶς ἥψατο τῶν θρησκευτικῶν αὐτῆς δοξασιῶν. Ὁ Ταοϊσμὸς ὑφίστατο ἐν Σινικῇ ὑπὸ δύο μορφὰς -ἐν μορφῇ ὑψηλῶς μεταφυσικῇ, ἀπροσίτῳ εἰς τοὺς Ἱάπωνας, καὶ ἐν μορφῇ παχυλῶς σαμανιστικῇ, ὑφ' ἥν καὶ παρεισέφρουσεν εἰς τὴν λατρείαν τῶν κάμη. Ἐκ τῆς Κορέας ἥλθεν εἰς τὴν Ἱαπωνίαν καὶ ὁ βουδδισμός,¹ ὅστις ἥσκησεν ἐπὶ τοῦ βίου αὐτῆς πολὺ μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν.

Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ βουδδισμοῦ εἶνε λίαν ἀπλαῖ. Ὁ βουδδισμὸς δέν ἀναγνωρίζει οὔτε δημιουργὸν οὔτε δημιουργίαν. Ὁ κόσμος εἶνε αἰώνιος, ὑφίστατο ἀείποτε καὶ θὰ ὑφίσταται. Ὁ βίος τοῦ κόσμου παρίστησιν αἰωνίαν περικύκλησιν. Διερχόμενος τέσσαρας ἀλληλοδιαδόχους περιόδους, τὴν τῆς μορφώσεως, τῆς ἀναπτύξεως, τοῦ γήρατος καὶ τῆς καταστροφῆς, καὶ τερματίζων τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν διὰ τῆς μεταβολῆς εἰς χάος, ὁ κόσμος μετὰ τινα χρόνον ἀρχεται πάλιν διατρέχων πάσας τὰς ἀνωτέρω περιόδους. Τούτων ἐκάστης ἡ διάρκεια ἰσοῦται πρὸς 84,000 ἑτῶν καὶ καλεῖται Κάλπα. Ἐν ἐκάστῃ κάλπᾳ ἐμφανίζεται ὁ Βούδδας (τ. ἔ. ὁ φωτιστὴς) ἀποκαλύπτων εἰς τὰ κτίσματα τὴν ἀλήθειαν. Νῦν ὁ κόσμος εὑρίσκεται ἐν τῇ περιόδῳ τοῦ γήρατος καὶ συνεπῶς

---

¹ Κατὰ τὸν ἔκτον μ.Χ. αἰῶνα. Σ.Μ.

ό Βούδδας τῆς ἐνεστώσης περιόδου, Γαουτάμας, εἶνε ὁ τρίτος Βούδδας ἐν τῷ ὑφεστῶτι κόσμῳ. Ἡ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατος καὶ τελείως διάφορος τῆς ὕλης ἐκείνης, μεθ' ἣς ζῇ συνηνωμένη. Παρασυρομένη ἐν τῇ δίνῃ τοῦ βίου ἡ ψυχὴ διέρχεται σειρὰν διαδοχικῶν ὑπάρξεων μετοικοῦσα ἀπὸ σῶματος εἰς σῶμα καὶ ζῶσα ὑπὸ συνθήκας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχεῖς. Ἡ εὐτυχία ἢ ἡ κακοδαιμονία μοιραίως προσδιορίζεται ὑφ' ᾧ ἔπραξε τις ζῶν ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτοῦ ὑπάρξει· ἀντὶ τῆς ἀρετῆς ἀπολαμβάνει ως κλῆρον εὐδαίμονα βίον, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐνσαρκοῦται παρ' οὖσιν ἀνωτέρας τάξεως, ἀντὶ δ' ἐγκλήματος ἀπολαμβάνει ως κλῆρον βασάνους καὶ ἐνσαρκοῦται παρὰ κατωτέροις τισὶ πως κτίσμασιν. Ο νόμος οὗτος τῆς ἀνταμοιβῆς καλεῖται Κάρμα (συνέχεια ἐνεργείας). Συνῳδὰ τῷ νόμῳ τούτῳ ἡ ἐνεχος ψυχὴ δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς σῶμα δαιμόνων ἢ ζῶν, κολαζομένη δὲ διὰ μέγα ἐγκλημα δύναται νὰ καταβιβασθῇ εἰς ἐν τῶν ὀκτὼ ὑφισταμένων εἰδῶν τοῦ ἄδου. Άλλ' ὁ ἄδης δέν εἶνε αἰώνιος. Υποστᾶσα ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ τὴν προσήκουσαν ποινὴν ἀρχεται πάλιν σειρᾶς μετοικήσεων καὶ πάλιν δύναται βαθμηδὸν ν' ἀνυψωθῇ ἐνσαρκουμένη εἰς ζῶα, εἰς ἄνθρωπον, δαίμονας, βοδισάτβαν¹ καὶ, τέλος, μετὰ τὴν τελευταίαν ἐνσάρκωσιν ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Νιρβάνα -τὴν αἰώνιαν ἡσυχίαν καὶ ἡρεμίαν, τὸ τέλος πασῶν τῶν μετοικήσεων. Αἱ βαθμίδες, ἀς διέρχεται ἡ πρόοδος τῆς μετεμψυχώσεως, καλοῦνται παρὰ τοῖς βουδισταῖς οἱ δέκα κόσμοι: 1) ὁ κόσμος τοῦ Βούδδα εἴτε ἡ Νιρβάνα, 2) ὁ κόσμος τῶν βοδισάτβα ἢ ἡ τουσίτα, 3) ὁ κόσμος τῶν βοδισάτβα εἴτε τοῦ βράμα, 4) ὁ κόσμος τῶν ἀνωτέρων πνευμάτων-Νάγα 5) ὁ ἀνθρώπινος κόσμος, 6) ὁ κόσμος τῶν κατωτέρων πνευμάτων-Ἄζούρη, 7) ὁ κόσμος τῶν δαιμόνων-Γιάκσα, 8) ὁ κόσμος τῶν ἀπλήστων (πειναλέων) Γιάκσα,

---

¹ Βοδισάτβαι εἶνε οἱ σοφοὶ καὶ ἄγιοι ἐκ τῶν Ἰνδῶν, οἰονεί διάδοχοι τοῦ Βούδδα καὶ διδάσκαλοι τῶν ἀληθειῶν, ἀς οὗτος ἐκήρυξε. Τὸ πρῶτον τῆς λέξεως συνθετικὸν Bodhi (διάνοια, νοῦς) εἶνε τό ὄνομα τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς τελειότητος, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ὑπάτης σοφίας.   Σ. Μ.

9) ὁ κόσμος τῶν ζώων καὶ 10) ὁ κόσμος τοῦ ἄδου. Υπὸ τοὺς κόσμους τούτους νοοῦνται οὐχὶ κύκλοι χώρου ἢ διαστήματος, ἀλλά καταστάσεις τῆς ψυχῆς. Τὸ μακαριον τέλος, ὑπὲρ οὖ στενάζουσι καὶ πρὸς ὁ κατατείνουσι πᾶσαι αἱ ψυχαί, καλεῖται Νιφάνα. Τό νά ἐπιτύχῃ τις τῆς Νιφάνας σημαίνει ν' ἀπαλλαγῇ τῶν παθῶν καὶ τῶν καταθλιπτικῶν συνθηκῶν τῆς ὑπάρξεως. Ο ἐπιτυγχάνων τῆς Νιφάνας δέν δύναται νὰ ὑποστῇ περαιτέρω ἀναγεννήσεις, καθόσον εἶνε πλέον ἐς ἀεὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ό τοιοῦτος ὁρισμὸς τῆς Νιφάνας, φυσικῶς, ὑποφαίνει συνταύτισιν αὐτῆς πρὸς τὸ μηδέν, ἐν τούτοις οἱ βουδισταὶ ὄμιλοῦσι περὶ μακαρίας Νιφάνας, περὶ διατηρήσεως τῆς προσωπικότητος καὶ περὶ σωτηρίας ἐν τῇ Νιφάνᾳ. Τινὲς διδάσκουσιν, ὅτι τῆς μακαριότητος τῆς Νιφάνας δυνατὸν ν' ἀπογευθῇ τις ἥδη ἐν τῷ παρόντι βίῳ. Συγχεόμενος δὲ καὶ περιπλεκόμενος ὁ βουδισμὸς ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς Νιφάνας, ἀπεναντίας, λίαν ὡρισμένην διδασκαλίαν παρέχει περὶ τοῦ πῶς δυνατὰ τις νὰ τύχῃ αὐτῆς.

(ἀκολουθεῖ)

Π. Λούβαρις.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΡΩΣΣΙΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΡΩΣΣΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ

Ηγγέλθη ἥδη διὰ τῆς «Ν. Σιών» μεταξὺ τῶν νέων βιβλίων τὸ βιβλιάριον τοῦ Προϊσταμένου τῆς ἐν Κ/πόλει Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιμ. Ἰωνᾶ «Τὸ Φῶς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς». Τὸ βιβλιάριον σμικρὸν τὸν ὄγκον, περιέχει σκέψεις καὶ κρίσεις περὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ ὁρθοδοξίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν Ρωσσίᾳ, ὃν τὴν σπουδαιότητα ἐπαυξάνουσιν ἡτε μόρφωσις καὶ θέσις τοῦ διαπρεποῦς κληρικοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀκριβής γνῶσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων, ἅτινα ἀπὸ πολλῶν ἥδη ἐτῶν ἐπιμελῶς παρακολουθεῖ. Ὁ Ἀρχιμ. Ἰωνᾶς ἐν τῷ βιβλιαρίῳ αὐτοῦ, ὑπὸ τύπον ἐπιστολογραφίας συντεταγμένῳ, πραγματεύεται τὰ ἔξῆς θέματα, α) Ἡ ὁρθόδοξη Ἀνατολὴ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἐπόψιν, β) ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὸν θρησκευτικὸν βίον τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ γ) οἱ Ρώσσοι ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ Ἀνατολῇ, δ) ἡ σύγχρονος κατάστασις τῶν ἐν Ἀθωνὶ Ρώσσων Μοναχῶν ε) ἡ Λατινικὴ προπαγάνδα ἐν Ἀνατολῇ καὶ αἱ σχέσεις Αγγλικανικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ως κοιτίς τοῦ χριστιανισμοῦ, λέγει ἀρχόμενος ὁ συγγραφεύς, ἡ Ἀνατολή ἔχει δι' ἡμᾶς τοὺς ὁρθοδόξους Ρώσσους μεγίστην σημασίαν. Ἡ πηγὴ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως τυγχάνει θεμελιώδης βάσις καὶ στήριγμα τῆς ὁρθοδοξίας ἡμῶν. Πράγματι ἡ Ἐκκλησία ὡς ὁ κόκκος σινάπεως τοῦ Εὐαγγελίου κατ' ἀρχὰς ἐνεφυτεύθη, ηὔξηθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον τὸν κατὰ σάρκα Χριστόν, τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους, τοὺς Μάρτυρας, τοὺς Πατέρας καὶ οἰκουμενικοὺς διδασκάλους. Ἐνταῦθα ἡ πεσοῦσα ἀνθρωπότης ἀνεκαινίσθη εἰς νέαν ζωὴν διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος τοῦ θείου Λυτρωτοῦ. Ἐνταῦθα ἔργευσε τὸ αἷμα τῶν ἀγίων Μαρτύρων, ὅπερ ἐγένετο σπόρος πρὸς

πληρώμασιν τῆς Ἐκκλησίας ἀξίων τέκνων. Ἐκ τῆς γῆς οὐδεὶς ἄλλος ύπάρχει ὅμοιος. Αὐτὸς ὁ Κύριος ἐξελέξατο καὶ καθηγίασεν αὐτὸν. Τὸ ἰδιάζον ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπαναπαύεται ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς τόκοις ἐκείνοις, ἔνθα ποτὲ ἐφανερώθησαν τὰ ἔκτακτα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐντεῦθεν καθίσταται δῆλον, ὅτι τὸν τόκον τὸν ἀγιασθέντα διὰ τῶν ἵχνῶν τοῦ Χριστοῦ, τὸν τόκον τὸν ποτισθέντα διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ αἵματος καὶ τοῦ αἵματος τῶν ἀγίων μαρτύρων οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ, ἀλλ' οὔτε δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτὸν. Καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀρνοῦνται πᾶσαν ἐξωτερικότητα ἐν τῇ θρησκείᾳ, δι' οὓς πᾶσαι αἱ χῶραι καὶ οἱ τόποι ἐν ᾗ μοίρα ἐκτιμῶνται ύπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν ἐξ ἐνστίκτου τείνουσι πρὸς τοὺς ἀγίους τόπους καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς θεωρητικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις ἀκουσίως ὑποκύπτουσιν εἰς τὰ θέλγητρα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀγιότητος τῆς χριστιανικῆς Ανατολῆς. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ κατάστασις τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ανατολῆς δὲν εἶνε εὐχάριστος· ἡ πενία αὐτῶν ἐμποιεῖ ἔκπληξιν. Άλλ' οὐχ' ἥττον ὁ πνευματικὸς πλοῦτος μὴ ἐξαρτώμενος, ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ ὑλικοῦ ὡς καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀφθονία τῶν τῇ ἀληθείᾳ ὑπομνήσκουσι τοὺς χριστιανοὺς τῶν πρώτων αἰώνων. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ δὴ μέχρι τοῦ νῦν οἱ Ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Ανατολῆς διωκόμενοι καὶ πιεζόμενοι, ἐδείκνυον καὶ δεικνύουσιν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν τοιαύτας ἀρετάς, αἵτινες τῇ ἀληθείᾳ ὑπομιμνήσκουσι τοὺς χριστιανοὺς τῶν πρώτων αἰώνων.

Εὕφημον δὲ ποιησάμενος λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς ἐν ταῖς Θεολογικαῖς σχολαῖς μιօρφώσεως τοῦ ἀνωτέρου ἐν Ανατολῇ κλήρου, περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ποίμνιον περὶ τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ ποιμνίου εἰς τὴν πατροπαράδοτον πίστιν, περὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἡθῶν αὐτοῦ, ἐπάγεται. «Διὰ τοῦτο συνιστῶμεν ὡς ἀνυσιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τὸν ἀνεπιτυγμένον Ρῶσσον νὰ στραφῇ πνευματικῶς πρὸς τὴν Ανατολήν, ἵνα διδαχθῇ παρὰ τῶν χριστιανῶν αὐτῆς τὴν σταθερότητα ἐν τῇ πίστει καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν εἰς τὰς πατρικὰς παραδόσεις. Ἐνταῦθα τὰ μνημεῖα τῆς ἴερᾶς ἀρχαιότητος, ἡ ζῶσα παράδοσις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, αὐτό τὸ ἔδαφος θέλουσιν ὑπενθυμίσῃ αὐτῷ ὅτι τυγχάνει υἱὸς μεγάλων πνευματικῶν

προγόνων. Ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατανοῶν τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ πατρίδα, ἐργαζόμενος ἐν μέσω τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ ὁ Ρῶσσος δέν θὰ κρίνῃ πλέον τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς μετ' ἐπιπολαιότητος καὶ ἀλαζονείας». Άλλὰ τῆς πνευματικῆς βοηθείας τῆς Ἀνατολῆς δέν χρήζει μόνον ἡ ἀνεπτυγμένη τάξις τῶν Ρώσων. Τὸ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς φῶς εἶναι ἀναγκαῖον καὶ διὰ τὰς ἄλλας τάξεις τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, τὰς παρὰ τῷ λαῷ τεταγμένας πρὸς χειραγωγίαν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ βίου, ἵτοι τοὺς μοναχούς καὶ τοὺς ποιμένας τῆς Ἔκκλησίας, οἵτινες θὰ ἡδύναντο νά διδαχθῶσι πολλὰ τὰ ὠφέλιμα ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Πρὸς αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀρχικὴν πηγὴν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου πρέπει νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα ἡμῶν.

Άλλα, λέγει, διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ἀνατολὴν δέν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὰς χεῖρας, οὕτως εἰπεῖν, κενὰς καὶ νὰ ὠμεν ἄπλοι θεαταί. Ἡ Ἀνατολὴ δέν ἀρέσκεται εἰς ταῦτα. Αὐτὴ ἔχει τὰς συνηθείας αὐτῆς. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου γνωρίζομεν, ὅτι οἱ μάγοι ἥλθον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν Χριστὸν μετὰ διαφόρων δώρων ἐξ ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς Αὐτὸν. Ἡ Ἀνατολὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ ἡμῖν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. «Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν»; (Α'. Κορινθ, 9, 11). Πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ πράγματι νῦν ίδιᾳ χρήζει τῆς βοηθείας ἡμῶν. Εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀγίων τόπων καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀνατολῇ χριστιανῶν ὀφείλομεν νὰ ἔλθωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν διαφόρων δυτικῶν ὁμολογιῶν. Ἡ ἀρωγὴ δ' αὗτη δέον νὰ ἦ εὐρυτάτη καὶ πολυειδής. Ἡ Ρωσία τυγχάνουσα ἰσχυρότατος κλάδος, ὑπὸ ὑλικὴν ἔποψιν, τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἔχει ιερὸν καθῆκον νὰ παρέχῃ τοιαύτην κυρίως ἀρωγὴν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ. Ἡ ἀρωγὴ αὗτη, ἥτις ἄλλοτε ἥτο σημαντικωτάτη νῦν ἐπαισθήτως ἥλαττώθη. Μόνον αἱ πρόσοδοι τῶν κτημάτων τῆς Βεσσαραβίας τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν Π. Τάφον μένουσιν ὅπως πρότερον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἄπαντες δὲ σχεδόν, οἱ πολυειδεῖς ἐν Ρωσίᾳ γινόμενοι ἔρανοι διὰ τὴν ἀγίαν Γῆν καὶ οἱ ἐκ τῶν προσκυνητῶν τῶν ἐπισκεπτομένων

τοὺς ἀγίους τόπους περιέρχονται νῦν κυρίως εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ρωσσικῆς Παλαιστινείου Ἐταιρείας. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Ἐταιρεία αὕτη παρέχει σημαντικὴν βοήθειαν εἰς τὸν ὄρθιοδόξους τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολῶν, τῆς συντηρήσεως νοσοκομείων κ.τ.λ. Άλλα τὸ πρᾶγμα καθίσταται ὅλως παράδοξον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι αὕτη συλλέγουσα διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς ἐράνους ἐν ταῖς ὄρθιοδόξοις ἐκκλησίαις διὰ τοῦ κλήρου, ἀπομακρύνει αὐτὸν παντελῶς ἀπὸ πάσης συμμετοχῆς ἐν τῇ δράσει αὐτῆς. Ἐν τῷ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῷ ἔργῳ ὑποστηριζομένῳ σχεδὸν ἀποκλειστικῷ δι' ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων συλλεγομένων ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ποιμένων αὐτῆς, ὁ ὄρθιοδόξος ρωσικὸς κλῆρος παντελῶς τυγχάνει ἀμέτοχος παντὸς ἐνεργοῦ μέρους. Διατὶ τοῦτο; Ἐπειτα ἡ παιδαγωγικὴ δρᾶσις τῆς Παλαιστινείου Ἐταιρείας ἐν τοῖς σχολείοις χειραγωγούμενη ὑπὸ λαϊκῶν παιδαγωγῶν ἀμφίβολον ἀν ἐμφορῆται ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος. Ἐκτός τῆς ἐλλείψεως ταύτης, ἡ Παλαιστίνειος Ἐταιρεία ἔχει καὶ τὴν ἔξῆς οὐσιώδη ἐλλειψιν, ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψει τὴν δημοσίαν παίδευσιν μόνον ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ. Ἡ ὄρθιοδόξος ὅμως Ἀνατολὴ δέν περιορίζεται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Άλλ' ἀρχομένη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπεκτείνεται ἐν τῇ Μικρᾷ Ασίᾳ καὶ λήγει εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἀρωγὴ δὲ πρὸς ἐκπαίδευσιν ἐν τῷ ὄρθιοδόξῳ πνεύματι τῆς Ἐκκλησίας ἔδει νὰ ἔχῃ ὡς ἀφετηρίαν τὴν ὑποστήριξιν τῶν κυριωτέρων ἐκπαιδευτηρίων, ἥτοι τῶν πρὸς μόρφωσιν, τοῦ κλήρου θεολογικῶν Σχολῶν τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη, ἐν Καισαρείᾳ, ἐν Ιεροσολύμοις καὶ Ἰωαννίνοις. Ἡ Παλαιστίνειος Ἐταιρεία οὐδὲν ἐποιήσατο διὰ τὰς σχολὰς ταύτας· ἐν τούτοις αὗται χρησιμεύουσιν ὡς τὸ κυριώτερον προπύργιον τῶν ὄρθιοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐν αἷς μορφοῦνται οἱ ποιμένες καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ καὶ οἱ πρόμαχοι κατὰ τῆς ἀλλοδόξου Προπαγάνδας, ἔχουσης ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ οὐ μόνον τὰς κατωτέρας, ἀλλὰ καὶ τὰς μεσαίας καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολὰς ἄριστα κατηρτισμένας καὶ ἐφωδιασμένας δι' ἐπαρκῶν ὑλικῶν μέσων. Αἱ δὲ ὄρθιοδόξοι θεολογικαὶ Σχολαὶ αὐτόχθονα πένονται. Οὕτω π.χ. ἡ σπουδαιοτέρα ἐξ αὐτῶν ἡ τῆς Χάλκης ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως συντηρεῖται μόνον ἐκ τῶν ἐπιδομάτων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Μητροπολιτῶν, οὕτως ὡστε ὁ μισθὸς τῶν διδασκάλων καθυστερεῖται ἔτι ὀκτὼ ἥ δέκα μῆνας. Ἡ πρόοδος ὑπὸ τοιούτους ὅρους εἶνε δυσχερεστάτη. Μεθ' ὅλην ὅμως ταύτην τὴν οἰκονομικὴν δυσχέρειαν ἡ ἐν λόγῳ σχολὴ προοδεύει καὶ ἥδη ἐμόρφωσε πολλοὺς προμάχους τῆς ὄρθοδοξίας, ὀλόκληρον χορείαν ἀρχιερέων καὶ διδασκάλων τοῦ λαοῦ. Αἱ ἄλλαι θεολογικαὶ Σχολαὶ εὑρίσκονται εἰς ἥττον εὐαρέστους συνθήκας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Παλαιστίνειος Ἐταιρεία ἔδει νὰ παράσχῃ τὴν ἀρωγὴν αὐτῆς εἰς τὸ μέγα ἀληθῶς ἔργον, μιμουμένη ἐν τούτῳ τουλάχιστον τὸ παράδειγμα τοῦ ἀειμνήστου Αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α'. ἐπινεύσαντος κατὰ τὴν ἴδρυσιν ἔτι τῆς Θεολογικῆς ταύτης Σχολῆς τὸ 1844 νὰ χορηγῆται ἐκ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ταμείου πρὸς συντήρησιν αὐτῆς τὸ ποσὸν 2,000 ρουβλίων. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἴδιωτῶν καὶ οὐδὲν καθίδρυμα κατηκολούθησε τὴν ἀγαθὴν θέλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ἐξετάζοντες, λέγει περαιτέρω ὁ συγγραφεύς, τὴν δρᾶσιν τῶν ἐνταῦθα ἀλλοδόξων ἰεραποστολῶν Καθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν παρατηροῦμεν διδακτικὸν δι' ἡμᾶς φαινόμενον. Ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ ἐκάστης ἀλλοδόξου ἰεραποστολῆς ἐν Ἀνατολῇ ὑπάρχει σωματεῖον ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους, αἵτινες καθ' ὀλοκληρίαν ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συμφερόντων τῆς Προπαγάνδος. Αὗται διευθύνουσι τὰς σχολὰς τῶν θηλέων, ἐν αἷς μορφοῦνται πλεῖστα ὄσα κοράσια ἐν πνεύματι καθολικῷ καὶ Προτεσταντικῷ. Ἡ Παλαιστίνειος Ἐταιρεία πρὸς εὐόδωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβε οὐ μόνον ὄφείλει νὰ μὴ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς συμμετοχῆς ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῆς τὸν ωστικὸν κλῆρον, παρ' οὐ νῦν ἀπαιτεῖ μόνον δραστηριότητα ἐν τῇ εἰσπράξει δι' αὐτὴν χρημάτων, ἀλλ' ὑποχρεούται ἀπασαν αὐτῆς τὴν δρᾶσιν νά ἀναπτύσσῃ ἐν στενῷ συνδεσμῷ μετ' αὐτοῦ χρησιμοποιοῦσα οὕτω τὴν ἀρωγὴν τῶν κληρικῶν, ἀρμοδίων πρὸς διαπαιδαγώγησιν ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὄρθοδοξίας. Όφείλει εἴτα νὰ ἐνασχοληθῇ περὶ τὸν διοργανισμὸν σωματείων ἐκ μεμορφωμένων καὶ εὐσεβῶν γυναικῶν, αἵτινες εὐκόλως δύνανται νὰ ἴδρυσωσιν ἐνταῦθα σχολάς, διδάσκουσαι δωρεὰν μὲν εἰς τὰς κατωτέρας

τάξεις τοῦ λαοῦ, ἐπὶ πληρωμῇ δὲ εἰς τὰς ἀνωτέρας. Ή ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ύπόληψις πρὸς τὸ ρωσσικὸν ὄνομα θὰ ύποβοηθήσῃ αὐταῖς ν' ἀναγάγωσι τὸ ἔργον τῆς γυναικείας μορφώσεως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐν Ἀνατολῇ, ὥστε οὐδεμία ἀλλόδοξος ἀμιλλα δι' αὐτὰς νὰ ἦ ἐπικίνδυνος. Έὰν αἱ ρωσσίδες ἀνελάμβανον τοιοῦτον ἔργον, πόσαι πλούσιαι ἑλληνικαί, σερβικαὶ καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι θὰ ἔθεωρουν εὐτύχημα καὶ τιμὴν νὰ ἀνατρέφωσι τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν ὀρθοδόξῳ ἐκπαιδευτηρίῳ! Άλλὰ τῆς ύλικῆς ύποστηρίξεως ὁ Αρχιμανδρίτης Ἰωνᾶς θεωρεῖ ἔτι ἀναγκαιοτέραν καὶ σπουδαιοτέραν τὴν πνευματικὴν ύποστηρίξιν. Αναμφιβόλως λέγει ὡς κύριον ἔργον δέον νὰ θεωρῇ τις τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ύποστηρίξιν τῆς πνευματικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐπικοινωνίας τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ρωσσικῆς. Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη, ὅπως προσλαμβάνωνται μὲν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν ἐν Ἀνατολῇ θεολογικῶν σχολῶν εἰς τὰς ἐν Ρωσσίᾳ πνευματικὰς Ἀκαδημίας ὑφ' οὓς ὅρους καὶ οἱ τῶν ρωσσικῶν Σεμιναρίων τελειοδίδακτοι, ἐπιτραπῇ δὲ ἡ συμμετοχὴ κληρικῶν καὶ θεολόγων εἰς τὰς ἔργασίας τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐδρεύοντος ρωσσικοῦ Βυζαντινοῦ Ἰνστιτούτου τῶν κληρικῶν καὶ τῶν θεολόγων μᾶλλον ἀρμοδίων ὅντων διὰ τὰς βυζαντινὰς μελέτας ἰδρυθῶσι δὲ εἰδικὰ περιοδικὰ ἐν Ρωσσίᾳ πρὸς διαφώτισιν τοῦ δημοσίου περὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησίας, ἀτελῶς ἄχρι τοῦδε γινωσκομένης, ύποστηριχθῆ δὲ ὁ ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησιαστικὸς τύπος, πενιχρῶς λίαν ἐλλείψει τῶν ἀναγκαίων μέσων ἀντιπροσωπευόμενος ύπὸ τοῦ ὀργάνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διαφωτισθῆ δ' ἡ Ἀνατολὴ διὰ καταλήλων συγγραμμάτων περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ πνευματικῆς ζωῆς, ἀτελῶς λίαν ἐν Ἀνατολῇ γινωσκομένης καὶ διὰ τοῦτο εὐχερῶς ύπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν παρερμηνευομένης καὶ διαστρεφομένης. Ἰνα δ' ὅμως, λέγει, λάβωμεν οἱ ἐν Ρωσσίᾳ πνευματικὴν ὀφέλειαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ὀφείλομεν νὰ ζῶμεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν χριστιανῶν αὐτῆς, ἐγκαταλείποντες τὰς μοιφάς, εἰς ἀς νῦν κατατριβόμεθα καὶ προσπαθοῦντες νά ἐμπνεύσωμεν ἀλλήλοις ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην διὰ τῆς παμμερεστέρας καὶ βαθυτέρας ἐπιγνώσεως ἀλλήλων.

Ἡ σύγχρονος κατάστασις τοῦ ἐν ἀγίῳ Ὁρει ρωσσικοῦ μοναχικοῦ βίου

προσείλκυσεν ίδιαζόντας τὴν προσοχὴν τοῦ συγγραφέως, διὰ τοῦτο καὶ ποιεῖται ίκανῶς μακρὸν περὶ αὐτοῦ λόγον. Κατὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰωνᾶν ἐν τῇ ίδεᾳ τῶν εὐσεβῶν Ρώσσων πάντες οἱ ἀγιοι τόποι τῆς ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς συγκεντροῦνται περὶ τὰ δύο θρησκευτικὰ κέντρα, τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ τὴν ἀγίαν πόλιν Τερουσαλήμ, εἰς ἀ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἥδη χρόνων ἔτεινεν ἡ ψυχὴ τοῦ εὐσεβοῦς Ρώσσου, ἐν αὐτοῖς ἐκζητοῦσα τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα ἀγαθά, ἅτινα δέν ἥδυνατο νὰ εῦρῃ ἐν οὐδένι ἄλλῳ μέρει τῆς μολυνθείσης γῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτιῶν. Προκειμένου ίδια περὶ τοῦ ἀγίου Ὄρους, τοῦτο εἶνε ὁ μόνος κατάλληλος τόπος διὰ βίον ἀσκητικόν, δικαιολογεῖται δὲ πληρέστατα ἡ μεγάλη συρροὴ ρώσσων μοναχῶν ἐκ τῆς τῶν χωρικῶν ίδια τάξεως, ἐὰν μάλιστα ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ συνθῆκαι ὑφ' ἀς ζῆ ὁ χωρικὸς ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διαιτῆς, ἅτινα εὐρίσκει ἐν τῷ Ἀθωνι. Η ἐγκατάστασις δ' αὗτη ἐν τῷ ἀγίῳ Ὄρει ίκανῶν χιλιάδων Ρώσσων Μοναχῶν, ὁ σχηματισμὸς ὑπὸ τῶν Μοναχῶν τούτων σημαντικῶν χρηματικῶν κεφαλαίων καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐνίσχυσις τοῦ ρωσσικοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἔργον μεγίστης σπουδαιότητος.

Ο βίος ὅμως τῶν ἐν ἀγίῳ Ὄρει Ρώσσων μοναχῶν παρουσιάζει ἐν τῷ παρόντι πολλὰς ἐλλείψεις μειούσας τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ καταβληθῇ φροντὶς περὶ ἀναδιοργανώσεως καὶ συστηματοποιήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Ρωσίᾳ ἀρίστων Λαυρῶν τοῦ Κιέβου καὶ τοῦ Ἀγίου Σεργίου. Τοιοῦτος ὁργανισμὸς θὰ ἐξησφάλιζε τὴν τελείαν ἐκπλήρωσιν τῶν καθαρῶς ἀσκητικῶν καθηκόντων καὶ συγχρόνως, λέγει, θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν ἐκείνων, ὃν ἡ πραγματοποίησις ἀνετέθη εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ὡς πρὸς τὴν ὁρθόδοξον Ἀνατολήν. Διὰ τῆς διοργανώσεως αὐτῆς θ' ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις ἡ τόσον ἀναγκαία ἐν τῇ δράσει τῶν Ρώσσων μοναχῶν, θὰ ἀναπτυχθῇ ἡ υλικὴ εὐημερία τῶν κοινοβιακῶν Μοναστηρίων καὶ θὰ παύσωσι διαδιδόμεναι αἱ ἀνησυχαστικαὶ φῆμαι περὶ ἀπωλείας ἐκατομυρίων μοναχικῶν χρημάτων ἐν ἀγγλικαῖς τραπέζαις, περὶ ἀρπαγῆς ὑπὸ τινῶν Μοναχῶν κολοσσιαίων

μοναστηριακῶν ποσῶν πρὸς ὡφέλειαν αὐτῶν, θὰ αὐξήσῃ ἡ σπουδαιότης τῶν μονῶν ὡς ἐκπολιτιστικῶν κέντρων καὶ θὰ ἐνισχυθῇ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν περιοίκων. Τότε εἶχε δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ τις ὅτι ὁ ρωσσικὸς Ἀθως θὰ πλουτισθῇ διὰ νέων πνευματικῶν δυνάμεων θεολογικῶς ἀνεπτυγμένων Μοναχῶν, τόσον ἀναγκαίων διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ μοναχικοῦ βίου ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ Ἀνατολῇ. Τότε θὰ εύρυνθῇ ἡ ἐκδοτικὴ δρᾶσις τῶν Ἀθωνιτῶν, διότι θὰ ἐκδίδωνται θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ χαρακτῆρος ἀπολογητικοῦ βιβλία, συγγράμματα καὶ ἐφημερίδες ἐν τῇ ρωσσικῇ καὶ τῇ ἑλληνικῇ καὶ θὰ λειτουργῶσι σχολεῖα ἐν τοῖς ὁρθοδόξοις, χωρίοις ἐπὶ τῷ σκοπῷ καταπολεμήσεως τῶν προπαγανδῶν, ὡφ' ὧν ἀπειλεῖται ἡ ὁρθόδοξη Ἀνατολὴ. Τότε καὶ ἡ Ρωσία οὐ μόνον λόγω, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ θὰ φανερώθῃ μεγάλη καὶ κραταιὰ Προστάτις τῆς ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς.

Μετὰ τῆς περὶ Ἀθωνος καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἐν αὐτῷ ρωσσικοῦ μοναχικοῦ βίου σκέψεις αὐτοῦ ὁ Ἀρχιμ. Ἰωνᾶς, ποιεῖται λόγον ἵκανῶς μακρὸν ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς καθολικῆς Προπαγάνδας, ἥτις μετὰ τὴν τελευταίαν ἴδιᾳ ἐν Γαλλίᾳ ἀντιμοναχικὴν κίνησιν ἐνισχύθη σπουδαίως, τῶν ἐκ Γαλλίας ἐξωσθέντων ταγμάτων διασπαρέντων ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, ψέγει δέ τὰ ἐπονείδιστα μέσα, ἄτινα τὰ τάγματα ταῦτα μετέρχονται πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Ὁρθοδόξων. Τὴν προσοχὴν τοῦ συγγραφέως προσείλκυσε καὶ ἡ ἀπὸ τίνος παρατηρουμένη ἀμοιβαιότης φιλικῶν διαθέσεων μεταξὺ Ἀγγλικανικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥς τὴν κυρίαν αἵτιαν διαβλέπει ἐν τούτῳ ὅτι ἡ ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία ἀφ' ἐνὸς μὲν αὐτηρῶς πάντοτε ἀπηγόρευσε τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κληρικοὺς τὸν προσηλυτισμὸν ὑπὸ οἰανδήποτε μορφὴν, ἀφ' ἐτέρου δὲ θεωρεῖ τοὺς ἰεράρχας τῆς Ἀνατολῆς ὡς ἔχοντας ἀναντίρρητον κανονικὸν δίκαιον νά κυβερνῶσι τὰ κατ' αὐτὴν ἐξ οὐ καὶ ἀπέφυγε μὲν ἐπιμελῶς νά ἴδρυσῃ ἐπισκοπικὰς διοικήσεις ἐν Ἀνατολῇ, ὡς πράττει ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία συνεβούλευσε δὲ πάντοτε τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἐν Ἀνατολῇ διαμένοντας νά ἐνθυμῶνται ὅτι ζῶσιν ἐν τοῖς τόποις

τῶν ἀρχαίων ἐπισκοπῶν καὶ Πατριαρχείων, ξένοι ἐν ξέναις ἐπαρχίαις διὸ καὶ δφείλουσι νά θεωρῶσιν ἔαυτοὺς ἔξαρτωμένους ἐκ τῶν ἐπιτοπίων Ἐπισκόπων. Ταῦτα πάντα, λέγει, ἔσχον ώς συνέπειαν τὸ ὅτι ὁ ἀγγλικανικὸς κλῆρος ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ανατολῇ οὐ μόνον θεωρεῖται σεβαστὸς καὶ προσφιλῆς ξένος, ἀλλὰ καὶ σύμμαχος καὶ δή καὶ προστάτης, ώς μαρτυροῦσι πλεῖστα ὅσα γεγονότα. Εὔνοϊκῶς δὲ διακείμενοι πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν οἱ Ἀγγλοι προσπαθοῦσιν ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἐκδηλῶσι τὴν συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, μὴ ἀπαξιοῦντες νὰ λαμβάνωσιν εὐλογίαν παρὰ τῶν Ὁρθοδόξων κληρικῶν νὰ ἀσπάζωνται τὴν χεῖρα αὐτῶν καὶ μετὰ τιμῆς νὰ ὑποδέχωνται παρ' ἔαυτοῖς. «Ἐνεκα τούτου ἐκτάκτως παράδοξον φαίνεται, λέγει αὐταῖς λέξεσιν ὁ συγγραφεύς, τὸ λυπηρὸν ἐκεῖνο γεγονὸς καθ' ὃ ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι, οἱ ὄμόδοξοι καὶ προστάται τῆς Ανατολῆς τολμῶμεν νὰ ὑβρίζωμεν καὶ νὰ προσβάλλωμεν τὸν Ὁρθόδοξον κλῆρον τῆς Ανατολῆς ἐπὶ τῇ βάσει ἀνακριβῶν καὶ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν οὐ μόνον ἐν διαλέξεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τύπῳ. Καὶ ἐνταῦθα, ἐν Ανατολῇ μένομεν πιστοὶ εἰς τὰς κακὰς ἡμῶν ἔξεις τοῦ νὰ μεμφώμεθα πᾶν ἑλληνικόν, λησμονοῦντες ὅτι ἡ Ὁρθοδόξος Ανατολὴ εἶνε ρίζα καὶ πηγὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅτι αὗτη ἡ ἱστορικὴ τύχη τῆς τελευταίας στενῶς συνδέεται πρὸς τὰς τύχας τῆς Ὁρθοδόξου Ανατολῆς».

A.K.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Θεολογικὴ Σχολὴ. -Τῇ 1 τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἐγένοντο αἱ ἐνάρξεις τῶν μαθημάτων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἑκκλησίας. Τῆς τελετῆς τῆς ἐνάρξεως προέστη ὁ Σεβασμιώτατος Ἐπιτρόπος τοῦ Μακαριωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου κ. Ἐπιφάνιος. Οἱ παρευρεθέντες ἡκοάσαντο ἐναρκτήριου μαθήματος τοῦ ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς Ἱερολογιωτάτου Διακόνου κ. Κλήμεντος Καρναπᾶ ἐκ τῆς Ἰστορίας τῶν ἀνατολικῶν ἔθνῶν.

Ἱερατικὴ Σχολὴ. -Τοῦ τέως Σχολάρχου τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἱερολογιωτάτου Διακόνου κ. Παντελεήμονος Αθανασιάδου παραιτηθέντος ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Σχολῆς ἔνεκα λόγων ὑγείας μετὰ τετραετῆ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν, διωρίσθη εἰς ἀντικατάστασιν ὁ ἄρτι ἐκ τῆς ἐσπερίας μετὰ τετραετεῖς ἐν αὐτῇ σπουδὰς ἐπανακάμψας Ἱερολογιώτατος Διάκονος κ. Ἰάκωβος Ἀρχατζιάκης πτυχιοῦχος τοῦ ἐν Βέρνη Πανεπιστημίου Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας.

Θάνατος τοῦ Μητροπολ. Πτολεμαϊδος Πατρικίου. -Τῇ νυκτὶ τῆς 7 πρὸς τὴν 8 Σεπτεμβρίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον μετὰ βραχυχρόνιον ἀσθένειαν ἐν Ἀκκρη, τῇ ἔδρᾳ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ὁ Μητροπολίτης Πτολεμαϊδος Πατρίκιος ἐν ἡλικίᾳ 74 ἐτῶν. Ὁ Πατρίκιος Ἀλεξανδρίδης ἐκ Προύσης ὁρμώμενος ἀνετράφη ἐξ ἡλικίας νεαρᾶς ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Ἀδελφότητος, ἐκπαιδευθείς τὰ ἴερὰ γράμματα ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ ὑπὸ κηδεμόνα τὸν γέροντα Καμαράσην Θεοφάνη. Τοῖς μέλεσι τοῖς ἀδελφότητος συνηριθμήθη ἔτει 1860, ἔκτοτε δὲ συνεμερίσθη αὐτῆς τὰς τύχας ὡς γνήσιος Ἀγιοταφίτης, ὑπηρετήσας αὐτὴν ὡς Πρῶτος Ψάλτης ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς Ἐπαρχος ἐν Κισνοβίῳ Ἐπιτρόπος ἐν Κωνσταντινούπολει, ὡς Γέρων Δραγουμᾶνος καὶ προσωρινῶς ὡς Αρχιγραμματεύς, ὡς Ἐξαρχος ἐν Ἑλλάδι καὶ τέλος ὡς Μητροπολίτης Πτολεμαϊδος, ἐπὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο προβιβασθεὶς κατὰ Μάϊον τοῦ 1886 ὁμοφώνως αἰτήσει τῶν χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας Πτολεμαϊδος. Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀπώλετο

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ

έργατης πολύτιμος καὶ ἐπιβάλλουσα προσωπικότης, διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐπένθησαν ἀληθῶς τὸ τε ποίμνιον καὶ ἡ Ἀδελφότης.

Βασιλικὴ Εορτὴ: -Τῇ 17ῃ Σεπτεμβρίου ἐπετείω τῶν ὀνομαστηρίων τῆς Α.Β.Υ. τῆς συζύγου τοῦ Διαδόχου τῆς Ἑλλάδος Πριγκηπίσσης Σοφίας ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ Φρικτοῦ Γολγοθᾶ πατριαρχικὴ λειτουργία, μεθ' ἧν ἐψάλη δοξολογία καὶ ἀνεπέμφθησαν δεήσεις ύπερ τε τῆς Α. Β. Υ. καὶ πάσης τῆς

βασιλικῆς οἰκογενείας. Μετὰ τὴν τελετὴν ἡ Α. Θ. Μακαριότης ἀπηύθυνε τῇ Α. Β. Υψηλότητι συγχαρητήριον τηλεγράφημα, εἰς ὃ ἡ Α. Β. Υψηλότης ηύδοκησε νά ἐκφράσῃ θεομάς εὐχαριστίας.

Ἐπέτειος τῶν Γενεθλίων τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου. -Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου τοῦ Σεπτοῦ ἡμῶν Κυριαρχου (τῇ 12 Ὀκτωβρίου) ἡ Α. Θ. Μακαριότης ὁ Πατὴρ ἡμῶν καὶ Πατριάρχης Κύριος Δαμιανὸς ἰερὸν ἐπιτελῶν καθῆκον, κατῆλθεν εἰς τὸν Πανίερον Ναὸν τῆς Αναστάσεως μετὰ τῶν ἀγίων Ἀρχιερέων καὶ Ἀρχιμανδριτῶν καὶ τοῦ λοιποῦ Ιεροῦ κλήρου καὶ ηὔξατο ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ παρόντος καὶ τοῦ Διερμηνέως τῆς Διοικήσεως Βεσάρα Ἐφένδη, ύπερ μακροημερεύσεως καὶ δόξης τοῦ Μεγαλειοτάτου καὶ φιλολάου ἡμῶν Ἀνακτος καὶ ύπερ τοῦ δωρεῖσθαι αὐτῷ Κύριον τὸν Θεὸν εἰρηνικὴν καὶ εὐδαιμονα τὴν βασιλείαν. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν τελετήν, ἐπισφραγισθεῖσαν διὰ τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ πατριαρχικῇ αἰθούσῃ εὐκτηρίου προπόσεως, ἡ Α.Θ.Μ. ἀπηύθυνεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τηλεγραφικῶς συγχαρητηρίους εὐχάς, εἰς ἄς ἡ Α.Α.Μ. ὁ Ἀναξ ηύδοκησε νὰ ἐκφράσῃ, τὴν ύψηλὴν Αὐτοῦ εὐαρέσκειαν διὰ τοῦ Ἀρχιγραμματέως Ταχσίν Πασᾶ. Μετὰ μεσημβρίαν ἐγένετο ἡ συνήθης εἰς τὸ Διοικητήριον συγχαρητήριος ἐπίσκεψις, τὴν δ' ἐσπέραν ἐφωταγωγήθη πρὸς τιμὴν τῆς ἡμέρας τὸ τε Πατριαρχεῖον καὶ τὸ Κεντρικὸν Μοναστήριον.

Χειροτονία Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ. -Τῇ 17 Ὀκτωβρίου Κυριακῇ τῶν Θεοφόρων Πατέρων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἔχειροτονήθη ἐν τῷ Καθολικῷ τοῦ Πανιέρου Ναοῦ τῆς Αναστάσεως εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου Ὁρους ὁ τῇ 24η παρελθόντος Απριλίου ἐκλεγεὶς ψήφω όμοθύμῳ τῶν Σιναϊτῶν Πατέρων Ἀρχιμ. Πορφύριος Λογοθέτης εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν ἀνίατον κανονικῶς παραιτηθέντος τέως Ἀρχιεπισκόπου Πορφυρίου τοῦ Α'. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσεν ἡ Α.Θ. Μακαριότης, συλλειτουργούντων Αὐτῇ τῶν σεβασμιωτάτων Ἀρχιεπισκόπων Ἰορδάνου Ἐπιφανίου, Τιβεριάδος Μελετίου, Κυριακουπόλεως Μελετίου καὶ Διοκαισαρείας Νικοδήμου ἐν ἵερουν γρίᾳ πανηγυρικῇ, παρόντων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὁρθοδόξων Κρατῶν Ρωσίας καὶ Ἑλλάδος καὶ πλείστων ἀνωτέρων κληρικῶν Λατίνων τε καὶ Ἀρμενίων. Ο νεοχειροτόνητος μέλλων νὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα τῇ τοῦ Πατριαρχοῦ χειρὶ ἐξεφώνησε ταῦτα:

Τὶ τὰ περὶ ἐμὲ ταῦτα συμβαίνοντα, Μακαριώτατε Πάτερ καὶ λοιπὸς ἀρχιερέων καὶ ἱερέων χορός; Τὶς ἡ ἱερὰ αὕτη πανήγυρις, τὶ τὸ

κάλλος καὶ ἡ δόξα αὗτη τοῦ ναοῦ τούτου; Τὶς ἡ φωτοχνσία καὶ αἱ λαμπάδες καὶ ὁ τῶν ἀγίων ἀρχιερέων καὶ ἱερέων σύλλογος; Τὶ δὲ ἐγὼ αὐτὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν; Ἀκούω τὴν στιγμὴν ταύτην, τὴν μυστικὴν φωνὴν ἐκ τῆς ἀκαταφλέκτου Βάτου «μὴ ἐγγίσῃς ὥδε· λύσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ ἔστηκας γῆ ἀγία ἐστί. Ἀκούω ἀόρατως τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν φοβερὰν «Ἐταῖρε πᾶς εἰσῆλθες ὥδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ἀκούω ταῦτα καὶ τρέμω! Καὶ ἐπέρχεται μοι λοιπὸν τὸ τοῦ Μωϋσέως ἐκεῖνο εἰπεῖν «δέομαι Σοῦ, Κύριε, προχειρίσαι δυνάμενον ἄλλον, δὸν ἀποστελεῖς».

Τωόντι. Τὶς ἐγὼ ὁ τολμῶν ἀναλαβεῖν τὸ βαρὺ φορτίον, ὅπερ ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν μου Σιναϊτῶν καὶ ἡ ἐπιείκεια τῆς Υμετέρας Μακαριότητος ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς ὕμους μου; Γυμνὸς καὶ τετραχηλισμένος τὸν ἔσω ἄνθρωπον, πῶς δύναμαι προστῆναι ἱερὰς μάνδρας, ἵς προέστησαν ἄνδρες, ὡς φωστήρες λάμποντες ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας στερεώματι πῶς τολμήσω ἐγὼ ἀνίπτοις χερσί, τὸ δὴ λεγόμενον, κρατῆσαι τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον καὶ ποιμάναι ποίμνην τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν ἐπὶ γῆς μετερχομένην; ὅταν κατὰ νοῦν βάλω τὴν μυστικὴν ἐκείνην κλίμακα τῶν ἀρετῶν τοῦ μεγάλου πατρὸς καὶ ποιμένος τῆς Σιναϊτικῆς μάνδρας, καὶ ἵδω ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τὴν γυμνότητὰ μου, τότε φρίττω καὶ δειλιῶ καὶ ἀγνοῶ τίνι τρόπῳ ὑπῆχθην ὑπὸ τὸν βαρύτατον τοῦτον ζυγόν.

Ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἔργον αὐτὸν καθ' ἔαντὸν τὸν Ἐπισκόπουν ἀναλογίσωμαι, καὶ βάλω κατὰ νοῦν τοὺς περικυκλοῦντας τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν μάνδραν βαρεῖς λύκους, ὅταν, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς παρατηρήσω τὸν ὄριζοντα τῆς ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας πλήρη ἐπαπειλούντων καταιγῖδα νεφῶν, καὶ τὴν ἱερὰν ὀλκάδα σάλω δεινῷ κλυδωνιζομένην, τότε ἔδει συνέχομαι πολλῷ καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἔστηκα φοβερὸς ἐμοὶ τῷ ἀναξίως ἴσταμένῳ εἰς τὸν τόπον τὸν ἄγιον, οὐδὲν ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου. Όταν τὸν Ποιμένα τὸν Μέγαν ἐν νῷ βάλω καὶ τὴν ποιμαντορικὴν πολιτείαν τῶν μεγάλων ἐκείνων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἔαντοὺς προστησαμένων παράδειγμα βίου καθαροῦ καὶ ἀγνοῦ, βίου ὑπερλάμποντος πάσῃ ἀρετῇ καί, τὸ ποίμνιον εἰς νομὰς σωτηρίους καθοδηγησάντων, τότε τῇ ἀλήθειᾳ ἰλιγγυῶ, τὴν ἐμὴν γυμνότητα καθορῶν καὶ τὴν μερίδα τῶν ἀχρείων δούλων δεδιώς! Η Ἐκκλησία ἡμῶν ἡ ὁρθόδοξος σήμερον πρὸ παντὸς ἔχει ἀνάγκην δεξιῶν οἰλακοστρόφων καὶ ποιμένων τῶν ψυχῶν. Άφ' ἐνὸς ἡ ἀναπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν ἡ εἰσφορήσασα εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀνατολὴν ὅλην τὴν ἡθικὴν σκωρίαν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης τὸν

νήλισμὸν πρὸ πάντων καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν, ἀφ' ἑτέρου τὸ πνεῦμα τὸ νεωτερικὸν τὸ μὴ ἀναπανόμενον πλέον εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ, καὶνὰ δαιμόνια καινὰς θεωρίας κηρύττον, ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα καθιστῶσι τὸ ἔργον τοῦ ποιμένος, εὶς πὲρ ποτε, δυσχερές.

Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου τείνει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην. Δέν πρόκειται πλέον σήμερον περὶ ὑπερασπίσεως δογμάτων, ὡς τὸ πάλαι, οὕτε περὶ αἵρεσεων, ἀλλὰ πρόκειται περὶ τῶν ὅλων περὶ ὑπάρξεως αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σήμερον ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου οὐχὶ πλέον βίᾳ, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων τῆς λεγομένης Ἐπιστήμης βουλεύεται νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ τὸν καθαρόν, ὡς λέγουσι, λόγον. Ἡν καὶ τότε δεινὸς ὁ πόλεμος τῶν αἱρετικῶν τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐφορμησάντων, ἀλλ' ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ἦν οὐχὶ περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ τινῶν ἀμφισβητουμένων σημείων τῆς πίστεως, ἡ βάσις ἔμεινεν ἡ αὐτὴ ὁ Χριστὸς ἦν πάντοτε ὁ κεντρικὸς πυρὴν τῆς ζητήσεως οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ προσώπου Αὐτοῦ. Σήμερον ὅμως οὐχὶ οὕτως· σήμερον τὸ ἀειθαλὲς δένδρον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς ρίζης αὐτῆς σαλεύεται λοιπὸν· σήμερον οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου ἀμφισβητοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν! Πόθεν ἀρνόμενοι τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν; Ἐκ τῆς θεολογικῆς αὐτῆς ἐπιστήμης! Καὶ ἵδον λοιπὸν παριστάμεθα πρὸ τοῦ πρωτοφανοῦς θεάματος νὰ βλέπωμεν χριστιανοὺς θεολόγους ἀρνούμενους δημοσίᾳ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πίστιν ἡμῶν εἰς ψιλὸν λόγον περιϊστάντας! Καὶ δυστυχῶς δι' ἡμᾶς αἱ διδασκαλίαι αὗται τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὑπεισέρχονται καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ὁρθόδοξον ποίμνην καὶ καταλυμαίνονται τὰς κεφαλὰς τῶν ἡμιμαθῶν καὶ τὰ ἥθη διεφθαρμένων! Πῶς λοιπὸν θὰ πολεμήσωμεν τοὺς τοιούτους φθόρας; τίσιν ὅπλοις θὰ ἀντιπαραταχθῶμεν κατὰ τῶν γαυριώντων τούτων σοφῶν, ὃν ὁ θεὸς ἡ κοιλία; Τίσι μεθόδοις θὰ ἀντικρούσωμεν τὴν πεπλανημένην ταύτην σοφίαν, ἵνα μὴ λυμάνη περιπλέον τὸ ὁρθόδοξον ποίμνιον; Ἰδοὺ ἡ πρώτη καὶ μεγάλη δυσκολία τοῦ ὁρθοδόξου ποιμένος. Ετέρα οὐχὶ ἡττον μεγάλη εἶναι ἡ Ἀδιαφορία περὶ τὴν θρησκείαν καὶ ἡ χαλάρωσις τῶν ἀγνῶν χριστιανικῶν ἥθων. Η ἀδιαφορία περὶ τὴν θρησκείαν εἶναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῶν ψυχῶν. Τὸ νὰ μὴ πιστεύῃ τις ὁρθῶς εἶναι μέγα ἀμάρτημα, ὑπολείπεται τις ἐλπὶς νὰ ἐπανέλθῃ ὁ πεπλανημένος ἐπιγνοὺς τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλ' ὁ ἀδιάφορος εἶναι ὁ παντελῶς νεκρός, ὁ μὴ αἰσθανόμενος

μηδὲ τὴν ἀνάγκην τῆς ψυχικῆς του θεραπείας· εἶναι ό ασθενής ό μὴ γινώσκων τὴν θέσιν του καὶ ὃν καταδεδικασμένος ὑπὸ τῶν ιατρῶν. Τὸ μέγα τοῦτο νόσημα τῆς ἐποχῆς μας πρέπει ή Ἐκκλησία νά τὸ θεραπεύσῃ, διότι ἄλλως μέγας καὶ δυσεπανόρθωτος κίνδυνος. Τρίτος ἀγὼν τοῦ ὁρθοδόξου ἐπισκόπου εἶναι ό ἀγὼν κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ. Δέν ἀρκοῦσιν οἱ κοινοὶ ἔχθροι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ή ἐλευθεροφροσύνη καὶ ή ἀδιαφορία, ἀλλά ἔχομεν καὶ τοὺς ψευδαδέλφους πολεμοῦντας ἡμᾶς! Ἐχομεν τοὺς ἀγαθοὺς τούτους μισσιοναρίους περιερχομένους γῆν καὶ θάλασσαν ἵνα ποιήσωσιν ἕνα προσήλυτον! Θεωροῦσιν ἡμᾶς οἱ καλοὶ οὗτοι ἀνθρωποι ώς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα καὶ ρίπτουσιν ὅπου καὶ ὅπως ἀν αὐτοῖς δόξη τὰ δίκτυα αὐτῶν εἰς ἄγραν πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Καὶ ταῦτα ἐνῶ αἱ οἰκίαι αὐτῶν καίονται ὑπὸ τῆς ἀθεϊας καὶ κενοδοξίας! Εὔκαιρον τοῖς τοιούτοις νά ἐπαναλάβῃ τις «ὅ ποιεῖς ὥδε, ποίησον καὶ ἐν τῇ πατρίδι σου». Η πατρὶς αὐτῶν κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, οἱ δικασταὶ αὐτῶν κατακρημνίζουσιν ἀσεβῶς τὸν ἐσταυρωμένον καὶ ἐξορίζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δικαστηρίων, ἵνα λείψῃ πᾶν ἵχνος ἀναμιμνῆσκον αὐτοῖς τὴν θείαν δίκην, καὶ αὐτοὶ ἔρχονται εἰς τὴν ἀνατολὴν νά μᾶς διδάξωσι τὸν ἀγνωστον αὐτοῖς Θεόν! Καὶ ὅμως ό ὁρθόδοξος Ἐπίσκοπος ἔχει σήμερον καὶ κατὰ τῶν ἀκρίδων τούτων, ἀς διώκουσιν οἱ δυτικοί, ώς φθοροποιὰ ἔντομα τῆς πατρίδος των, νὰ πολεμήσῃ, ἵνα μὴ διαφθείρωσι τὸ ὁρθόδοξον λήιον. Τὶ δὲ νὰ εἴπω περὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν ψυχῶν, περὶ ὃν ό Ἐπίσκοπος ἔχει δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ; Ποία γλῶσσα δύναται νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰς ἀπείρους δυσκολίας τῆς κυβερνήσεως τῶν ψυχῶν; Τὶς κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου δύναται νὰ περιγράψῃ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, ἀπερ ἔχει ό Ἐπίσκοπος νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ περὶ ὃν θὰ δώσῃ ἡμέραν τινὶ λόγον τῷ Θεῷ; Οποῖον ἀληθῶς πέλαγος ή ἀνθρωπίνη ψυχὴ! ὅποια ἄβυσσος ἀνεξερεύνητος καὶ ὅποια ποικιλία τῶν ψυχικῶν νοσημάτων!

Ἐνώπιον οὖν τοιούτων καὶ τηλικούτων κινδύνων τί ποιήσωμεν; ἀφήσωμεν τὸ ὁρθόδοξον ποίμνιον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἔχθροῦ; δειλιάσωμεν ἀπέναντι τοῦ Γολιάθ; Η ἴστορία τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἀπαντᾶ, ὅχι ὅπλισθῶμεν λοιπὸν διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ ἐθελοθυσίας καὶ ἐξέλθωμεν εἰς τὸν πόλεμον. Ἐνδυθῶμεν τὴν περικεφαλαίαν τοῦ πνεύματος ό ἐστι ρῆμα Θεοῦ καὶ ἀντιπαραταχθῶμεν κατὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου, κηρύττοντες Χριστὸν

Ἐσταυρωμένον, τὸν Χριστὸν Ἐκεῖνον, ὃς ἐστὶ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Ἐπαναλάβωμεν τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀκαταμάχητα ὅπλα τῆς Ἐκκλησίας τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ μηδένα φοβηθέντες ἐξέλθωμεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἔχθροῦ. Ἐνθυμηθῶμεν τὸν Δανῆδ, ἐνθυμηθῶμεν τὸν μακάριον Παῦλον, ἐνθυμηθῶμεν ὅλων τῶν ἀγίων ἡμῶν Πατέρων τὸν χορὸν καὶ μὴ πτοηθῶμεν. Δέν ὑπάρχει μεγαλυτέρα δύναμις ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἡθικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀκραδάντου πίστεως εἰς Θεόν. Η ἀλήθεια ἐθριάμβευσε πάντοτε· καὶ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτὴν τὴν αὐτοαλήθειαν μεθ' ἡμῶν μὴ φοβηθῶμεν μηδὲ ταραχθῶμεν ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός! Σὺ δέ, Μακαριώτατε Πάτερ, ὁ ποιμὴν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, ἐξ ἡς ἔλαμψεν ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ πίστις ἡμῶν, μὴ διαλίπης τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος καὶ τῶν δικαίων τῆς Μητρός τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπεραμυνόμενος. Ἐχεις μετὰ Σοῦ γενναίους στρατιώτας τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἀγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ἔχεις μετὰ Σοῦ τὴν ἀλήθειαν, ἔχεις μετὰ Σοῦ τὸν Σωτῆρα. Ἐπίθες δὲ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπιεικῶς τὰς πατριαρχικὰς Σοῦ χεῖρας καὶ ἐπ' ἐμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ ἀνάξιον, ἵνα ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ Σωτὴρ ἡμῶν καταπέμψῃ καὶ ἐπ' ἐμὲ τὸ πανάγιον αὐτοῦ Πνεῦμα, καθαρίζον μὲν τὰς πολλὰς μον ἀμαρτίας, καταξιοῦν με δὲ τῆς ποιμαντορικῆς χάριτος.

Ο νέος Αρχιεπίσκοπος Σινᾶ καὶ Ραϊθοῦ ἀρτίαν κεκτημένος μόρφωσιν ἄγει τὸ 46όν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Γεννηθεὶς ἐν Ἀγίῳ Εὐστρατίῳ, νησιδίῳ παρὰ τὴν νῆσον Λῆμνον ἔτει 1859 προσελήφθη δεκατριετὴς τὴν ἡλικίαν ἐν τῷ ἐν Καϊρῷ Μετοχίῳ τῆς Ιερᾶς Μονῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ, διακούων μαθήματα ἐν τῇ Ἀμπετείῳ σχολῇ, ἀπερ ἀκολούθως ἐσυνέχισεν ἐν Ἀθήναις. Ἐπανελθών δ' αὐθις εἰς Κάϊρον ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς Μονῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χαλκῆς, ἐξ ἣς ἀπεφοίτησε ἔτει 1882. Διατελέσας δὲ ἐπὶ πενταετίαν Γραμματεὺς τοῦ ἐν Καϊρῷ Μετοχίου ἀπεστάλη εἶτα ἐπὶ διακούσει ἀνωτέρων Θεολογικῶν μαθημάτων εἰς τὴν ἐν Κιέβῳ πνευματικὴν Ἀκαδημίαν, ἐνθα μόνον ἐπὶ ἐν ἔτος διέμεινε, προτιμήσας τὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδάς, ἐνθα ἐπὶ τοιετίαν διήκουσε μαθήματα φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Γοτίγγης καὶ Λειψίας. Ἐπανελθών εἰς Κάϊρον μετὰ τοῦ τίτλου Διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας, ἀνέλαβε καὶ αὐθις καθήκοντα Γραμματέως τῆς Μονῆς καὶ Καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἀμπετείῳ Σχολῇ. Τῷ 1895 ἀπεδέχθη τὴν θέσιν τοῦ Προϊσταμένου τῆς ἀρτιουστάτου ἐν Παρισίοις ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἡς ἥδη γνώμη δύοφωνω τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Σιναϊτῶν προσεκλήθη ἐπὶ τὴν

Αρχιεπισκοπήν καὶ ἡγουμενείαν τῆς περιδόξου βασιλικῆς Μονῆς ἥτις δικαιοῦται νά σεμνύνηται ἐπὶ τοῖς περικοσμοῦσιν αὐτὸν φυσικοῖς τε καὶ ἐπικτήτοις προτερήμασι καὶ ἴδιᾳ ἐπὶ τῇ ἀμφιλαφεῖ μορφώσει.

Τὸν Σεβασμιώτατον Αρχιεπίσκοπον Σιναίου συνοδεύει ἐπιτροπὴ τετραμελῆς Σιναϊτῶν ἀδελφῶν, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Αρχιμανδρίτου Νικηφόρου, Πρωτοσυγκέλλου Νικοδήμου, Οἰκονόμου Εὐγενίου καὶ Διακόνου Πορφυρίου.

Μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος Αλεξάνδρου Γ'. -Τῇ 20 Όκτωβρίου ἐπετείω τοῦ θανάτου τοῦ ἄιδίου μνήμης Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Αλεξάνδρου τοῦ Γ', τοῦ εὐλογημένου, ἐτελέσθη λειτουργία ἐπιμνημόσυνος, ίερους γοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν Πατρός, ἐν τῷ εἰς διηνεκὲς μνημόσυνον αὐτοῦ καθιερωμένῳ παρὰ τὸν Πανιέρον Ναὸν τῆς Αναστάσεως Παρεκκλησίω. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἡ Α.Θ.Μ. διεβίβασε τηλεγραφικῶς τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τε τὴν Α.Α.Μ. τὸν Τσάρον καὶ τὴν Α.Α.Μ. τὴν χήραν Αὐτοκράτειραν Μαρίαν Θεοδωρόβναν. Αἱ Αὔτων Αὐτοκρατορικαὶ Μεγαλειότητες ηὐδόκησαν νὰ ἐκφράσωσιν εὐχαριστίας θεομάς.

Αὐτοκρατορικαὶ ἔορται. Ἐπὶ τε τῇ ὀνομαστικῇ ἔορτῇ τῆς Α.Α. Ψυηλότητος τοῦ Διαδόχου τῆς Ρωσσίας Μεγάλου Δουκὸς Αλεξίου τοῦ Νικολαΐδου (5 Όκτωβρίου) καὶ ἐπὶ τῇ ἐπετείω τῆς ἀναρρήσεως τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας (21 Όκτωβρίου) ἐτελέσθη πατριαρχικὴ λειτουργία ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Αναστάσεως μετὰ δοξολογίας καὶ ἀνεπέμφθησαν δεήσεις ὑπὲρ τε τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ Διαδόχου καὶ πάσης τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἡ Α.Α.Μ. ὁ Τσάρος ηὐδόκησεν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἔορταῖς νὰ ἐκφράσῃ θεομάς εὐχαριστίας ἐπὶ ταῖς διαβιβασθείσαις Αὐτῆς συγχαρητηρίοις πατριαρχικαῖς εὐχαῖς.

Ἐορτὴ Ἰακωβού τοῦ Ἀδελφοθέου. -Ἡ ἐπέτειος μνήμη τοῦ πρώτου τῶν Ιεροσολύμων Ἱεράρχου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου ἐπανηγυρίσθη μετὰ τῆς εἰθισμένης μεγαλοπρεπείας, ίερους γοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου καὶ συνιερουργούντων αὐτῶν Αρχιεπισκόπων Σιναίου καὶ Διοκαισαρείας. Διενεμήθη καὶ ἡ συνήθης ἐξ ἐνὸς ἀρτου εὐλογία πᾶσι τοῖς πανηγυρισταῖς καὶ τοῖς εἰς τὸ Μοναστήριον προσελθοῦσι.

Σιγιλλιῶδες γράμμα ὑπὲρ τῶν Σιναϊτῶν. -Κατὰ ἀπὸ

χρόνων μακρῶν κρατήσασαν συνήθειαν οἱ Σιναῖται Πατέρες ποιοῦσι συμφωνίαν ἔγγραφον μετὰ τοῦ ὑποψηφίου Ἀρχιεπισκόπου, ἦν ὑποβάλλουσι τῷ Μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ τῆς ἀγίας πόλεως καὶ τῇ περὶ Αὐτὸν Ἅγιᾳ Συνόδῳ πρὸς κύρωσιν διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος. Τοιαύτη συμφωνία ἐγένετο καὶ μετὰ τοῦ ἅρτι χειροτονηθέντος ἐκλεκτοῦ αὐτῶν, ἦτις ὑποβληθεῖσα τῷ Μακαριωτάτῳ ἡμῶν Πατρὶ καὶ τῇ Ἅγιᾳ Συνόδῳ ἐπεκυρώθη, ἐκδοθέντος σιγιλλιώδους γράμματος. Ἡ συμφωνία αὕτη, ἐκ δέκα ἀπαρτιζόμενη ὅρων, περιλαμβάνει τοὺς θεμελιώδεις κανόνας, ἐφ' ᾧ πρέπει νὰ στηρίζηται ἡ διακυβέρνησις τῆς περιδόξου Ἱερᾶς καὶ Ἰστορικῆς Βασιλικῆς Μονῆς.

Προσκυνηματικά. -Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ Ἀγίῳ Σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ σιδηρόπλεκτα παραπετάσματα εἶχον φθαρῆ ἐν τισι μέροσιν αὐτῶν τῇ συνεννοήσει τῶν τριῶν Μοναστηρίων, ἡμετέρου, λατίνων καὶ ἀρμενίων, ἐγένετο ἐπιδιόρθωσις αὐτῶν τῇ 25ῃ Ὁκτωβρίου ὑπὸ ἀνθρώπου τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Δραγουμάνων καὶ ἡγουμένων τῶν τριῶν Μοναστηρίων, τοῦ τῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου.

Ἐρανος ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου. -Ο ἐν Κ/πόλει Ἐπίτροπος ἥγγειλε δ' ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῷ Μακαριωτάτῳ ὅτι ἐν συνεδρίᾳ τῶν δύο σωμάτων τῆς 28ης Σεπτεμβρίου ἀπεφασίσθη, ὅπως συστηθῇ δι' ἐπιστολῆς πατριαρχικῆς εἰς τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας καὶ τὰς Δημογεροντίας, ἵνα διὰ προσφόρων μέσων ἐνεργήσωσιν ἐράνους ὑπὲρ τοῦ Π. Τάφου. Ἡ εἰδῆσις αὕτη ἐνέπλησε χαρᾶς καὶ παραμυθίας ἅπασαν τὴν Ἱερὰν Ἀδελφότητα.

Θάνατος Σιναῖτου. -Τῇ 27 Ὁκτωβρίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ ὁ ἐκ τῶν Σιναῖτῶν Πατέρων τῶν συνοδευόντων ἐς τὴν ἀγίαν Πόλιν τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου γηραιὸς Ἀρχιμ. Νικηφόρος καὶ ἐκηδεύθη αὐθημερὸν μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς.

Αναχώρησις Άγ. Σιναίου. -Τῇ 29 Ὁκτωβρίου ἀπῆλθεν ἐν ὕδαις αἰσίαις ὁ σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κύριος Πορφύριος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συνοδείας, κατευθυνόμενος εἰς τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ Μοναστήριον.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

+Ἄρχιμ. Γερμανὸς Γρηγορᾶς. - Ἡγγέλθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τηλεγραφικῶς ὅτι τῇ 23 Ὁκτωβρίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ Ἀρχιμ. Γερμανὸς Γρηγορᾶς, ὁ κατ' ἔξοχὴν Σχολάρχης τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἦν διευθύνας ἐπὶ ὅλην εἰκοσιπενταετίαν, ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς

Ἐκκλησίας διὰ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, οὓς αὐτῇ παρεσκεύασε. Γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ καὶ ἐν Χάλκῃ τὰ ἵερα γράμματα ὑπὸ Διευθυντὴν τὸν ἀοιδίμον Τυπάλδον διδαχθείς, διετέλεσεν ἐπὶ τετραετίαν (1854-1858) κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν Κων/πόλει, προσκληθεὶς δ' εἰς Ιεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ως καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, διωρίσθη ἀκολούθως καὶ Σχολάρχης αὐτῆς συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ ἀοιδίμου Διονυσίου Κλεόπα. Μετὰ πενταετῆ ἐν Ιεροσολύμοις διαμονὴν ἐκλήθη Σχολάρχης τῆς κατὰ Χάλκην θεολογικῆς Σχολῆς, ἀλλά βραχὺν μόνον χρόνον ἐν τῇ θέσει ταύτη παραμείνας, ἀπῆλθεν εἰς Ἐλβετίαν ἐπὶ συμπληρώσει τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, διέτριψε δὲ ἐν Γενεύῃ ἐπὶ ὅλην τετραετίαν. Ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἀνέλαβεν αὖθις τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς Σχολῆς, ἥν συνεχῶς ἐπηδαλιούχησε μέχρι τοῦ 1898, ὅτε συνεπείᾳ τῶν γνωστῶν λυπηρῶν γεγονότων τῶν διαταραξάντων τὸν ὄμαλὸν τῆς Σχολῆς βίον ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων τῆς Διεύθυνσεως. Ἰδιωτεύων δ' ἔκτοτε ἐν Κωνσταντινούπολει εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ διετίας τὰ καθήκοντα ἀντιπροσώπου ἐν Βασιλευούσῃ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

----- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Διορθωτικὰ εἰς ἐπιστολὰς Φωτίου καὶ Ταρασίου.

Ἐχομεν ύπ' ὄψει τὰς ἐν τῇ Ἀθήνᾳ (τόμ. ΙΑ' σελ. 301—554) κατακεχωρισμένας εἰς ἐπιστολὰς Φωτίου (καὶ Ταρασίου)¹ σοφὰς ὅντως παρατηρήσεις τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου. Τὰ ύπ' αὐτοῦ διορθούμενα τῶν ἐπιστολῶν τούτων χωρία εἶνε πολλά. Παρατίθενται δὲ καὶ αἱ ύπ' ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν γενόμεναι διορθώσεις. Δεν γινώσκομεν ἀν ἐγένοντο εἰς

---

¹ Έκδοθείσας ύπὸ τοῦ κ. Αθ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως κατὰ τὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ιβήρων σωζόμενον κώδικα.

τὰς ἐπιστολὰς ταύτας νέαι ύπὸ τῶν αὐτῶν ἢ ύπ' ἄλλων διορθώσεις ἢ ἀντιδιορθώσεις. Νομίζοντες δὲ ὅτι χωρία τινὰ τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστολῶν δύνανται ἄλλως νά θεραπευθῶσι ἢ ως ἐθεραπεύθησαν ύπὸ τῶν εἰρημένων σοφῶν, ἔχοντες δὲ ἄμα νά προτείνωμεν, πρῶτοι ἵσως ἡμεῖς τινῶν χωρίων τὴν διόρθωσιν, ἔγνωμεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν νά δημοσιεύσωμεν διὰ τῆς «Νέας Σιών» τὴν περὶ τῆς ὁρθότητος ἢ μὴ αὐτῶν κρίσιν ἀφίνοντες εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους.

1

Ἐπιστ. 2.

Τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν, τῶν ἔργων ἀντιφθεγγομένων, οὐ μόνον οὐκ ἐστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὄνείδη, ἀλλα καὶ προστίθεται ἔτερα. Καὶ [τοῦ] τὸ κάλλιστον τῶν ἡμῶν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου καὶ καταφυγὴν ἀμαρτημάτων καὶ ἀπάτης ὅργανον ἀποφαίνοντος τὸν λόγον καὶ οὐκ ἔχοντος οὐ δ' ἀν ποτε μεταβολὴ γίνηται τῶν τρόπων· δι' οῦ μηδ' ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ λύσης τὰς ὡδῖνας τῆς γλώσσης μὴ λίαν ἐπισφαλῶς καὶ ἀσχημόνως.

Ο. κ. Π. Παπαγεωργίου παρατηρεῖ περὶ τοῦ χωρίου τούτου ὅτι τὸ μέρος «δι' οῦ μηδ' ἐπ' αὐτῇ... ἀσχημόνως» κακῶς εἶνε κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν προηγουμένων διὰ τῆς ἀνω στιγμῆς καὶ ὅτι αἱ γενικαὶ πτώσεις [τοῦ] ἀλλασσομένου, ἀποφαίνοντος καὶ οὐκ ἔχοντος εἶνε πάσης συντακτικῆς σχέσεως πρὸς τὰ παρακείμενα ἐστερημέναι. Θεραπεύει δὲ τὸ χωρίον ἀναγινώσκων τὸ τοῦ κώδικος προετίθεντο - προστιθέντος, ἐν ᾧ ὁ ἐκδότης μετέβαλε τοῦτο εἰς τὸ προστίθεται. Η παρατήρησις ως πρὸς τὴν στίξιν εἶναι ὁρθή, ἀλλα νομίζομεν ὅτι τὸ χωρίον δυνατὰ τις καὶ ἄλλως νά θεραπεύσῃ μεταβάλλων μὲν εἰς δοτικὴν πτῶσιν τὸ κατ' ὄνομαστικὴν κείμενον ἀρθρον τὸ ἐν τῷ μέρει τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι, διορθῶν δὲ τὸ προετίθεντο τοῦ κώδικος εἰς τὸ προστιθέναι τε, δεχόμενος δὲ ὁρθὴν τὴν ύπὸ τοῦ ἐκδότου προσθήκην τοῦ ἀρθρου τοῦ πρὸ τοῦ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων καὶ ἐξαρτῶν τὰς γενικὰς πτώσεις τοῦ ἀλλασσομένου κ.τ.λ. ἐκ τοῦ προσυπακουμένου τὸ ὄνειδος. Κατὰ ταῦτα γραπτέον τὸ χωρίον ὥδε.

Τῷ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν τῶν ἔργων ἀντιφθεγγομένων, οὐ μόνον οὐκ ἐστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὄνείδη, ἀλλα καὶ προστιθέναι τε ἔτερα καὶ τοῦ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου κ.τ.λ.

Κατὰ ταύτην τοῦ χωρίου τὴν διόρθωσιν, λαμβανομένου ἅμα εἰς συμπερασματικὴν ἔννοιαν τοῦ συνδέσμου καὶ τοῦ πρὸ τοῦ οὐκ ἔχοντος ἡ τοῦ χωρίου ἔννοια εἶνε ἥδε· διότι πειρώμενὸς τις (τῷ πειρᾶσθαι) διὰ λόγου νά λύῃ τὰς κατηγορίας, ἐν ᾧ τὰ ἔργα ἀντιφθέγγονται, οὐ μόνον δέν δύναται νά ἀπορρίψῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ δίκαια ὄνείδη ἀλλά καὶ δύναται νὰ προσθέσῃ καὶ ἔτερα καὶ τὸ ὄνειδος τοῦ ἀλλάσσοντος (τὸ ἀνῆκον εἰς τὸν ἀλλάσσοντα) τὸ κάλλιστον (sc. -τὸν λόγον) τῶν ἐν ἡμῖν πραγμάτων εἰς τὸ κάκιστον καὶ καταφυγὴν ἀμαρτημάτων καὶ ἀπάτης ὅργανον ἀποφαίνοντος τὸν λόγον καὶ ἐπομένως μὴ ἔχοντος κ.τ.λ.

2

Ἐπιστ. 3. (Ταρασίου)

Εἰ δὲ ὕστα γε πρὸς τὸ ἔνθεον καὶ ὀξυωπὲς τῆς σῆς διανοίας ἐνδεῖ, τοῦ [μὲ]ν ἐωρακότος τὸ λεῖπον ἐκείνου ἀν εἴη προσαναπληρῶσαι καὶ τὸ παρεωραμένον.

Ο κ. Παπαγεωργιου τὸ τοῦ κώδικος τοῦ νεωρακότος μεταγράφει τοῦ ἐνεωρακότος (sc. Θεοῦ ὡς συμπληροῖ ἐν τῇ ἀναλύσει τῆς ἐπιστολῆς ταύτης (ἐν ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ ἔτ. KA' –ἀρ. 22) λέγων «ἐὰν δὲ καὶ ἐλλείπῃ ὀξυωποῦς τι τῆς διανοίας, εἰς μόνος ὁρῶν τὸ λεῖπον δύναται καὶ νά ἀναπληρώσῃ αὐτὸ, ὁ Θεός.») Ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τὸ παρεωραμένον εἰκάζομεν τὴν γραφὴν τοῦ παρεωρακότος καὶ ἐρμηνεύομεν ὡδε· ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ ἐλλειψις ὡς πρὸς τὸ ἔνθεον καὶ καὶ ὀξυωπὲς τῆς σῆς διανοίας, ἐὰν δηλ. ἡ σὴ ἐνθεος καὶ ὀξυωπής διάνοια ἐμβλέπῃ ἐλλειψὶν τινα τοῦ παρεωρακότος, τὸ λεῖπον ἐκείνου ἥθελεν εἶναι ἔργον νά ἀναπληρώσῃ καὶ τὸ παρεωραμένον, σοῦ δηλ. ὅστις ἔχεις παρίδει τὸ λεῖπον ἥθελεν εἶναι ἔργον νά ἀναπληρώσῃς καὶ τὸ παρεωραμένον. Υπὸ τὸν παρεωρακότα λοιπὸν νοοῦμεν αὐτὸν τὸν Φώτιον τὴν δὲ δεικτικὴν ἀντωνυμίαν ἐκείνου λαμβάνομεν ἀναληπτικὴν τοῦ παρεωρακότος.

3

Ἐπιστ. 4.

Οὐ νόθοι γοναὶ ἀδελφῶν αἱ γοναὶ οὐδὲ κάλλους ἐπιβολὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων, ὃν κοινὸν τό κέρδος.

Τὸ κάλλους ἐπιβολὴ ὁ κ. Παπαγεωργιου ἐν τῇ ἀναλύσει τῆς ἐπιστολῆς

ταύτης ἔρμηνεύει κάλλους προσθήκη λέγων «ἀδελφῶν γοναὶ δέν δύνανται νά εἶναι νόθοι γοναί, οὐδὲ κάλλους προσθήκη ἡ βοήθεια ἐν πόνοις, ἐξ ὥν ἡ ὠφέλεια κοινὴ ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς». Νομίζομεν ὅτι ἐκ τῆς λέξεως ἐπιβολὴ ἔξεπεσε τὸ γράμμα υ καὶ ὅτι ἀναγνωστέον κάλλους ἐπιβούλῃ (= ἐπιβούλῃ κατὰ τοῦ κάλλους). Ἡ αὐτὴ σύνταξις τοῦ ἐπιβούλῃ μετὰ γενικῆς ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ τοῦ Ταρασίου ἐπιστολῇ 7 «τοῦ δόγματος τὴν ἐπιβούλὴν ἐκλύων». Ὅτι ἡ γραφὴ ἐπιβούλῃ κάλλους εἶνε δόρθη, καταφαίνεται ἐκ τῆς τοῦ Ταρασίου ἐπιστολῆς (3), πρὸς ἣν ὁ Φώτιος ἀποκρίνεται διὰ τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς. Τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης παρατίθεμεν τὸ σχετικὸν μέρος ἔχον ὥδε· «καὶ πῶς ἀν δεξαίμην εὐγενεῖ τόκω νόθους γονάς ἐπεισάγειν καὶ κιβδηλεύειν κάλλος ἔμφυτον βαφαῖς ἐπεισάκτοις». Παρατηροῦμεν ὅτι διὰ μὲν τοῦ οὐ νόθοι γοναὶ ἀδελφῶν αἱ γοναὶ ἀποκρούει ὁ Φώτιος τὸν ἀδελφὸν Ταράσιον παραβαλόντα τὰ ἑαυτοῦ πρὸς νόθους γονάς, κατὰ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ μὴ κιβδηλεύσῃ τὸ ἔμφυτον τοῦ Φωτίου κάλλος δι' ἐπεισάκτων βαφῶν ἀντιτάσσει τὸ οὐδὲ κάλλους ἐπιβούλὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων ὡν κοινὸν τὸ κέρδος. Εἶναι δὲ κατ' ἔννοιαν τὸ κάλλους ἐπιβούλὴ ἵσον τῷ κάλλους κιβδήλενμα.

4

Ἐπιστ.7 (Ταρασίου)

Καὶ τὸν ἐπὶ διαβολῇ τοῦ θείου διδάγματος τύπτειν αὐτὸν ἐπαρθέντα τὴν Ρωμαίων αὐτῷ πολιτείαν ἐπισείσας τὸ θράσος εἰς δέον συνέστειλεν οὐκ αὐτὸ τοῦτο ἔξέλκων μαστίγων, τοῦ δόγματος δὲ τὴν ἐπιβούλὴν ἐκλύων.

Ο κ. Παπαγεωργίου ἥκασεν ἀντὶ τοῦ μαστίγων τοῦ κάδικος τὸ μαστιγῶν ὁ δὲ Kurtz ἀντὶ τοῦ ἔξέλκων τὸ ἔξελκῶν, ὅπερ καὶ ὁ κ. Παπαγεωργίου δέχεται. Νομίζομεν ὅτι ἡ τοῦ κάδικος γραφὴ εἶναι δόρθη· εἰς τὸ ἔξέλκων δέ προσυπακούεται τό ἑαυτόν. Εἶνε δέ ἡ μετοχὴ ἔξέλκων ὡς καὶ ἡ ἐπομένη ἐκλύων αἰτιολογική αἰτιολογούσα μετὰ τῆς μετοχῆς ἐκλύων τὸ τὴν Ρωμαίων αὐτῷ ἐπισείσας πολιτείαν. Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ οὐκ αὐτὸ τοῦτο-ἐκλύων εἶναι ἥδε· (ἐπέσεισεν ὁ Παῦλος κατὰ τοῦ ἐπαρθέντος τύπτειν αὐτὸν τὴν Ρωμαίων πολιτείαν οὐχὶ διότι ἥθελεν αὐτὸ τοῦτο νά ἔξελκύσῃ (=ἀπαλλάξῃ) ἑαυτὸν ἐκ τῶν μαστίγων (ἐκ τοῦ τύπτεσθαι), ἀλλὰ διότι ἥθελε νά ἐκλύσῃ τὴν κατὰ τοῦ δόγματος ἐπιβούλην.

Ἐπιστ. 16.

Ο δὲ τῆς χρείας καταβλακευόμενος καὶ τὸν δεύτερον ἐκθλίβων βότουν τοῦ τὲ μετρίου διέπεσε καὶ ἀσφαλεῖς τὴν φύσιν τοῖς τῆς Αφροδίτης ὄργιοις ὑπάγεται.

Ο κ. Παπαγεωργίου περὶ τοῦ χωρίου τούτου παρατηρεῖ τάδε. «τὸ ἀσφαλεῖς τοῦ κώδικος διορθωτέον ἵσως μᾶλλον ἀσφαλῶς ἢ ἀσφαλής, ὁ ἔθηκεν δὲ ἐκδότης. Ἡμεῖς εἰκάζομεν τὴν γραφὴν σφαλεῖς· τῇ μετοχῇ δὲ ταύτῃ συνάπτεται ἡ τὸ κατὰ τι δηλοῦσα αἰτιατικὴ τὴν φύσιν (=σφαλεῖς κατὰ τὴν φύσιν).

Ἐπιστ. 21

Οὐκέτι τοῖς ἔκείνοις (τῆς ἡτηθείσης φάλαγγος) ἐπαίνοις ἐμαυτόν ἀν ἀποτολμήσαιμι σεμνῦναι (μείζονα γὰρ ὅρῳ μοι φερόμενον τὸν ψόγον) οἵς τὴν ἡτταν φυγὰν τῆς νικώσης ἐγενόμην καὶ γεγονὼς ἔτι τῆς ὑπεροφθείσης ἥρτημαι.

Ο κ. Παπαγεωργίου μεταστίζει τὸ χωρίον ὡδε· οὐκέτι- σεμνῦναι μείζονα γὰρ ὅρῳ μοι φερόμενον τὸν ψόγον οἵς -ἥρτημαι. Νομίζομεν ὅτι ἡ πρότασις μείζονα γάρ - τὸν λόγον ὅρθῶς ἔχει παραθετικῶς κειμένη· ἡ δ' ἔννοια εὐοδοῦται ἐὰν ἀντὶ τοῦ οἵς γραφῆ τὸ ἥς ὅπερ ἀναφερόμενον εἰς τὸ προηγούμενον ἐκείνης αἰτιολογικήν ἔχει ἔννοιαν (=διότι φυγὰν τὴν ἡτταν αὐτῆς τῆς νικώσης ἐγενόμην).

τομῆ ἄρα σαντὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἡ διὰ βρόχου· ὁ μὲν γὰρ βρόχος καὶ τοῦ πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται.

Ο κ. Παπαγεωργίου ἀντὶ τοῦ καὶ τοῦ προέτεινε τὸ καὶ τοῦ περὶ δὲ τοῦ τομῆ παρατηρεῖ τάδε. «Ἀντὶ τοῦ τομῆ ὁ κῶδιξ ἔχει τῷ μή, ἦν γραφὴν ἀσπαζόμεθα προσυπακούοντες τὸ ὄντι (τῷ μή ὄντι) ἢ τῷ εἶναι (τῷ μή εἶναι)». Καθ' ήμας ἀντὶ τοῦ καὶ τοῦ ἢ τοῦ καὶ τοῦ γραπτέον ἵσως τὸ καιροῦ. Τὴν γραφὴν ταύτην ὑποστηρίζει πως τὸ προηγούμενον θᾶττον ἡ διὰ βρόχου. Μετὰ πολλοῦ δὲ τοῦ διασταγμοῦ προτείνομεν ἀντὶ τοῦ τομῆ ἢ τοῦ τῷ μή τὸ ποινῆ κατὰ ταῦτα γραπτέον ὡδε τὸ χωρίον.

Ποινῆ ἄρα σαντὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἡ διὰ βρόχου ὁ μὲν γὰρ

βρόχος καιροῦ πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται.

Τὶ γὰρ χαλεπὸν ἐναγκαλίσασθαι μετανοοῦντα ἀδελφὸν· τὸ δὲ λαμπρότερον, [τοῦ] τοὺς δεσποτικοὺς τοῖς δούλοις οἰκτιῷμοὺς ἐμὲ καταξιοῦσθαι τοὺς ὄμοδούλοις ἐπαρκεῖν;

Οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ, νομίζομεν, ἀναπληρώσεως τοῦ χωρίου διὰ τοῦ ἄρθρου τοῦ πρὸ τοῦ τοὺς δεσποτικοὺς ὡς ἀναπληροῦ ὁ κ. Παπαγεωργίου. Ἄριστα δὲ καθ' ἡμᾶς θεραπεύεται τὸ χωρίον, ἐάν ἀντὶ τοῦ τοὺς (τοὺς δεσποτικοὺς) γραφῆ τὸ τοῦ ὃ συνάπτεται τῷ ἀπαρεμφάτῳ καταξιοῦσθαι ... ὅμοιον τοὺς λόγους τὰ ἔργα προβαλλόμενον.

Κατά Heisenberg μεταγραπτέον ὅμοια. Νομίζομεν ὅτι εἶνε ὄρθρον τὸ ὅμοιον, δεῖνε ἵσον τῷ ὅμοιως.

Τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐμφανές, τὸ δὲ ἡμέτερον ὑπουρλον, ἐξ ὧν τοῖς μὲν παραπέπηγε τὸ παρὰ πολλῶν ὄνειδος, τὸ δὲ λανθάνον διαφεύγει καὶ τὴν ἐπιτίμησιν διὸ τὸ μὲν μετὰ τοῦ αἵτεῖν τὸ συμφέρον καταπράττεται, τὸ δὲ συνδιακλέπτει τὸ παραλυποῦν τῷ συμφέροντι. Ἡ μὲν γὰρ διαβολὴ μετὰ τοῦ λυπεῖν ἀφαιρεῖται τῆς εἰ μηδεὶς ἐπεμέμφετο τὸν αἴτιασθέντα ποινῆς.

Ο κ. Παπαγεωργίου περὶ τοῦ χωρίου τούτου παρατηρεῖ τάδε· «ὁ Φώτιος ἐν σελ. 2, 15 μετεχειρίσθη τὸ αἴτιασθέντων, ὥστε τὸ αἴτιασθέντα (τοῦ αἴτιάζομαι ὡρήματος) μαρτυρεῖ φθορὰν τοῦ χωρίου, ἦν ἄλλος θὰ εὔρῃ εύτυχέστερος ἡμῶν». Ήμεῖς εὐκάζομεν ἀντὶ τοῦ τὸν αἴτιασθέντα τὸ τὸν αἴτιας ἀφεθέντα.

N. Σπυριδάκις.

N. Π. Κονδακώφ. – «Ἀρχαιολογικὴ ὁδοιπορία ἀνὰ τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην». (Археологическое путешествие по Сирии и Палестине) μετὰ 78 φωτοτυπιῶν ἐν τῷ κειμένῳ καὶ 72 πινάκων χωριστά. Ἐκδοσις τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ακαδημίας τῶν Ἑπιστημῶν. Πετρούπολις 1904.

Ο ἀκαταπόνητος καὶ δεινὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης μύστης Ρῶσσος ἀκαδημαϊκὸς N. Π. Κονδακώφ νέον πολύτιμον ἔργον συνέγραψεν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφήν, ὅπερ οἱ περὶ τὴν Χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολούμενοι ἀφεύκτως θὰ χαιρετίσωσι μετ' ἀνυποκρίτου χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Δυστυχῶς δέν δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος λεπτομερῆ

ἀνάλυσιν αύτοῦ νὰ παράσχωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ν. Σιών, ἀλλ' ἐλπίζομεν προσεχῶς νὰ διαλάβωμεν περὶ αύτοῦ διὰ μακρῶν. Ο συγγραφεὺς μεθ' ὅλης τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἐν τῷ ἔργῳ αύτοῦ ἐξετάζει πλεῖστα ὅσα τῆς τέχνης μνημεῖα ἀνὰ τὴν Συρίαν, Περσίαν καὶ Παλαιστίνην, ἐπιτυχῶς δὲ καὶ δεξιῶς ὁρίζει καὶ τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν σχέσιν τῆς Παλαιστινείου ἀρχαιολογικῆς τέχνης πρὸς τὴν καθόλου ἴστορίαν τῆς τέχνης, ἐν τούτῳ δὲ σπουδαιόταταὶ εἰσιν αἱ θεωρίαι αύτοῦ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν βάσεων τῆς ἀρχαίας Χριστιανικῆς τέχνης, περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἀνατολικῶν στοιχείων εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν καλλιτεχνίαν καὶ τέλος αἱ περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ ἰδέαι αύτοῦ, αἵτινες πᾶσαι ἀποτελοῦσιν ἀνεκτίμητον συμβολὴν διὰ τὴν ἴστορίαν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Τὸ ἄδαφος τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν τοιούτων ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων παρίσταται καταλληλότατον, ἀλλ' οὐχ ἥττον καὶ οὐχὶ ὀλίγαι δυσχέρειαι παρεμβάλλονται εἰς ἀμηχανίαν περιάγουσαι μετρίους καὶ συνήθεις ἀρχαιολόγους καὶ ἀναγκάζουσαι αύτοὺς νὰ περιορίζωνται εἰς ξηρὰν ἀναγραφὴν τῶν νεκρῶν τούτων καὶ ἀφώνων μνημείων (ὅπερ καὶ προτιμότερον) ἢ καὶ νὰ ἐκφέρωσι κρίσεις ὅλως ἐσφαλμένας καὶ ἐπιπολαίους, ἐξ ὧν βεβαίως οὐχὶ φῶς ἀλλὰ σκότος καὶ σύγχυσις καὶ παραγνώρισις προσγίνεται τοῖς ἐξεταζομένοις μνημείοις. Ἀλλ' ὁ Κονδακώφ, οὗ καὶ ἔτερα ἀρχαιολογικὰ ἔργα μεγάλως ἐπηνέθησαν ὑπὸ εἰδικῶν ἀρχαιολόγων ἰδίᾳ δὲ τὸ πρὸ διετίας ἐκδοθὲν θαυμάσιον ἀληθῶς καὶ τεράστιον ἔργον «Χριστιανικὰ ἀρχαιότητες τοῦ Ἀθωνος» γινώσκει ἀριστα τὸ μυστήριον τῆς ἐπιστήμης αύτοῦ, κέκτηται δὲ φύσει καὶ ἔκτακτον καλλιτεχνικὸν τάλαντον πλουτισθὲν διὰ μακρῶν καὶ ἐπιμόνων ἐρευνῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἴρει εὐχερῶς τὰς δυσχερείας καὶ διατυπεῖ μετ' ἐναργείας, σαφηνείας καὶ ἐπιστημονικῆς εύσυνειδησίας τὰς ἰδέας καὶ θεωρίας αύτοῦ.

Καίτοι ἐν ταῖς χώραις τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας τὸ παχυλὸν ἀνατολικὸν στοιχεῖον συναναμίγνυται τοῖς χριστιανικοὺς μνημείοις τῆς τέχνης, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τούτων ἀριδήλως ἡ ἴσχυρὰ ἐπίδρασις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης, ἐξ ἣς σχεδὸν καὶ δέχονται τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν ἐσθῆτα καὶ δυσχερῆ ποιοῦσι τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν διαφόρων τούτων ἀναμίξ εύρισκομένων στοιχείων, οὐχ ἥττον, ὁ τιμῶν τῇ ἀλήθειᾳ τὴν Ρωσσικὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν Ν. Κονδακώφ ἀναλύει ἐπιτυχῶς τὰ στοιχεῖα ταῦτα καὶ συστηματικῶς κατατάσσει αὐτὰς εἰς τὰς οἰκείας χώρας καὶ οὕτω τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τε τὴν

ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν καὶ εἰς τὴν πιστὴν ἀντίληψιν τῆς καθόλου Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης. Τὸ βιβλίον εἶνε γεγραμμένον, καίτοι αὐστηρῶς ἐπιστημονικόν, «μετὰ ζωηρότητος, γλαφυρότητος καὶ χάριτος δυνάμενον εύχερῶς καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος ν' ἀναγνωσθῆ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἀρχαιολόγων, ἀλλά καὶ ὑπὸ παντὸς ἄλλου. Κοσμεῖται δέ πλουσίως καὶ ὑπὸ λαμπροτάτων φωτοτυπιῶν, κατεχουσῶν σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου συγγράμματος. Ιδίᾳ ἐνδιαφέρον προκαλεῖ τὸ Α' κεφάλαιον, ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῆς Ιερουσαλήμ καὶ εἰδικῶς περὶ τῆς ἴστορίας τοῦ Ναοῦ τοῦ Τάφου τοῦ Κυρίου, ἐν ᾧ παρέχονται καὶ ἀναλύονται αἱ ἀπὸ τοῦ Εὐσεβίου μέχρι τῶν σταυροφόρων ἴστορικαι μαρτυρίαι, περὶ αὐτοῦ. Ἐν τέλει συγχαίρομεν καὶ τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν, ἡτις τὸ ἐπίλεκτον αὐτῆς μέλος ἐτίμησε διὰ καλλιτεχνικωτάτης ἐκδόσεως τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ ἀρχαιολογικοῦ συγγράμματος.

H. v. Soden Die Wichtigsten Fragen im Leben Jesu (τὰ σπουδαιότατα ζητήματα ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ) Berlin 1904 σελ. 109.

Τοῦ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον τεῦχος ἵσως δέν εἶνε προωρισμένον νά προκαλέσῃ τὸν θόρυβον, ὃν τελευταίως προύκάλεσαν συγγράμματα τινὰ τῶν ὁμογνωμόνων τῷ καθηγητῇ κ. Σόδεν ὀρθολογιστῶν Θεολόγων, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε σπουδαῖον βῆμα πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν μέχρι τοῦδε παραδεδεγμένων θεωριῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ. Η παλαιὰ θεωρία, ὅτι ὁ Απ. Παῦλος εἶνε ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς του Χριστιανισμοῦ ὅριστικῶς εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῶν ὀρθολογιστῶν ὡς ψευδῆς καὶ ὄλως ἀσύστατος. Αντ' αὐτῆς ὅμως παρεδέχθησαν οὗτοι τὴν ἐξ ἵσου ἀσύστατον θεωρίαν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς καθόλου οὐδαμῶς εἶναι δημιούργημα μιᾶς προσωπικότητος, ἀλλὰ βαθμιαῖον ἀποτέλεσμα μεταβολῶν τῶν ιουδαϊκῶν ἐλληνιστικῶν θρησκευτικοφιλοσοφικῶν καὶ ἐλληνορωμαϊκῶν θεωριῶν, διαμορφωθὲν πιθανῶς ἐν Μικρασίᾳ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὡρισμέναι ἰδέαι καὶ ἀρχαὶ προελθοῦσαι ὑπὸ τοῦ Μικρασιατικοῦ τούτου κύκλου διεσχημάτισαν τὴν εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραμορφώσασαι τὴν ὑπὸ τοῦ Απ. Παύλου παραδοθεῖσαν εἰκόνα, πρός τοῦτο συνήχθησαν, ὑπὸ τῶν εἰς τὸν κύκλον τοῦτον ἀνηκόντων προσώπων, αἱ τοῦ Απ. Παύλου τὸ ὄνομα φέρουσαι ἐπιστολαὶ καὶ δὴ τὸ κατὰ Ιωάννην Εὐαγγέλιον, μετὰ τῆς Αποκαλύψεως καὶ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν. Η θεωρία αὕτη καίτοι μετὰ πεισμονῆς καὶ πολυμαθείας ἀξίας κρείττονος

τάσεως ύποστηριχθεῖσα, ύπο τὴν χαλυβδίνην, μάλιστα, δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ διαπορεπεστάτου συντηρητικοῦ Θεολόγου, ἐν τῷ ἐν Ἐρλάγγῃ Πανεπιστημίῳ, Zahn, ἀναντίρρητον καταστήσαντος τὴν γνησιότητα τῶν βιβλίων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἥρξατο καταρρέουσα, ἡ δὲ προσωπικότης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἥρξατο αὐθις προσλαμβάνουσα ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Θεολόγων μέρος τῆς θείας αὐτῆς αἴγλης, καὶ δὴ ἀναντιρρήτως ἀποδεικνυμένη ὡς ἴστορικὴ πραγματικὴ προσωπικότης τοιαύτη, ἦν διεζωγράφησεν ἡμῖν ἡ Ἱερὰ Γραφὴ. Τούτου ἔνεκα ἡ τῶν ὀρθολογιστῶν Θεολόγων μερίς ἀρχεται νῦν ἀπομακρυνόμενη τῆς ἑαυτῆς θεωρίας, ὁμολογεῖ τὴν ἴστορικὴν πραγματικότητα τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ πλανῶσα ἔτι καὶ πλανωμένη ζητεῖ νά ἐξηγήσῃ πάντα τὰ κατ' αὐτὴν ἀνθρωπίνως ἄνευ ὑπερφυσικοῦ στοιχείου, ἄνευ θαύματος. Ο κ. Σόδεν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τεύχει αὐτοῦ λοξοδρομῶν φθάνει εἰς ὀρθολογιστικὰ συμπεράσματα, ἀλλὰ νεωτερίζει ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὅμοδόξους αὐτοῦ παριστάς, διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς γνησιότητος ὡρισμένου μόνον καὶ ἐλαχίστου μέρους τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ μὴ ἔχοντος «οὐδεμίαν τοῦ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης κόσμου ἀμεσον ἐπίδρασιν» (σ. 108). Ματαία ἀπόπειρα, πιστοποιοῦσα, ἔτι ἀπαξ τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἀδύνατον νά ἐννοήσῃ τις τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ δεχόμενος αὐτὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς Θεόν.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ορθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Ἰαπωνία. – Ἐν τῇ ἀπὸ πολλῶν ἥδη μηνῶν ὑφισταμένῃ δυστυχῶς μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἐθνῶν θλιβερᾶ καὶ λυσσώδει πάλῃ αἱ ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως σχέσεις αὐτῶν ἐνεχουσί τι τὸ ὄλως ἰδιάζον καὶ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς. Ή μανία τοῦ πολέμου καὶ τὸ ἀμοιβαῖον πολιτικὸν μῆσος τῶν δύο λαῶν οὐδαμῶς ἐπηρεάσαν οὐσιωδῶς, οὐδὲ παρεκώλυσαν τὸ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἔργον τῆς ὑπό τῆς ρωσικῆς Ιεραποστολῆς ἐξυπηρετουμένης ἐνταῦθα Ορθοδοξίας. Τοῦτο ὀφείλεται μὲν καὶ εἰς τὴν ἀρχαιόθεν βαθύτατα χαρακτηρίζουσαν τὸν Ἰαπωνικὸν λαὸν ἀνεξιθρησκείαν, ὡς καὶ τὴν ὑπό τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πολιτισμοῦ ἡμέρωσιν τῶν ἡθῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μέτρα τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας καὶ κυρίως εἰς τὸ ψυχικὸν σθένος τῶν ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἐκείνῃ χώρᾳ ἔργατῶν τῆς ὀρθοδοξίας, ἐν οἷς πρωτεύει,

ύπέροχος ἀληθῶς, ή προσωπικότης τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ιεραποστολῆς Νικολάου. Ἐτησίως ἐν Τοκίῳ συγκροτεῖται κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, σύνοδος τῆς ὁρθοδόξου Ιαπωνικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ γίνονται ἀνακοινώσεις περὶ τῶν καθ' ὅλον τὸ ἔτος πεπραγμένων καὶ ἐν γένει περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὸν τε ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Ἡ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος συνελθοῦσα σύνοδος, ὡς ἐκ τῶν ἔνεκα τοῦ πολέμου δυσχερῶν περιστάσεων, ἦν ὀλιγαριθμοτέρα τῶν προλαβουσῶν ἀπαρτιζομένη ἐκ μόνων τῶν ἰερέων. Κατὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀναγνωσθείσας στατιστικὰς, ὁ γενικὸς ἀριθμὸς πάντων τῶν ἀπὸ τῆς προτέρας συνόδου μέχρι τῆς τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους βαπτισθέντων ἀνέρχεται εἰς 720, ὡν 405 ἐνήλικες καὶ 315 παιδία. Ἐκ τούτων μέχρις Ιουλίου ἀπέθανον 289, ὥστε μόνον κατὰ 431 ηὔξηθη ὁ εἰς 28,397 ἀνερχόμενος ἀριθμὸς τῶν νῦν ζώντων ὁρθοδόξων χριστιανῶν. Οἱ ἀριθμὸς τῶν ἰερατικῶν προσώπων καὶ τῶν κατηχητῶν κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀνήρχετο εἰς 188. Ἐκ τούτων διαρκοῦντος τοῦ ἔτους ἀπέθανον 1 ἰερεὺς καὶ 2 κατηχηταί, 1 προσελήφθη διδάσκαλος ἐν τῷ Σεμιναρίῳ καί, ἔνεκα οὐκογενειακῶν περιστατικῶν καὶ δι' ἀσθένειαν, ἀπηλλάγησαν 4, ἐν ὅλω 8. Νῦν ὅμως εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰεροκηρύκων προσετέθησαν 14, ὡν 4 περατώσαντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐν τῷ Σεμιναρίῳ καὶ 10 ἐν τῇ Κατηχητικῇ Σχολῇ, πάντες δ' οἱ νῦν ἐν ἐνεργείᾳ κληρικοὶ καὶ κατηχηταὶ συμποσοῦνται εἰς 194. Αποφάσεις τινές ἀποβλέπουσαι τὴν προαγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πιστῶν αὐτῆς μελῶν ἐλήφθησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Συνόδου· τὸ προσδὸν ὅμως ταύτη ἴδιάζουσαν ὅλως σημασίαν εἶνε δύο προσφωνήσεις τοῦ Ἐπισκόπου πρὸς τοὺς συνελθόντας, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ ἐν ταῖς ἐνεστώσαις κρισίμοις περιστάσεσι θέσις τῆς ὁρθοδοξίας ἐν Ιαπωνίᾳ. Ἐν τῇ πρώτῃ, εἶπε, σὺν ἄλλοις, καὶ τὰ ἔξης· «Ἡ παροῦσα ἡμῶν σύναξις τελεῖται οὐχὶ ὑπ' ἀγαθὰς περιστάσεις. Ἐν τούτοις καὶ νῦν δέον ἐκ βάθους καρδίας νὰ προσενέγκωμεν εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ἥτις ἀνεπηρεάστως καὶ εἰρηνικῶς ἐξακολουθεῖ νά ύφισταται· πάντες οἱ χριστιανοὶ διατηροῦσι τὴν ἑαυτῶν πίστιν, πάντες οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπιτελοῦσει τὸ ἔργον αὐτῶν. Όφείλομεν ὡσαύτως νά ἐκφράσωμεν τὰς εἰλικρινεῖς ύμῶν εὐχαριστίας πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς αὐτῆς ὑπὲρ ἡμῶν φροντίσιν.

Ἄπ' αὐτῆς τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἔξαπελύθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὥραν διάταγμα κελεῦν, ὅπως μηδένα παρακαλύωσιν ἐν τῇ τηρήσει τῆς ἑαυτοῦ πίστεως καὶ τῇ ἐνασκήσει τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων· ὡς δὲ γινώσκετε, τὸ διάταγμα τοῦτο ἐκπληροῦται ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ. Έὰν δὲ που ἀναφαίνωνται ἀπόπειραι τῶν φανατικῶν πρὸς παραβίασιν τῆς ἡσυχίας τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν, αὗται ἀμέσως ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν καταστέλλονται». Περὶ τῶν συντόνων τούτων ἐνεργειῶν τῆς Ἱαπωνικῆς κυβερνήσεως πρὸς περιφρούρησιν τῆς Ρωσικῆς ἰεραποστολῆς καὶ πάντων τῶν οἰωσδήποτε σχετιζομένων πρὸς τὴν Ρωσσίαν ὁρθοδόξων χριστιανῶν πλείονας λεπτομερείας ἀναγράφει ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος ἐν τινὶ πρὸς τὸν πρωθιερέα τῆς ἐν Βερολίνῳ Ρωσικῆς Ἑκκλησίας Α. Μάλτσεφ, ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἣτις ἀποσταλεῖσα ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς Ἱαπωνικῆς Κυβερνήσεως ἐκ Τοκίου εἰς Βερολίνον ἐντὸς 22 μόνον ἡμερῶν (11 Ιουλίου - 2 Αὐγούστου), πληροφορεῖ, ὅτι διὰ πάντων τῶν μέτρων, ἀτινα λαμβάνει ἡ Κυβέρνησις τοῦ Μικάδου, ζητεῖ νὰ καταδείξῃ εἰς τὸν Ἱαπωνικὸν λαόν, ὅτι ὁ παρὼν πόλεμος δέον νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς πάλη μεταξὺ ἐθνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, μηδὲ νὰ σχετίζηται ποσῶς πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἐν τῇ κατὰ τὸ τέλος τῆς συνόδου δευτέρᾳ αὐτοῦ προσφωνήσει ἡ Α. Πανιερότης, δι' ὧν εἶπεν, ἀπέδειξεν ἐαυτὸν ἀξιόζηλον ὄντως παράδειγμα ὀλοψύχου ἀφοσιώσεως εἰς τὸ μέγα ὄμολογουμένως ἔργον, ὅπερ ἀπὸ ἐτῶν ἔχει ἀναλάβη. «Ἐλπίζω, εἶπεν, ὅτι θὰ ἐπανίδωμεν ἀλλήλους καὶ τὸ προσεχὲς ἔτος ἐν τοιαύτῃ, ὡς συνήθως, ἐποχῇ. Άλλὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τοῦτο πεποιθότως; Βλέπετε πῶς περιφρούρουσι τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐμὲ σὺν αὐτῷ. (Σημ. Ἐπτὰ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι καὶ δύο χωροφύλακες ἐτάχθησαν εἰς φύλαξιν τοῦ μεγάρου τῆς ἰεραποστολῆς, ὅπερ νυχθημερόν ἀγρύπνως πανταχόθεν περιφρούρεῖται). Τοῦτο βεβαίως δηλοῖ, ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος. Ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι δέν θ' ἀποβῆ ματαίᾳ ἡ ἐπιμελής αὕτη φρούρησις καὶ ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ Ἀγγελος καλύπτων διὰ τῆς πτέρυγος αὐτοῦ τὴν ἰεραποστολὴν θὰ διαφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ βλάβης. Άλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀποδέξασθε τὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον μου, ὡς διαθήκην, ἦν, ἄλλως τε, ἐὰν ζήσω, δέν θὰ παύσω ἐπαναλαμβάνων πρὸς ὑμᾶς ἐν πάσῃ συναντήσει. Ο Ἅγιος Απόστολος Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ: «μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κἀγώ Χριστοῦ», (Α'. Κορ. 11, 1). Βεβαίως οὐδὲ κατὰ νοῦν νὰ μοι ἐπέλθῃ εἶναι δυνατὸν τὸ ν' ἀπευθύνω πρὸς ὑμᾶς τοὺς λόγους τούτους ἐν

γενική ἐννοία· ἐν ἀνυποκρίτῳ ταπεινότητι λέγω, ὅτι θεωρῶ ἐμαυτὸν πρὸ τοῦ Θεοῦ χείρονα καὶ κατώτερον οἰουδήτινος ἐξ ὑμῶν. Ἀλλ' ἐν ἐνὶ λέγω πρὸς ὑμᾶς μετὰ τόλμης «μιμηταὶ μου γίνεσθε», ἐν τῇ πίστει εἰς τὸ ἔργον μου. Ἰδετε, μόνον ἐγεννήθην καὶ ἀνετράφην ἐν Ρωσσίᾳ, ἀμέσως δὲ ἐκ τῶν σχολικῶν ἐδωλίων ἥλθον ἐνταῦθα ὑποσχόμενος νά ὑπηρετήσω τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ, τηρῶν τὴν ὑπόσχεσὶν μου ἀπαράλλακτον, διέδραμον ἀπασαν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου... Καὶ ὑμᾶς ἐκάλεσεν ὁ Κύριος καὶ ἔθετο ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ. Ἐστε λοιπὸν καὶ ὑμεῖς οὕτω πιστοὶ εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ Θεοῦ κτλ.»

Ἀλλ' αἱ θρησκευτικαὶ κατακτήσεις τῆς Ρωσσικῆς ἐκκλησίας δεν περιορίζονται μόνον ἐν Ιαπωνίᾳ. Τὴν 14 Αὔγουστου ἐν τίνι τῶν ἐκτὸς τῆς Πετρουπόλεως γυναικείων μοναστηρίων ἡσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν βαπτισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Τόμσκης 10 Ιάπωνες ἐκ τῶν αἰχμαλώτων. Πλέον τῶν τεσσάρων μηνῶν διήρκεσεν ἡ κατήχησις αὐτῶν καθ' ὑπόδειξιν τοῦ ἐπισκόπου, ὡφ' οὗ διὰ τοῦ συμβουλίου τῆς Ὁρθοδόξου ιεραποστολικῆς Ἐταιρείας ἐγένετο ἔγκαιρος προμήθεια Κ. Διαθήκης ἐν Ιαπωνικῇ γλώσσῃ καὶ ἄλλων ἐποικοδομητικῶν καὶ κατηχητικῶν βιβλίων ἐκδοθέντων ὑπὸ τῆς Ιαπωνικῆς ιεραποστολῆς. Δύο μάλιστα τῶν Ιαπώνων τούτων ἔξεμαθον καλῶς τὸ Σύμβολον καὶ ἄλλας προσευχὰς ἐν τῇ Ρωσσικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν μοναζουσῶν ἀδελφῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐβαπτίσθησαν ίκαναὶ Ιαπωνίδες. Τὴν δὲ 7 Σεπτεμβρίου ἐβαπτίσθησαν ἐν Πετρουπόλει ὁ καθηγητὴς τῆς Ιαπωνικῆς γλώσσης ἐν τῷ ἐν Βλαδιβοστάκῳ Ανατολικῷ Ἰνστιτούτῳ Κίγιου-τσούγη καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἀβε μετονομασθέντες Ζαχαρίας καὶ Ἐλισάβετ καὶ προσλαβόντες καὶ τὴν Ρωσσικὴν ὑπηρεούτητα.

Α. Π. Λοπουχήν. - Μετ' εἰλικρινοῦς θλίψεως ἀγγέλλει ἡ «Ν. Σιών» τὸν τῇ 22α παρελθόντος Αύγουστου ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐν Πετρουπόλει Πνευματικῆς Ακαδημίας Ἀλεξάνδρου Παύλοβιτς Λοπουχήν. Ἡ ὁρθόδοξη θεολογικὴ ἐπιστήμη ἀπώλεσεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐνα τῶν ἀκαματωτέρων αὐτῆς ἔργατῶν. Κεκτημένος ἐκ φύσεως ζωηρὸν καὶ ἐλεύθερον χαρακτῆρα, ὀξεῖαν παρατηρητικότητα, νοῦν ταχυκίνητον καὶ συνθετικὸν καὶ καρδίαν εὐθεῖαν καὶ εὐαίσθητον δέν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἀπαθής καὶ ἀδιάφορος πρὸ τῶν συγχρόνων αὐτῷ φαινομένων ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ βίου. Τὰ ποικίλα καὶ πολυάριθμα ἐν τῷ κοινωνικῷ, τῷ ἐκκλησιαστικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ βίῳ γεγονότα, εἰς ἀ τοσοῦτον

πλούσιον εἶνε τὸ τελευταῖον ἰδίως τέταρτον τοῦ διαρρεύσαντος ΙΘ' αἰῶνος, καὶ ἄτινα ἐξήγειραν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νέας ἰδέας, νέας διδασκαλίας καὶ ὀλόκληρα ἔτι συστήματα φιλοσοφικοθρησκευτικοῦ πνεύματος, ὡς καὶ αἱ διάφοροι ἀνακαλύψεις ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, πάντα ταῦτα οὐ μόνον τροφὴν ἀφθονον παρέσχον εἰς τὸ πολυμερὲς καὶ ἀεικίνητον τοῦ Λοπουχῆν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ διήνοιξαν αὐτῷ εὐρύτατον στάδιον ποικιλωτάτης καὶ ἐνθουσιώδους ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐφιλοδόξησεν ὁ Λοπουχῆν ἦν ἡ διὰ παντοειδοῦς ἐργασίας προσέγγιστις τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν κοινωνικὴν καὶ Θρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν διὰ τῆς εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μεταγγίσεως ὑπὸ ἡπλοποιημένον πως χαρακτῆρα τῶν ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ καὶ θρησκευτικῷ βίῳ ἐκείνων ἐπιτελεσθεισῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης προόδων. Πρὸς τοῦτο δὲ εἰργάσθη καθ' ὅλον τὸν βραχὺν σχετικῶς βίον αὐτοῦ καὶ εἰργάσθη ἐνδελεχῶς, ὀλοψύχως, ἀκαταπαύστως καὶ διὰ τῆς ἀπὸ ἔδρας διδασκαλίας, ἀλλ' ἰδίως διὰ τῆς γραφίδος· δικαίως δ' ἐν Ρωσσίᾳ ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ ὡς ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου περὶ τοῦ Ωριγενοῦς, ὅτι κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ἡδυνήθη νὰ γράψῃ τοσαῦτα, ὅσα ἄλλοι κατὰ τὸν βίον αὐτῶν δέν δύνανται ν' ἀναγνώσωσι. Κάτοχος ὧν τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν ὅσον ὀλίγοι καὶ ἰδίως τῆς Ἀγγλικῆς, ἦν ἐπωφελέστατα ἐχρησιμοποίησεν ἐπὶ διετίαν ὡς ἀναγνώστης τῆς ἐν Νέᾳ Υόρκῃ τῆς Ἀμερικῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, παρηκολούθει ἀγρύπνως πᾶσαν ἐπιστημονικὴν κίνησιν, οὐδὲν δὲ γεγονός, οὐδεμίᾳ λεπτομέρεια ἐν τῷ πολιτικῷ, τῷ κοινωνικῷ, τῷ ἐκκλησιαστικῷ, καὶ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ διέφευγε τὸ ἀκορεστὸν μελέτης ὅμμα αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα ὄφείλονται αἱ πολύτιμοι στατιστικαί, καὶ αἱ παντοειδεῖς πληροφορίαι, δι' ᾧν ἐπὶ μακρὰν ἐτῶν σειρὰν ἐπλημμύρει τὰ κράτιστα τῶν ἐν Ρωσσίᾳ ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν καὶ πολλὰς τῶν ἐφημερίδων. Τῷ 1883 κατέλαβεν ἐν τῇ Πνευματικῇ Ακαδημίᾳ τὴν ἔδραν τῆς συγκριτικῆς θεολογίας, τῷ δὲ 1885 διωρίσθη αὐτόθι καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς Ἰστορίας καὶ τοιοῦτος παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Απὸ τοῦ 1893 μέχρι τέλους τοῦ 1903 διηύθυνεν ἀμφότερα τῆς Ακαδημίας τὰ περιοδικά, τὸ «Χριστιανικὸν Ανάγνωσμα» καὶ τὸν «Ἐκκλησιαστικὸν Αγγελιαφόρον», ἐν οἷς κατεχώρισε πλείστας πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ὧν ἐν παραρτήματι ἐξέδωκε μεταφράσας ἔξι τόμους τῶν ἀπάντων τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου μὴ προφθάς νὰ περατώσῃ τὴν ὅλην

αὐτῶν μετάφρασιν. Τὸ ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ τρέχοντος ἔτους διάστημα ἀπετέλεσε τὴν γονιμωτέραν ἐποχὴν τοῦ βίου τοῦ τλησιπόνου ἐπιστήμονος. Παρατρέχοντες τὰς δυσαριθμήτους αὐτοῦ πραγματείας καὶ τὰ ἐπιτομώτερα ἔργα ἀναφέρομεν τὴν δίτομον αὐτοῦ Ἰστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, τὴν Βιβλικὴν Ἰστορίαν τῆς Π. Διαθήκης καὶ τὴν ὁμοίαν τῆς Κ. Διαθήκης, ἔργα γραφέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτάτων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων τῆς Δύσεως καὶ τῶν προσφάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἴστορικῶν ἔρευνῶν καὶ ἀποτελουնτα τρεῖς ὄγκωδεις τόμους τετάρτου σχήματος περικλείοντας 3,180 σελίδας, καὶ τὰ ἔξης ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθέντα ἔργα τοῦ Ἀγγλου Θεολόγου Φ. Φάρραρο: Βίος τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, Βίος καὶ ἔργα τοῦ Ἀπο. Παύλου, Βίος καὶ ἔργα τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, Αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰς τόμους 2, Τὸ κράτος τοῦ σκότους ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ φωτὸς καὶ Κατὰ τὴν ἕω τοῦ χριστιανισμοῦ ἥ σκηναὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νέρωνος. Πρὸ τινων ἐτῶν ἀνέλαβε νά πληρώσῃ μέγα κενὸν ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ Θεολογικῇ ἐπιστήμῃ ἐκδίδων πολύτιμον «ὁρθόδοξον Θεολογικὴν ἐγκυκλοπαίδειαν ἥτοι Θεολογικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν», τῇ συνεργασίᾳ τῶν κρατίστων ἐν Ρωσσίᾳ ἐπιστημόνων. Δυστυχῶς ὁ θάνατος παρεκάλυσε καὶ τοῦ σημαντικωτάτου τούτου ἔργου τὴν συμπλήρωσιν. Ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἀδιάκοπος ἔργασία προώρως κατέλαβε τὸν πνευματικῶς ἀκατάβλητον ἐπίλεκτον τοῦτον τῆς ἐπιστήμης σκαπανέα, ὅστις παραμένει, ἀληθῶς, ἔξοχον ὑπόδειγμα ἀχανοῦς καὶ καρποφορωτάτης πνευματικῆς ἔργασίας εἰς τὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης ἀνύψωσιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ πρώτιστα πάντων ἀποβλεπούσης.

Α.
